

Хмельницька обласна рада
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Запорізький національний університет
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету
Рада молодих учених Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

МОЛОДЬ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

*Збірник тез учасників
Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти
за міжнародною участю*

Хмельницький 2024

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ю.М. ПОТЕБНИ
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ УПРАВЛІННЯ
ТА ПРАВА ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ УПРАВЛІННЯ ТА
ПРАВА ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

Молодь в сучасній науці: погляд у майбутнє

*Збірник тез учасників
Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти
за міжнародною участю*

**Хмельницький
2024**

УДК 001:330.1:378

М 75

М 75 Молодь у сучасній науці: погляд у майбутнє : збірник тез Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти за міжнародною участю (м. Хмельницький, 18 квітня 2024 року); Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. 267 с.

ISBN 978-617-7572-80-9

У збірнику подано тези доповідей учасників Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти за міжнародною участю “Молодь у сучасній науці: погляд у майбутнє”.

Матеріали конференції містять результати досліджень здобувачів вищої освіти, для яких актуальною є проблематика соціально- економічного розвитку держави.

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, студентів, аспірантів і докторантів, практиків і широкий читацький загал.

Організаційний комітет Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти за міжнародною участю “Молодь у сучасній науці: погляд у майбутнє” не завжди поділяє думку учасників конференції.

УДК 001:330.1:378

ISBN 978-617-7572-80-9

© Колектив авторів, 2024
© Хмельницький університет
управління та права імені
Леоніда Юзькова, 2024

**Шановні здобувачі вищої освіти,
науково-педагогічні працівники та всі уасники конференції!**

Щиро вітаю всіх з початком роботи Всеукраїнська студентська конференція за міжнародною участю «Молодь в сучасній науці: погляд у майбутнє».

У цей непростий для нашої держави період, Університет наполегливо продовжує розвивати накопичений потенціал, спираючись на нові ідеї та знання. Саме тому наукова конференція є чудовою можливістю для здобувачів вищої освіти продемонструвати свої досягнення та напрацювання, а найголовніше – заявити про себе у науковій сфері.

Переконана, що отримані в Університеті знання дозволять у майбутньому реалізувати творчий потенціал, досягнути значних висот в обраній професії та відбудувати Україну, змінивши світ на краще. Державі вже сьогодні потрібні Ваші знання, Ваш внесок у велику справу державотворення, побудову демократичної європейської України. Через незначний час саме Ваш досвід та професіоналізм визначатимуть долю нашої держави.

Отож, бажаю учасникам наукової конференції плідних та конструктивних дискусій, наполегливості, впевненості у своїх силах, віри у краще майбутнє. Вірю, що ваше щире прагнення до знань та підкорення нових наукових вершин обов'язково стануть підґрунтям корисних рішень для суспільства та держави!

Мати Віру сьогодні - це майже теж саме, що мати Крила!

Не втрачайте її Ніколи!

Хай буде Перемога та Мир швидше!

Все буде Україна!

**З повагою,
перша проректорка університету**

Ірина КОВТУН

Секція 1. Сучасні тенденції розвитку економічних процесів в умовах глобалізації

Andriiuk Stanislav,

*Študent Ekonomická fakulta Mateja Bela v Banskej Bystrici -
Inštitút manažérskych systémov Poprad*

Ekonomika Slovenska

Slovenská republika je hospodársky vyspelou krajinou strednej a východnej Európy, členom OSN, WTO, EÚ, NATO, Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, ako aj ďalších vplyvných regionálnych združení, ako sú Vyšehradská skupina, Slavkovský formát atď.

Je členom EÚ a je zaradená do zoznamu rozvojových krajín. Je to vnútrozemská krajina. Prejavujú sa tu tendencie starnutia a úbytku obyvateľstva. Krajina má priemernú úroveň urbanizácie, pričom najväčšími mestami sú Bratislava, Košice a Prešov.

Slovenská republika je priemyselný a poľnohospodársky štát s trhovým hospodárstvom. Hospodárstvo krajiny sa delí na odvetvia: poľnohospodárstvo, priemysel, doprava, obchod, služby a cestovný ruch. Najväčší podiel na HDP majú služby (62 %) a priemysel (35 %).

Vedúcimi priemyselnými odvetviami sú automobilový priemysel a výroba elektroniky, rozvíja sa aj hutníctvo, chemický a potravinársky priemysel a spracovanie dreva. Dobre rozvinutý je cestovný ruch.

- Strategické podniky Slovenska sú:
 - Slovenské elektrárne, a.s. je taliansko-slovenská spoločnosť na výrobu a distribúciu elektrickej energie. Talianska spoločnosť Enel vlastní 66 % akcií a zvyšok vlastní Slovenská republika.
 - Transpetrol a.s. je bývalá rusko-slovenská spoločnosť, ktorá vlastní slovenskú časť ropovodu Družba.
 - U.S. Steel Košice a.s. je bývalá východoslovenská oceľiarska fabrika sprivatizovaná americkou spoločnosťou U.S. Steel, najväčším výrobcom oceľových výrobkov v Slovenskej republike, 100 % akcií vlastní U.S. Steel Global Holdings I B.V. (Holandsko).
 - Volkswagen Slovakia je automobilový výrobný závod spoločnosti Volkswagen, akcie vlastní nemecká spoločnosť Volkswagen.AT "Slovenský plynárenský priemysel, a.s."
 - (Slovenský plynárenský priemysel) - sprivatizovaný s účasťou nemeckých a francúzskych koncernov (49 % akcií), 51 % vlastní Slovenská republika, monopolný dodávateľ zemného plynu na Slovensko, uskladňuje a distribuuje plyn, dcérska spoločnosť Eustream, a.s. tranzituje ruský plyn do Európy.
 - Slovnaft, a. s., je jediným výrobcom ropných produktov na Slovensku, 49 % akcií vlastní maďarská skupina Mol Group a 51 % Slovenská republika.
 - PCA Slovakia s.r.o. je výrobcom automobilov značky Peugeot, ktorého vlastníkom je francúzska spoločnosť PEUGEOT CITROEN AUTOMOBILES SA.
 - KIA Motors Slovakia s.r.o. je výrobcu automobilov značky Kia, ktorého 100 % vlastní kórejská spoločnosť KIA Motors Corporation.
 - Matador a.s., súkromná spoločnosť, je výrobcom automobilových pneumatík a má spoločný podnik so spoločnosťou Continental, Continental Matador s.r.o.
 - Samsung Electronics Slovakia s.r.o. je výrobcu televízorov novej generácie, ktorého vlastníkom je juhokórejská korporácia Samsung Electronics Co.
 - Sony Slovakia s.r.o. je výrobcu televízorov novej generácie, ktorého vlastníkom je Sony Europe Holding B.V. a japonská korporácia Sony.
 - ŽSSK Cargo, a.s. je železničná dopravná spoločnosť pôsobiaca výlučne v oblasti nákladnej dopravy. Väčšinový podiel akcií vlastní Slovenská republika.

Odborná literatúra:

1. http://ukrexport.gov.ua/ukr/z_info/slo/4912.html
2. <https://export.gov.ua/country/107-slovachchina>

Tereshchenko Oleksii,

*sluchacz Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i cudzoziemców
na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, student pierwszego roku na kierunku
073 Zarządzanie na studiach zaocznym na Wydziale Zarządzania i Ekonomii Uniwersytetu
Zarządzania i Prawa im. Leonida Jużkowa w Chmielnickim*

Teoretyczne aspekty tworzenia infrastruktury transportowej

Infrastruktura transportowa (IT) jest jednym z kluczowych sektorów gospodarki narodowej każdego kraju, ponieważ tworzy warunki niezbędne do zaspokojenia potrzeb ludności w zakresie usług transportowych oraz sprzyja rozwojowi społecznemu i gospodarczemu państwa [5]. Głównym celem IT jest integrowanie obszarów produkcji, dystrybucji oraz konsumpcji w jedno ogniwo, co zapewnia sprawny przepływ materiałów, środków finansowych i informacji logistycznych w gospodarce na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Miejsce infrastruktury transportowej jest trudne do przecenienia. Według Ukraińskiej Służby Statystycznej, jej udział w strukturze produktu krajowego brutto naszego kraju w 2019 roku wynosił 6,6%, chociaż w latach 2020-2021 ten wskaźnik spadł i wyniósł około 5,3% [4; 5].

W literaturze przedmiotu funkcjonują różne definicje pojęcia „infrastruktura transportowa”. Wszystkie one z różnych punktów widzenia charakteryzują IT, ale łączy je jedna kluczowa interpretacja: infrastruktura transportowa stanowi spójny system, który obejmuje środki komunikacyjne, obiekty obsługi transportu, budowle i urządzenia obsługi i naprawy, zapewniające warunki do świadczenia usług transportowych związanych zarówno z przewozem osób, jak i towarów. W literaturze naukowej opisano różne podejścia do wyjaśnienia istoty infrastruktury transportowej, w tym: organizacyjno-prawne, instytucjonalne, logistyczne, kompleksowe, bezpieczeństwo itp. [2]. Najbardziej charakterystycznymi cechami IT są całość, synergia, wzajemne uzależnienie, dynamika, asymetria rozwoju, spójność i cykliczność [3].

Infrastrukturę transportową tworzą różne rodzaje środków transportu, a mianowicie: transtort kolejowy, morski, rzeczny, drogowy, lotniczy, rurociągowy, z tego względu stanowi ona złożony system, którego głównymi elementami są:

- 1) sieć drogowo-transportowa wszystkich rodzajów transportu (drogi, linie kolejowe, trasy wodne, lotnicze trasy, rurociągi);
- 2) obiekty obsługi transportu (dworce, stacje, lotniska, terminale, obiekty obsługi drogowej, centra logistyczne, stacje obsługi technicznej, stacje paliwowe);
- 3) tabor (samochody, ruchome składy kolejowe, statki morskie, rzeczne i powietrzne, tramwaje, trolejbusy, autobusy);
- 4) przedsiębiorstwa transportowo-logistyczne (przedsiębiorstwa transportowe, agencje spedycyjne, firmy logistyczne) [1].

Do najważniejszych zadań infrastruktury transportowej należą: zapewnienie wysokiej jakości i szybkości przewozów, bezpieczeństwo ruchu, integralność i trwałość ładunków, zwiększenie wolumenu przewozów, w tym tranzytowych, oraz odpowiedniej jakości świadczenia usług transportowych.

Warto podkreślić znaczenie infrastruktury transportowej w systemie gospodarczym każdego kraju, co realizuje się poprzez takie je funkcje, jak:

- społeczna;
- przestrzenna;
- zapewniająca;
- bezpieczeństwa;
- regulacyjna;

- tworzenie struktur;
- pobudzanie rozwoju.

Rozwój IT bezpośrednio wpływa na efektywność funkcjonowania całego systemu transportowego. Od jego tempa zależy aktywność gospodarcza i wielkość produktu krajowego brutto, bezpieczeństwo narodowe i dobrobyt mieszkańców kraju. Z tego względu transport należy zaliczyć do strategicznych branż, które podlegają kontroli państwowej.

Z uwagi na jego znaczenie należy popierać opinie wielu ekspertów o konieczności szybkiej modernizacji ukraińskiej IT, stworzenia odpowiednich warunków konkurencyjnych dla rozwoju sektora transportowego oraz harmonizacji wszystkich rodzajów IT. Oczywiście powinna temu sprzyjać skuteczna polityka państwa w tej dziedzinie, która jest szczególnie narażona na wyzwania w warunkach stanu wojennego oraz powojennej odbudowy.

Literature:

1. Жовтяк Г.А. Теоретико-методичні підходи до визначення поняття «транспортна інфраструктура регіону». *Ефективна економіка*. № 11. 2011. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=792>
2. Лавренюк Н. Я. Поняття транспортної інфраструктури в умовах інтеграційних процесів Україна – ЄС. *Юридичний вісник*. 2018. №4. С.82-88.
3. Репіч Т.А., Булеховець А.М. Сучасний стан розвитку транспортної інфраструктури України. «Young Scientist». № 1 (89). January. 2021. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/155/149>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Смерічевська С.В., Штик Ю.В., Стріжов О.С. Аналіз стану і тенденції розвитку транспортної інфраструктури України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. Випуск 9(09). 2023. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/272/259>.

Бігун Ольга Ігорівна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні, факультету економіки та менеджменту,
Поліського національного університету*

Вплив міжнародного науково-технічного співробітництва на модернізацію української оборонної промисловості

Оборонна промисловість України має тривалу історію виробництва високоякісної військової техніки та розробки технологій. В останні роки оборонна промисловість стикається з численними викликами, включаючи застарілу інфраструктуру, обмежений доступ до фінансування та брак кваліфікованих кадрів.

Міжнародне науково-технічне співробітництво може відіграти важливу роль у модернізації українського оборонно-промислового комплексу (ОПК). Завдяки співпраці українські оборонні підприємства можуть отримати доступ до передових технологій, знань і ринків. Наприклад, співпраця з європейськими та північноамериканськими оборонними компаніями дозволила українським компаніям отримати доступ до використання сучасних технологій, технічних стандартів з метою розвитку озброєння та військової техніки; залучення України до проектів концепції «розумної оборони», інших багатонаціональних проектів щодо озброєнь (з метою оптимізації витрат на розроблення, виробництво, закупівлю, модернізацію і ремонт озброєння і військової техніки), можливість співробітництва з НАТО у галузі озброєнь та технічних стандартів в інтересах розвитку військово-промислового комплексу [1]. Ця співпраця призвела до розробки нового військового обладнання та технологій, таких як безпілотні літальні апарати та бронетехніка. Крім того, міжнародна співпраця може допомогти українським оборонним підприємствам вийти на нові ринки збуту та підвищити свою конкурентоспроможність.

Міжнародне співробітництво також має свої виклики та обмеження. Конфлікт інтересів безпеки та технологічний протекціонізм можуть обмежити сферу співпраці. Крім того, деякі країни можуть виявляти прямий протест та небажання ділитись новими технологіями та методами управління, побоюючись, що вони можуть потрапити в чужі руки. Тому важливо розробити інституційні рамки для міжнародного співробітництва, які б відповідали цим викликам.

Потрібно зазначити, що питання співробітництва для України є особливо важливими з огляду на те, що країна займає дев'яте місце у списку найбільших країн-експортерів озброєння. Одна з багатьох програм НАТО, що створення для покращення обороноздатності України, "Наука для миру та безпеки" (Science for Peace and Security, SPS): SPS дає українським науковцям та дослідникам можливість брати участь у міжнародних проектах, спрямованих на розробку нових оборонних технологій [2]. Завдяки якій було розроблено та впроваджено ряд нових видів озброєння та боєприпасів, таких як протитанкова ракета "Стугна-П" та безпілотний комплекс "Байрактар ТВ2". Ці розробки значно покращили бойові можливості української армії.

За допомогою залучення коштів з трастового фонду НАТО-Україна, що був створений з метою надання Україні допомоги у проведенні реформ в оборонному секторі та зміцненні її обороноздатності, у 2023-му році відбулося значне зростання українського оборонно-промислового комплексу.

У грудні 2023 року міністр з питань стратегічних галузей промисловості Олександр Камишін заявив, що у 2023 році спроможності ОПК зросли втричі, якщо коротко, то бюджет розвитку вітчизняного ОПК (йдеться про розробку та впровадження нових технологій) у 2022 році становив всього 2,5 млрд гривень, у 2023-му він зріс до 12 млрд, а у 2024 році має сягнути рекордної для України позначки у 51 млрд [1].

Для посилення співробітництва в оборонній промисловості політикам необхідно вжити низку заходів, а саме : зміцнити інституційні рамки для міжнародного співробітництва, такі як двосторонні угоди та спільні дослідницькі програми. Ці рамки можуть створити правову основу для співпраці та забезпечити захист інтересів обох сторін, не менш важливими є інвестиції в розвиток людського капіталу та дослідницьку інфраструктуру. Ці інвестиції можуть допомогти створити кваліфіковану робочу силу та розширити дослідницькі можливості.

Враховуючи військово-політичні та економічні фактори, потрібно у загальному вигляді визначити можливості, які отримує Україна за рахунок поглиблення співробітництва, а саме: зміцнення обороноздатності (доступ до військових технологій, підготовка кадрів, реформа оборонного сектору); стимулювання економіки (залучення інвестицій, доступ до нових ринків, підтримка малого та середнього бізнесу); підтримка демократії (обмін досвідом, підтримка громадянського суспільства); інтеграція до ЄС та НАТО (зближення з ЄС, членство в НАТО); сталий розвиток (зелений перехід, розвиток людського капіталу, стійкість до зміни клімату).

Підсумовуючи, міжнародне науково-технічне співробітництво може відіграти важливу роль у модернізації української оборонної промисловості. Завдяки співпраці українські оборонні підприємства можуть отримати доступ до нових технологій, знань і ринків. Проте міжнародне співробітництво також має свої виклики та обмеження, такі як суперечливі інтереси безпеки та технологічний протекціонізм.

Література.

1. Досягнення українського ОПК під час повномасштабної війни. Слово і Діло. URL: <https://web.archive.org/web/20231218114141/https://www.slovoidilo.ua/2023/12/18/infografika/bezpeka/dosyahnennya-ukrayinskoho-opk-povnomasshtabnoyi-vijny>

2. Державний сайт. URL: <https://nato.mfa.gov.ua/>

Боденчук Яна Олександрівна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Монетарна політика України в умовах війни

В умовах воєнного часу монетарна політика стає важливим інструментом управління економікою країни, спрямованим на збереження фінансової стабільності та зменшення негативних наслідків війни для національної валюти та фінансової системи загалом. Україна, знаходячись в умовах військового конфлікту, використовує різноманітні інструменти монетарної політики для забезпечення стабільності фінансового ринку та здійснення контролю над інфляцією, валютним курсом та іншими ключовими показниками економічної діяльності. Це дослідження спрямоване на аналіз монетарної політики в Україні в умовах воєнного часу.

Пріоритетом грошово-кредитної політики є досягнення та забезпечення цінової стабільності. Вона передбачає, швидше, незначний ріст цін, аніж стабільний. За стабільно низької інфляції доходи та заощадження українців захищені від знецінення і підприємці можуть здійснювати довгострокові інвестиції в національну економіку, тим самим сприяючи створенню великої кількості робочих місць.

На початку повномасштабного вторгнення у 2022 році було прийнято рішення посилити привабливість активів у національній валюті. Облікова ставка була підвищена до 25% річних, проте, було введено жорсткі валютні обмеження і ця стратегія не виправдала очікувань. Прогнозувалося зростання банківських депозитів завдяки стимулюванню високої процентної ставки. Але поєднання стрімкого фіскального стимулу у вигляді дефіциту державних фінансів без урахування зовнішніх субсидій на доходи, який сягав 25,5% ВВП та фіксованого обмінного курсу призвело до накопичення коштів на рахунках клієнтів. При цьому процентні ставки за вкладками у банках не зростали через наплив великої кількості клієнтських коштів, які не могли в умовах ризиків воєнного стану знайти вихід у кредитуванні економіки. Під кінець 2022 року обсяг банкінгу в НБУ перевищив 500 млрд грн [1].

У 2023 році валютна ситуація на ринку була стійкою та регульованою: економіка зросла на 5%, інфляція становила близько 5%, золотовалютні резерви НБУ були на рекордному рівні (понад 40 млрд доларів). У першій половині 2023 року було внесено зміни в монетарну політику у вигляді посилення вимог банкам до обов'язкових резервів, проте без надходження прибутку. Згодом операційну структуру грошово-кредитної політики доповнили спеціальними тримісячними депозитними сертифікатами, які спрямовані на стимулювання довгострокових гривневих вкладів та процентних ставок за ними. Зрештою, НБУ все ще мав надію на реалізацію трансмісії відсоткової ставки, яка на той момент не змінювалася вже дев'ять місяців. Як наслідок, було втрачено чіткий напрям монетарної політики [2].

В умовах змін операційного дизайну підвищення резервних вимог до банків перетворилося у зниження процентних ставок. У перший тиждень 2023 року отримана банками ставка сягала 22%, проте, у квітні вона значно скоротилася на 8%, згодом ставка понизилася ще на 2%. Навесні почалося вирівнювання значення облікової ставки як базової ставки монетарної політики. До березня 2023 року ставка дисконту ідеально збігається з нормою поглинання надлишкової ліквідності.

У 2024 році рада директорів Національного банку вирішила зберегти облікову ставку на рівні 15%. Цей крок відповідає необхідності подальшої підтримки стабільності обмінного курсу та помірної інфляції до 2024 року. У 2024 році реальний ВВП зросте на 3,6%, головним чином за рахунок збереження високих бюджетних витрат у контексті очікуваної міжнародної допомоги на помірному рівні. Однак, економічне зростання буде нижчим, ніж минулого року, через очікуване скорочення врожаю та збільшення диспропорцій на ринку праці в умовах війни (рис. 1, 2) [3].

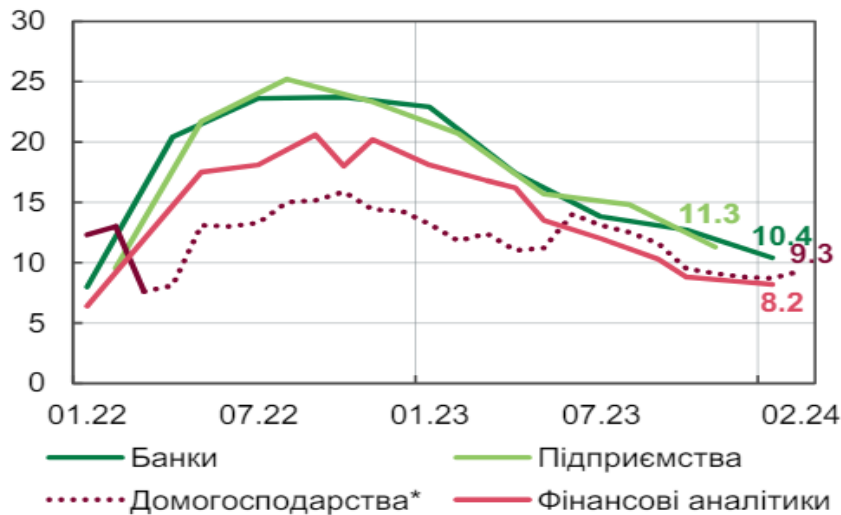

Рис. 1. Інфляційні очікування на наступні 12 місяців, %
Джерело: [3]

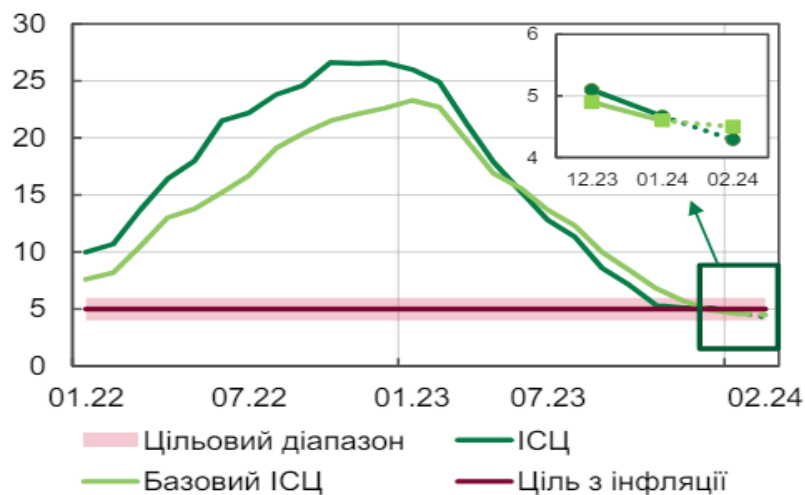

Рис. 2. Інфляція та інфляційна ціль, % р/р
Джерело: [3]

Зменшення інфляції зумовлене збільшенням пропозиції деяких продуктів харчування та впливом великого врожаю у 2023 році, заборонаю підвищення деяких ставок податку на житлово-комунальні послуги, а також уповільненням темпів зростання цін на нафту у світі. Базова інфляція також сповільнилася, але залишилася трохи вищою за очікування. Послабленню основного інфляційного тиску сприяє зниження тиску витрат на бізнес, особливо у сфері сировини та логістики, підтримання контрольованого статусу обмінного курсу на зовнішніх ринках та покращення інфляційних очікувань [3].

Отже, варто відзначити, що уряд України в реальних умовах війни активно впроваджує монетарні заходи, спрямовані на збереження фінансової стабільності, контроль інфляції та забезпечення ліквідності банківської системи. Зокрема, введення ряду заходів з регулювання грошового обігу, встановлення лімітів на відкриті позиції банків на міжбанківському валютному ринку та інші інструменти монетарної політики допомагають зменшити негативний вплив воєнного конфлікту на фінансову стабільність країни.

Література:

1. Блінов О. Чому Нацбанк креативив з монетарною політикою у 2023-му? Чи очікувати гнучкого обмінного курсу у 2024-му? Розповідає економіст Олексій Блінов –

Forbes.ua. *Forbes.ua. Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії.* URL: <https://forbes.ua/>.

2. Економічна правда. Фінансова стабільність: склалося краще, ніж прогнозували. *Економічна правда.* URL: <https://www.epravda.com.ua/>.

3. Національний банк України. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 15%. *Національний банк України.* URL: <https://bank.gov.ua/>.

Вітценко Леонід Русланович,

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету

Особливості виплати заробітної плати у воєнний час

Умови воєнного стану суттєво впливають на внутрішнє й зовнішнє становище країни. Економіка стає жертвою військових дій, що призводить до негативних наслідків, таких як зниження показників населення та інше. Спеціалісти з обліку і оподаткування мають за мету мінімізувати вплив війни на економіку країни, намагаючись допомогти багатьом підприємствам.

Унаслідок війни, багато державних та приватних підприємств припинили свою діяльність, що призвело до втрати робочих місць для багатьох людей і зниження виробництва, що послабило економіку. Після успішного відновлення економіки України за підтримки країн Європи та Америки, підприємства, які тимчасово припинили роботу, знову розпочали свою діяльність.

Одним із основних причин виникнення проблем у сфері обліку та оподаткування у сучасний період є напади та обстріли території нашої держави з боку Росії. Однак, слід відзначити і інші фактори, такі як високий рівень корупції, неузгоджені фінансові системи та операції, втручання конкурентів у діяльність підприємства тощо. Ці аспекти призводять до численних проблем у роботі підприємства, які можуть призвести до припинення його діяльності.

Наслідки війни є дуже суттєвими. Це включає зменшення або затримку виплати заробітної плати, неможливість надання відпусток співробітникам, перепрацювання та інші проблеми. Підприємству насправді доводиться обирати між продовженням роботи підприємства «у мінус», або тимчасовим чи повним припиненням діяльності.

Воєнний стан може мати серйозні наслідки для державних підприємств України. Деякі можливі наслідки включають:

1. Збільшення витрат на безпеку та оборону. Державні підприємства можуть бути змушені виділяти більше коштів на захист своїх працівників і майна в умовах воєнного стану;

2. Зменшення виробництва та продажу товарів. Воєнний стан може призвести до зменшення попиту на товари та послуги, що виробляються державними підприємствами, а також до обмежень у роботі та постачанні сировини;

3. Ризик втрати контрактів та партнерів. Воєнний стан може призвести до зупинення або припинення роботи з партнерами та контрагентами, що може вплинути на фінансовий стан державних підприємств;

4. Збільшення ризику для працівників. Воєнний стан може створити небезпечні умови для працівників державних підприємств, що може призвести до збільшення ризику травм і нещасних випадків;

У цілому, воєнний стан може серйозно вплинути на державні підприємства України, змушуючи їх адаптуватися до нових умов і знаходити шляхи виживання в ускладнених умовах.

Підводячи підсумок слід зазначити, що вплив воєнного стану на заробітну плату в Україні може бути значною мірою негативним, оскільки воєнний конфлікт призводить до

зниження економічної активності, зменшення виробництва та зростання витрат на оборону. Але, слід зазначити, що наразі Україна приймає важливі виклики у забезпеченні стабільності економіки, соціальної сфери та безпеки нації.

Література:

1. Вікіпедія «Воєнний стан в Україні» URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 15.04.2024 р.).

2. Указ Президента України №744/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності»» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7442014-17689> (дата звернення 15.04.2024 р.).

3. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 15.04.2024 р.).

*Галянт Діана Миколаївна,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
економічного факультету Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова*

Особливості розробки управлінських рішень в діяльності агропідприємств

Станом на сьогодні агросектор України переживає період трансформації, пов'язаний з низкою викликів, таких як: війна, зміна клімату, дефіцит ресурсів та жорстка конкуренція. В цих умовах ефективне управління агропідприємствами стає ключовим фактором їх виживання та успішного розвитку.

Швидкі зміни в економіці, технологіях та ринкових умовах вимагають від підприємств постійного аналізу ситуації та швидкого прийняття оптимальних управлінських рішень. Організація розробки управлінських рішень передбачає використання сучасних методів аналізу даних, включаючи інструменти бізнес-аналітики та штучного інтелекту, що дозволяє зібрати, проаналізувати та інтерпретувати значні обсяги даних і сприяє більш обґрунтованому та ефективному прийняттю управлінських рішень. Крім того, організація розробки управлінських рішень сприяє впровадженню принципів гнучкого управління, що дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни та вдосконалювати свої бізнес-процеси [1, с.56].

Зосередимо увагу на тому, як війна впливає на розробку управлінських рішень агропідприємств, а ключові наслідки наведемо у таблиці 1.

Незважаючи на значні труднощі, аграрний сектор України продемонстрував стійкість та адаптивність. Завдяки інноваціям, співпраці та державній підтримці він має потенціал для відновлення та подальшого розвитку після війни.

Слід зазначити, що управлінські рішення в управлінні господарством повинні включати: 1) рішення щодо технології вирощування сільськогосподарської продукції; 2) рішення про витрати виробництва - забезпечення матеріальними ресурсами у вигляді власних і покупних резервів (різні варіанти: вартість насіння, добрив, кормів за різними цінами, видами, кількістю і видами продукції); забезпечення робочою силою (різні варіанти: штатні працівники, сезонні працівники, порівняння витрат праці при вирощуванні різних культур і тварин); варіанти розподілу непрямих витрат виробництва; використання різноманітних методів визначення собівартості продукції (робіт, послуг); 3) рішення по відношенню до виробничого середовища [3, с. 280].

У цьому контексті при прийнятті рішень в аграрному секторі доцільно використовувати методи математичного програмування, в тому числі багатокритеріальні задачі, які дозволяють обирати рішення серед безлічі прийнятних рішень за кількома критеріями

оптимальності (максимізація прибутку, мінімізація транспортних витрат, мінімізація внесення добрив) [4, с.235].

Таблиця 1. Наслідки, які зазнають підприємства.

Невизначеність та ризики.	Підприємства стикнулися з такими проблемами, як логістичні перешкоди, нестача ресурсів, коливання цін та руйнування інфраструктури, що змушує їх бути більш гнучкими та адаптивними у своїх стратегіях.
Зміна пріоритетів.	Більшість агропідприємств зосередили свою увагу на забезпеченні продовольчої безпеки країни, віддаючи пріоритет вищому стратегічно важливим культур та забезпеченню внутрішнього ринку, інші – змушені були переорієнтувати свої експортні маршрути та шукати нові ринки збуту.
Співпраця та партнерство.	Важливість співпраці та партнерства між агропідприємствами, державними органами й міжнародними організаціями значно зросла, що допомагає їм обмінюватися інформацією, ресурсами та досвідом, а також долати спільні виклики.
Державна підтримка.	Уряд України вжив низку заходів для підтримки аграрного сектору під час війни, включаючи фінансову допомогу, податкові пільги та спрощення регуляторних норм. Підтримка держави відіграє важливу роль у забезпеченні стійкості агропідприємств.

Примітка: складено на основі джерела [2]

Отже, врахування особливостей аграрної сфери та дотримання рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень допоможе приймати більш обґрунтовані та ефективні рішення, що в результаті може підвищити результативність агропідприємств.

Література:

1. Бородяна О.М., Шубравської О.В. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки: наукова доповідь. 2018. 152 с.
2. Звіт FAO про вплив війни в Україні на продовольчу безпеку. URL: <https://www.fao.org/3/no015en/no015en.pdf>.
3. Костін Ю.Д., Ткачова Т.С. Управлінські рішення та ефективність функціонування промислового підприємства. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2020. № 3. С. 275-286.
4. Могильницька А.М., Дідковська М.А. Прийняття та реалізація управлінських рішень в діяльності керівника аграрного підприємства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2019. С. 233-242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdusg_2019_202_25.

Оцінка впливу амортизаційної політики на ефективність використання основних засобів

Амортизаційна політика є ключовим елементом управління основними засобами підприємства, оскільки вона визначає методи та темпи нарахування амортизації, що безпосередньо впливає на фінансовий стан та інвестиційну активність підприємства. В контексті економіки України, де інфляція та коливання курсу національної валюти впливають на вартість обладнання, амортизаційна політика набуває особливої актуальності.

Амортизація основних засобів - це процес поступового перенесення вартості основних засобів на вироблену продукцію. Це не лише спосіб відображення зносу обладнання в бухгалтерському обліку, але й інструмент для формування вільних коштів, які можуть бути спрямовані на оновлення та модернізацію виробничих потужностей.

Розробка амортизаційної політики включає наступні етапи:

- вивчення чинників, які впливають на вибір способу амортизації активів;
- підбір способу амортизації, що враховує прогнозовані економічні вигоди від використання основних засобів;
- прогнозування впливу вибраного способу на фінансові результати упродовж років;
- перегляд методики амортизації, якщо існує розбіжність між реальним використанням активів та їх бухгалтерським відображенням;
- оцінка актуальності оновлення основних засобів [1, с. 388].

Одним з ключових аспектів амортизаційної політики є вибір методу розподілу вартості основних засобів. Методи амортизації мають значний вплив на ефективність використання основних засобів підприємства. Вони дозволяють систематично розподіляти вартість активів протягом їх корисного використання, що впливає на собівартість продукції, прибуток та податкові платежі. В Україні, згідно з діючим законодавством, застосовуються п'ять основних методів амортизації:

- прямолінійний метод – щорічна сума амортизації обчислюється шляхом поділу амортизованої вартості на термін корисного використання активу, що дозволяє розподілити вартість активу рівномірно протягом його експлуатації;
- метод зменшення залишкової вартості – щорічна сума амортизації визначається множенням залишкової вартості активу на початку року на річну норму амортизації, що дозволяє розподілити вартість пропорційно до обсягу виробництва;
- метод прискореного зменшення залишкової вартості – щорічна сума амортизації розраховується як добуток залишкової вартості активу на початку року на подвійну річну норму амортизації;
- кумулятивний метод – щорічна сума амортизації визначається як добуток амортизованої вартості на кумулятивний коефіцієнт;
- виробничий метод – місячна сума амортизації обчислюється як добуток фактичного обсягу продукції за місяць на виробничу ставку амортизації [2].

Ефективна амортизаційна політика сприяє не лише підтриманню поточного стану основних засобів, але й їх своєчасному оновленню. Вона повинна бути гнучкою, щоб адаптуватися до змін у виробничих процесах, технологічних інноваціях та ринкових умовах. Вона визначає, як швидко підприємство може накопичувати кошти для заміни застарілого обладнання чи технологій. Ефективна амортизаційна політика може сприяти підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності, оскільки дозволяє підприємству регулярно оновлювати свої основні засоби.

Основні напрямки розвитку та вдосконалення амортизаційної політики в Україні включають забезпечення достатнього обсягу фінансування для відновлення основних засобів, що може сприяти зростанню економічного потенціалу підприємства. Також важливою є роль амортизації у формуванні джерел фінансування відновлювальних процесів.

Сучасна система розрахунку амортизації має свої недоліки. Однією з актуальних проблем є відсутність загальної методики обліку амортизації на підприємстві. Оскільки розміри періодичних втрат вартості об'єктів основних засобів залежать від їх віку та ступеня зносу, розрахунок суми амортизації ускладнений. Це призводить до недостатньої об'єктивності перенесення витрат на придбання основних засобів на готовий продукт і відповідно повернення цих витрат через виручку від реалізації [3, с. 376].

Таким чином, амортизаційна політика є важливим інструментом управління основними засобами, який може суттєво вплинути на ефективність їх використання, фінансові результати та податкові зобов'язання підприємства. Її правильний вибір та адаптація відображаються на фінансовому стані та конкурентоспроможності підприємства, допомагаючи досягти оптимального балансу між ефективністю та ліквідністю.

Література:

1. Городиський М. П., Поліщук І. Р. Основні елементи та типи амортизаційної політики щодо основних засобів підприємства: обліковий вимір. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 19. С. 386-391.
2. Методи нарахування амортизації основних засобів. URL: <https://services.uteka.ua/ua/publication/data-16-dannie-dlya-raschetov-58-metody-nachisleniya-amortizacii-osnovnyx-sredstv>
3. Попова В. Д., Кизима Н. М. Особливості нарахування амортизації та її вплив на відтворення основних засобів. *Молодий вчений*. 2018. № 10(1). С. 374-380.

*Дров'яніков Максим Русланович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету управління та економіки
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

Перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні

Військові дії на території України мають суттєвий негативний наслідок для всієї сфери і галузей економіки країни, її фінансового та іпотечного ринків. Попит на нерухомість різко знизився, а більшість державних програм підтримки іпотеки було призупинено. Розвиток іпотечного кредитування в Україні є важливим з численних причин, і одна з них – це можливість взяти на увагу досвід європейських країн з цієї сфери. Світовий досвід свідчить, що іпотечні позики становлять значну частину кредитного портфеля банків у країнах із розвинутою економікою, зокрема у США та країнах Євросоюзу, де велика кількість кредитів надається під заставу нерухомості.

Тому вважаємо за необхідне розглянути перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні.

Іпотечне кредитування відіграло ключову роль у відновленні Європи після Другої світової війни. Уряди використовували іпотеку не лише для забезпечення житла, а й для підтримки стабільності банківського сектору та підзарядження будівельної індустрії. [1]. Іноземні колеги надають зразок для адаптації підходів до іпотечного кредитування під наші реалії. Хоча повне копіювання неможливе через унікальність кожної іпотечної системи, яка ґрунтується на місцевих, економічних, культурних та правових характеристиках, аналогії можна виявити у спільній підтримці держави. Різноманітність країн відображається у доступності та вартості кредитів, рівні захисту прав та інвесторів. Незважаючи на це,

ключовим елементом є збалансований підхід до розвитку іпотечного кредитування, який враховує потреби позичальників, інвесторів та загальноекономічні цілі.

Іпотечний ринок Україні зростає безпрецедентними темпами, а довіра до фінансових установ зміцнилася. Впровадження державних програм, спрямованих на підтримку позичальників та забудовників, підвищення банківської активності, макроекономічна стабільність та покращення умов кредитування фізичних осіб сприяли збільшенню обсягів кредитування ширшого кола позичальників. Умови іпотечного кредитування в країні суворі, але відсоткові ставки відносно низькі. Це полегшує купівлю житла та стимулює розвиток житлового сектору. Крім того, іпотечні кредити розглядаються як інвестиційний інструмент за кордоном.

Ринок нерухомості в Україні продовжує функціонувати активно і навіть з позитивною динамікою, щоправда, незважаючи на можливі труднощі. З розвитком ситуації він демонструє обіцяючі перспективи. Наприклад, у 2023р. в Києві та Київській області було укладено 2664 договори іпотеки на загальну суму 4,5 млрд грн. Високу активність виявляли позичальники в Львівській, Рівненській та Вінницькій областях. Зацікавленість в іпотечному кредитуванні існує не лише у великих містах. Це свідчить про розширення можливостей для придбання житла в усій Україні [1].

На первинному ринку нерухомості спостерігається складна ситуація: у зв'язку з труднощами у реалізації нових проектів та проблемами з привабленням робочої сили частка проектів зазнає затримок або заморожується. У той же час вторинний ринок проявляє більшу стабільність, адже житлові об'єкти на ньому вже готові до експлуатації, що робить їх привабливими для потенційних покупців. Також спостерігається незначне, але стабільне зростання цін, що вказує на стабілізацію попиту та пропозиції на цьому ринку. Держава буде моделювати іпотечні програми для підтримки саме первинного ринку. Підвищення попиту на інвестування в об'єкти нерухомості, що будуються, перезапустить будівельну галузь [1].

Кредитні канікули на початку війни послабили тиск на позичальників, але навіть у 2023р. відбулася різка зміна динаміки іпотечного кредитування. За даними НБУ в лютому 2023р. було видано 126 іпотечних кредитів на суму 169,8 млн. грн., що значно менше, ніж роком раніше [1]. Така ситуація призвела до розробки та впровадження програм підтримки, спрямованих на реструктуризацію іпотечних кредитів. Однією з таких програм є іпотечна програма «е-Оселя», яка стартувала у жовтні минулого року. Програма пропонує чотирьом категоріям українців - військовослужбовцям та працівникам сектору безпеки та оборони, медичним працівникам, вчителям та викладачам, а також науковцям - можливість отримати пільгові іпотечні кредити за відсотковою ставкою 3% річних і з початковим внеском - 20% від суми кредиту терміном на 20 років [2]. В другій половині 2023р. на іпотечному ринку нарешті намітилися позитивні зміни завдяки зниженню НБУ облікової ставки та посиленню програм державної підтримки, зокрема «Електронного житла». Про це свідчить збільшення залишків за іпотечними кредитами в портфелях банків до 25,5 млрд. грн. на кінець 3 кварталу 2023р. Зростання було особливо помітним у жовтні та листопаді 2023р., коли частка будинків, придбаних за рахунок позикових коштів, сягнула 5,8% [1].

Зауважимо, що українські банки показали здатність до підтримки економіки навіть в умовах зовнішніх викликів. Обсяг іпотечного кредитування у 2023р. зріс на значний відсоток, що демонструє стійкий інтерес до інвестування в нерухомість та оптимізм щодо майбутнього нашої економіки. Для прикладу, Ощадбанк у 2023р. видав понад 2600 кредитів за програмою «е-Оселя» на 3,6 млрд. грн., що є більше, ніж у 2021р. Частка банку на ринку іпотечного кредитування України сягнула 43% [1].

Ринок нерухомості в Україні стикається з викликами, обумовленими війною та економічною нестабільністю. Прогнозування його розвитку ускладнене зважаючи на невизначеність щодо завершення конфлікту та його впливу на економіку. Висока інфляція та валютна нестабільність створюють ризики для покупців, обмежуючи їх купівельну спроможність. Проте, і в наступні роки очікується відкриття нових можливостей іпотечного кредитування для українців за рахунок низьких процентних ставок та позитивних

макроекономічних тенденцій. Очікується, що програма «є-Оселя» підлягатиме модифікаціям для підвищення гнучкості та привабливості іпотечних пропозицій, що сприятиме розвитку сектору первинного ринку нерухомості. Також передбачається удосконалення законодавчої бази у галузі іпотечного кредитування з метою захисту інтересів усіх сторін - позичальників та кредиторів. Інноваційні технології сприяють прогресу у сфері іпотеки, що може призвести до запровадження більш гнучких умов кредитування та використання цифрових платформ для спрощення отримання іпотеки. У 2024р. стратегія розвитку іпотечного кредитування буде активною, зокрема через участь девелоперів у державних програмах розробки іпотечних продуктів з банками [1].

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що іпотечне кредитування є ключовим інструментом економічного зростання для України. Зумовлено це необхідністю посилення та удосконалення державної підтримки в цій галузі. Цей процес може бути досягнутий шляхом регулювання відсоткових ставок, надання пільгових кредитів та розвитку інфраструктури оцінки та реєстрації нерухомості. Активізація іпотечного кредитування може стати каталізатором позитивних змін у економіці України. Ефективне функціонування іпотечного ринку сприятиме не лише розвитку будівельної галузі, а й активізації економіки в цілому. Залучення приватних інвестицій, зростання попиту на житло, розвиток пов'язаних секторів економіки може дати потужний імпульс для внутрішнього ринку та підвищення добробуту громадян. Отже, реформування іпотечного кредитування має стати пріоритетом на шляху відновлення та розвитку української економіки.

Література:

1. Як розвивається іпотечне кредитування під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/03/8/710873/>
2. Іпотека і війна: чи реально зараз отримати у кредит омріяні квадратні метри. 2024р. URL: <http://surl.li/snzmp>

Засць Дмитро Сергійович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Конкурентна ринкова структура та її вплив на ціноутворення

У сучасному світі, де конкуренція стає важливим фактором у будь-якій галузі, розуміння конкурентної ринкової структури та її впливу на процес ціноутворення має вирішальне значення для бізнесу, економіки та споживачів. Саме тому наша доповідь присвячена аналізу цієї проблематики. Конкурентна ринкова структура визначається числом учасників ринку та їхнім впливом на формування цін та умови здійснення бізнесу. Різноманітні форми конкуренції – від монополії до досконалої конкуренції – мають свої особливості та відображаються на ринкових взаємодіях.

Сьогодні, коли конкурентоспроможність виступає провідним фактором активізації ринкових ініціатив і практично перетворюється на елемент національної ідеї будь-якої країни, тема конкуренції стає надзвичайно актуальною[1]. Це особливо актуально зараз, коли суспільство переживає глибокі зміни, пов'язані з переходом до інформаційної епохи. Це вимагає переосмислення традиційних методів економічного аналізу та розробки нових підходів, щоб врахувати різноманітні аспекти господарського прогресу в умовах глобальних змін.

Основні підходи до вивчення конкурентної ринкової структури та конкурентоспроможності були представлені у працях економістів, таких як Майкл Портер, Адам Сміт, Девід Рікардо, Ігор Ансофф та ін. Різноманітні аспекти економічної конкуренції як соціального економічного явища були об'єктом дослідження в роботах таких авторів, як Леонід Антонюк, Ярослав Базилюк, Антон Юданов, Геннадій Азоєв[2].

У конкурентній економіці існує функціонування ринків, де присутній великий обсяг виробників певних товарів. Кожен з них активно змагається за споживачів, що спонукає їх знижувати ціни та підвищувати якість продукції. Це вимагає постійного удосконалення технологій, організації виробництва, підвищення кваліфікації працівників та розвитку системи збуту. Конкуренція стимулює науковий та технічний прогрес, сприяє міжнародній співпраці та підвищенню ефективності виробництва. Цей механізм також забезпечує оптимальний розподіл ресурсів та доходів на рівні, який забезпечує ринкову рівновагу. Конкуренція, як і будь-яке явище, має свої позитивні риси і недоліки. Серед позитивних результатів, на наш погляд, слід виділити такі: конкуренція виступає механізмом регулювання пропорцій виробництва, рушійною силою розширення асортименту товарів, підвищення їх якості, впровадження новітньої техніки, технології, організації праці й управління, збільшення продуктивності, економії ресурсів з метою одержання більшого прибутку. Вона сприяє раціональному перерозподілу ресурсів, охороняє споживача від диктату виробника[3]. Конкуренція має значний вплив на ціноутворення на ринку. Ось декілька способів, якими це відбувається:

- зниження цін: конкуренція змушує виробників знижувати ціни, щоб привернути більше клієнтів. Якщо на ринку присутні конкуренти, які пропонують схожі товари або послуги, споживачі матимуть можливість порівняти ціни і обрати найвигіднішу пропозицію.
- підвищення якості: Для виживання на конкурентному ринку виробники також стимулюються до підвищення якості своїх товарів або послуг. Це може включати вдосконалення технологій, інновації у виробництві та поліпшення обслуговування клієнтів.
- стимулювання ефективності виробництва: У зусиллях зменшити витрати і бути конкурентоспроможними, виробники шукають шляхи покращення ефективності свого виробництва. Це може включати автоматизацію процесів, оптимізацію ланцюга постачання та управління ресурсами.

Отже, конкуренція підтримує динамічну та ефективну діяльність на ринку, яка сприяє кращим умовам для споживачів через надання низьких цін, вищої якості та більшого вибору.

У сучасному світі конкуренція в усіх галузях є ключовим фактором, який впливає на бізнес, економіку та споживачів. Розуміння конкурентної ринкової структури та її впливу на ціноутворення є надзвичайно важливим для всіх зацікавлених сторін. Різноманітні форми конкуренції, від монополії до досконалої конкуренції, мають власні особливості, які відображаються на ринкових взаємодіях. Сьогодні конкурентоспроможність стала важливим елементом національної стратегії будь-якої країни, а тема конкуренції набула надзвичайної актуальності в умовах глибоких змін, пов'язаних з переходом до інформаційної епохи.

Література:

1. Венгер В.В. Конкуренція в ринковій економіці: генезис теоретичних концепцій. *Ефективна економіка*. №12 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3623>.
2. Конкурентні переваги підприємства: ретроспективний аналіз трактування термінів підприємства URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/74.pdf.
3. П'ять сил Портера: модель, яка розкаже, від чого залежить стан конкуренції в галузі. URL: <https://bakertilly.ua/news/id48375>.

Заруцький-Куцман Даниїл Віталійович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Вплив правила максимізації прибутку на товари та послуги

Правило максимізації прибутку є краєвим каменем стратегічного управління підприємством, оскільки воно спрямовує всі його дії на досягнення максимального фінансового успіху. Це важливо для забезпечення стійкого функціонування бізнесу,

збереження конкурентоспроможності та розвитку національної економіки в цілому. Мета цього дослідження полягає в аналізі впливу правила максимізації прибутку на товари та послуги з метою розуміння, як ця стратегія визначає їхні основні характеристики, такі як якість, цінова політика, маркетингові стратегії тощо. Розуміння цих аспектів дозволить оптимізувати управлінські рішення, щоб досягти не лише максимального прибутку, а й забезпечити задоволення потреб споживачів, створюючи продукти та послуги, які відповідають їхнім очікуванням та вимогам.

Актуальність теми полягає в постійно зростаючому рівні конкуренції, динаміці ринкових умов і потребі підприємств пристосовуватися до змін, зберігаючи стійкість та забезпечуючи стаке збільшення прибутковості.

У світі, де господарства взаємопов'язані, підприємства повинні активно застосовувати правило максимізації прибутку для забезпечення конкурентоспроможності на міжнародному рівні. Збільшення кількості учасників на ринку створює потребу у більш детальному вивченні ринкових умов та швидкому прийнятті ефективних стратегій. Підприємства повинні бути готові адаптувати свою продукцію та послуги до змін смаків і попиту споживачів, щоб зберігати інтерес та забезпечувати стабільний потік прибутку.

Орієнтуючись при прийнятті економічних рішень на мінімально можливий рівень витрат, будь-яка фірма розглядає цю задачу не як самоціль, а як засіб вирішення більш загального завдання — максимізації прибутку фірми[1]. Потрібно розуміти що не усі фірми використовують це правило з розумом, та не дотримуються тонкої межі між якістю і кількістю.

Багато фірм часто акцентують свою увагу на кількості вироблених товарів чи наданих послуг, замість покладання основної уваги на якість. Це може призвести до зниження рівня задоволеності клієнтів та втрати їхньої лояльності. Орієнтація на кількість, не враховуючи якісних показників, може також вплинути на репутацію компанії та конкурентоспроможність на ринку. Останніми роками фірми дуже обережно використовують правило акценту на кількість виробленого, розуміючи, що це може мати негативний вплив на якість та спричинити втрату лояльності клієнтів. З освідченням у важливості якісних показників, компанії намагаються уникнути наслідків, пов'язаних із зниженням задоволеності споживачів та можливим впливом на свою репутацію та конкурентоспроможність на ринку.

Також варто зазначити те що бувають випадки виключення. Складніша справа, якщо за будь-яких обсягів виробництва сукупні витрати перевищують валовий дохід. За цих умов треба шукати таке рішення, яке мінімізує збитки. Якщо фірма припинить виробництво, то її збитки будуть дорівнювати постійним витратам [2]. Таку ситуацію варто виділити тим, що данне правило має на меті врятувати компанію в цілому.

Отже, правило максимізації прибутку є важливим інструментом для стратегічного керівництва підприємством. Це стимулює досягнення максимального фінансового успіху та забезпечує його стійке функціонування в умовах зростаючої конкуренції. Дослідження впливу цього правила на товари та послуги дозволяє зрозуміти, як воно визначає їхні основні характеристики, такі як якість та цінова політика. Орієнтація на максимізацію прибутку сприяє забезпеченню конкурентоспроможності підприємства та задоволенню потреб споживачів.

Література:

1. Новак С.М. Оптимізація масштабу виробництва з метою максимізації його рентабельності. *Ефективна економіка*. № 11, 2011. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=768>.
2. Чухно А. А. Сучасні економічні теорії. Навчальний посібник. К. :Знання. 2007. 878 с.

Коржук Вікторія Володимирівна,
*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Роль і значення профспілок на ринку праці

Профспілки є організаціями, які об'єднують працівників з метою захисту їхніх прав та покращення умов праці. Вони представляють інтереси працівників перед роботодавцями, урядом та іншими зацікавленими сторонами.

Профспілки можуть бути різних видів, залежно від їхнього охоплення та організаційної структури. Згідно з законодавством України, види профспілок включають:

- первинні;
- місцеві;
- обласні;
- регіональні;
- республіканські;
- всеукраїнські [1].

Загальна мета організаційної структури профспілок полягає в забезпеченні ефективного представництва і захисту інтересів працівників, координації дій та співпраці між членами профспілки, а також в установленні зв'язків з іншими соціальними та політичними організаціями [2].

Профспілки відіграють важливу роль у захисті прав працівників і забезпеченні справедливих умов праці. Дії профспілки, які покращують умови праці:

- забезпечують працівникам колективну переговорну силу, що дозволяє їм вести переговори з роботодавцями та урядом з метою встановлення справедливих умов праці, заробітної плати, робочого часу та інших аспектів трудових відносин. Це допомагає уникнути експлуатації та встановити справедливу рівновагу між інтересами працівників та роботодавців;

- виступають захисниками прав працівників, забезпечуючи їм підтримку та юридичну допомогу в конфліктних ситуаціях на робочому місці. Вони борються проти дискримінації, незаконного звільнення, недостатніх умов праці та інших порушень трудового законодавства.

- працюють над покращенням умов праці, включаючи заробітну плату, соціальні пакети, робочий час, охорону здоров'я і безпеку на роботі. Вони можуть організувати страйки, протести та інші форми, щоб змусити роботодавців та уряди виконувати їхні вимоги;

- працюють над забезпеченням соціального захисту для працівників, включаючи страхування вразі хвороби, інвалідності та безробіття, пенсійні програми та інші соціальні пільги. Вони допомагають забезпечити мінімальний рівень життя та безпеку для працівників і їхніх сімей;

- виконують важливу роль у соціальному діалозі між працівниками, роботодавцями та урядом. Вони представляють голос працівників у прийнятті рішень, що стосуються трудових відносин, економіки та соціальної політики. Це допомагає забезпечити більш справедливу та збалансовану систему, яка враховує інтереси всіх сторін [3].

Співпраця між профспілками та роботодавцями є важливою для досягнення згоди та розв'язання трудових питань. Взаємодія між цими сторонами може сприяти створенню стабільних трудових відносин, покращенню комунікації та вирішенню конфліктів. Конструктивна співпраця може привести до взаємовигідних рішень, які задовольняють інтереси як працівників, так і роботодавців.

Тож, профспілки відіграють важливу роль у сучасному суспільстві, захищаючи інтереси працівників та сприяючи поліпшенню умов праці. Співпраця між профспілками та роботодавцями є важливою для досягнення згоди і вирішення трудових питань. Профспілки

також мають потенціал впливати на майбутнє працівників, забезпечуючи їхні права, охорону праці та сприяючи адаптації до змін у світі праці.

Література:

1. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>.
2. Основи організаційної структури Профспілки. *Львівська обласна організація профспілки працівників освіти і науки України*. URL: <http://profspilkaosvity.org.ua/ustanovchi-dokumenty/statut/4-osnovi-organizacii-noji-strukturi-profspilki/>.
3. Слюсар А. М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект : монографія. Харків : ФІНН, 2011. 336 с.

Корнійчук Аліна Вікторівна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Економічне обґрунтування інвестиційних рішень на підприємстві ХКП «Спецкомунтранс»

Інвестиції лежать в основі сучасної економіки та інтегрують інтереси і ресурси фізичних осіб, бізнесу та держави з метою ефективного соціально-економічного розвитку. Велике значення має ступінь точності, зрозумілості та повноти економічної інформації, що використовується в інвестиційному процесі. Тому ми вирішили дослідити та обґрунтувати інвестиційні рішення на підприємстві ХКП «Спецкомунтранс».

Інвестиції – це надзвичайно складне поняття, яке інтегрує різні економічні процеси, що впливають на виробництво, розподіл, обмін і споживання національного продукту, тобто є основою суспільного оновлення. Загалом під інвестиціями слід розуміти довгострокові вкладення в будь-яку галузь економіки з метою отримання прибутку, тобто будь-яку поточну діяльність, що збільшує здатність економіки виробляти товари та надавати послуги в майбутньому [1].

Інвестиційна програма ХКП «Спецкомунтранс» включає перелік заходів, умови та графік їх реалізації, відповідні обґрунтування та зазначення джерел фінансування. Програма не орієнтована на органи місцевого самоврядування, а має на меті визначити економічно обґрунтовані витрати ХКП «Спецкомунтранс» на придбання спеціальної техніки для надання послуг з вивезення побутових відходів (інвестиційна складова). Перелік заходів інвестиційної програми ХКП «Спецкомунтранс» наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 Перелік заходів інвестиційної програми ХКП «Спецкомунтранс»

Назва заходу	Суть заходу
1. Купівля спецтехніки.	Для вивезення побутових відходів планується придбання 6 одиниць сучасних спеціалізованих автомобілів.
2. Купівля контейнерів.	Проведення поетапної заміни спеціальної техніки сміттєвозів на базі автомобілів ЗІЛ на сучасні сміттєвози потребує заміни контейнерів об'ємом 0,75 на контейнери євростандарту об'ємом 1,1. Планується придбання 560 одиниць.
3. Капітальний ремонт спецтехніки, контейнерів, сітчастих конструкцій.	Планується проведення капітального ремонту спецтехніки, контейнерів, сітчастих конструкцій.

Реалізація інвестиційної програми ХКП «Спецкомунтранс» забезпечить: підвищення якості послуг з вивезення побутових відходів; зменшення забруднення довкілля побутовими

відходами приватного сектору; підвищення культурного рівня громадян у сфері поводження з відходами; зменшення шкідливого впливу побутових відходів на навколишнє середовище та здоров'я міського населення [2].

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) надав підтримку в розмірі 2 млн. євро Хмельницькому підприємству ХКП «Спецкомунтранс» в рамках програми «Зелені міста 2». Кредит буде надано у розмірі 28,5 млн. євро.

В табл. 2 наведено економічне обґрунтування інвестиційного рішення КП «Спецкомунтранс» на модернізацію обладнання в сумі 200 тис. грн. у перший рік і по 20 тис. грн. наступні п'ять років.

Таблиця 2 Економічне обґрунтування інвестиційних рішень на ХКП «Спецкомунтранс»

	2024	2025	2026	2027	2028
Операційні грошові потоки	0	1	2	3	4
+ Операційні доходи	100,0	90,0	67,0	89,0	89,0
- Операційні витрати	-20,0	-20,0	-20,0	-20,0	-20,0
= Грошовий потік до оподаткування	80,0	70,0	47,0	69,0	69,0
- Амортизація	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ставка податку на прибуток	18%	18%	18%	18%	18%
- Податок на прибуток	-14,4	-12,6	-8,5	-12,4	-12,4
Операційний грошовий потік	65,6	57,4	38,5	56,6	56,6
Інвестиційні грошові потоки	-200,0	-20,0	-20,0	-20,0	-20,0
Бюджет проекту	-200,0	-20,0	-20,0	-20,0	-20,0
Капремонти, що підлягають капіталізації	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Вільний грошовий потік	-134,4	37,4	18,5	36,6	36,6
Вільний грошовий потік накопиченим підсумком	-134,4	-97,0	-78,5	-41,9	-5,3
Ставка дисконтування	15%	15%	15%	15%	15%
Коефіцієнт дисконтування	1,000	0,870	0,756	0,658	0,572
Дисконтований вільний грошовий потік (DCF)	-134,4	32,5	14,0	24,1	20,9
Дисконтований вільний грошовий потік накопиченим підсумком	-134,4	-101,9	-87,8	-63,8	-42,9
Розрахунок DPP		0	0	0	0
Показники економічної ефективності проекту					
Чиста приведена вартість NPV, тис.грн.	36,3	Проект інвестиційно привабливий			
Індекс прибутковості (PI)	1,12	Проект інвестиційно привабливий			
Внутрішня норма доходності (IRR), %	21,48%	Проект інвестиційно привабливий			

Економічні розрахунки показали, що чиста приведена вартість NPV: 36,3 тис.грн.; індекс прибутковості (PI): 1,12; внутрішня норма доходності (IRR): 21,48%. Можемо зробити висновок, що проект інвестиційно привабливий [3].

Опираючись на вищенаведені розрахунки, можна зазначити, що соціально-економічні наслідки для підприємства та міста ХКП «Спецкомунтранс» включають такі аспекти: ефективність операцій: покращення ефективності роботи підприємства може призвести до зменшення витрат на управління відходами та інших послуг, що надаються місту; створення робочих місць: розвиток та модернізація ХКП можуть призвести до створення нових робочих місць для місцевого населення; соціальні вигоди: покращення якості послуг ХКП може призвести до задоволеності мешканців міста та покращення їхнього життя; економічний розвиток міста: покращення інфраструктури та надання якісних комунальних послуг може сприяти привабливості міста для нових інвесторів та бізнесів.

Література

1. Зайцев О. В. Порівняльний аналіз застосування моделей оцінки ефективності інвестицій в інноваційні проекти (частина 1). Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2019. № 1. С. 99-110.

2. Хмельницьке комунальне підприємство «Спецкомунтранс». URL: <https://skt.km.ua/>

3. Широкова І. С., Копішинська К. О. Методи залучення інвестицій в інноваційний розвиток підприємств. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/komunalni-pidpryyemstva/hkr-speckomuntrans>

*Куликівська Ангеліна Борисівна,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету економіки та менеджменту
Поліського національного університету*

Конкурентоспроможність та конкурентні переваги галузі: теоретичні аспекти

В умовах ринкової економіки основним регулятором економічних відносин є конкуренція, що стимулює бізнес-суб'єктів до постійного інноваційного розвитку, збільшення капіталовкладень у процеси формування і утримання конкурентних переваг та конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність національних економік у глобальному середовищі визначається конкурентною силою окремих підприємств та галузей. При цьому системоутворюючу роль виконують галузі як середовище функціонування окремих суб'єктів та джерело конкурентних переваг економіки країни. Управління конкурентоспроможністю галузей обумовлює доцільність розуміння теоретичної сутності даного економічного процесу.

Дослідження конкурентоспроможності галузі можливе лише в системі взаємопов'язаних та взаємообумовлюючих процесів формування конкурентних переваг країни – галузі – підприємства – продукції. При цьому конкурентоспроможність галузі є найменш дослідженим і найбільш дискусійним предметом наукових пошуків. В науковій літературі її сутність ототожнюють з аналогічною якістю продукції (Согомонов Є.) чи підприємства (Трошина О.). Окремі науковці, притримуючись загального суб'єктно-об'єктного методологічного підходу, абстрагуються від рівня дослідження і визначають конкурентоспроможність суб'єкта (підприємства, галузі, країни) як здатність створювати і використовувати переваги на ринку на певний момент часу, об'єкта — як сукупність його переваг порівняно з іншими об'єктами [3].

Думки науковців сходяться у тому, що конкурентоспроможність галузі визначається наявними та потенційними конкурентними перевагами, які у загальному розумінні являють собою відносну характеристику, що відображає спроможність суб'єктів ефективно адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища, займати та утримувати домінуючі ринкові позиції. Водночас Орловська О.В. притримується твердження, відповідно до якого конкурентні переваги галузі є лише реальними, а не потенційними можливостями: «перевага – це факт, який фіксується в результаті реальних і очевидних смаків споживачів» [2].

Категоріальними ознаками конкурентних переваг галузі є наступні:

- відносність – можливість оцінки відносно конкурентів;
- взаємопов'язаність з конкурентними силами окремих підприємств галузі та національної економіки країни в цілому;
- динамічність – конкурентні переваги галузі не є статичними, їх утримання потребує також зусиль і капіталовкладень;
- територіальна приналежність – конкурентоспроможність галузі формується у регіоні, національній економіці, на світовому ринку.

Конкурентні переваги галузі є сукупним результатом ефективності використання матеріальних та нематеріальних ресурсів підприємств та зусиль щодо формування сприятливих умов макроекономічного та галузевого середовища їх функціонування. Заслугове на уваги наукове твердження Кузнецової І.А., відповідно до якого джерелом конкурентних переваг галузі є фактори успіху та здібності окремих підприємств. Під факторами успіху галузі маються на увазі фактори галузевого середовища загальні для всіх підприємств однієї галузі, що визначають спроможність фірм оперувати на відповідному ринку [1].

В науковій літературі представлено численні напрацювання щодо систематизації конкурентних переваг економічних об'єктів та суб'єктів різних рівнів, однак більшість з них стосуються підприємств та продукції. Враховуючи специфіку галузевої конкуренції, основними типами конкурентних переваг галузі доцільно вважати переваги:

- низького рівня – базуються на наявності ресурсів чи їх низькій вартості, можуть бути доступними для інших галузей;

- високого рівня – переваги, розвиток яких потребує високих капіталовкладень, важко піддаються відтворенню (диверсифікація продукції, можливості виготовляти унікальну чи специфічну продукцію, висококваліфікований потенціал зі спеціалізованими компетенціями та високим інноваційним потенціалом);

- найвищого рівня – висока динамічність інноваційної активності.

Узагальнюючи можна стверджувати, що конкурентоспроможність галузей економіки є відносною характеристикою їх комплексної спроможності утримувати лідируючі ринкові позиції на внутрішньому та зовнішньому ринку у боротьбі за ресурси та споживача. Вона є відображенням ефективності виробничої та комерційної діяльності окремих підприємств та якості інституційного середовища в країні.

Література:

1. Кузнецова І.О. Формування стійких конкурентних переваг концептуальна модель. Вісник соціально-економічних досліджень. 2010. №40. С. 68-71. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/.....pdf>

2. Орловська О.В., Белова А.І., Конкурентні переваги залізниці на ринку транспортних послуг України./ Зб.наук.праць Державного економіко-технологічного університету: Серія «Економіка і управління». Вип. 23-24. К.: ДЕТУТ, 2013. С. 103-109.

3. Царенко О. В. Методологічні аспекти формування конкурентних переваг галузі. Інвестиції: практика та досвід, 2009. № 3. С. 40-44.

Ленчук Анастасія Сергіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету публічного управління та адміністрування*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Налагодження комунікації як один із способів організації робочого часу державного службовця

Обмежений час є однією з основних проблем, з якою стикаються державні службовці. Неefективна комунікація може призвести до втрат часу, повторення роботи, помилок та конфліктів. Здатність до налагодження ефективної комунікації є ключовим чинником, який впливає на організацію робочого графіку та продуктивність роботи державного службовця. Детальніше, це означає, що висока якість комунікації дозволяє уникнути зайвих затримок, забезпечує точність у виконанні завдань, зменшує конфлікти та сприяє більш ефективному використанню часу на вирішення ключових завдань та досягнення стратегічних цілей органів державного управління.

Актуальність даної проблематики полягає у необхідності оптимізації комунікаційних процесів в умовах постійного зростання обсягу інформації та завдань. Ефективна комунікація стає ключовим елементом успішної діяльності державного службовця, оскільки вона допомагає: оптимально використовувати робочий час, спрямовуючи його на найважливіші завдання та підвищуючи продуктивність роботи; зменшувати кількість помилок завдяки чіткому обміну інформацією та уникненню непорозумінь; підвищувати якість прийняття рішень завдяки збільшенню доступності та повноті інформації; зміцнювати співпрацю з підлеглими, колегами та партнерами, забезпечуючи взаєморозуміння та взаємодію; підвищувати особисту та командну продуктивність шляхом ефективного обміну інформацією та ресурсами.

Метою цього дослідження є ретельний аналіз впливу комунікації на організацію робочого часу та підвищення ефективності діяльності державного службовця. Вивчення цього аспекту дозволить виявити оптимальні підходи до управління комунікаціями та їх вплив на результативність роботи.

Ефективний обмін інформацією відіграє важливу роль у способі організації робочого процесу державного службовця, а також впливає на результативність його діяльності [1]. У світі, що постійно змінюється, зростає актуальність навичок ефективної комунікації. Це не просто корисний навик, але й необхідна умова для успішного управління часом та досягнення результатів.

Сьогодні ефективна комунікація має безпосередній вплив на такі управлінські аспекти:

–**чітке формулювання завдань та делегування обов'язків**: ясність у завданнях та розподілі відповідальності допомагає уникнути непорозумінь та забезпечує більш ефективне виконання завдань;

–**ефективне планування та проведення нарад**: грамотне планування зустрічей та нарад дозволяє зберегти час, уникнути дублювання інформації та прийняти продуктивні рішення;

–**своєчасне сповіщення про зміни та оновлення**: регулярне оновлення команди щодо змін допомагає уникнути плутанини та забезпечує гнучкість у відповіді на нові виклики;

–**зворотний зв'язок та контроль виконання**: систематичний зворотний зв'язок та контроль за виконанням завдань сприяють вчасній корекції та покращенню результатів;

–**підвищення ефективності ухвалення рішень**: обмін інформацією та думками сприяє більш об'єктивному прийняттю рішень та їх більшій ефективності;

–**мінімізація помилок**: чітка комунікація допомагає уникнути непорозумінь та помилок, що збільшує результативність роботи;

–**економія часу та ресурсів**: ефективна комунікація оптимізує витрати часу та ресурсів, що призводить до збільшення продуктивності;

–**підвищення мотивації та командного духу**: відкрита та конструктивна комунікація сприяє співпраці та довірі в команді, що підвищує мотивацію досягнення результатів;

–**підвищення рівня довіри та лояльності**: відверта комунікація сприяє підвищенню рівня довіри та лояльності у відносинах з партнерами та колегами [2].

Внаслідок установа ефективного зв'язку, виникає могутній інструмент, що сприяє поліпшенню організації праці, збільшенню продуктивності, покращенню колективної праці а, отже, досягненню успішних результатів.

У 2017 році Університет Південної Каліфорнії провів дослідження, яке наочно демонструє пряму залежність між налагодженим зв'язком та організацією робочого часу [3]. Дослідники з USC зосередились на тому, як налагодження комунікації може вплинути на робочий графік керівників. Їх гіпотеза полягала в тому, що чітка та ефективна комунікація може допомогти керівникам економити час, покращуючи координацію, зменшуючи необхідність у повторних поясненнях завдань та усуваючи непорозуміння. Методика проведення дослідження передбачала залучення 200 керівників з різних галузей. Їх розподілили на дві групи:

– **контрольна група:** учасники цієї групи не отримували жодних спеціальних інструкцій або втручань у свою професійну комунікацію.

– **експериментальна група:** учасники цієї групи протягом 6 тижнів брали участь у тренінгу з вдосконалення комунікаційних навичок. Тренінг охоплював такі аспекти, як активне слухання, чітке формулювання завдань, невербальна комунікація, ефективний зворотний зв'язок та вирішення конфліктів.

Для збору даних на початку та в кінці дослідження всі учасники пройшли процедуру збору інформації щодо їхнього робочого часу. Це включало в себе такі методи:

– **щоденники обліку часу:** учасники щотижня фіксували, скільки часу вони витрачають на виконання різних завдань, включаючи час, який вони витрачають на комунікацію.

– **інтерв'ю:** учасники брали участь в інтерв'ю, де вони могли описати свій досвід та сприйняття впливу комунікації на їхній робочий час більш детально [3].

Результати проведеного дослідження вказують на те, що управлінці, які брали участь у тренінгу з поліпшення комунікаційних навичок, значно скоротили час, який витрачали на спілкування. У середньому ці управлінці з експериментальної групи зберігали 1,5-2 години на день, які вдалося ефективно використати на інші важливі завдання, такі як стратегічне планування та прийняття рішень. Додатково, учасники експериментальної групи зауважили, що стали легше делегувати завдання, зменшили кількість помилок, пов'язаних з комунікацією, покращилася співпраця з колегами та підлеглими, а також зросла їх особиста та командна продуктивність.

Отже, висновок дослідження Університету Південної Каліфорнії підтверджує, що вдосконалення комунікацій може суттєво впливати на ефективне використання часу державних службовців. Чітка та ефективна комунікація сприяє економії часу, поліпшує координацію, зменшує потребу в поясненні завдань та усуває непорозуміння. Це, в свою чергу, може призвести до підвищення продуктивності, поліпшення результатів роботи та кращого збалансування між професійними та особистими справами.

Отже, встановлення ефективного зв'язку є ключовим інструментом, який може допомогти державним службовцям: ефективно використовувати час на роботу; підвищувати ефективність ухвалення та реалізації рішень; зміцнювати співпрацю з підлеглими, колегами та партнерами; підвищувати особисту та колективну продуктивність. Вміння налагоджувати зв'язок є необхідною складовою успішної роботи державного службовця, а успішна комунікація стимулює ефективність, сприяє взаєморозумінню та досягненню поставлених цілей.

Література:

1. Халецький А. В. Державна комунікативна політика як інструмент ефективної розбудови громадянського суспільства в умовах суспільно-економічних трансформацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=545>

2. Драгомирецька Н. М., Кандагура К. С., Букач А.В. комунікативна діяльність в державному управлінні: навч. посібник. Одеський регіональний інститут державного управління. Одеса, 2017. 179 с. URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/new_26_02_18-2.pdf

3. Дослідження Університету Південної Каліфорнії про вплив налагодження комунікації на робочий час менеджерів. URL: <https://www.usc.edu/>

Безробіття в Україні та шляхи його подолання

Виникненню безробіття можуть сприяти як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. Актуальне питання стосується не лише економіки, а й соціальних проблем, які потребують невідкладної уваги. Через високий рівень безробіття в Україні значна кількість шукачів роботи покидає країну. Розглянемо рівень безробіття в Україні та надамо огляд попиту та пропозиції робочої сили в сучасній Україні.

Станом на кінець жовтня 2023 року кількість зареєстрованих безробітних в Україні становила 97,3 тис осіб. Про це свідчать статистичні дані, опубліковані на сайті Національного банку України, повідомляє Інтерфакс-Україна. Більшість безробітних - жінки (72,1 тис), 22,5 тис безробітних - молодь у віці до 35 років [1].

Внаслідок війни в Україні, за даними Київської школи економіки, прямих збитків зазнали щонайменше 109 великих та середніх підприємств різних форм власності, а загальний збиток оцінюється в 13 мільярдів доларів США [2]. За оцінками експертів, 19 (17%) великих і середніх приватних і державних підприємств були повністю зруйновані, а ще 90 (83%) - частково пошкоджені. Внаслідок цієї руйнації зросли ризики для трудової діяльності та добробуту працюючого населення і їхніх сімей [2]. Підприємства змушені переглядати свої витрати, особливо витрати на оплату праці, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність під час війни. Заходи щодо скорочення витрат включали скорочення вдвічі переміщень працівників, зменшення кількості робочих годин і надання відпусток працівникам. Проте, після початку війни 2320 тис працівників середнього, малого та мікробізнесу, що становить 28% від загальної кількості, були звільнені, 18% - пішли у відпустку, 22% - відчували зниження заробітної плати [2]. Зараз цифри молодих людей у цій робочій силі невтішні. Серед офіційно зареєстрованих безробітних 23% молодше 35 років [2]. Молоді люди більш відкриті до змін, соціально мобільні та можуть розвивати свою кар'єру та працювати довше. Проактивний підхід до створення робочих місць під час і після війни має сприяти зростанню можливостей працевлаштування, особливо для молоді.

Тому, при розгляді даного питання, на нашу думку, важливими заходами щодо поліпшення даної ситуації в Україні мають стати:

- пошук шляхів збільшення кількості робочих місць для збереження та розширення можливостей працевлаштування для підприємств, які були переміщені в безпечні зони України;

- спонукати органи місцевого самоврядування вивчити можливість створення індустріальних парків. Розвиток парків у регіоні може створити основу для зростання промислових можливостей, розширення партнерських мереж і створення нових робочих місць;

- для заохочення переселенців працювати в районах прийому, необхідно реалізувати такі ініціативи, як створення підприємств харчової, хімічної та будівельної промисловості. Це призведе до збільшення можливостей працевлаштування та ранньої реінтеграції переміщеного населення в безпечних зонах;

- розширити спектр реабілітаційних засобів для тих, хто постраждав від війни та брав участь у бойових діях. З наближенням воєнного часу установам потрібен додатковий персонал для надання своїх послуг, і можливості працевлаштування;

- для збереження трудового потенціалу країни вкрай необхідним є подальший розвиток трудового законодавства, що передбачає розширення гнучких варіантів працевлаштування, розширення кола підприємств, які можуть надавати фінансову допомогу для

працевлаштування людей з обмеженими можливостями, забезпечення захисту зайнятості тих, хто працює;

- створення державного замовлення у важливих галузях, таких як: будівництво оборонних комплексів, енергетичних об'єктів, будівництво інфраструктури, доріг і мостів. Крім того, можна створювати або реконструювати лікарні, щоб збільшити попит на робочу силу.

Література:

1. Економічна правда/ стаття/ Кількість зареєстрованих безробітних в Україні впала вдвічі за рік – НБУ. URL:[https:// www.epravda. com.ua/news 2023/11/20/706809/](https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/20/706809/).

2. Національний інститут стратегічних досліджень/ медіа центр/ коментарі експертів/ Безробіття в період повномасштабної війни/. URL:<https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>

Мазур Дарина Олександрівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Розвиток системи національних рахунків

Система національних рахунків (далі – СНР) це впроваджений на міжнародному рівні набір статистичних макроекономічних показників, завдяки яким здійснюється аналіз державної діяльності. Ця система рекомендована для використання всім країнам світу, адже СНР була розроблена з урахуванням різних рівнів економічного розвитку. Перші ідеї, які надалі були використані для створення системи, були висунуті задовго до першої версії СНР. Прообразом СНР можна вважати економічну таблицю Ф. Кене, у якій було надано графічну форму процесу простого відтворення. Однак, таблиця була не досконалою, адже було включено тільки такі сфери економіки, як сільське господарство та добувна промисловість. Математична основа була задана В. Леонт'євим системою рівнянь, які також можуть бути виражені у матричній формі. Праця була названа економіко-математичною моделлю міжгалузевого балансу, або моделлю «витрати-випуск», яка пояснює зв'язок певних галузей економіки і змінних. Важливий внесок зроблено Дж. М. Кейнсом у його роботах про державне втручання. Економістом сформовано методи, якими здійснюється державне регулювання економіки та положення національного рахівництва. СНР було розроблено багатьма міжнародними економічними організаціями, серед яких є ООН, ОЕСР та інші, заради систематизації та аналізу економічної діяльності країн. Тоді все розпочалося з доповіді «Вимірювання національного доходу та побудова соціальних рахунків» у 1947 року, у якій і було зазначено про необхідність міжнародних стандартів статистичних даних та сформовано принципи їхньої побудови. У 1951 році вийшла доповідь «Спрощена СНР», що розкривала тему перешкод у зборі потрібних даних. Згодом, у 1952 році дана доповідь була замінена на «Стандартну систему національних рахунків». Вже у 1953 році у світ вийшла СНР, як перший міжнародний стандарт національних рахунків. Саме ця версія була вперше впроваджена у використання більшістю країн, тому що редакція даної системи дозволяла використовувати її у країнах, які перебували на етапі розвитку.

Однак, недовіком було те, що використовувались лише найважливіші макроекономічні показники і, відповідно до цього, СНР містила набір, що складався з шести стандартних рахунків і 12 стандартних таблиць. Далі вийшло дві трохи змінені редакції СНР 1953 р.: у редакції 1960 року були коментарі про досвід використання системи, а в редакції 1964 року були зміни для згодженості з «Посібником з платіжного балансу» Міжнародного валютного фонду.

Другим стандартом СНР була версія 1968 року. Порівняно з СНР 1953 року, нова редакція містила більше нових показників, серед яких рахунки «витрати-випуск» і баланси.

На основі СНР 1968 було розроблено варіант для європейських розвинутих держав. А також ООН почала випускати щорічник зі статистикою країн.

Наступне оновлення СНР було випущено в 1993 році і містило зміни, що полегшували структуру і давало повніше визначення певним рахункам і їхнім компонентам. Ця редакція теж була впроваджена у статистичну практику і мала інший варіант – «Європейську систему рахунків 1995».

Через 10 років, в 2003 році, почалась робота над покращенням СНР 1993 р. І вже у 2009 році було видано СНР 2008 р. з більш чіткими і детальними описами основних понять та визначень й іншими доповненнями, які виникли завдяки змінам в економіці та новим методологічними дослідженнями. Цей варіант СНР поки що використовується досі. Та система донині оновлюється та доповнюється: в 2020 році було визначено необхідність модернізувати СНР 2008 р., а новий варіант СНР планується бути випущеним у 2025 році.

Отже, СНР пройшла досить довгий шлях, що супроводжувався багатьма змінами. Та рахівництво буде надалі розвиватись завдяки різним розвиткам та еволюціям у економічній сфері, які ще більше змінять систему розрахунків.

Література:

1. United Nations Statistics Division. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/default.asp> (дата звернення 14.04.2023)

2. Матковський С. О., Лутчин Н. П., Васьків С. Ф. Національне рахівництво: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 352 с.

*Маишталяр Ольга Володимирівна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Моделі державного регулювання економіки: порівняльний аспект

Держава відіграє важливу роль у регулюванні економічних процесів. На сьогодні кожна країна вживає певні заходи для врівноваження економіки, її ефективного функціонування тощо. Виділяють різні моделі такого регулювання, серед яких -американська та японська, що використовуються в одних із найрозвиненіших країнах світу.

Для початку, розглянемо поняття «державне регулювання економіки» (ДРЕ). Загалом у різних науковців його трактування може дещо різнитися, тобто є не один погляд щодо сутності даного поняття. Так, у своїх дослідженнях Трофимчук О.А. під ДРЕ визначає «...діяльність держави, що здійснюється за допомогою наявних у неї інструментів та з метою цілеспрямованого впливу на структурні складові економіки країни та їх динаміку, відповідно до поставлених цілей» [1, с. 27]. На нашу думку, саме таке трактування цілком зрозуміле та практичне у застосуванні. Загалом на основі того, що зазначено у наведеній вище цитаті, і будується певна модель поведінки держави у економічній системі.

Загальновідомими моделями ДРЕ є:

- німецька;
- американська;
- шведська;
- японська;
- слов'янська. Кожна з них має своє історичне формування, свої відмінні риси та особливості тощо.

Якщо розглядати американську модель ДРЕ, то вона насамперед є ліберальною системою. Це означає, що державне втручання за такої моделі не є сильним, навіть опосередкованим, а саме на основі законодавчого регулювання [2, с.18]. Тобто найголовніша

роль держави – це створення необхідних умов для оптимальної та захищеної діяльності різних суб'єктів господарювання на вільному ринку. Прикладами країн з американською моделлю державного регулювання економіки є США, Канада, Велика Британія, Австралія та інші [3, с. 134].

Наступна модель – японська. Вона є дещо протилежною до попередньої. Найперша відмінність – це досить значне втручання держави. Їй притаманна концепція, можна сказати, «родинного об'єднання», де кожен дбає насамперед про покращення добробуту всієї держави. Тому така модель є державно-керованим ринком. Вона використовується в таких країнах, як Японія та в інших державах Східної Азії [4, с. 16].

Аналізуючи ці дві моделі, ми виділили такі загальні критерії, за якими, на нашу думку, можна продемонструвати ключові відмінності. Узагальнений результат подано в табл. 1.

Таблиця 1. Загальне порівняння американської та японської моделей ДРЕ

Критерій	Американська модель	Японська модель
Тип ринку	Вільний	Державно-керований
Втручання держави	Мінімізоване	Значне
Система управління	Децентралізована	Централізована
Державне соцзабезпечення	Реалізується через соціальні федеральні, штатні та місцеві програми	Відсутнє. Цю функцію виконують фірми
Зв'язок держави з підприємствами	Орієнтованість на самостійного та сильного виробника	Тісна взаємодія держави і бізнесу, особливо у розміщенні капіталів
Методи ДРЕ	Правові та опосередковані методи, що використовуються для створення належних умов та «правил гри» для бізнесу	Економічні, опосередковані, а також неформальні

Джерело: складено автором за даними [2; 3; 4; 5]

Підбиваючи підсумки дослідження, зазначимо, що, окрім вищерозглянутих характеристик, досліджувані моделі мають і дещо спільне, зокрема доволі висока ефективність, що видно з рівня розвитку відповідних країн. Проте, все ж таки дані моделі мають чимало специфічних особливостей, які для одних держав можуть бути доцільним, а для інших – ні. У подальших дослідженнях можна проаналізувати певні окремі складові моделей, як у них пов'язані ті чи інші економічні політики, їхні переваги та недоліки тощо.

Література:

1. Трофимчук О. А. Державне регулювання економіки: теоретичне переосмислення в XXI столітті. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 206–212. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.6.206>
2. Єпур М. В. Ліберально-демократичні політичні режими в сучасних державах. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету* (2019): 17. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc41/part_1/juspradenc41-1.pdf#page=17
3. Мейш А. В., О. В. Матвійчук О.В. Моделі та типи національних економік. *Вісник* (2019): С. 132-135. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326>
4. Ушакова Н. Г. Державне регулювання економіки: навч. метод. посібник. Харків : ХДУХТ, 2014. 225 с.
5. Слободян І. Ю., Судак І. М. Міжнародний досвід реалізації соціальної політики держави. *Нове українське право*, 3 (2021). С.332-337.

Мовчан Владислав Вікторович,
*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова:*

Теорія «невидимої руки» Адама Сміта

У різні часи та епохи школи економічної думки ставили за мету процвітання економіки країн. Світ наповнений економічними зв'язками, існують різні концепції, які пояснюють взаємодію людей і ринку. З точки зору таких концепцій можна виокремити прихильників втручання або ж невтручання держави в економіку. Чимало таких революційних думок дійсно рятували економіку у періоди криз та депресій.

У жовтні 1929 року почалась Велика депресія у США, яка стала однією з наймасштабніших економічних криз в історії [1]. Тут на допомогу подолання економічного занепаду прийшло декілька теорій. Серед яких і класична, основоположниками якої є Адам Сміт та Девід Рікардо. Ці вчені наголошували на ролі ринкового механізму у визначенні цін та рівня виробництва, а також у розподілі ресурсів. Вони вважали, що вільні ринки мають потенціал до саморегулювання і мають змогу самостійно забезпечувати стабільні результати без значного втручання уряду. У цій роботі, ми будемо розглядати теорію Адама Сміта – видатного шотландського економіста і філософа-етика, а саме його працю про «невидиму руку» ринку.

При розв'язуванні економічних суперечностей ухвалення рішень залежить як від виробника, так і від споживача. Здавалося б, такий підхід мав би бути неправильним та це може призвести до безладу і дисбалансу, втрати ресурсів, адже виробники егоїстично бажають досягти найбільшого прибутку. Проте, концепція саморегулювання полягає у тому, що навіть якщо виробник, бажаючи заробити більше, поставить зависоку ціну на товар, то його приберуть конкуренти, а покупець придбає товар там, де йому це вигідно. Здатність ринків поєднувати приватні та суспільні інтереси вперше продемонстрував Адам Сміт у праці "Дослідження про природу і причини багатства народів" (1776) [2, ст. 53]. Він доводив суть, що кожен підприємець, вкладаючи капітал прагне отримати максимальний прибуток і переслідує лише власні інтереси, але насправді ним керує «прихована», або ж «невидима рука» ринку, спрямована на досягнення спільного блага.

Згідно з його теорією, «невидима рука» включає шість ключових аспектів економічного розвитку, які взаємодіють між собою. Це ринкові ціни, які визначаються співвідношенням попиту та пропозиції, зміни в прибутковості, які регулюють рух капіталу між секторами економіки. Також це конкуренція, яка стимулює ефективність та інновації та попит як головний каталізатор зростання. Пропозиція товарів для задоволення ринкових потреб, і, нарешті, роль центральних банків у кредитуванні та фінансуванні домашніх господарств і фірм [2, ст. 54].

Сам механізм ринку та його закони змушують суб'єктів діяти в межах взаємних інтересів. Підприємці не можуть виробляти товари, які вигідно виробляти лише їм і в яких споживачі не зацікавлені. Так само вони не можуть встановлювати зависокі ціни тому, що їх просто переженуть конкуренти, які запропонують дещо нижчу ціну за той самий товар. Виграє і отримає найбільші прибутки лише той, хто запропонує продукцію найкращої якості за найнижчою ціною і задовольнить потреби споживачів. Попри це все, підприємці аж ніяк не дбають про добробут суспільства, проте їхні власні інтереси вигідні суспільству і регулюють ринок. Тому Адам Сміт вважав втручання держави в економіку шкідливим, а «невидиму руку ринку» – найкращим способом впоратися з усіма поточними викликами і негараздами. Кожен індивід повинен мати можливість вільно переслідувати свої економічні інтереси, що сприятиме збільшенню національного багатства країни набагато краще, ніж якби у це втручалася держава [2, ст. 54].

Дану теорію на прикладі можна пояснити так: на ринку почав панувати певний товар, адже попит і ціна на нього високі. У якийсь момент багато виробників, вбачаючи вигоду, починають продавати цей продукт. Конкуренція прямопропорційно зростає, відбувається

насичення ринку цим товаром, як наслідок, на нього падає попит і виробники змушені знизити ціну. Це і є «невидима рука» ринку. В реаліях сьогодення таким видом товару є кава. Ще 10 років тому відкриття кав'ярні було прибутковою справою, але зараз відбулось начисення ринку даним видом продукції, внаслідок чого виробникам потрібно або робити більш якісну каву, або ж знижувати ціну для уникнення падіння попиту. Тобто ринок саморегулювався, зі збільшенням пропозиції кави, ціни на неї почали зменшуватись.

Підсумовуючи вищевикладене можна зазначити, що ідея Адама Сміта посідає особливе місце серед теорій економічної думки, підкреслюючи, що роль держави у регулюванні ринку має бути обмеженою. Також, потрібно враховувати, що Сміт опрацював свою теорію в той час, коли економіка не знала, що таке масштабні кризи, «Велика депресія», інтеграційні процеси, та інші явища. Проте, суто ринкова економіка не в змозі мислити стратегічно і задовольняти усі потреби людей, оскільки ринок є комерційною організацією, тобто його суть в отриманні прибутку. Він не зможе підтримувати такі соціально важливі неприбуткові організації, які зазвичай фокусуються на вирішенні соціальних, оборонних, культурних, освітніх, благодійних або інших проблем. Тому в наш час регулювання економіки державою просто обов'язкове, проте там, де ринок не здатний впоратись самотужки.

Література:

1. Велика депресія у США. URL: <http://surl.li/lzcnk>
2. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». – 2015. – 348 с. URL: https://umo.edu.ua/images/content/depozitar/navichki_pracevlasht/mikroekonom.pdf

Недзельська Ульяна Валентинівна,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Жіноче підприємництво під час війни: стан та значення для економіки

Внаслідок повномасштабного вторгнення росії на територію України підприємництво зіткнулося зі значними ризиками, викликами, втратами. Умови сьогодення вплинули й на розвиток саме жіночого підприємництва, яке не лише спроможне підтримати економіку у важкі часи, а й зруйнувати гендерні упередження, що стримують його. Приклади успішних жінок-підприємниць здатні надихнути інших на запуск власного бізнесу, що в результаті стане інструментом економічного розвитку. Виходячи із зазначеного, актуальним завданням постає дослідження стану жіночого підприємництва та його впливу на розвиток економіки.

«...56% новостворених бізнесів за цей рік – це жіночі бізнеси, що більше, ніж будь-коли. Мені здається, що з цих цифр складається дуже виразна форма українського жіночого лідерства зараз. Наші жінки – захисниці. Уже не метафорично, а фізично. І водночас вони займаються відбудовою нормального життя, створенням бізнесу і робочих місць, відбудовою майбутнього», – наголосила Олена Зеленська під час виступу на сьомому Українському жіночому конгресі «Жіноче лідерство. Час відновлення. Час відбудови» [6]. Ми погоджуємось з нею і вважаємо, що роль жінки останнім часом змінюється, руйнуються стереотипи, відкривається більше можливостей для самореалізації у будь-якій сфері. Згідно з даними Опендатабот, з початку 2023 року українки відкрили 154 000 нових ФОПів та очолили понад 10 000 нових компаній. Найбільше нових підприємниць зареєстровано у Хмельницькій області. Водночас наголошується на тому, що на відміну від стрімкого зростання жіночого підприємництва, частка жінок серед очільників компаній росте не так швидко [1].

За даними аналітичного дослідження про жінок-підприємниць «Сила перетворення: жіноче підприємництво під час війни», майже третина жінок (32%) займається підприємницькою діяльністю у сфері надання послуг, до яких належать здоров'я, краса,

психологія та ін. На другому місці легка промисловість з показником 17% (пошиття одягу, текстильне виробництво, виготовлення хендмейд прикрас, іграшок тощо). Роздрібна торгівля замикає трійку лідерів, якою займається 16% підприємниць. 11% жінок надають чи планують надавати освітні послуги, такі як: вивчення іноземних мов, особистісного та творчого розвитку, раннього розвитку дитини. Найменше жінок реалізують підприємницьку діяльність у сфері туризму та ІТ (3%) [4, с. 8].

Результати дослідження, проведеного McKinsey & Company, показали, що компанії, які очолюють жінки, мають на 56% вищий прибуток, ніж компанії, якими керують чоловіки. Міжнародною аудиторською компанією Ernst & Young на основі узагальнення фінансових результатів 22 тис. публічних компаній в 91 країні, було встановлено, що організація, яка має в керівництві не менше 30% жінок, додатково отримує 6% чистого прибутку. Як наголошують Прокопець Л.В. та Карп А.Г., сьогодні в глобальний порядок денний провідних міжнародних організацій внесено питання підприємницької активності жінок. Проте на шляху до реалізації бізнес-ідей стоїть низка бар'єрів, що перешкоджають розвитку жіночого підприємництва [3, с. 103].

Аналіз, проведений Boston Consulting Group (BCG) у 2019 році, показує, що якби жінки та чоловіки однаково брали участь у підприємницькій діяльності, світовий ВВП міг би зрости приблизно на 3-6%, підвищивши світову економіку на 2,5-5 трлн дол. Жіноче підприємництво має силу змінити світ, а переваги виходять далеко за межі зростання глобального ВВП. Усунення гендерного розриву в підприємстві та сприяння зростанню підприємств, якими володіють жінки, вивільнить нові ідеї, послуги та продукти. І зрештою ці сили можуть змінити майбутнє [2].

Аналітичний центр ЮрФем в межах дослідження «Стандарти ЄС в сфері економічної самостійності жінок і розвитку жіночого підприємництва та національні гарантії, передбачені законодавством України» проаналізував кращі європейські практики та практики ЄС в цілому у сфері запровадження законодавчого регулювання для створення належних умов задля економічної самостійності жінок та виділив 12 рекомендацій для України [5, с. 57]:

- 1) забезпечення доступу жінок до ринку;
- 2) забезпечення доступу жінок до фінансування та державної підтримки;
- 3) забезпечення освіти, навчання, розвитку та обізнаності щодо жіночого підприємництва;
- 4) забезпечення програм підтримки жінок-підприємниць у створення бізнесу;
- 5) створення та підтримка спільнот, професійних об'єднань, що діють у напрямку жіночого підприємництва, співпраця з ними;
- 6) промотування культури жіночого підприємництва;
- 7) забезпечення балансу між роботою та особистим життям;
- 8) запобігання та боротьба з усіма формами насильства жінок, домаганнями на робочому місці, а також причинами проституції;
- 9) нова фіскальна політика, створення спеціальних податкових стимулів для жінок-підприємниць;
- 10) покращення якості життя та економічних можливостей жінок у сільській місцевості;
- 11) гарантування охорони здоров'я жінок та соціальної допомоги;
- 12) регуляторна робота та політичні заходи.

Безсумнівно, наведені рекомендації вкрай важливі для жіночого підприємництва та підтримки економіки. Водночас, на наш погляд, актуальним питанням залишається повернення жінок за кордону. З цієї причини вбачаємо необхідність напрацювань, спрямованих саме на стимулювання їх повернення та відкриття бізнесу в Україні. З іншої сторони, виконання більшості вище зазначених рекомендацій вже заохочуватиме жінок розпочати підприємницьку діяльність на батьківщині та зробити свій внесок для підтримки й розвитку економіки України.

Жінки здатні принести у сферу бізнесу нове бачення, навички, таланти, свіжі ідеї, інноваційні рішення. Розвиток підприємництва забезпечує економічну самостійність жінок, дає стимул іншим розпочати власну справу, заохочує до саморозвитку та ділової активності, долає гендерні стереотипи. Проте трудовий та підприємницький потенціал жінок використовується недостатньо повно. Сучасні умови життя дали новий поштовх до розвитку жіночого підприємництва та підсвітили його важливість для держави загалом.

Активізація трудової діяльності жінок, подолання гендерної нерівності може сприяти підвищенню темпів економічного зростання. Розвиток жіночого підприємництва дозволяє створювати нові робочі місця, сприяє рівності доходів, зрештою впливає на розвиток економіки. В умовах війни виникла справді потреба у залученні жінок до підприємницької діяльності, але вони потребують підтримки, яка має враховувати різні потреби, проблеми, форми допомоги та передбачати співпрацю усіх зацікавлених сторін. Завдяки усвідомленню важливості жіночого підприємництва та його підтримки, створенню належних умов вдасться зробити чималий внесок у розвиток української економіки.

Література:

1. 56% нових фопів в Україні у 2023 році відкрили жінки. *Опендатабот*. 2023. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/businesswoman-in-war-2023> (дата звернення: 21.03.2024).
2. Want to Boost the Global Economy by \$5 Trillion? Support Women as Entrepreneurs. *Boston Consulting Group*. 2019. URL: <https://www.bcg.com/publications/2019/boost-global-economy-5-trillion-dollar-support-women-entrepreneurs> (дата звернення: 22.03.2024).
3. Прокопець Л.В., Карп А.Г. Перспективи та особливості розвитку жіночого підприємництва. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 100-104. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.2.100
4. Сила перетворення: жіноче підприємництво під час війни. Аналітичне дослідження про жінок-підприємниць. *Дія. Бізнес*. 2023. 22 с. URL: https://business.dia.gov.ua/uploads/6/32327-rezul_tati_doslidzenna_zinocogo_pidpriemnictva_v_ukraini_v_umovah_povnomasstabnoi_vijni.pdf (дата звернення: 21.03.2024).
5. Стандарти ЄС в сфері економічної самостійності жінок і розвитку жіночого підприємництва та національні гарантії, передбачені законодавством України: дослідження Аналітичного центру ЮрФем. *ЮрФем*. 2024. 80 с. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2024/01/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BA.pdf> (дата звернення: 22.03.2024).
6. Цьогоріч 56% бізнесів в Україні створили жінки – Зеленська. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3790129-cogoric-56-biznesiv-v-ukraini-stvorili-zinki-zelenska.html> (дата звернення: 21.03.2024).

Ниник Яна Валерівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Розвиток українського малого та середнього бізнесу під час війни: виклики та перспективи

Протягом останніх двох років український бізнес функціонує в умовах повномасштабного конфлікту. Незважаючи на різноманітні труднощі, він не лише витримав, а й активно розвивався у 2023 році. Підтримка малого бізнесу може виступати як сильний каталізатор змін та ключовий фактор для відновлення економіки країни. Діяльність малих і

середніх підприємств важлива, оскільки вони забезпечують задоволення місцевого споживчого попиту, що стимулює обіг грошей і сприяє соціально-економічному благополуччю місцевих громад.

Початок війни спричинив руйнівний удар для українського бізнесу. За оцінками загальних втрат у малому та середньому бізнесі складається понад 83 млрд доларів США. Приблизно 10 мільйонів українців переселилися, серед яких частина стала внутрішніми переміщеними особами, а більшість мігрувала за кордон. Однак за рік ситуація кардинально змінилась. Велика кількість компаній повернулася на ринок, і значна частина робочих кадрів також повернулася. Якщо у 2022 році бізнес працював на межі виживання, не маючи можливості планувати навіть на короткий термін, то зараз компанії адаптувалися до нових умов і розробляють повноцінні плани розвитку на 2-3 роки вперед [1]. На початку осені 2023 року в Україні активно діють понад 2 мільйони фізичних осіб-підприємців. Значна частина з них була зареєстрована протягом 2023 року. Середньомісячно реєструється близько 25 000 нових бізнесів, тоді як припиняють свою діяльність близько 17 000 компаній [1].

Найактуальнішими проблемами, що впливають на ведення та розвиток бізнесу в країні, є наступні: ракетні атаки на бізнес-активи та об'єкти критичної інфраструктури; стан здоров'я та психічний благополуччя працівників; зниження економічної та споживчої активності; недоступність електроенергії, водопостачання, тепlopостачання та мобільного зв'язку; проблеми з привабленням та збереженням висококваліфікованих кадрів; транспортні та логістичні труднощі. Також представники малого і середнього бізнесу вказують на зростання тиску з боку державних органів, регуляторні виклики, відсутність або низьку платоспроможність клієнтів та інші суттєві проблеми. Щодо перешкод, які заважають бізнесу відновлюватись під час війни, то вони розглянуті на рис. 1.

Рисунок 1. – Перешкоди розвитку бізнесу в Україні [2].

Так, найбільшу перешкоду для відновлення бізнесу становить непередбачуваність ситуації в Україні та на внутрішньому ринку, що займає 56,2%. На другому місці розташовані непередбачувані дії держави, які можуть погіршити стан бізнесу (47,7%). Інші значущі чинники включають нестачу фінансових ресурсів, таку як неплатоспроможність клієнтів (47,6%), недоступність кредитних коштів та недостатність власного капіталу.

Більшість підприємців малого та середнього бізнесу вирішували свої потреби самостійно. Від початку війни значна кількість компаній вжила різноманітних заходів для підтримки своєї діяльності. Ці заходи включали релокацію до центральних і західних регіонів через проведення військових дій, адаптацію продукції та послуг до сучасних потреб, збільшення обсягів товарів на імпорт, а також отримання кредитів на пільгових умовах. Розвиток бізнесу малого та середнього масштабу відбувається завдяки стійкості та винахідливості підприємців, які навіть у складні часи не готові припинити свою справу.

Для вирішення проблем малого та середнього бізнесу потрібно інвестувати в них, що наразі і роблять, тому існують рівні інвестування в малий та середній бізнес. Державні

грантові програми пропонують певні фінансові ресурси за певних умов для стимулювання створення або підтримки існуючих підприємств. Крім того, приватні особи також можуть інвестувати. Використання грантів стало одним з найбільш ефективних методів фінансування бізнесу. Завдяки грантам в Україні було реалізовано понад 7000 бізнес-проектів, включаючи пекарні, кав'ярні, малі виробництва та інші [1].

Також необхідне кредитування, адже майже половина підприємств малого та середнього бізнесу зазначають, що їм потрібне додаткове фінансування. Однак, кредитування бізнесу в Україні залишається складною проблемою через високі умови та відсоткові ставки. У зусиллях поліпшити умови кредитування для бізнесу була розроблена програма "Доступні кредити 5-7-9%". Ця програма дозволила понад 50 тисячам підприємств отримати понад 154 мільярди гривень фінансування. У проекті бюджету на 2024 рік передбачено виділення 18 мільярдів гривень на цю програму. Головними напрямками її реалізації стануть переробна галузь, підтримка підприємств на найбільш пошкоджених територіях та заходи з енергоефективності. Кредитний ліміт було підвищено до 150 млн, а термін кредитування – до 10 років. Проте отримати такий кредит дуже складно через високі вимоги до підприємця (деякі з яких можуть змінюватися банком, навіть під час розгляду заявки), велику кількість документів, які потрібно надати, та тривалість процесу розгляду заявки [1].

Отже, у такий складний час є проблеми, які заважають розвиватись та відновлюватись малому та середньому бізнесу. Через ситуацію, що склалася в країні, вони і надалі будуть, тому для відновлення національної економіки, необхідно їх вирішувати. Для цього потрібно інвестувати в цю сферу та залучати необхідне фінансування у вигляді кредитів та грантів.

Література:

1. FinStream. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analytyka/>
2. Економічна правда. Як почуються малий і середній бізнеси під час війни. Результати дослідження. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/6/703949/>

Осадчук Ілля Олегович,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів Закладу вищої освіти «Подільський
державний університет»*

Сидорак Ярослав Іванович,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів Закладу вищої освіти «Подільський
державний університет»*

Управління зовнішньоторговельними відносинами України в умовах невизначеності та ризиків

Україна, як одна з провідних аграрних держав світу, має значний потенціал для експорту аграрної продукції. Проте, умови глобального ринку, внутрішні фактори створюють невизначеність та ризики для цього сектору. Глобальні тенденції та конкуренція, геополітична нестабільність, тарифні бар'єри та торгові обмеження, технологічна та інфраструктурна вразливість, кліматичні коливання, все це значною мірою впливає на можливості аграрного експорту та формування стратегії торговельної діяльності. Тому важливою складовою успішної підприємницької, проектної та інноваційної діяльності є вдале управління ризиками. Це підкреслює необхідність застосування ефективних підходів до обґрунтування, виявлення, аналізу та зменшення ризиків на практиці, а також

розроблення ефективного механізму ухвалення та впровадження рішень у ситуаціях невизначеності.

Вдало управляти ризиками в непростих умовах здійснення українського експорту означає, перш за все, здійснити їх професійну ідентифікацію і об'єктивну оцінку, передбачити або оптимізувати збитки, знизити ймовірні втрати економічної вигоди. Основні управлінські рішення полягають у площині прийняття або уникнення ризику [1].

Зміцнення міжнародної конкуренції та поглиблення міжнародного поділу праці вимагають ефективного включення національних економік у глобальні торговельні потоки. У таких умовах традиційна модель зовнішньої торгівлі країни не відповідає геополітичним вимогам, оскільки здебільшого обмежується стандартними методами регулювання зовнішньоекономічних операцій.

Аналіз зовнішньоторговельного обороту товарів України в 2023 році свідчить про його зменшення, у порівнянні з попереднім періодом, на 1,4%, та склав \$98 млрд. Але дефіцит торгівлі товарами є суттєвим, і становить \$26,4 млрд. Такі зміни є закономірними, враховуючи підлив країною-агресором Каховської ГЕС, що спричинило дефіцит води в промислових центрах України, та блокування традиційних логістичних маршрутів у 2023 році, як морських, так і автомобільних. Вартісний обсяг українського експорту в 2023 році знизився на 18,7% порівняно з 2022 роком та склав \$35,8 млрд, це один із найнижчих показників за останнє десятиліття. Дефіцит водних ресурсів, фактично призвів до зупинки підприємств ГМК, а логістика продовжує залишатися ключовою проблемою для українського експорту. Всупереч викликам Україна експортувала 99,8 млн тонн товарів, що на 112 тисяч тонн більше, ніж у 2022 році. Оскільки експорт новим українським морським коридором доступний не лише для зерна, а для всіх товарів, експорт металу та напівфабрикатів зріс на 40%, плоского прокату – на 45,3%. Загалом за 2023 рік експорт морем збільшився на 1 млн тонн порівняно з попереднім роком. Також відбулось зростання експорту контейнерними перевезеннями – 86% залізничним і 36% автомобільним транспортом. Це найефективніший спосіб транспортування продукції з доданою вартістю. У 2023 році відбулось збільшення експорту цукру - в 1,7 раза. Водночас, через польську блокаду кордонів відбулося скорочення експорту автомобільним транспортом на 18,3% менше в грудні порівняно з листопадом, хоча загалом скорочення в річному обчисленні склало лише 0,7%. Також, відбулося падіння розміру виручки кукурудзи (26,2 млн тонн): при фізичному зростанні на 5% виручка впала на 16,8%. Проблема не лише в падінні світової ціни. Середня ціна української кукурудзи – \$188 за тонну – була значно нижчою за нинішню. Середня світова ціна – \$227 за тонну. Різниця в \$39 – це знижка через проблеми з логістикою та перерозподіл прибутку до Польщі та Румунії.

Що стосується імпорту, то, він становив \$62,2 млрд та збільшився у порівнянні з 2022 роком на 12,5%. Найбільше в Україну ввозили: пальне – \$7,8 млрд, ліки – \$1,7 млрд, БПЛА – \$681 млн, автомобілі та товари для сільського господарства (добрива та засоби захисту рослин) [2].

Протягом розглянутого періоду відзначається від'ємна тенденція у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Обсяги експорту збільшуються повільніше, ніж імпорту, що призводить до від'ємного сальдо торговельного балансу протягом останніх років. Структура експорту свідчить про те, що країна переважно спеціалізується на сільському господарстві, має низький рівень виробництва високотехнологічної продукції і щорічно збільшує імпортні потреби.

Для більш детального дослідження сучасних загроз економічній безпеці в частині здійснення зовнішньоекономічної діяльності країни доцільно актуалізувати наявні та ідентифікувати нові специфічні загрози та формувати карти ризиків на основі експертного опитування профільних експертів. При цьому, потенційні тригери посилення ризиків ЗЕД включають погіршення податкової дисципліни та зростання сегмента неофіційної економіки, послідовне зниження конкурентоспроможності українських виробників, надмірний вплив імпортних товарів споживчого та виробничого призначення, наростання негативного впливу

наслідків війни на довкілля, погіршення спроможності економіки до забезпечення продовольчої безпеки внаслідок негативних процесів в аграрному секторі, зниження ефективності продовольчої інфраструктури (зберігання, первинна переробка, постачання агросировини), що матиме негативні соціальні наслідки [3].

Цікавим є досвід використання когнітивних обчислень у сфері управління ризиками, приміром обчислень моделі виявлення шахрайства. Допмагаючи розробити нові шаблони, які люди ніколи не могли виявити, когнітивні технології створюють нові шаблони пошуку, і це замкнений цикл, який теоретично ніколи не закінчується, що насправді є перевагою, оскільки шахраї постійно вдосконалюють свої схеми здійснення неправомірних дій [4].

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність є високоризиковою, залежить від дії багатьох чинників, які мають різні джерела виникнення та рівні впливу. Тому важливо не лише ідентифікувати ризики, знаходити нові шляхи їх попередження в умовах сучасних викликів та глобальних загроз.

Література:

1. Шереметинська У.В., Тюха І.В., Тур О.В. Особливості управління ризиками при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/80.pdf.
2. Експортний потенціал України в умовах війни. URL: <https://dia.dp.gov.ua/eksportnij-potencial-ukra%D1%97ni-v-umovax-vijni/>
3. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень: експертно-аналітична доповідь. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v>.
4. Кифяк В.І., Загул О.І., Кашул О.В. Управління ризиками в умовах зростаючої невизначеності. Ефективна економіка. URL: <http://surl.li/slppj>.

Рябов Максим Олександрович,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Роль грейдування в системі проектування основної заробітної плати

На сучасному етапі розвитку наша держава стикнулася з багатьма суттєвими проблемами, що дестабілізували функціонування вітчизняної економіки. Однією із таких проблем стала мотивація персоналу, точніше повна незацікавленість працівників в досягненні цілей, що стоять перед підприємством. Низький рівень зацікавленості спричинений несправедливою винагородою працівникові за виконану ним роботу, що негативно відображається на діяльності підприємства.

Для заохочення працівників максимально використовувати свої знання, ефективно розподіляти робочий час та використовувати особистий творчий потенціал для розвитку підприємства необхідне впровадження дієвої системи оплати плати.

Вирішенням проблеми мотивації праці є система грейдів, що являє собою механізм нарахування посадових окладів за допомогою методу ранжування посад та встановлення їх цінності. Це дозволяє присвоювати грейд кожній посаді, і на основі нього проводити розрахунок основної заробітної плати працівника. Під терміном «грейди» слід розуміти категорію посад, що мають рівнозначну цінність для організації. До одного грейду можуть відноситися працівники різних спеціальностей: бухгалтер, менеджер з виробництва, юрист. Кожен грейд має певний розмір окладів, при цьому грейдова оплата праці працівника базується не лише на результаті праці та кваліфікації, але й враховує дисципліну, трудовий стаж, корпоративну культуру, навіть зовнішній вигляд співробітника. Іншими словами, застосування системи грейдування дозволяє присвоїти кожному працівнику належний йому

ранг, що підвищує ефективність системи матеріального стимулювання на підприємстві [1, с.42]

Коли працівник отримує належну винагороду за виконану ним працю, він здатний ефективніше використовувати свої навички та здібності, паралельно розуміючи, що якнайкращий результат його праці призведе до підвищення власного грейду та збільшення розміру окладу. Система грейдування, порівняно з тарифною системою, має суттєві відмінності та найкраще проявляє себе у великих компаніях.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика тарифної системи та системи грейдів

Тарифна система	Система грейдів
1. Включає професійні навички та знання працівника та його стаж роботи.	1. Охоплює більшу кількість критеріїв: відповідальність, складність роботи, комунікабельність, зовнішній вигляд тощо.
2. Розташування посад здійснюється за зростанням.	2. Посади розміщуються згідно їх значущості для підприємства.
3. Структура тарифної сітки базується на основі мінімальної зарплати, що перемножена на коефіцієнти.	3. Структура грейдової сітки заснована на важливості посад, важливість позначається балами.
4. Посади розміщуються чітко за вертикаллю, від найнижчої посади до найвищої.	4. Грейдинг дозволяє пересікатися двом грейдам.

Примітка. Систематизовано автором на основі [2, с.3]

Згідно наведених даних можемо зробити висновок, що тарифна система характерна для підприємств, що зосереджені лише на традиційній оплаті праці. Щодо системи грейдів, то завдяки її функціонуванню, можна оцінити ефективність діяльності персоналу, переглянути можливість залучення додаткових матеріальних благ, встановлення пільг [2, с.3].

Також на особливу увагу заслуговує процес побудови системи грейдів. Досить складно розробити та співвіднести таку структуру винагород, що задовольнить на максимальному рівні усіх працівників різних категорій. Саме тому під час грейдування слід дотримуватися декількох принципів:

- не може керівник та працівники знаходитися в одному грейді;
- фахівці, що знаходяться на однакових посадах, але мають різну кваліфікацію, можуть перебувати в одному рейді;
- керівник та його заступники можуть розташовуватися в одному грейді за умови, що обов'язки та функції заступника відповідають бажаному рівню;
- необхідне врахування коливань у розмірах винагород [3, с.4].

На фінальному етапі побудови системи грейдів підприємство отримує нову систему винагород, за допомогою якої оптимізується фонд оплати праці, створюється новітній механізм навчання фахівців, переформатовується управлінська сітка [4, с.164].

На відміну від звичайних тарифних систем, грейдування дозволяє підприємству зосереджуватися на своїх власних потребах, при цьому задовольняючи основну потребу працівників – отримання справедливої матеріальної винагороди за працю [5].

Отже, впровадження грейдів в систему проектування основної заробітної плати вітчизняних підприємств дозволить вирішити ряд проблем пов'язаних із зацікавленістю працівників, обмеженістю грошових ресурсів та дозволить компаніям ефективніше управляти фондом оплати праці, проводити оцінку та аналіз діяльності персоналу, стимулювати працівників для отримання якнайкращого результату та досягти економічного прогресу.

Література:

1. Кобзиста І. Л. Особливості застосування грейдингової системи оплати праці на підприємствах. *Агросвіт*. 2018. № 1. С. 42-46.
2. Гуцаленко Л. В., Система грейдування - управлінський механізм мотивації праці. *Ефективна економіка*. 2019. С. 1-8.
3. Крамаренко, А. В., Вишневецька, М. В. Застосування грейдингової системи оплати праці в digital-агенції. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. С.1-8.
4. Лутай, Л. Заробітна плата як засіб стимулювання ефективності праці на підприємствах з виробництва будівельних матеріалів. *Економічний простір*. 2018. № 130. С.158-167.
5. Проектування основної заробітної плати з використанням грейдів. URL: <https://posibniki.com.ua/post-proektuvannya-osnovnoyi-zarobitnoyi-plati-z-vikoristannyam-greidiv>

Рябокоть Альона Геннадіївна

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні, факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету*

Вплив інноваційних технологій на конкурентоспроможність підприємства

Швидкі темпи технологічного розвитку та постійні зміни відображаються на стратегіях підприємств у боротьбі за лідерство на ринку. Інновації можуть стати вирішальним фактором у збереженні або збільшенні конкурентоспроможності компанії [1, с.48-56], допомагаючи їй адаптуватися до змінних умов ринку, забезпечуючи перевагу над конкурентами та задовольняючи потреби споживачів.

Розуміння впливу інноваційних технологій на конкурентоспроможність є важливим аспектом стратегічного управління підприємством в сучасному бізнес-середовищі. Розглянемо кілька ключових аспектів, які підкреслюють важливість цього розуміння[2]. По-перше, задоволення потреб клієнтів, зокрема це можна побачити у сфері електронної комерції. Наприклад, Amazon впроваджує технологію одnodенної доставки для своїх клієнтів Prime, що дозволяє споживачам отримувати свої замовлення швидше і забезпечує їм вищий рівень задоволення від покупок онлайн, а також ілюструє, як ефективно використання інноваційних технологій може підвищити задоволення клієнтів та зміцнити їхню лояльність до бренду[3].

Наступним слід відзначити такий вагомий аспект як швидкість впровадження інновацій, зокрема Twitter часто впроваджує нові функції та зміни у своїй платформі для полегшення спілкування та підвищення залучення користувачів. У кінці 2020 року Twitter оголосив про запровадження функції "Fleets", яка дозволяє користувачам публікувати тимчасові повідомлення, які зникають через 24 години, подібно до функції Stories у інших соціальних мережах, таких як Instagram і Snapchat, що є гарним прикладом швидкості реакції на змінючі вимоги користувачів і впровадження нових інновацій для підтримки конкурентоспроможності. До третього ключового аспекту можна віднести зміну бізнес-моделей відповідно до умов часу і реалій. Як приклад розглянемо компанію Uber, яка почавши як платформа для замовлення таксі, вподальшому розширила свою діяльність на ринок перевезень за допомогою різних транспортних засобів, включаючи автомобілі з водіями, електричні велосипеди та самокати[3]. Це демонструє, як компанія може змінити свою бізнес-модель, розширюючи або змінюючи способи, якими вона надає послуги, для реагування на змінні потреби ринку та підвищення своєї конкурентоспроможності.

До важливого аспекту слід віднести виявлення та використання своїх конкурентних переваг. Наприклад, компанія McDonald's забезпечує наявні конкурентні переваги завдяки своїй глобальній мережі, стандартизованим процесам та ефективному логістичному

ланцюжку, саме це дозволяє їй забезпечувати високу швидкість обслуговування і стабільну якість продуктів у всіх своїх закладах по всьому світу, що відзначається високою відвідуваністю і відносно низькою ціною. Такі конкурентні переваги допомагають McDonald's залишатися лідером у сфері швидкого харчування[3]. Наведені приклади підкреслюють, що розуміння й використання інноваційних технологій стало важливим елементом успішної стратегії розвитку підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

Конкурентоспроможність підприємства є важливим показником його успішності на ринку. Здатність підприємства ефективно використовувати та адаптувати інноваційні технології стає ключовим фактором в досягненні та збереженні його конкурентної переваги[4, с.27-28]. Приклади світових компаній, які стали успішними завдяки використанню різних аспектів інноваційних технологій, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 Приклади використання різних технологій

Компанія	Швидкість та гнучкість	Підвищення ефективності	Якість та інноваційність продукції	Стратегічне партнерство та співпраця
Amazon	Впровадження одnodенної доставки для підписників Prime	Використання роботів у логістиці та складах	Розробка та впровадження ШІ для машинного навчання	Партнерство з постачальниками та розвиток AWS
Google	Швидкий розвиток нових сервісів та продуктів	Використання алгоритмів машинного навчання в пошуку	Постійна розробка передових технологій та нових сервісів	Співпраця з університетами усього світу та додаткові послуги Google
Samsung	Здатність швидко реагувати на нові тренди та технології	Автоматизація виробничих процесів	Постійні інновації у сфері електроніки та побутової техніки	Співпраця з іншими технологічними компаніями
Microsoft	Швидка розробка та випуск нових версій програмного забезпечення	Використання хмарних технологій та сервісів	Розробка передових технологій у сфері ШІ, розробка та оновлення сервісів	Партнерство з корпоративними клієнтами та розвиток Azure

Сформовано автором на основі [3].

Аналізуючи успішність вищезазначених компаній, які використовують різноманітні стратегії, щоб впроваджувати технологічні інновації і вони демонструють, що швидке реагування на зміни у ринковому середовищі, впровадження передових технологій у виробництві та продукції, а також активне співробітництво з партнерами дозволяє підтримувати та зміцнювати їхню конкурентоспроможність. Отже, можна зробити висновок, що інноваційні технології відіграють важливу роль у розвитку й успіху підприємств у сучасному світі бізнесу. Підприємства, які активно впроваджують інновації, можуть забезпечити собі конкурентну перевагу та зберегти своє лідерство на ринку в умовах постійної зміни технологічного та економічного середовища.

Література:

1. Боровік Л.В., Танклевська Н.С., Шумаков В.О. Вплив інновацій на якість інвестицій. Економіка та підприємництво. 2021. №46. С. 48-59
2. С. В. Позняк. Інновації як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://surl.li/sobzv>
3. Найвідоміші світові бренди та їх стратегії розвитку. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://surl.li/sobyf>
4. Доценко Г.Є. Вплив інновацій на підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://surl.li/sobyv>

Семенюк Руслана Миколаївна,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Формування успішного бренду на українському ринку

У сучасному динамічному світі, де конкуренція постійно зростає, а поведінка споживачів стрімко змінюється, формування успішного бренду стає ключовим фактором виживання та процвітання будь-якого бізнесу на українському ринку.

З одного боку, український ринок переживає період трансформації, що характеризується зростанням конкуренції як з боку вітчизняних, так і й іноземних гравців. Глобалізація та відкриття ринків дають можливість новим компаніям виходити на український простір, пропонуючи широкий спектр товарів та послуг. Це, в свою чергу, веде до жорсткої конкурентної боротьби за увагу та лояльність споживачів.

З іншого боку, спостерігаються значні зміни в поведінці українських споживачів. Вони стають все більш вимогливими до якості продукції та сервісу, очікуючи унікального досвіду та емоційного зв'язку з брендом. Цінності та пріоритети споживачів еволюціонують, роблячи емоції та автентичність ключовими факторами при прийнятті рішень про покупку.[1]

Пандемія COVID-19 також істотно вплинула на брендинг, змінивши поведінку споживачів та правила ведення бізнесу. Брендам доводиться адаптуватися до нових умов, шукати нові шляхи для досягнення цільової аудиторії та пропонувати їй актуальний досвід.

В умовах диджиталізації та стрімкого розвитку online-середовища, брендинг набуває нового значення. Digital-канали стають основним способом комунікації з цільовою аудиторією, відкриваючи нові можливості для просування бренду та побудови лояльності.[2]

В контексті цих викликів та можливостей, формування успішного бренду на українському ринку стає надзвичайно актуальною темою. Сильний бренд може допомогти українським компаніям:

- відрізнятись від конкурентів: чітка ціннісна пропозиція та унікальна ідентичність бренду дозволяють виділитися на переповненому ринку;
- завоювати лояльність споживачів: емоційний зв'язок з брендом та автентичний досвід роблять споживачів лояльними та прихильними;
- збільшити продажі: сильний бренд сприяє зростанню впізнаваності, довіри та емоційної прихильності, що веде до збільшення продажів;
- вийти на нові ринки: унікальна пропозиція та сильний бренд дають можливість українським компаніям конкурувати на глобальному ринку;
- підтримати українську економіку: розвиток українських брендів сприяє розвитку вітчизняної економіки та створенню нових робочих місць.

Щоб стати успішним, бренд має відповідати наступним умовам: [3]

1. глибоко розуміти свою цільову аудиторію: досліджувати її потреби, цінності, поведінку та психологію;
2. сформулювати чітку ціннісну пропозицію: чітко окреслити, що робить ваш бренд унікальним та цінним для вашої аудиторії;

3. створити сильний бренд-ідентичність: розробити візуальну та вербальну ідентичність, яка буде емоційно резонувати з аудиторією;
4. ефективно комунікувати з цільовою аудиторією: використовувати різноманітні канали комунікації та створювати engaging контент;
5. побудувати лояльність до бренду: забезпечити високу якість продукції та сервісу, пропонувати ексклюзивні переваги для лояльних клієнтів;
6. адаптуватися до українського контексту: враховувати культурні особливості, менталітет та локальні тренди;
7. постійно вдосконалюватися: досліджувати ринок, бути відкритими до інновацій та розвивати свою ціннісну пропозицію, комунікацію та бренд-досвід.

Формування успішного бренду – це не просто створення красивого логотипу чи слогану. Це комплексна стратегія, яка опирається на глибоке розуміння цільової аудиторії, чітку ціннісну пропозицію, емоційну комунікацію та постійне вдосконалення.

В умовах мінливого ринку та динамічних потреб споживачів, українським компаніям важливо усвідомлювати актуальність та значущість брендингу. Інвестування в формування сильного бренду стає ключем до успішного розвитку та процвітання на українському ринку.

Література:

1. Скуйбіда К. Ю., Василенко О. А., Макаренко А. Б. Умови формування ефективного бренду на вітчизняному ринку : thesis. 2019. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/39919> (дата звернення: 07.04.2024).
2. Ступак І. О. Методологія формування бренду. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2011. № 720. С. 247–251.
3. Фесун О. А. Особливості формування бренду : thesis. 2017. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/10157> (дата звернення: 07.04.2024).

Слободян Максим В'ячеславовч,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки,
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Державний борг України та інших країн: порівняльний аспект

Протягом останніх декількох років весь світ, а особливо Україна потерпає від серйозних економічних криз і проблем. Однією з таких проблем можна виділити державний борг. Згідно зі статтею 2 Бюджетного кодексу України державний борг — це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1]. Якщо ж брати до уваги на скільки зріс загальний світовий борг, то він у 2,5 рази перевищує річний заробіток світового населення. Цьому передувало ряд різних причин, у зв'язку з якими держави були змушені запозичувати кошти.

Також досліджуючи суть державного боргу можна виокремити таке поняття, як державний кредит. Державний кредит — це сукупність економічних відносин між державою та фізичними і юридичними особами. В цих відносинах держава може виступати позичальником, кредитором або ж гарантом. Загалом, поняття державного боргу і кредиту тісно пов'язані між собою, адже внаслідок функціонування системи державного кредиту й утворюється державний борг. Потреба в державному кредиті виникає в результаті того, що держава не здатна забезпечити постійно зростаючі потреби суспільства лише завдяки податкам, які і є основою бюджетних надходжень. Як результат збільшення таких потреб держава залучає альтернативні методи фінансування потреб бюджету, з яких виділяють два основних: емісія грошей та державний кредит. Проте, на відміну від кредиту емісія грошей веде за собою ряд негативних наслідків, головним з яких є інфляція. Саме тому держава надає перевагу наданню позик для фінансування дефіциту бюджету[2].

За загальним визначенням державний борг поділяють на внутрішній — заборгованість держави своїм внутрішнім кредиторам (банкам, іншим фінансовим установам, інвесторам), та зовнішній — це сума грошей, які держава запозичила в інших країнах, міжнародних організацій тощо. Розглядаючи їх співвідношення, можна стверджувати, що в більшості розвинених країн світу, таких як США, Іспанія, Японія, переважає саме внутрішній державний борг, в той час, як в країнах, що розвиваються, в тому числі й Україні, переважає саме зовнішній державний борг [3].

Досліджуючи структуру державного боргу України, згідно з офіційними даними Мінфіну України загальний борг України становить 5 167 406,4 млн грн, з них внутрішній борг — 1 598 392,1 млн грн (або ж 31%), а зовнішній — 3 569 014,3 млн грн (або ж 69,1%). Тобто, зовнішній державний борг перевищує внутрішній в більш ніж два рази, що вказує на велику кількість залучених коштів в бюджеті країни[4]. В загальному державний борг України можна виразити графічно (рис.1).

Рис. 1. Державний борг України за 2018-2023 рр.

Джерело: побудовано за [4]

Як бачимо, борг України за останні 5 років постійно зростає, і в 2023 році відбувся різкий стрибок, в результаті якого державний борг зріс на 30% з 111,34 млрд дол до 145,32 млрд дол.

Також, для порівняння, відобразимо державний борг окремих економічно розвинених країн (рис. 2) [5, 6, 7, 8].

Рис. 2. Державний борг України за 2018-2023 рр.

Джерело: побудовано за [6, 7, 8, 9]

Як бачимо, державний борг України є мізерним порівняно з провідними країнами світу, що дає змогу зробити такий висновок: сума загального боргу напряму залежить від рівня економічного розвитку, тобто, чим більш розвинена країна, тим більший її борг.

Державний борг кожної зі згаданих країн на період 2018-2022 рр. зростав. Перш за все, це було викликано пандемією коронавірусу та іншими внутрішніми проблемами кожної з країн.

В такій ситуації буде доцільно згадати найбільшого боржника — США, державний борг яких цього року перевищив 34 трильйони доларів [9], більша частина якого є внутрішнім боргом. Проте, незважаючи на це, США є одним з головних позикодавців світу, а також найбільш економічно розвинутою країною.

Державний борг може мати як і позитивні, так і негативні наслідки, залежно від економічного курсу та економічної політики держави. Саме тому, він є важливим економічним показником, який потребує подальшого дослідження і може мати значний вплив на економічний розвиток країни.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. URL: <http://surl.li/agrwl>.
2. Лісовенко В. В., Бенч Л. Я., Бец О. І. Державний борг: концептуальні засади та макроекономічні аспекти. URL: <http://surl.li/shord>.
3. Горська С. М. Журавель В. С. Державний борг. Його структура та динаміка. URL: <http://surl.li/shojl>.
4. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>.
5. Italy: National debt from 2018 to 2028 URL: <https://www.statista.com/statistics/270486/national-debt-of-italy/>.
6. United Kingdom: National debt from 2018 to 2028 URL: <https://www.statista.com/statistics/270380/national-debt-of-the-united-kingdom/>.
7. Japan: National debt from 2018 to 2028 URL: <https://www.statista.com/statistics/270121/national-debt-of-japan/>.
8. Deutsche Bundesbank URL: <https://www.bundesbank.de/en/press/press-releases/deutsche-staatsschulden-928556>.
9. Public debt of the United States from February 2013 to February 2024. URL: <https://www.statista.com/statistics/273294/public-debt-of-the-united-states-by-month/>.

Смаліцька Олена Антонівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Впровадження штучного інтелекту та робототехніки на підприємстві

Штучний інтелект (ШІ) та робототехніка — це дві ключові технології, які стрімко трансформують спосіб, яким працюють підприємства у всьому світі. Від підвищення продуктивності до зміни економічних моделей. Це все призводить не лише до розвитку та відкриття нових можливостей, але і ставить виклики, які потребують уважного вивчення та розуміння.

Сам перехід до використання ШІ та робототехніки може призвести до кардинальних змін у робочому середовищі. Автоматизація рутинних процесів дозволить працівникам зосередитися на більш складних, творчих завданнях, що може сприяти підвищенню їх продуктивності та задоволення від роботи. Однак, цей перехід також може супроводжуватися реорганізацією робочих місць та потребою в навчанні персоналу для використання нових технологій.

Тому, перш за все, розглянемо потенційні вигоди цих технологій:

- через автоматизацію багатьох процесів та використання інтелектуальних алгоритмів можна підвищити продуктивність роботи підприємства. А отже, це призведе до глобальніших змін на ринку та пропозиції продукції даного підприємства;

- впровадження ШІ дозволить знизити витрати на оплату праці, тому що більшу частину роботи тепер будуть виконувати автоматизовані машини;

- не забуваємо і про покращення якості виробництва. На сьогоднішній день новітні технології розвиваються неймовірними темпами, що призводить до покращення продукції шляхом відточених рухів роботів чи справно налаштованого комп'ютера.

Все це неабияк впливає на роботу та функціонування підприємства, як позитивно так інколи й негативно. Наприклад, дослідження McKinsey Global Institute прогнозує, що до 2030 року впровадження ШІ може створити до 13 трильйонів доларів США економічного зростання та до 800 мільйонів нових робочих місць [1]. Але разом з цим зменшити попит на робітничі професії, замінюючи їх на новіші. На жаль, сьогодні не усі люди мають можливість здобути вищу освіту або пройти курси чи тренінги, щоб підвищити свій рівень знань та конкурувати на ринку з кваліфікованими кадрами. А отже, це ще більше може призвести до бідності населення у всьому світі.

Щодо інших прогнозів, то PwC говорить про економію коштів для підприємств у розмірі 15,7 трильйона доларів США до 2030 року з урахуванням того, що підприємство впровадить новітні технології[2]. А в свою чергу, Oxford Economics оцінює, що до 2030 року роботи можуть автоматизувати до 20 мільйонів виробничих робочих місць у світі[3].

Однак, разом із вище переліченими критеріями існують і серйозні ризики пов'язані з переходом на робототехніку:

- з автоматизацією приходять і втрата робочих місць та скорочення штатного персоналу, як говорилося вище. Дуже часто під категорію скорочення підпадають робітники та службовці. Але більшість провідних організацій, які досліджують питання автоматизації підприємств, вважають, що автоматизація не зможе замінити 95% професій, а лише частково зменшить обов'язки. Що вплине на оплату праці, але не на робочі місця[1];

- сюди також відносимо і технологічні проблеми: налаштування, несправна робота, форс-мажорні обставини та багато іншого.

Автоматизація, в особливості застосування ШІ та робототехніки, впливає на зайнятість у різних професіях та галузях в різні способи. Прогнозується, що найбільш сприйнятливі до автоматизації є фізичні дії в передбачуваному середовищі, такі як робота з машинами та приготування фаст-фуду, а також збір та обробка даних[3].

Проте, важливо розуміти, що навіть якщо певні завдання стають автоматизованими, це не обов'язково означає зменшення зайнятості у цих сферах. Працівники можуть переорієнтуватися на виконання нових завдань, що вимагають людського втручання та творчого мислення.

Крім того, роботи, які вимагають керування людьми, використанням досвіду та соціальних взаємодій, залишаються менш схильними до автоматизації, оскільки машини поки що не можуть ефективно замінити людську продуктивність у цих аспектах.

Отже, хоча автоматизація матиме великий вплив на деякі професії та галузі, важливо розуміти, що цей вплив буде диференційованим та складатиметься з різних факторів, включаючи технічну складність завдань, оплату праці та потребу у людському втручанні.

Література:

1. McKinsey Global Institute: Jobs lost, jobs gained: What the future of work will mean for jobs, skills, and wages. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/jobs-lost-jobs-gained-what-the-future-of-work-will-mean-for-jobs-skills-and-wages>

2. PwC: The future of work and the economy. URL: https://www.aspeninstitutece.org/article/2017/future-work-4-0/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw5cOwBhCiARIsAJ5njuaBe5D31Fv9YBC8ImWLtx0i7OxXudU4b2UJAagp0VMYP8djxTt0ZXsaAtssEALw_wcB

Наразі ринок праці у 13 регіонах України відновлюється та вакансій більше, ніж у лютому 2022 року. За цим показником лідирують Закарпатська (164%), Івано-Франківська (154%), Хмельницька (132%), Вінницька (131%) та Львівська (130%) області. З погляду на Рис. 1, можна зрозуміти, що станом на зараз найбільше вакансій на Західній Україні, де відносно безпечно в порівнянні зі Сходом, і куди з початком війни переїхали багато підприємств [1].

Важливим фактором під час пошуку роботи є розмір заробітної плати, за даними сайту Work.ua станом на сьогодні середня заробітна плата в Україні становить 20 000 грн. це середнє значення заробітних плат за даними з 181536 тисяч вакансій розміщених на сайті Work.ua [2].

Враховуючи воєнний стан в Україні однією з найактуальніших професій зараз є військовий. Так, 7 грудня 2023 року Work.ua запустив функцію залучення фахівців до Збройних Сил України – на сторінці work.ua/zsu розміщено перелік підрозділів та їхні вакансії. Цей проект реалізовано завдяки угоді про співпрацю між Міністерством оборони України та Work.ua. У грудні 2023 року, у перший місяць реалізації проекту, 146 кафедр набрали 821 вакансію. Уже в січні 2024 року кількість вакантних одиниць досягла 286 (95% зростання до грудня), а кількість вакансій – 1586 (93% зростання). Загалом у січні на сайті було розміщено 91 021 вакансію. Тобто кількість вакантних посад у Збройних Силах становить менше 2% від загальної кількості [2].

Нестачу кваліфікованих працівників відчуває в першу чергу приватний сектор. Незважаючи на високий рівень безробіття, існує дефіцит у певних спеціалізованих галузях. Причини цього явища:

- 1) Кваліфіковані працівники, особливо жінки, мігрують до інших країн як біженці;
- 2) Мобілізація чоловіків до німецького бундесверу (до 1 млн. чоловіків працездатного віку).

Водночас ринок праці стає все більш тіньовим, зростає кількість працівників, які не мають офіційного оформлення та отримують зарплату «в конверті». Як наслідок, ці люди не мають соціального забезпечення, а їхній робочий час не зараховується у вислугу років. На зростання неформальної зайнятості вплинула вимога для чоловіків стати на облік у військкоматах для офіційного працевлаштування.

Соціологічною службою Центру Разумкова було проведено дослідження з 28 вересня до 4 жовтня 2023 року, за їхніми підрахунками нині найбільше українців працює в торгівлі 16,7%, сільському господарстві 9,9% й освіті 9,7%, також 16,5% чоловіків зайняті в будівництві, 11,4% — на транспорті й 12,1% жінок працюють в сфері охорони здоров'я. Тому сучасна українська економіка в основному забезпечує логістику, освітні та медичні послуги, відновлення зруйнованих територій, вирощування сільськогосподарських культур. Цією непрямою ознакою є те, що лише 17,3% респондентів відзначили значне зниження доступності соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, культура, соціальний захист тощо) під час війни, тоді як 8,3% та 9,2% особливо жінок підкреслили, котрі користуються цими послугами частіше, бачать покращення [3].

Отже, аналіз особливостей ринку праці в Україні під час війни дозволяє зробити висновок про значний вплив конфлікту на економіку та зайнятість країни. Незахищеність, підвищені ризики безпеки та економічні труднощі створюють проблеми як для працівників, так і для бізнесу. Зміна кон'юнктури ринку, зростання безробіття, важкість у досягненні стабільності та розвитку країни. Тим не менш, потрібно шукати шляхи, для підтримки ринку праці та прискорення економічного відновлення України під час війни.

Література:

1. Винокур Я. Україні не вистачає 4,5 мільйона працівників. Як подолати дефіцит робочої сили? Чи справді Україну спіткав кадровий голод і звідки державі брати мільйони працівників. *Економічна правда*. 16 жовтня 2023р. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/16/705494/>.

2. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/03/08/122808397/>.

3. Статистика відновлення ринку праці в Україні. Work.ua. URL: <https://www.work.ua/salary-all/>.

Ткаченко Ростислав Сергійович,

*здобувач вищої освіти бакалаврського рівня факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Стимулювання ефективності робочого процесу шляхом впливу на емоції людини

Актуальність теми: Праця здавна супроводжує людину. Саме завдяки роботі та бажанню полегшити її, зробити більш ефективною, люди вдосконалювали знаряддя праці та вдосконалювались самі. Сьогодні ми можемо спостерігати явище, коли в усіх сферах людської діяльності, працівник має можливість користуватись достатньою кількістю устаткування та технологій задля забезпечення успішного результату в найбільш ефективний спосіб. Тепер, маючи можливість використовувати подібні технології, найбільшою проблемою стає підтримка ефективності самої людини на максимальному, наскільки це можливо, високому рівні якомога довше.

Одним із ключових параметрів, які мають вплив на продуктивність людини, є її психічний стан, зокрема емоції, які людина переживає під час виконання професійних обов'язків. Тому їх стимулювання сьогодні має стати невід'ємною складовою покращення робочих показників. Саме тому тема є актуальною в сучасних реаліях. Знання про вплив емоцій на працездатність допоможуть не тільки, тому хто обіймає посаду керівника чи працівникові сфери освіти, але і звичайному робітникові чи здобувачу освіти, що хочуть самостійно покращити свою результативність та ефективність.

Мета дослідження: визначити емоції, що найбільше спонукають до якісної та ефективної праці, та якими методами і прийомами варто оперувати задля їхнього стимулювання.

Найбільше про вплив емоцій на якість роботи почали говорити наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст.. Говард Вайс та Рассел Кропанцано у «Теорії афективних дій» ведуть мову про те, що різноманітні події, стресові ситуації та контакти з колегами, начальником чи клієнтами впливають на емоційний стан працівника, що в свою чергу формує поведінку на роботі та ефективність праці. Найбільше дослідники вивчали вплив таких шести основних емоцій: гнів, страх, радість, любов, смуток і здивування. Вчені дійшли до висновку, що позитивні емоції, такі як радість, любов та позитивне здивування, призводять до підвищення ефективності праці, покращенню стосунків серед колег та збільшення кількості альтруїстичних вчинків серед працівників, таких як допомога колезі з проектом. З іншої сторони, такі емоції як злість, смуток і страх впливають негативно та, в деяких випадках вони призводять до негативних станів, таких як вигорання, фрустрація, депресія [1].

Інший дослідник, М. Алі Первез, аналізував вплив злості, довіри та інтересу під час робочого процесу. Він стверджував, що не зважаючи на те, що злість має негативний характер, її можна використовувати як стимул та мотивацію задля досягнення кращого результату. Інтерес М. Алі Первез назвав важливим для фокусування на певному процесі. За умови, що людина є зацікавленою в певній діяльності, вона буде витратити менше енергії, через що буде зможе виконувати більше роботи. Але найбільше впливає на трудову діяльність довіра. Завдяки довірі будуються позитивні відносини з колегами та керівником, учнями та учителями. Довіра дає можливість відчувати стабільність, спокій, дружність, єднання та комфорт, які самі по собі є станами, почуттями та емоціями, що позитивно впливають на ефективність [2].

Ще одним дослідженням, про яке варто було б поговорити в контексті впливу на емоції, є дослідження, описане В.Ф. Калошиним. В ньому йде мова про те, що працездатність студентів підвищується на 30-40% коли студент знаходиться під впливом позитивних емоцій. До того ж, емоційність лежить в основі 30 % стимулів, що формують ставлення студентів до лекцій [3].

Враховуючи вище зазначене, можна з впевненістю казати, що позитивні емоції є ключем до більш ефективного проведення часу в процесі трудової діяльності. Існують різноманітні методи і прийоми, що дають можливість впливати на настрій колективу та стимулювати позитивні емоції у людей. Серед них можна виділити:

- підтримання приємного мікроклімату серед колег;
- довірливе ставлення членів колективу один до одного;
- проведення тимблдингів, тренінгів для покращення стосунків в команді
- використання керівником патерну поведінки, при якому він не є злим босом, а розуміючим наставником чи корегувальником;
- проведення конференцій з метою поширення інформації на тему ефекту впливу емоцій на працездатність, самоконтролю в емоційній ній сфері, вмінню не підкорюватись емоціям;
- популяризація засад добропорядності та толерантності на робочому місці;
- проведення профілактичних робіт по боротьбі з професійним вигоранням;
- систематичні винагороди за активність та результативність на роботі;
- психологічна допомога працівникам, які цього потребують;
- визначення можливих бенефісів та бонусів (підвищення, премії, додаткові відпустки) за старанну роботу;
- підтримання мотивації.

Окремо важливо зазначити про необхідність ознайомленості учасників робочого процесу з темою професійного вигорання та з тим, наскільки важливим є правильний відпочинок. Саме професійне вигорання є одним із ключових компонентів зникнення мотивації, через що ефективність працівника різко падає. Важливо зазначити, що ключовим у профілактиці проблеми вигорання є те, який мікроклімат в колективі та як багато часу людина відпочиває від роботи.

Висновки: Емоції значно впливають на працездатність особи. Під впливом позитивних емоцій людина стає на 30-40% більш ефективною, отже задля більш успішного робочого процесу позитивні емоції мають залишатись якомога довше. Для цього, зокрема, можна підтримувати такі емоції на якомога більший час шляхом використання відповідних методів, описаних вище. Ми вважаємо, що ця тема заслуговує на увагу та має бути досліджена через те, що з модернізацією та підвищенням ефективності робочого процесу логічним є покращення економічного стану країни. Подальші дослідження дадуть змогу отримати більший арсенал методів та прийомів стимуляції ефективності праці та, відповідно, покращення якості товарів та послуг.

Список використаних джерел:

1. Дописувач LibreTexts. «Емоції на роботі». LibreTexts. 2022. https://ukrayinska.libretexts.org/%D0%91%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81/%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%3A_%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0/07%3A_%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BE%D0%BC_%D1%82%D0%B0_%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%BC%D0%B8/07.5%3A_%D0%95%D0%BC%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%96

2. M. Ali Pervez. «Impact of emotions on employee's job performance» 2010. <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=684088071004067014111102103081000109026012051033042091108126102074072019068074102121101122062000122051045124006099025073079068005049095084082025091120115018124105019019005046078000006009011112127070088103114095113011102084080088110086127077120080114065&EXT=pdf&INDEX=TRUE>

3. Калошин В. Ф. «Вплив емоцій на ефективність навчального процесу». Журнал «Практична психологія і соціальна робота». 2007. № 1. 70 с.

Шанінко Віктор Олександрович,
здобувач вищої освіти на магістерському рівні
факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Створення лояльності до бренду компанії у світовому економічному контексті

У сучасних умовах глобалізації та постійної конкуренції успіх бізнесу значною мірою залежить від здатності залучити та зберегти лояльність клієнтів. Ключовим аспектом цього є ефективне брендування. Компанії незалежно від їх розміру та сфери діяльності прагнуть сформувати неповторний образ, що відображає якість і надійність їх продукції чи послуги, а також цінності, які вони несуть клієнту.

Один із вагомих аспектів вичення брендування полягає в його аналізі у світовому економічному контексті. Сучасна компанія, що прагне досягти успіху, повинна ефективно функціонувати не лише на регіональному рівні, але й у світовому бізнес-середовищі.

У світі, де існує велика кількість продуктів і послуг, створення відданості до бренду є критично важливим для успішної роботи компаній. Умови глобалізації економіки та посилення конкуренції ставлять перед підприємствами завдання не лише привернути нових клієнтів, але й утримати існуючих. У цьому контексті вивчення стратегій формування відданості до бренду є надзвичайно актуальним.

У більшості галузей сучасного бізнесу та соціальної діяльності лояльність споживачів та вірність бренду є ключовими для розвитку та підтримки підприємства. Хоча ці поняття тісно пов'язані, вони мають свої відмінності, особливо з точки зору сприйняття споживачів.

Споживча лояльність означає, що споживач відчуває психологічне та емоційне зв'язання з продуктом, послугою або брендом, що виникає через задоволення від їх використання і створення позитивних емоційних вражень. Це може бути обумовлено якістю товару, низьким ризиком покупки, відчуттям комфорту та зручності використання, а також емоційним зв'язком.

Лояльність до бренду - це ще більша прив'язаність споживача, коли він віддає перевагу певному бренду незалежно від інших альтернатив на ринку. Вона базується на довірі, ідентифікації з брендом та переконаності у вищості його продукції. Лояльність до бренду також залежить від якості продукції, психологічних та емоційних аспектів, а також відчуття належності до спільноти споживачів бренду [1].

Головна відмінність між цими поняттями полягає в тому, що споживча лояльність може виникати відносно окремого продукту або послуги, тоді як лояльність до бренду охоплює загальну відданість компанії та її цінностям. Лояльність споживачів зазвичай пов'язана з їх здатністю купувати і зекономити гроші, які компанія може пропонувати для них на базі середніх цін у галузі та доступних пропозицій. Натомість, лояльність до бренду менше залежить від ціни або економічних вигід, а більше від того, як клієнти сприймають бренд через репутацію, рекламу або попередній досвід співпраці з компанією.

Іншими словами, лояльність споживачів означає, що вони часто обирають товари або послуги даної компанії через низькі ціни або вигідні системи знижок, або через кращу якість товарів, яку вони надають. Лояльність до бренду, з іншого погляду, означає, що споживачі вірять у вищу якість та кращі послуги даної компанії порівняно з іншими, не зважаючи на ціни чи інші фінансові мотиви. Такі споживачі, ймовірно, будуть вибирати продукти

обраного бренду навіть за трохи вищою ціною. За умови підвищення ціни на продукцію, вони можуть залишитися вірними бренду, але спочатку звертатимуть увагу на ціни конкурентів перед покупкою.

Формування лояльності клієнтів до бренду можна розглядати із двох точок зору. Щодо лояльності клієнтів, важливо заохочувати та підтримувати їх, пропонуючи доступні ціни, постійні знижки, персональні пропозиції чи оптові умови. Головне - переконати клієнтів, що компанія пропонує вигідні умови без маніпуляцій з цінами, і не заважатиме їм купувати у конкурентів. З іншої точки зору, лояльність легше втримувати за умови, відповідної якості продукту та обслуговування щодо очікувань споживачів. У такому випадку, організація збереже свою базу лояльних клієнтів [2].

Сьогодні важливим завданням корпоративної стратегії брендингу є утримання поточних споживачів, підтримка їх задоволеності та створення лояльності, які досягаються при налагодженій концепції маркетингу відносин з клієнтами. Для формування споживчої лояльності компаніям потрібно враховувати як раціональні, так і емоційні аспекти покупок клієнтами [3].

Загалом, як лояльність споживачів, так і лояльність до бренду є важливими. Тому бізнес повинен активно працювати над досягненням цілей через різноманітні продукти в межах свого бренду, оскільки тоді він зможе швидко зростати як в економічному так і в конкурентному середовищі.

Література:

1. Смерічевський С.Ф., Петропавловська С.Є., Радченко О.А. Бренд-менеджмент: навчальний посібник // за заг. ред. С. Ф. Смерічевський, С. Є. Петропавловська, О. А. Радченко. К. : НАУ, 2019. 156 с.
2. Козуб В. О., Кандзюба Є. Р. Бренд як інструмент створення конкурентних переваг міжнародних компаній // Proceedings of VIII International Scientific and Practical Conference Stockholm, Sweden 1–3 May 2022. С. 388–393.
3. Юрчак Е. В. Особливості формування лояльності споживачів до ресторанного бренду. *Ефективна економіка*. №12. 2014 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3706>

Секція 2. Управління в комерційній та некомерційній сферах в умовах становлення цифрового суспільства

Базелюк Артур Олексійович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Прикладні аспекти стратегічного аналізу підприємства

Щоб підвищити свої позиції на ринку, забезпечити ефективну координацію зусиль, успішну конкурентоспроможність та досягнення глобальних цілей кожне підприємство повинне впроваджувати якісну систему управління. Особливо важливим є стратегічне управління, яке дозволяє забезпечити її функціонування в довгостроковій перспективі. Це досягається шляхом створення динамічного балансу з навколишнім середовищем, постійного відстеження й адаптації до змін в оточенні та виявлення нових можливостей у конкурентній боротьбі.

Основні риси стратегічного аналізу включають в себе низку ключових аспектів, які мають вирішальне значення під час процесу управління [1]:

- Покладання акценту на майбутнє (довгострокова перспектива).
- Висока ступінь невизначеності.
- Глобальний характер і важливість наслідків стратегічних рішень для підприємства.

Стратегічний аналіз фокусується на всебічному вивченні тих факторів, які можуть бути використані підприємством для його довгострокового розвитку. Метою стратегічного аналізу є проведення важливого та систематичного дослідження факторів, виявлення тенденцій та формування можливих напрямків розвитку на довгий термін.

Стратегічний аналіз концентрує увагу на концептуальних напрямках функціонування та розвитку підприємства, його організаційні, економічні та інформаційні ресурси, а також можливості, спрямовані на збільшення стратегічного потенціалу та зміцнення позицій на ринку у довгостроковій перспективі.

Об'єктами стратегічного аналізу зазвичай є окремі господарські підрозділи, стратегічні сфери діяльності, сегменти ринку або конкретні продукти. [2.3.4]

Результатом стратегічного аналізу стає системна модель об'єкта (підприємства і його структурних одиниць) та зовнішнього оточення.

Методологія стратегічного аналізу, як й інших прикладних економічних дисциплін, базується на певній сукупності загальнонаукових і власних (прикладних) методичних прийомів. До першої категорії належать ті прийоми, які ґрунтуються на методи філософії: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, спостереження, порівняння, моделювання, абстрагування, системний аналіз та ін. [2,3]

Крім загальноновживаних наукових методів, які застосовуються під час стратегічного аналізу, виникає потреба у використанні різноманітних практичних методик. Ці методи не лише відображають унікальність та відмінність від традиційних підходів до аналізу, а й допомагають збагачувати процес стратегічного планування новими ідеями та розширювати можливості для досягнення успіху.

Проаналізувавши всю подану інформацію, можна дійти висновку, що для підтримки динамічного розвитку складних виробничо-організаційних систем, таких як промислові підприємства, в умовах змінного середовища, важливим стає стратегічний аналіз. Цей процес дозволяє не лише виявляти можливості та загрози зовнішнього оточення, а й формувати альтернативні стратегії для досягнення стійкого довгострокового зростання в умовах жорсткої конкуренції. Під час проведення стратегічного аналізу необхідно враховувати особливості середовища, у якому діє підприємство, і приділяти увагу рівню невизначеності, з яким стикаються при дослідженні.

Особливість стратегічного аналізу полягає у тому, що інформація може бути неповна або неоднозначна, тому доводиться розробляти кілька сценаріїв для найбільш ймовірних варіантів розвитку подій у майбутньому. Враховуючи це, можна зазначити про потребу вдосконалення методології стратегічного аналізу, зокрема шляхом активізації таких методичних прийомів, як: оцінка поточного стану підприємства на ринку, розгляд наявних ресурсів, можливостей та загроз; прогнозування та планування різних показників діяльності підприємства, а також застосування альтернативного (варіативного) аналізу для підготовки прийняття стратегічних рішень в умовах невизначеності.

Список використаної літератури

1. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз: Навчальний посібник. К.: Алерта, 2006. 404 с.
2. Міщенко А.П. Стратегічне управління: Навчальний посібник. К.: “Центр навчальної літератури”. 2004. 336 с.
3. Наливайко А.П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: Монографія. К.: КНЕУ. 2001. 227 с.
4. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: Підручник. – 2 -ге вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ. 2004. 699 с.

Банашико Ольга Олександрівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Забезпечення ефективності управлінських рішень на підприємстві

В умовах жорсткої конкуренції та динамічного розвитку ринку, ефективність управлінських рішень стає ключовим фактором успішного функціонування будь-якого підприємства. Від якості та своєчасності прийнятих управлінських рішень залежить не лише конкурентоспроможність, але й сама можливість виживання та подальшого розвитку підприємства. Управлінське рішення – це результат творчої співпраці керуючої системи та об'єкта управління, спрямований на вирішення конкретної ситуації, що виникає в процесі функціонування системи. Рішення визначає, які дії необхідно зробити в поточних або прогнозованих умовах, з особливою увагою до зовнішнього середовища підприємства [1, с. 194]. Управлінське рішення – це творчий процес, де вольовий акт керівника ґрунтується на знаннях, навичках, досвіді, інформації, розрахунках та прогнозах ефективності. Це вибір, що визначає довгострокову та короткострокову перспективу розвитку.

Вивчення управлінського рішення як процесу дає доступ до інформації про аналіз даних, фокусування на певній темі чи проблемі, формування плану дій та результати цього процесу. Як явище, управлінське рішення представлено у формі усного чи письмового розпорядження, постанови, наказу. Його реалізація має не лише економічний, а й ряд інших важливих наслідків. Соціально-економічний ефект управлінського рішення виражається в отриманому прибутку або результаті (наприклад, укладення договору про співробітництво). Також важливо враховувати ресурси, витрачені на втілення рішення, такі як час, людський капітал, фінанси, матеріали та виготовлення зразків продукції [2, с. 463].

Ефективність прийняття управлінських рішень досягається за допомогою різноманітних методів. Методи прийняття рішень – це сукупність розумових і практичних операцій, які використовуються для усвідомлення проблеми, постановки мети, збору необхідної інформації, розробки варіантів вирішення проблеми, вибору оптимального рішення та організації його виконання [3, с. 55].

Для визначення рівня ефективності прийнятих управлінських рішень на підприємстві застосовується система показників, що складається з наступних індикаторів, які можна умовно згрупувати наступним чином:

- 1 група: показники поточної ефективності та показники кінцевої ефективності;

2 група: показники ефективності, що стосуються самого управлінського рішення, показники ефективності щодо прийняття та застосування управлінського рішення, показники ефективності, що стосуються процесу виконання рішення [4, с. 336].

Так, для аналізу ефективності управлінського рішення можна використовувати такий набір показників:

1. *Чіткість управлінських рішень*. Визначається тим, наскільки рішення ґрунтується на кількісних показниках, таких як обсяг необхідних ресурсів, термін реалізації, можливі додаткові витрати та резерви. Чим більше враховано таких показників, тим ближче показник чіткості до 1. У разі, якщо рішення базується виключно на якісних критеріях, то показник чіткості наближається до 0.

2. *Рівень структурованості рішення*. Визначається якістю формування його керівниками, які уникають бюрократичності та нечіткості.

3. *Коефіцієнт альтернатив управлінських рішень*. Визначає кількість всіх альтернатив, які були розглянуті під час формування рішення.

4. *Коефіцієнт порівнювальності варіантів рішень*. Допомогає визначити оптимальний варіант серед альтернатив. Чим більше порівнювальних варіантів розглянуто, тим ефективніше процес ухвалення управлінського рішення.

5. *Частка фінансових витрат на прийняття рішення та коефіцієнт часових витрат на прийняття управлінського рішення*. Значення цих показників мають бути суттєво менші за одиницю, що свідчить про зменшення використання ресурсів для ухвалення управлінських рішень. Нижчі витрати ресурсів на прийняття рішень вказують на більшу ефективність систем управління на підприємстві.

6. *Коефіцієнт залучення виконавців до процесу ухвалення управлінських рішень*. Визначається як співвідношення кількості залучених виконавців до загальної кількості працівників. Для формування ефективних управлінських рішень рекомендується залучати виконавців та керівників нижчих рівнів управління. Це обумовлено тим, що вони мають актуальну інформацію та можуть зменшити опір при впровадженні рішень.

7. *Коефіцієнт терміну доведення рішення до виконавців*. Порівнюється з іншими часовими періодами процесу ухвалення та виконання управлінських рішень. Він обчислюється як відношення часу, потрібного для доведення рішення до виконавців, до загального часу реалізації управлінського рішення.

8. *Коефіцієнт загального часу реалізації рішення*.

9. *Коефіцієнт альтернативності виконання рішень*. Для досягнення ефективності управління важливо не лише мати альтернативи ухвалення рішень, а й розглядати різні варіанти їх виконання. Чим більше цей коефіцієнт, тим вищий рівень соціально-економічної ефективності системи управління.

10. *Коефіцієнт оцінювання виконавцями управлінських рішень*. Виявляється через такі прояви, як пряма відмова виконувати рішення через низьку конструктивність та доступність, зволікання з їх виконанням, а також реалізація рішень за принципом «італійського страйку» та інші аналогічні ситуації [5, с. 153].

Вищезазначений перелік показників не є вичерпним і може бути розширений в залежності від цілей аналізу. Оцінка ефективності управлінських рішень включає як аналіз ефективності процесу розробки рішень, так і їх виконання. Спроби виміряти ефективність лише за допомогою показника прибутковості будуть недостатніми, оскільки ціль може бути не лише економічною, а й соціальною або політичною. Оцінка ефективності включає врахування різноманітних факторів, таких як організаційні, технічні, економічні, соціальні, психологічні та інші.

Література:

1. Лозовський О.М., Горшков М.А. Ефективність управлінських рішень в менеджменті організації. *Економіка та суспільство*. Випуск 55, 2023. С. 194-201

2. Шевчук Д. М. Напрями підвищення управлінських рішень в діяльності організації. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: 2023. Вип. 180. С. 462-465

3. Шульга О. А. Методичні засади прийняття управлінських рішень. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 22. С. 54-58

4. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу: методологія та концепція формування. Харків: ХНЕУ, 2007. С. 400.

5. Борщ В.І. Оцінювання якості управлінського рішення як продукту управлінської діяльності. *Розділ 1. Пріоритети управління ринковою економікою. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. Том 1. Випуск 2/2. С. 151-158.

Гудзь Вікторія Сергіївна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Формування стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства

У сучасному динамічному світі, де технології та споживчі уподобання постійно змінюються, утримання конкурентних позицій на ринку стає дедалі більш актуальним для будь-якого бізнесу. Конкурентна стратегія є ключем до досягнення успіху в будь-якій сфері діяльності. Її мета – визначити шляхи здобуття конкурентних переваг, які й забезпечують тріумф на ринку [1, с.2].

Першим кроком на шляху до створення ефективної конкурентної стратегії є ретельний аналіз конкурентного середовища. Це дозволить підприємству чітко окреслити конкурентну силу та позицію, що, в свою чергу, допоможе визначити ключові конкурентні переваги для різних груп продукції. Одним із популярних способів аналізу конкурентного середовища є метод американського економіста Майкла Портера, що ґрунтується на визначенні факторів, з якими підприємство стикається у взаємодії із зовнішнім середовищем. Це такі фактори, як кількість та рівень розвитку суперників по галузі, вплив постачальників на стан справ у конкретному сегменті, рівень організованості та кількість споживачів, ймовірність виходу ринку послуг чи появи товарів-замінників, а також ризик появи нових конкурентів. Здійснивши цю частину конкурентного аналізу, компанія отримує чітке розуміння впливу на ринок найсильніших суперників. Це створює ґрунтовну базу для розробки ефективних стратегій взаємодії зі споживачами, постачальниками та прямими конкурентами [2, с.2].

Для підвищення конкурентоспроможності підприємства варто орієнтуватися насамперед на головну мету, що ставить перед собою саме підприємство і тоді обирати певну стратегію. Вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти виділяють такі базові стратегії підвищення конкурентоспроможності [3, с.2]:

1. Стратегія лідерства на основі низьких витрат. Застосовується, для того щоб мати на ринку перевагу серед конкурентів зі сторони цін, оскільки низькі затрати формують невисоку собівартість, що є привабливою для споживачів. Але недоліками стратегії можна виділити відповідно низьку якість за умов економії в процесі виробництва товарів чи послуг, а також обмеженість відповідних ресурсів.

2. Стратегія індивідуалізації. Використовується підприємством з метою виділитись серед конкурентів своїми особливостями, що буде більше приваблювати споживачів та задовольняти їх потреби. А також зробити наголос на своїй креативності та індивідуальності підходу до створення товарів/послуг. Досягти успіху за цією стратегією можливо лише за умови ретельного аналізу потреб та запитів споживачів

3. Стратегії концентрації на ринковій ніші. Застосовується підприємством у разі переваги над конкурентами по спеціалізації на вузькому сегменті ринку, що дає можливість

виробляти товар чи послугу більш якісно та швидко, на рівні вищому від конкурентних фірм, що цінується покупцями.

4. Стратегія найкращої вартості. При застосуванні цієї стратегії підприємству необхідно моніторити ринок конкурентів та потреби споживачів, а також співпрацювати з постачальниками з якісною сировиною та невисокою ціною на нього. За таких умов підприємство зможе стати найкращим виробником із найкращого вартістю, порівняно із конкурентами.

5. Стратегія інновації. Інновації – це громадський, технічний, економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих продуктів і технологій. Недоліками застосування цієї стратегії є невизначеність та високий ризик, оскільки важко оцінити успішність інновації та як її сприйме ринок. А також високі витрати для створення інновації, які можуть бути непередбачуваними.

6. Стратегія фокусування, коли мале підприємство концентрується на певному регіоні ринку та спрямовує виробництво лише на задоволення потреб невеликого кола споживачів. Недоліками цієї стратегії є обмежені можливості зростання, особливо у ситуації, коли конкуренти з різними видами виробництва зможуть завоювати ринок на ширшому рівні.

Кожна з наведених стратегій може принести успіх тому чи іншому підприємству, але у сучасному світі підприємству варто вміти оперативно реагувати на будь-які зміни, швидко адаптуватись до них, приймати різні виклики від зовнішнього середовища та одночасно задовольняти потреби споживачів й утримувати конкурентні позиції. Для цього необхідно застосовувати поєднання даних стратегій, що є нелегким завданням для підприємства, але дозволить залишатися лідером на ринку.

Отже, для того, щоб закріпити за собою лідерські позиції на ринку, сучасним підприємствам необхідно випереджати конкурентів у розробці та впровадженні інновацій. Це стосується нових товарів, технологій, дизайну, рівня витрат на виробництво, цін, а також систем розподілу та збуту. Насамперед підприємству слід сформулювати основні цілі, які є основою реалізації конкурентної стратегії, у процесі розробки – цілі конкретизуються та допомагають сформулювати шляхи підвищення ефективності даної стратегії конкурентоспроможності.

Література:

1. Брижань І.А. Формування стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства: методика та практика. *Економіка і регіон*. №4 (53). 2020. С. 16-22.
2. Як виконати конкурентний аналіз - класичні та сучасні методики. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/kak-delat-konkurentnyj-analiz>
3. Тульчинська С.О., Дергалюк М.О., Радкевич Д.О. Стратегія підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників на світовому ринку в умовах макроекономічної нестабільності. *Ефективна економіка*. №1. 2020. URL: <file:///C:/Users/ole/Downloads/5.pdf>

Дуса Катерина Петрівна,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Оцінка ефективності системи стимулювання праці

Враховуючи, що в сучасній економіці найважливішим фактором конкурентоспроможності організацій стає людський потенціал, одним із найбільш ефективних способів підвищення фінансової стійкості підприємства стає зростання продуктивності праці працівників. Досягнення цієї мети можливе шляхом удосконалення існуючих систем стимулювання.

Для того, щоб приступити до розвитку системи стимулювання будь-якому підприємству необхідно провести аналіз її ефективності, зрозуміти сильні та слабкі сторони. При цьому необхідно забезпечити тісний взаємозв'язок між цілями підприємства та системою стимулювання, зробити систему стимулювання частиною системи управління підприємством. Система стимулювання, спрямована на підвищення продуктивності та задоволення персоналу, відіграє ключову роль у досягненні цих цілей. А, оцінка ефективності такої системи є невід'ємною складовою управління підприємством.

Важливо розуміти, що оцінка ефективності системи стимулювання вимагає комплексного підходу. Підприємство повинно здійснювати постійний моніторинг та аналіз різних аспектів існуючої системи стимулювання, зокрема:

1. Досягнення бізнес-цілей. Один з ключових показників ефективності – це вплив системи стимулювання на досягнення стратегічних цілей підприємства. Вона сприяє зростанню прибутковості, підвищенню обсягів виробництва та покращенню якості продукції.

2. Задоволення працівників. Іншим важливим аспектом є задоволення персоналу від системи стимулювання. Оцінюється, чи відповідають пропозиції потребам працівників, наскільки вони сприяють збереженню та привабливості кваліфікованих спеціалістів.

3. Економічність. Ефективна система стимулювання повинна бути економічно виправданою. Підприємство має оцінити, чи відповідають витрати на стимулювання очікуваному зростанню продуктивності та прибутковості.

4. Управління ризиками та справедливість. Система стимулювання повинна бути побудована таким чином, щоб мінімізувати можливість негативних наслідків та ризиків, таких як конфлікти інтересів чи недобросовісна поведінка. Крім того, важливо, щоб розподіл стимулів був справедливим та об'єктивним [1].

Оцінка ефективності системи стимулювання на підприємстві може виявити і ряд негативних факторів, які впливають на її реалізацію. До них можна віднести фокус на короткостроковому результаті. Деякі системи стимулювання можуть стимулювати працівників до досягнення короткострокових цілей, не враховуючи довгострокових наслідків для підприємства. Окрім цього, якщо система стимулювання базується на неправильних критеріях виміру успіху, це може призвести до неправильних рішень та неефективного використання ресурсів.

Ефективна система стимулювання може впливати на формування корпоративної культури підприємства, сприяючи розвитку цінностей та підтримці взаємовідносин між співробітниками. Оцінка її ефективності також може включати аналіз її впливу на стійкість та успішність організаційної культури [2].

Найпопулярнішими прикладами ефективних систем стимулювання на підприємстві є:

— підприємство може встановлювати цілі для окремих працівників або команд і надавати бонуси або премії за їх досягнення (збільшення обсягів продажу, досягнення визначеного рівня прибутковості чи покращення якості продукції);

— програма стимулювання може передбачати виплату бонусів за досягнення певного рівня продуктивності (працівники можуть отримувати бонуси за перевиконання нормативів виробництва або зниження витрат);

— деякі підприємства встановлюють системи розподілу прибутку, за якої частина прибутку, отриманого підприємством, розподіляється серед працівників у вигляді бонусів або премій;

— підприємство може надавати стимули за внесок у розвиток інноваційних ідей або участь у проєктах досліджень та розробок;

— деякі підприємства використовують стимули у формі гнучких графіків роботи або можливості дистанційної роботи, що сприяє підвищенню задоволення працівників і покращенню балансу між роботою та особистим життям;

— підприємства можуть надавати стимули у вигляді доступу до програм навчання та розвитку, що сприяє професійному зростанню працівників та підвищенню їхньої цінності для компанії [3].

Підсумовуючи можна сказати, що ефективна система стимулювання на підприємстві вимагає постійного моніторингу, аналізу та вдосконалення. Це ключовий інструмент управління персоналом, який, при правильному підході, може значно підвищити продуктивність та конкурентоспроможність підприємства. Для розвитку системи стимулювання необхідно провести її аналіз та виробити механізми підвищення її ефективності. Проведення постійного моніторингу показників ефективності дозволить здійснювати контроль на кожному етапі вдосконалення системи стимулювання та своєчасно коригувати прийняті рішення.

Література:

1. Кичко І., Нікітченко А. Економічний простір. Удосконалення системи стимулювання персоналу банків колективної форми власності: підручник. 170-те вид. Чернігів : Нац. ун-т «Черніг. політехніка», 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/170-13> (дата звернення: 12.04.2024).
2. Дашко І. Мотивація персоналу в системі управління економічною ефективністю трудових ресурсів підприємства : монографія. 10-те вид. Запоріжжя : Запорізь. нац. ун-т, 2021. 215 с. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.10.3> (дата звернення: 12.04.2024).
3. Оцінка ефективності системи матеріального заохочення на підприємстві URL: https://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63737.doc.htm

Зерницька Крістіна Олександрівна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні обліково-фінансового факультету
Миколаївського національного аграрного університету*

Використання хмарних технологій для оптимізації бізнес-процесів на підприємстві

У сучасному бізнес-середовищі, де швидкість, ефективність та гнучкість відіграють визначальну роль у конкурентній боротьбі, підприємства постійно шукають нові способи оптимізації своєї діяльності. Швидкий розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для підвищення продуктивності та покращення управління бізнес-процесами. Одним із ключових інноваційних напрямків в цьому контексті є використання хмарних технологій [1].

Хмарні технології характеризуються своєю масштабованістю, надійністю та доступністю. Це суттєво впливає на роботу підприємств, їх здатність впроваджувати інновації та конкурувати на міжнародному ринку. Таким чином, хмарні технології стають ключовим елементом у діяльності підприємств, виконуючи різноманітні функції, які є критичними для сучасних бізнес-процесів. Вони спрощують віддалену роботу, дозволяючи співробітникам отримувати доступ до робочих файлів та програм з будь-якої точки світу, що призводить до підвищення продуктивності та спільної роботи, незважаючи на географічні обмеження.

Хмарні технології є також каталізатором інновацій, надаючи підприємствам можливість тестувати та впроваджувати нові рішення без великих початкових інвестицій. Крім того, хмарні послуги пропонують надійні інструменти аналізу даних, що дозволяє підприємствам використовувати великі обсяги даних для прийняття стратегічних рішень та більш ефективної адаптації своїх пропозицій для задоволення потреб клієнтів [2].

Слід зазначити, що вплив хмарних технологій на бізнес-процеси є важливим і багатогранним. Впроваджуючи хмарні послуги, компанії можуть оптимізувати свої операції, зменшити витрати на ІТ і підвищити рівень гнучкості. Хмарні програми та рішення для

зберігання даних спрощують управління даними та колективну роботу, забезпечуючи плавну інтеграцію робочих процесів та сприяючи більш гнучкому реагуванню на зміни ринку [4].

В умовах воєнного стану, хмарні технології стають невід'ємним елементом для забезпечення неперервності та стабільності діяльності підприємств. Українські підприємства використовують хмарні технології для забезпечення безперебійної роботи, зокрема за допомогою віддаленої роботи, що дозволяє зберігати робочі місця та підтримувати продуктивність навіть у разі недоступності фізичних офісів. Хмарні сервіси також сприяли швидкому впровадженню цифрових торгових майданчиків та платформ електронної комерції, дозволяючи підприємствам перейти на моделі онлайн-продажів, у зв'язку з порушенням традиційних каналів роздрібної торгівлі. Більше того, використання хмарних технологій відіграло значну роль у забезпеченні захисту конфіденційної інформації та підтримці кібербезпеки перед зростаючими цифровими загрозами. Вітчизняні підприємства покладаються на хмарні рішення для резервного копіювання та аварійного відновлення, щоб захистити безперервність бізнесу в умовах як фізичної так і кібервійни з російською федерацією. Гнучкість та масштабованість, які пропонуються хмарними сервісами, дозволяють українським підприємствам оперативно коригувати свою діяльність у відповідь на динамічну ситуацію з безпекою, збільшуючи або зменшуючи масштаб за потребою, не навантажуючи управління фізичними ІТ-ресурсами [2].

Основні хмарні технології, що використовуються для оптимізації бізнес-процесів сучасного підприємства:

- інфраструктура як сервіс (IaaS). Надає можливість підприємствам використовувати інфраструктурні ресурси, такі як віртуальні сервери, мережі та сховища, у форматі послуги. Це призводить до зменшення необхідності у фізичному обладнанні та спрощує масштабування ресурсів відповідно до потреб бізнесу. Приклади провайдерів: Amazon Web Services (AWS), Microsoft Azure, Google Cloud Platform;

- програмне забезпечення як сервіс (SaaS). Надає можливість користувачам підписуватися на готові до використання онлайн-додатки, що усуває необхідність їх встановлення та обслуговування на власних серверах. Популярні SaaS-додатки включають CRM-системи, офісні пакети, інструменти для співпраці та комунікацій. Приклади: Salesforce, Google Workspace, Microsoft Office 365;

- хмарні сховища даних. Послуги, які забезпечують безпечне зберігання та доступ до даних з будь-якого місця, є надзвичайно важливими для підприємств, що потребують гнучкості у доступі до файлів, резервного копіювання даних та співпраці в реальному часі. Приклади: Dropbox, Google Drive, Amazon S3;

- платформа як сервіс (PaaS). Надає розробникам інструменти та сервіси для створення, тестування, впровадження та управління додатками без необхідності займатися підтримкою базової інфраструктури. Це сприяє швидкій розробці та впровадженню нових додатків. Приклади: Google App Engine, Microsoft Azure App Services [3].

Підводячи підсумки можна сказати, що хмарні технології є перспективним та потужним інструментом для оптимізації бізнес-процесів на підприємстві. Вони дозволяють підприємствам зосередитися на своїх основних завданнях, покращуючи ефективність та конкурентоспроможність в умовах мінливого бізнес-середовища.

Література:

1. Титарчук А. Що таке хмарні технології і як вони можуть допомогти вашому підприємству. *Дія бізнес*. 2021. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/tehnologii/so-take-hmarni-tehnologii-i-ak-voni-mozut-dopomogti-vasomu-pidpriemstvu> .

2. Малярчук І.І., Смолинець М.А. Використання хмарних технологій для оптимізації бізнес-процесів на підприємстві: виклики воєнного часу. *Журнал: «Наукові інновації та передові технології»*. №3 (31). 2024. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/9727/9780> .

3. Блог VPS: Що таке хмарні технології та їхня користь для бізнесу. 2022. URL: <https://vps.ua/blog/ukr/cloud-technologies-for-business/>

4. Кучмійова Т. С. Діджиталізація бізнес-процесів в умовах трансформаційних перетворень // Інвестиції: практика та досвід. 2023. Вип. 10. С. 77-80. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/14810>

Камінська Марія Сергіївна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Планування (виробничої) операційної діяльності підприємства

Метою діяльності ТОВ "Летичівська меблева фабрика" є досягнення економічних та соціальних результатів через виробництво, торгівлю, посередництво, надання послуг та інші види господарської діяльності з метою забезпечення задоволення потреб споживачів та отримання прибутку. Динаміка показників ефективності операційної діяльності підприємства протягом 2018-2022 років є неоднозначною та свідчить про нестабільність роботи підприємства.

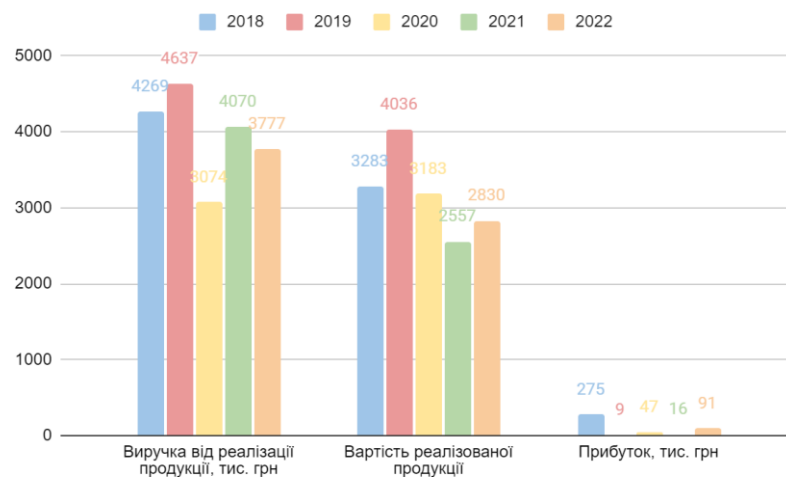

Рисунок 1. Динаміка показників ефективності операційної діяльності

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності підприємства

Аналізуючи рисунок 1, можна зробити висновок, що динаміка показників ефективності операційної діяльності підприємства протягом 2018-2022 років є нестабільною. Періоди зростання чергуються з періодами спаду основних показників, що свідчить про неоднозначність роботи підприємства. Виручка від реалізації продукції у 2019 році збільшилась на 8,2%, проте у 2020 році різко впала на 33,7%, у 2021 році вдалось частково відновитись, зростаючи на 32,4%, проту у 2022 році виручка знову трохи знизилась до 3777 тис. грн. Вартість реалізованої продукції до 2019 рік як і виручка від реалізації зросла, проте більшими темпами (на 22,7%). У 2022 році вартості реалізованої продукції вдалось збільшитися на 10,7%, що у абсолютній величині становить 2830 тис. грн, проте це все ще значно менше значення, яке було на початку аналізованого періоду. Аналізуючи прибуток за досліджуваний період, варто зазначити те, що у 2019 році відбулось різке зниження даного показника на 96,7%, що скоріш за все пов'язано зі значним зростанням витрат. У 2020 році відбулось зростання прибутку на 422%, це значне поліпшення, але прибуток все ще залишався значно нижче рівня 2018 року. Проте вже у 2021 році знову відбулось зниження до 16 тис. грн. 2022 рік характеризується зростанням прибутку на 475% (з 16 тис. грн до 91 тис. грн).

Проаналізуємо показники стану, ефективності використання ОФ та забезпечення ними працівників на ТОВ "Летичівська меблева фабрика" у 2018-2022 роках (табл. 1). Аналізуючи дані таблиці 1, можна зробити висновок, що на ТОВ "Летичівська меблева

фабрика" у 2022 році відбулося незначне зростання коефіцієнта зносу основних фондів порівняно з 2018 роком, а також зменшення коефіцієнту придатності основних фондів.

Коефіцієнт зношення основних фондів залишається значним протягом розглянутого періоду, що свідчить про негативний стан основних фондів підприємства.

Таблиця 1 Показники використання ОФ та забезпечення ними працівників, 2018-2022 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення
Залишкова вартість ОФ (на кінець року), тис. грн.	620	577	721	662	605	-15
Первісна вартість ОФ(на кінець року), тис. грн	2374	2223	2426	2428	2431	57
Знос основних фондів, тис. грн	1754	1646	1705	1766	1826	72
Середньорічна вартість ОФ, тис. грн.	642,5	598,5	649	691,5	633,5	-9
Річний обсяг виробництва продукції, тис. грн.	3367,68	2259,99	2214,65	2394,94	1793,69	1573,99
Кількість працівників, чол.	22	19	17	17	15	-7
Чистий прибуток, тис. грн.	275	9	16	47	91	-184
Коефіцієнт зносу основних фондів	0,7388	0,7404	0,7028	0,7273	0,7511	0,0123
Коефіцієнт придатності ОФ	0,2612	0,2596	0,2972	0,2727	0,2489	-0,0123
Фондовіддача, грн	5,2415	3,7761	3,4124	3,4634	2,8314	-2,4101
Фондомісткість, грн	0,1908	0,2648	0,2930	0,2887	0,3532	0,1624
Фондоозброєність ОФ, тис. грн./чол.	29,2045	31,5	38,1765	40,6765	42,2333	13,0288
Рентабельність основних фондів, %	0,428	0,015	0,0247	0,0680	0,1436	-0,2844

Джерело: складено та розраховано автором

Показник фондовіддачі зменшувався з 2018 по 2020 роки, але в 2021 році відбулося зростання, а в 2022 році значення знову зменшилося. Загалом, у 2022 році показник фондовіддачі зменшився, а показник фондомісткості зріс, що свідчить про позитивні зміни в ефективності використання основних фондів. Головною причиною зменшення фондовіддачі є неефективне використання основних фондів, таке як прості обладнання, недовикористання виробничих потужностей та інші фактори. Позитивним явищем для ТОВ "Летичівська меблева фабрика" є постійне зростання фондоозброєності основними фондами протягом усього періоду.

ТОВ "Летичівська меблева фабрика" використовує стратегію планування виробництва "Зробити на замовлення" (МТО). Специфіка виробництва МТО призводить до неефективного використання стандартних систем MRP/MPS/CRP, тому вона потребує гнучкого та ефективного програмного забезпечення для управління ресурсами, виробництвом та замовленнями. Тому з урахуванням цієї особливості планування та потреби у гнучкому та ефективному програмному забезпеченні, рекомендується впровадити ERP-системи і для підприємства більш практичним буде використання SAP S/4HANA адже вона містить прості елементи у використанні, але потужні виробничі можливості, а також це ідеальний варіант для компаній, які займаються легким виробництвом [4].

ТОВ "Летичівська меблева фабрика" може скористатися додатками SAP Manufacturing Integration and Intelligence (MII) та SAP Manufacturing Execution (ME) для планування, виконання виробництва та експлуатації в інтегрованому середовищі SAP S/4HANA [2]. Використання SAP ME дозволить підприємству в реальному часі приймати ефективні рішення, уникати дефіциту та оптимізувати виробництво. Також буде можливість точно відстежувати незавершене виробництво, забезпечувати прозорість інформації для користувачів та підвищувати якість продукції. Застосування SAP MII допоможе вирішити

завдання прозорості, швидкості реакції та продуктивності, забезпечуючи прозорість процесів, швидку реакцію на критичні ситуації та ефективне досягнення бізнес-цілей в умовах змін [1]. Отже, впровадження системи ERP SAP S/4HANA та використання додатків SAP MII та SAP ME може допомогти ТОВ "Летичівська меблева фабрика" покращити планування виробничої діяльності, підвищити ефективність та прибуток.

Література:

1. SAP S/4HANA. URL: <https://www.msg-plaut.com/ua/sap-s4hana>
2. Впровадження та підтримка SAP рішень. URL: <https://o-digital.ua/vprovadzhennya-ta-pidtrymka-rishen-sap/>
3. Летичівська меблева фабрика. URL: <https://opendatabot.ua/c/05516346>
4. Що краще? RISE with SAP, GROW with SAP або SAP S/4HANA? URL: <https://alloy.com.ua/what-sap-is-better/>

Корнійчук Аліна Вікторівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Інноваційний маркетинг як спосіб підвищення конкурентоспроможності

Інноваційний маркетинг, по суті, походить від двох важливих бізнес термінів: інновації та маркетинг. Щоб зрозуміти інноваційний маркетинг, важливо зрозуміти значення двох слів. Інновації – це процес розробки нових ідей, які зможуть надати позитивний вплив на бізнес, такі як нові продукти або послуги. Маркетинг – якщо коротко, це процес, коли виробники надають інформацію споживачам про свої продукти та послуги. Маркетинг необхідний для інформування клієнтів та потенційних клієнтів про продукт, його особливості та у тому, чому вони мають здійснити покупку [1, с. 10].

Поєднання таких термінів приводить до інноваційного маркетингу, який є впровадженням нового маркетингового методу, який раніше не використовувався і зазвичай включає великі зміни у дизайні продукту, цінах, просуванні та навіть упаковці. Іншими видами інноваційного маркетингу можуть бути такі, як запуск продукту в нестандартних місцях, унікальна оцінка продукту або просування продукту унікальним способом.

Основна мета інноваційного маркетингу - відкрити нові ринки та, зрештою, привести до збільшення обсягу продажів. [3, с. 99]. Інноваційний маркетинг також спрямований на нове позиціонування продуктів бізнесу, а також задоволення потреб клієнтів. Динаміка бізнесу постійно змінюється, як і маркетингові стратегії. Проте, старі традиційні маркетингові стратегії не ефективні через розвиток світового ринку, які краще просуваються з розвитком технологій.

Однією з головних особливостей, що виокремлює інноваційний маркетинг, є той факт, що він означає відхід компанії або бізнесу від старої маркетингової стратегії. Таким чином, інноваційний маркетинг повинен бути спроможним створити прогрес у бізнесі за допомогою нових методів маркетингу, які раніше не використовувалися. Такі нові методи можуть бути перейняті з інших підприємств, переважно шляхом вивчення ринкових тенденцій та адаптації до змін, а також це може бути нова маркетингова ідея, створена бізнесом. Ці нові методи маркетингу також можуть бути реалізовані як на нових, так і на існуючих продуктах та послугах.

Інноваційна стратегія в будь-якому бізнесі чи галузі включає в себе узгодження життєвого циклу продукту чи послуги у компанії з усіма дослідженнями та розробками. Існують три основні категорії інноваційні стратегії [2, с.89].

Першою категорією інноваційної стратегії є розвиток ідеї всередині компанії. Більшість інноваційних бізнес-ідей часто приходять з відділу досліджень та розробок як засіб для централізації створення нових ідей для продуктів або послуг. Проте нові ідеї

можуть надходити з усіх відділів і повинні передаватися до групи з досліджень та розробок, з використанням будь-якого типу програмного забезпечення для відстеження ідей чи систем управління інноваціями, які використовує компанія.

Другою категорією інноваційних стратегій є орієнтація компаній на інновації відповідно до життєвого циклу продуктів компанії. Життєвий цикл продукту може змінюватись від компанії до компанії та від галузі до галузі. Деякі традиційні компанії можуть мати тривалі життєві цикли, коли дизайн продукту використовується повторно протягом кількох років, а можливо, навіть десятиліть. В результаті, нові інноваційні ідеї можуть бути додані поступово, як спосіб поступового покращення продуктів чи послуг. Або компанії з коротким життєвим циклом (наприклад, розробка програмного забезпечення) постійно оновлюють продукти та шукають нові способи перевершити конкурентів. Завдяки більш короткому життєвому циклу група з досліджень і розробок може швидше впроваджувати передові технології у своїй продукції і щомісяця пропонувати абсолютно нові дизайни та платформи продуктів.

Третя категорія інноваційної стратегії потребує постійного обміну інформацією та ідеями між науково-дослідними частинами компанії та відділами з виробництва продукту. Для цього повинен бути додатково інформаційний канал від клієнтів (тобто зворотний зв'язок із клієнтами), який спонукає вдосконалювати ідеї.

Проаналізувавши всю подану інформацію, можемо підсумувати, що такий постійний цикл передачі інформації та ідей має бути включений до стратегії зростання бізнесу, щоб оцінити, який тип інноваційних маркетингових стратегій можна використовувати для задоволення потреб клієнтів. Немає сенсу вигадувати новаторську стратегію інновацій у продуктах, яка хоча б частково заснована на будь-якій формі дослідження ринку чи зворотному зв'язку зі споживачем. Багато дрібних бізнес-ідей потребують якісних досліджень, щоб точно визначити потенційні комерційні можливості.

Література:

1. Єгорова М. М. Маркетинг: конспект лекцій. 2008. 60 с.
2. Соловйов, Б.А. Маркетинг: навч. підручник. 2009. - 383 с.
3. Баранчєєв, В.П. Маркетинг інновацій (радикальні та «підривні» інновації - хайтек-маркетинг). М: Благовіст-В., 2007. 340 с.

Коцман Петро Іванович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Онбординг персоналу як сучасний інструмент стабілізації трудового колективу

Сьогодні, навіть попри повномасштабну війну, конкуренція на ринку праці зростає. Після виходу з українського ринку багатьох іноземних компаній виникла нагальна потреба у запровадженні більш ефективних методів управління персоналом: як у контексті підбору серед великої кількості кандидатів, так і у контексті подальшої адаптації фахівця до нового колективу. Чимало роботодавців та менеджерів нехтують необхідністю адаптації працівника до нового робочого середовища, що в подальшому призводить не лише до виникнення складнощів у процесі виконання професійних обов'язків та комунікації з колегами для нового працівника, але й стає причиною погіршення відносин у самому колективі. Для того, щоб запобігти цьому, застосовують різні методи, серед яких сьогодні все більш актуальним стає онбординг, який допомагає закріпити нового співробітника в колективі, а також стає важливим інструментом стабілізації колективу.

Онбординг сьогодні виступає важливим інструментом входження нового працівника у трудовий колектив; є важливою структурованою основою для адаптації нових співробітників, що полягає у забезпеченні їх інтеграції та взаємодії з організацією, якісної

підготовки до виконання професійних обов'язків та високої продуктивності. Адаптація працівника до нового колективу завжди є складним процесом, від якого в цілому залежить і успішність його діяльності, і загальна ситуація у колективі. Тому онбордінг виступає у якості нової концепції в управлінні персоналом, яка змінює звичні підходи до адаптації [1]. З огляду на це, онбордінг є своєрідним процесом залучення нового співробітника до компанії, за якого він має можливість ознайомитись зі специфікою роботи компанії та її корпоративною культурою [2, с. 24].

Розглянемо основні етапи процесу онбордінгу [1]:

– враження. На першому етапі компанії важливо справити на працівника позитивне враження: на співбесіді важливо не лише оцінити професійні здібності працівника, але й «продати» пропозицію роботи, тим самим залучаючи його цікавими завданнями, можливістю кар'єрного розвитку, дружнім колективом тощо;

– введення в посаду. З перших днів важливо забезпечити належну адаптацію працівника. Необхідно забезпечити теплий прийом, надати йому безбар'єрний доступ до бейджів, робочих систем, турботу, підтримку, забезпечити теоретичне та інтерактивне навчання;

– інтеграція. Швидке знайомство працівника з його колегами, вибір для нього наставника, який допоможе під час входження в новий колектив;

– занурення. Необхідно використовувати різні методи навчання для покращення процесу адаптації, наприклад – рольові ігри, бізнес-стимуляції, віртуальна або доповнена реальність тощо;

– автономність. Як тільки працівник отримує необхідні знання та впевненість у своїй діяльності, він стає автономним та самостійним.

Сьогодні застосовується низка інструментів онбордінгу, які позитивно впливають на адаптацію нового працівника, серед яких варто звернути увагу на такі [3, с. 227 - 228]:

– чат-бот, який допомагає отримати працівнику інформацію про компанію, ознайомитись з відділом, командою і організаційною структурою компанії загалом, а також ознайомлює працівника з першочерговими задачами, які слід виконати. Також існують приклади компаній, які використовують чат-боти для забезпечення соціально-психологічної адаптації працівника, наприклад – дають можливість запросити на обід випадкового колегу;

– гейміфікація – проведення процесу адаптації у формі гри. Працівникам дають завдання різної складності, які полягають у ознайомленні з професійними обов'язками, зустрічі з керівництвом, знайомстві з відділом тощо. Завдання розміщуються за рівнем складності. У такому випадку працівники прагнуть досягти успіху, вигравши у цій грі, тим самим поступово адаптуючись, що забезпечує належний рівень залученості нового співробітника у діяльність компанії;

– Welcome-bonus та welcome-box, ввідні курси – деякі компанії надають новим працівникам бонуси в грошовому вираженні, подарунки у вигляді брендкованої продукції компанії, наприклад – чашки, чек-листи, корпоративна форма тощо. При цьому на подарунковій коробці обов'язково вказується ім'я працівника, забезпечуючи індивідуальний підхід. Ввідні курси – допомагають ознайомити працівника з внутрішніми платформами навчання.

Переваги використання онбордінгу полягають у наступному [1]:

– можливість працівника швидше приступити до роботи без зниження продуктивності колективу. У такому випадку керівникам та колегам необхідно витратити менше часу на надання йому допомоги;

– отримання набору інформації, що забезпечує інтеграцію працівника у колектив, внаслідок чого він відчуває себе його частиною, що формує високий рівень лояльності до нової для працівника компанії;

– забезпечення зниження плинності під час випробувального терміну. Працівник має доступ до усієї необхідної для нього інформації, не має жодних бар'єрів та стресів, які б йому перешкоджали, що дає йому можливість проявити себе якнайкраще;

– швидке сприйняття цінностей та стратегії компанії – для цього працівнику не потрібно довго працювати в компанії. У результаті чого забезпечується стабілізація колективу, оскільки новий співробітник не стає дестабілізуючим фактором, який приніс би хаос;

– зростання рівня матеріального забезпечення працівників – відомо, що в тих компаніях, де використовується онбордінг, рівень матеріальної винагороди працівників зростає на 82%, а їх продуктивність – на понад 70%.

Отже, онбордінг сьогодні є ефективною концепцією адаптації працівників до нового робочого середовища. Такий процес забезпечує швидку інтеграцію працівника у новий колектив, розуміння корпоративних цінностей, мети діяльності компанії та колективу зокрема. Використовуючи при цьому різні цікаві інструменти, компанія має можливість забезпечити як стабільну роботу колективу, оскільки новий працівник завдяки онбордінгу не стає каталізатором конфліктів та погіршення діяльності колективу, а також і утримання працівника на новому місці роботи. Враховуючи це, онбордінг є ефективним інструментом стабілізації трудового колективу, до використання якого вдається все більша кількість компаній.

Література:

1. Бовсуновська О. В. Розвиток онбордінгу в системі управління персоналом підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/14.pdf>
2. Білик О., Михальчук Є. Ефективність процесу віддаленого онбордінгу. *Галицький економічний вісник*. 2023. №6(85). С. 24-30
3. Коваленко А. В., Серета Г. В. Цифрові інструменти адаптації персоналу за гібридного формату зайнятості. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2021. Т. 2. №13. С. 227-230

Кузьменко Уляна Віталіївна,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Зв'язок між задоволенням від роботи та рівнем мотивації персоналу

Задоволення від роботи та рівень мотивації персоналу – це два ключових показника ефективності та продуктивності в будь-якій організації. Ці поняття взаємодіють і впливають одне на одне, утворюючи важливий аспект корпоративної культури та організаційного клімату. Задоволення від роботи є ключовим елементом, що визначає ставлення працівника до його трудової діяльності та до самої організації в цілому. Це відчуття може бути наслідком різноманітних факторів, таких як можливість професійного розвитку, стимулююча оплата праці, адекватне керівництво, позитивні взаємовідносини з колегами та визнання власних досягнень. Коли працівник відчуває, що його потреби та очікування на робочому місці співпадають, ймовірність того, що він буде задоволений своєю роботою, підвищується. Таке задоволення часто співвідноситься з більшою енергією, самодисципліною та залученістю до виконання робочих обов'язків.

Однак, важливо розуміти, що задоволення від роботи не завжди є панацеєю для високого рівня мотивації. Якщо мотивація – це внутрішній рушій, що спонукає працівника до досягнення цілей, то вона може залежати від більш глибоких факторів, ніж просто задоволення від виконання робочих обов'язків [1, с. 32]. Наприклад, зазначені вище, бажання досягнення особистих цілей, визнання колег та керівництва, а також можливість зростання у професійному плані – це все зовнішні та внутрішні мотиватори, які можуть впливати на рівень мотивації працівника.

Тому, мотивація персоналу та їхнє задоволення від роботи взаємопов'язані, але вони не є абсолютно взаємозамінними. Вони взаємодіють та впливають одне на одного,

створюючи атмосферу, яка сприяє ефективному виконанню робочих обов'язків та досягненню цілей організації. Коли працівник відчуває задоволення від своєї роботи та має ясні цілі, він має тенденцію бути більш умотивованим та продуктивним. З іншого боку, мотивований працівник, який бачить власні досягнення та отримує підтримку від колег та керівництва, також може відчувати велике задоволення від своєї роботи.

Керівництво організації повинно розуміти цей зв'язок і створювати умови, які сприяють як задоволенню від роботи, так і мотивації персоналу. Це може включати розвиток програм та ініціатив, спрямованих на підвищення задоволення від роботи, створення стимулюючих систем винагород та визнання, а також надання можливостей для професійного зростання та особистого розвитку працівників. Окрім зазначених заходів, інші способи підвищення мотивації персоналу можуть включати впровадження системи mentorship або кар'єрного коучингу, що дозволить працівникам отримати особисту підтримку та поради від досвідчених колег для розвитку їхніх навичок та кар'єри. Також, організація спільних соціальних заходів за межами робочого середовища, таких як волонтерські активності або спортивні змагання, може сприяти формуванню дружніх зв'язків між співробітниками та підвищенню загального настрою та мотивації. Забезпечення високого рівня задоволення від роботи та мотивації персоналу – це важлива складова успіху будь-якої організації, яка дбає про свій персонал та його результативність.

Ефективне управління мотивацією персоналу вимагає комплексного підходу та врахування кількох аспектів. Зокрема, створення стимулюючого середовища, де працівники відчувають задоволення від своєї роботи та отримують відповідне визнання за свої досягнення, є критично важливим. Крім того, надання можливостей для професійного зростання та особистого розвитку, сприяння комунікації та взаєморозуміння між керівництвом та працівниками, а також створення сприятливого робочого середовища, є важливими елементами успішної стратегії мотивації персоналу. Ці заходи не лише підвищують рівень задоволення від роботи, а й сприяють підвищенню продуктивності, зниженню плинності персоналу та досягненню загальних цілей організації. Такий підхід створює умови для стабільного й успішного розвитку компанії в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Милько І.П. Мотивація персоналу. Л. : СНУ імені Лесі Українки, 2020. 69 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/334784634.pdf>

2. Заставнюк Л.О. Мотивація персоналу як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. №45. С. 54-62.

Лисенко Артем Павлович,
здобувач вищої освіти на рівні PhD

Безрукова Валерія Сергіївна,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету

Вебсайт як інструмент розвитку цифрового суспільства

В сучасному світі важко собі уявити людину яка ніколи не стикалася з певними інтернет ресурсами. Невід'ємною частиною нашого повсякденного життя стали вебсайти, які об'єднують інформацію, розваги та комунікацію. Вебсистеми супроводжують людину на кожному її кроці - вони використовуються для вирішення великої кількості завдань та мають широкий спектр застосування. Тому важливо розуміти визначення вебсайту, основні характеристики та історію виникнення і розвитку.

Вебсайт - це набір вебсторінок, які зазвичай пов'язані між собою і розміщені на вебсервері. Доступ до цих сторінок здійснюється через Інтернет за допомогою

веббраузера [21]. Кожна вебсторінка містить такий контент, як текст, зображення, відео або інтерактивні елементи, зазвичай ці сторінки написані такими мовами, як HTML, CSS та JavaScript.

Кожен вебсайт має унікальне доменне ім'я, яке слугує його адресою в Інтернеті (наприклад, www.example.com) [33]. Доменні імена реєструються та управляються через реєстраторів доменів. Вебсайти розміщуються на вебсерверах, які зберігають файли вебсайту та надають їх користувачам, коли вони заходять на сайт. Послуги вебхостингу надають інфраструктуру та технології, необхідні для розміщення вебсайтів.

Вебсайти включають різні функціональні можливості, такі як форми для введення даних користувачем, можливості пошуку, функції електронної комерції для онлайн-покупок, інтеграція з соціальними мережами, відтворення мультимедіа та інтерактивні елементи (анімації або ігри). Вебсайти зазвичай мають навігаційне меню або посилання, які дозволяють користувачам переходити між різними сторінками та розділами сайту. Чітка та інтуїтивно зрозуміла структура навігації має важливе значення для зручності користувачів. Дизайн та верстка вебсайту сприяють його візуальній привабливості та зручності використання. Сюди входять такі аспекти, як кольорові схеми, типографіка, інтервали та розташування елементів контенту. З поширенням мобільних пристроїв стало важливим щоб вебсайти були адаптивними, тобто підлаштовувалися під різні розміри екранів і пристроїв. Адаптивний дизайн забезпечує однаковий користувацький досвід на настільних комп'ютерах, ноутбуках, планшетах і смартфонах.

Загалом, вебсайти відіграють життєво важливу роль у цифровому світі, слугуючи платформою для спілкування, поширення інформації, комерції, розваг та багато іншого. Вони стали невід'ємною частиною сучасного суспільства, дозволяючи людям, компаніям, організаціям та громадам спілкуватися та взаємодіяти в глобальному масштабі.

Особистий вебсайт з блогом або ведення блогу у соціальних мережах виконують різні функції, і кращий вибір може залежати від індивідуальних потреб та цілей користувача. Блог у популярних соціальних мережах має свої переваги, такі як широкий охоплення, простота використання та можливість взаємодії з великою аудиторією.

Блог - це вебсайт зі статтями, що зазвичай ведеться однією людиною у формі щоденника або журналу. Автор може дозволити іншим читачам взаємодіяти з ним і писати власні коментарі до блогу. Також блог можна тлумачити як видавничу систему, яка дозволяє додавати фотографії, відео та аудіо. Ведення блогів стало широко розповсюдженим соціальним явищем, що впливає на різні аспекти, такі як політика, бізнес та комунікація. Значна кількість людей займається блогінгом як розвагою, використовуючи блоги як платформу для обміну думками, емоціями та поглядами на теми, які їх цікавлять [9].

Програмне забезпечення для ведення блогів полегшує завантаження різноманітних медіа, таких як фотографії, музика та відео. Незалежно від того, чи використовують люди блоги для отримання доходу, чи для проведення дозвілля, їх об'єднує участь у блогосфері — мережі блогів, яка надає людям можливість висловити свою думку та швидко і широко поширювати інформацію [18].

Блог у вигляді вебсайту має декілька переваг, що робить його зручним для розробки та користування [24]:

- простота навігації — вебсайт дозволяє створити логічну структуру розділів і сторінок, що полегшує навігацію користувачам. Рецепти можуть бути організовані за категоріями, тегами або іншими параметрами, що робить пошук більш зручним;
- гнучкість дизайну — розробка вебсайту дозволяє створити унікальний дизайн, враховуючи потреби та стиль блогу, що дає можливість підкреслити брендування та створити привабливе візуальне враження для відвідувачів;
- функціональні можливості — вебсайт надає широкі можливості для імплементації функціоналу, таких як пошук, коментування, рейтинги, підписка, інтеграція

з соціальними медіа тощо. Це дозволяє створити більш інтерактивне та привабливе середовище для користувачів;

- більше контролю — власний вебсайт дає більший контроль над вмістом, візуальним оформленням та функціоналом блогу. Також є можливість налаштувати свої правила та вимоги щодо публікації контенту, монетизації, аналітики та інших аспектів управління блогом;

- відсутність обмежень алгоритмів — на власному вебсайті немає алгоритмів, що визначають, хто і як бачить розміщений контент, що надає повний контроль над тим, як контент доступний та розповсюджується;

- масштабованість — вебсайт надає можливість розширити свій блог у майбутньому. Розвиваючи блог можна додавати нові функції, сторінки, розділи або розширювати свою аудиторію. З плином часу, коли блог зростатиме, вебсайт забезпечить більшу гнучкість.

Отже, вебсайти відіграють життєво важливу роль у цифровому світі, слугуючи платформою для спілкування, поширення інформації, комерції, розваг та багато іншого. Вони стали невід'ємною частиною сучасного суспільства, дозволяючи людям, компаніям, організаціям та громадам спілкуватися та взаємодіяти в глобальному масштабі.

Література:

1. Wilson D.W. Lin X. Longstreet P. Sarker S. Web 2.0: A Definition, Literature Review, and Directions for Future Research. *AMCIS 2011 Proceedings - All Submissions*. 2011. № 368r.

2. Петрів М. В. Доменне ім'я як засіб індивідуалізації в цифровому середовищі. *Часопис цивілістики* : наук.-практ. журн. м. Одеса: Гельветика, 2019. № 33. С. 92-96

3. Kreutz C. Exploring the potentials of blogging for development. *Participatory Learning and Action*, 2009. №. 59, P. 28-31.

4. Sethi, S. K. Blog/Web Log — A new easy and interactive website building tool for a non-net savvy radiologist. *Journal of Thoracic Imaging*, 2007. № 22(2), P. 115–119.

5. Глушаков С. В., Жакін В. А., Хачиров Т. З. Програмування WEB-сторінок: підручник. Харків: Фоліо, 2004. 390 с.

Марусик Юлія Олександрівна,

*здобувач вищої освіти бакалаврського рівня факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Безпека інтернету речей / Internet of things (IoT)

Світ стрімко змінюється під впливом Інтернету речей (IoT). Ця технологія, що поєднує в собі фізичні пристрої з Інтернетом, стає невід'ємною частиною нашого життя, впливаючи на все, від повсякденних побутових завдань до глобальних інфраструктурних систем [1].

Концепція IoT з'явилася ще в 1999 році, коли британський підприємець Кевін Ештон запропонував термін для опису мережі RFID-пристроїв. З того часу IoT еволюціонувала, інтегруючи різні технології, такі як датчики, мікропроцесори та бездротовий зв'язок, створюючи безмежні можливості для збору та обміну даними [1].

Дослідження безпеки Інтернету речей (IoT) залишається вкрай актуальною з кількох причин:

- зростання кількості та поширеності пристроїв IoT;
- зростання складності кібератак;
- потенційні наслідки кібератак на IoT;
- недосконалість заходів безпеки IoT;
- невідомість у міжнародному співробітництві.

Проблеми захисту систем які, включають використання IoT пристроїв досліджуються багатьма науковцями та спеціалістами цієї галузі. Одні з останніх досліджень та публікацій

по виявленню загроз безпеці пристоям інтернету речей серед світових компаній було опубліковано у статтях Ammar, M., Russello, G., Crispo, B., "Internet of Things: A survey on the security of IoT frameworks" та Toptal, "Are We Creating An Insecure Internet of Things (IoT)? Security Challenges and Concerns"

Мета даного дослідження, підкреслити зростаючу важливість Інтернету речей (IoT) та його вплив на наше життя, визначити ключові ризики та загрози безпеці IoT, надати рекомендації щодо покращення безпеки IoT.

Для початку варто відзначити, що фізична безпека нерозривно пов'язана з IoT. Це стає особливо очевидно, якщо звернути увагу на те, що галузь безпеки масово переходить до IP технологій, які дозволяють інтегрувати пристрою в Інтернет-середовище. "Продукція для забезпечення безпеки є частиною IoT," - сказав Аллен Лю, менеджер по продукції Dahua Technology. "Відеоспостереження, мобільні пристрої, системи контролю доступу, охоронні системи - все це обладнання, яким ми оточені в нашому повсякденному житті, може бути пов'язано між собою за допомогою інтернету".

IoT проникає в усі сфери життя, покращуючи комфорт, безпеку та ефективність. Ось декілька прикладів [2]:

- смарт-будинки: IoT-пристрої роблять наше життя вдома зручнішим та безпечнішим. Від розумних термостатів, що регулюють температуру, до систем охорони, що сповіщають про небезпеку, IoT створює затишне та захищене середовище;

- інтелектуальні міста: IoT використовується для оптимізації міської інфраструктури, покращення трафіку, зменшення енергоспоживання та забезпечення кращого обслуговування громадян;

- підключене здоров'я: IoT-пристрої, такі як фітнес-браслети та смарт-годинники, допомагають нам стежити за своїм здоров'ям та фізичною активністю;

- промислова автоматизація: IoT трансформує промисловість, оптимізуючи виробничі процеси, підвищуючи продуктивність та зменшуючи ризики для працівників.

Інтернет речей (IoT) стрімко розвивається, і разом з ним зростають і ризики для безпеки. Дослідники постійно виявляють нові вразливості та загрози, які можуть бути використані хакерами для шкоди пристроям і даним IoT.

Очікується, що до 2025 року буде підключено до Інтернету понад 40 мільярдів пристроїв IoT. Цей стрімкий ріст свідчить про те, що потенційні мішені для кіберзлочинців також значно розширюються:

- згідно зі звітом компанії Gartner за 2021 рік, до 2023 року 30% кібератак буде йти на IoT-пристрої. Це пов'язано з тим, що ці пристрої часто не мають належних заходів безпеки і можуть бути легко скомпрометовані;

- дослідження компанії Cybersecurity Ventures за 2022 рік показало, що до 2030 року збитки від кіберзлочинів IoT сягнуть 15 трильйонів доларів. Це значне зростання порівняно з 3 трильйонами доларів у 2020 році.

Поки існує Інтернет, є люди, які намагаються ним маніпулювати, і чим більшим стає Інтернет, тим вищим стає ризик вторгнень, фішингу, вірусів, хробаків, програм-вимагачів і шахрайства в масових масштабах. У 2000-х роках глобальна кіберзлочинність перетворилася на трильйонну злочинну компанію, оскільки було підключено все більше комп'ютерів та інших машин [4].

Зростання IoT несе в собі й ризики для безпеки. Збільшення кількості підключених пристроїв робить їх привабливими мішенями для хакерів, які можуть використовувати їх для крадіжки даних, DDoS-атак або інших шкідливих дій [3].

- вразливість пристроїв: Багато IoT-пристроїв мають недоліки в безпеці, що робить їх вразливими до хакерських атак;

- необізнаність користувачів: Не всі користувачі знають про ризики IoT та не вживають належних заходів для захисту своїх пристроїв;

- відсутність стандартів: У цій галузі бракує єдиних стандартів безпеки, що ускладнює захист IoT-систем.

Практичні поради щодо забезпечення безпеки пристроїв IoT [2].

Після розуміння основних загроз наступним кроком є вжиття практичних заходів для захисту від потенційних атак. Які конкретні кроки варто зробити, щоб краще захистити свої пристрої IoT та мережі, в яких вони працюють, а саме:

- використовуйте сильні паролі та багатофакторну автентифікацію;
- оновлюйте програмне забезпечення своїх пристроїв;
- захистіть свою мережу WiFi;
- будьте обережні з тим, які дані ви ділитеся через IoT-пристрої;
- вибирайте надійних виробників та продавців IoT-пристроїв.

Інтернет речей має значний вплив на наше життя, але з ним пов'язані й ризики для безпеки. Важливо вживати заходів для захисту своїх пристроїв IoT та даних.

Список використаних джерел:

1. IoT-SSL: «Безпека IoT». URL: https://iot-ssl.com.ua/iot_home.html.
2. Cybersecurity КНУ ім. Т. Шевченка: »Безпека Інтернету речей: проблеми та шляхи їх вирішення» URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/12684>.
3. IOTEvolution World: «Відлік до 10 найкращих загроз безпеці IoT» URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2542660523001038>.
4. Ammar, M., Russello, G., Crispo, B. (2016). Internet of Things: A survey on the security of IoT frameworks. Journal of Cyber Security, 5(1), 21-34. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214212617302934>

Микулець Микола Іванович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету публічного управління та адміністрування*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Інноваційні підходи управління персоналом в сучасних умовах

Інноваційні підходи до управління персоналом у сучасних умовах є невід'ємною складовою успішної діяльності організацій в сучасному конкурентному середовищі. Вони дозволяють впроваджувати новаторські методи та технології для підвищення продуктивності, задоволеності працівників та забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Застосування інновацій в управлінні персоналом сприяє залученню та розвитку висококваліфікованих кадрів, що, в свою чергу, забезпечує стабільність та розвиток організації в довгостроковій перспективі.

Дослідженням інноваційних підходів управління персоналом в сучасних умовах в своїх працях займалась низка науковців серед яких можна виділити Кушнерик О.В., Ткаченко М. І., Євась Т. В., Дашко І. М., та інших. Однак проблематика даного питання постійно розширюється та потребує подальших наукових розвідок.

Інноваційні підходи управління персоналом мають ряд характеристик, що відрізняють їх від традиційних методів. Перша та найголовніша відмінна риса це адаптивність сучасних підходів управління персоналом на противагу каскадним підходам, які беруть початок ще у XVII столітті і в силу динамічного розвитку організацій втрачають свою актуальність, оскільки є статичними або в окремих випадках відносно статичними та унеможливають протидію сучасним проблемам. Протягом останніх років все більшої популярності набуває Agile-філософія – спосіб мислення та філософія якій відповідає сукупність підходів і методів управління. Найбільш затребувані підходи з принципами аджайлу – це Kanban і Scrum, які активно використовуються в ІТ-сфері при розробці програмних продуктів.

Перший метод вважається більш демократичним, а другий фреймворк – більш директивним. Kanban підтримує існування кількох вузькопрофільних груп. Наприклад, спершу працюють аналітики, тоді веб-дизайнери, а тоді розробники. При цьому колектив

може бути універсальним. Але ролей як таких у ньому немає. Scrum – це гнучка методологія з однією універсальною групою, до якої входять різнопланові фахівці. Ця Agile-команда (Scrum-команда) не має формальних внутрішніх спеціалізацій, тобто, аналітик може допомогти з завданням розробнику, тестувальник – дизайнеру тощо. Основними перевагами використання методології є:

- гнучкість і здатність підлаштовуватися під потреби замовника й ринку;
- отримання на виході досконалого продукту, який проходить перевірки наприкінці кожного спринту;
- адаптивність[1].

Іншою характеристикою сучасних підходів до управління персоналом є активне та ефективне використання сучасних технологій серед яких значного поширення набули Big Data, штучний інтелект, хмарні технології та інші інноваційні інструменти для підвищення ефективності HR-процесів – встановлених послідовних дій та процедур, які використовуються в діяльності HR відділу з метою забезпечення ефективного та систематичного управління персоналом [2].

Вищенаведені інструменти здійснюють значний вплив на управління персоналом. Аналіз великих обсягів даних допомагає виявити ключові тенденції на ринку праці і визначити необхідні компетенції для успіху компанії. Використання штучного інтелекту спрощує рутинні завдання кадрового менеджменту та вивільняє більше часу на стратегічне планування. Хмарні технології забезпечують безпечний доступ до даних та сприяють ефективному обміну інформацією.

Отже, інноваційні підходи до управління персоналом є важливим елементом успіху сучасних організацій у конкурентному світі. Вони допомагають забезпечити підвищену продуктивність, підвищують задоволеність працівників і забезпечують гнучкість на ринку праці. Agile-філософія з методами Kanban і Scrum набирає все більшої популярності у сучасних організаціях, завдяки їхній гнучкості, адаптивності та здатності до швидкого реагування на зміни. Ці методи допомагають підвищити ефективність управління проектами команд та забезпечують якісний результат на виході. Інноваційні підходи спираються на сучасні технології, щоб досягти своїх стратегічних цілей. Впровадження цих підходів сприяє ефективному управлінню персоналом, що є критичним для стійкого розвитку організацій у сучасному світі.

Література:

1. Що таке Agile і як його застосувати в бізнесі URL: <https://brainrain.com.ua/uk/chto-takoe-agile-ua/>
2. HR-процеси в IT компаніях: практичні поради для рекрутерів та HR-спеціалістів URL: <https://iampm.club/ua/blog/hr-proczesi-v-it-kompaniyah-praktichni-poradi-dlya-rekruteriv-ta-hr-spezialistiv/>

Плоскодняк Мар'яна Віталіївна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Використання цифрових інструментів в маркетинговій діяльності будівельного підприємства

У сучасному світі маркетингова діяльність є одним з ключових інструментів для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства, в тому числі і в будівельній сфері. Для забезпечення конкурентних переваг відносно інших компаній у галузі власна маркетингова система потребує постійного вдосконалення відповідно тенденцій ринку. Використання цифрових інструментів дозволяє залучати більше клієнтів, підвищувати впізнаваність підприємства, налагоджувати пряму комунікацію з контрагентами та формувати репутацію на ринку [1].

Електронний маркетинг, відомий також як е-маркетинг або інтернет-маркетинг, уособлює стратегією маркетингу, яка ґрунтується на використанні електронних технологій. Головним чином це стосується інтернет-технологій, які дозволяють організаціям збільшувати обсяги продажів як у сфері електронної комерції, так і в традиційній торгівлі, яка використовує Інтернет-додатки як додатковий канал збуту [2].

Види цифрового маркетингу які підходять для будівельних підприємств:

1. SMM (таргетинг). В першу чергу варто сказати, що хороший smm-спеціаліст допоможе проаналізувати конкурентів, складе подальшу стратегію розвитку підприємства, створить контент і візьме на себе просування на інтернет- платформах таких як Instagram, Telegram, Tiktok, Facebook та інші. Зазначене допоможе будівельній компанії збільшити зацікавленість аудиторії у взаємодії з контентом. Планується, що за допомогою цільової реклами буде підвищена кількість відвідувачів на сайті та кількість запитів. Залучення блогерів та впливових осіб допоможе підвищити рівень довіри до аудиторії та збільшить кількість підписників в акаунті. Результат – підвищиться лояльність і довіра клієнтів, впізнаваність компанії та зросте кількість контрагентів.

2. Пошукова оптимізація сайту або ж SEO – процес коригування HTML-коду, текстового наповнення, структури сайту, контроль зовнішніх чинників для відповідності вимогам алгоритму пошукових систем, з метою підняття позиції сайту в результатах пошуку за певними запитами користувачів [3] . Іншими словами, SEO-спеціаліст займається просуванням сайтів. Для будівельного підприємства можливість створити веб-ресурс та його «розкрутити» додає переваг. Власник добре оптимізованого сайту отримує постійний потік відвідувачів з пошукових систем без необхідності залучення зовнішньої реклами та оплати за кожний перехід, тобто компанія матиме можливість отримати стабільний потік клієнтів, підвищення впізнаваності свого бренду, заробити репутаційні бонуси й можливість стати лідером у своєму ринковому сегменті з меншими витратами порівняно з офлайн рекламою. Результати роботи SEO-спеціаліста дають стійкий ефект, який з часом тільки зростає, сприяють покращенню якості сайту та його зручності для користувачів.

3. E-mail маркетинг –це надсилання комерційних повідомлень групі людей за допомогою електронної пошти [4]. Відрізняється від спаму, оскільки адресати попередньо підписуються на розсилку, проявили зацікавленість у отриманні пропозицій і мають можливість в будь-який момент її скасувати. Цінність інструменту для будівельних підприємств полягає через встановлення ефективного зв'язку з потенційними клієнтами, інформованістю про бренд, товари чи послуги, збільшення обсягу продажів, реактивацією неактивних клієнтів, зменшення витрат на рекламу, сегментацію бази клієнтів та автоматизація процесу продажів, подовження життєвого циклу клієнта та підвищення середнього чеку.

Отже, використання цифрових інструментів у маркетинговій стратегії будівельного підприємства є доволі значущим, оскільки сприяє підвищенню впізнаваності бренду, його правильному позиціонуванню в Інтернет-додатках, розширенню клієнтської бази та збільшенню прибутку. Проте, для досягнення кращих результатів у короткі терміни рекомендується не нехтувати жодним інструментом, оскільки комплексний інтернет-маркетинг сприятиме досягненню високих показників. Для забезпечення показників ефективності потрібно виділити особливості свого бізнесу, які формуватимуть будівельну компанію унікальною серед конкурентів. Впізнаваність бренду забезпечить постійних клієнтів, які завжди обиратимуть продукт, а фахівці з інтернет-маркетингу допоможуть зміцнити ці переваги. Компетентне просування в Інтернеті надасть можливостей перетворення одноразових продажів на довготривалі стосунки з клієнтами, що є ключовим для успішного бізнесу як в короткостроковій перспективі, так і в майбутньому.

Література:

1. Чому інтернет маркетинг підходить вашому бізнесу. URL: <https://msystem.ua/ua/chomu-internet-marketing-pidhodit-vashomu-biznesu/>

2. Електронний маркетинг. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3

3. Оптимізація пошукових систем. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BF%D1%82%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%BF%D0%BE%D1%88%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC

4. Що таке email-маркетинг? URL: <https://itforce.ua/blog/chto-takoe-email-marketing/>

Попадюк Анна Леонідівна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Роль штучного інтелекту в пізнанні світу: нові можливості та виклики

Сьогодення наповнене новітніми технологіями, які забезпечують полегшення життя людей. Увага людей зосереджується на більш важливих для них діях та процесах, що, в свою чергу, пришвидшує виконання менш важливих завдань.

Віднедавна, набирати оберти стали такі теми та види діяльності, як саморозвиток, пізнання себе та пізнання світу загалом. Але насправді, саме ці оберти внесли корективи у суспільство, яке зараз стрімко розвивається, як окремі особистості та індивідуальності та свідоме суспільство, як одне ціле.

В процесі пізнання самої себе, людина паралельно і автоматично пізнає світ: вчиться та пробує аналізувати навколишнє середовище, людей, що в її колі спілкування, або ж незнайомих. За таких процесів змін часто люди приходять до нового хобі чи навіть нової професійної діяльності в житті, яка приносить ресурси для життя і задоволення зокрема.

Штучний інтелект (ШІ) - це якраз та новітня технологія, яка полегшує життя людей. Він швидко стає одним із найпотужніших інструментів для пізнання світу та має потенціал революціонізувати наше розуміння Всесвіту, від найменших субатомних частинок до найвіддаленіших галактик. Щодо визначення, яке дає нам “батько ШІ” або як його називають “батько визначення ШІ” Джона Маккарті: “Штучний інтелект - це наука і техніка, спрямовані на створення розумних машин”[1]. На жаль, у штучного інтелекту, якого створювали як ідеального, є свої незначні, а можливо і значні, мінуси:

- системи штучного інтелекту успішно вирішують лише якийсь єдиний тип задач – той, для якого ці системи було спроектовано від початку;
- у них немає можливості «перемикати контекст», переключаючись з одного типу задач на інший, так, як це вміють робити люди;
- для того, щоб зуміти виконувати свою задачу, системам штучного інтелекту потрібен певний час для навчання, а також інформація щодо «еталонної правди». Тобто необхідна певна кількість еталонних даних, на яких систему навчають перш, ніж запусити в експлуатацію. І це стосується навіть надсучасних нейронних мереж;
- у моменти істотних змін зовнішніх умов, коли вхідні параметри для системи штучного інтелекту перестають поводити себе в такий спосіб, як це спостерігалось у момент її початкового навчання, виникає необхідність тимчасового зняття системи з експлуатації для повторного навчання вже за нових умов.

У своїй статті “Радіо Свобода” виокремили ризики застосування штучного інтелекту:

- втрата робочих місць людьми через автоматизацію рутинних повторюваних операцій;
- порушення приватності, ледь не до повної її руйнації;

- deepfakes («синтез слів «глибинне навчання» та «підробка» – методика синтезу зображення чи аудіоряду мовлення людини, яка базується на штучному інтелекті; вона використовується для поєднання і накладення наявних зображень та відео на вихідні зображення або відеоролики»);

- помилково-упереджені рішення систем через викривленість початкових навчальних даних (algorithmic bias).

- консервування соціально-економічної нерівності між різними верствами населення й націями в світі [2].

Аналізуючи вище викладені пункти, варто зауважити, що існують певні переживання, що штучний інтелект повністю замінить людину як працівника. Але, я вважаю, що як інструмент для самопізнання та пізнання світу загалом ШІ справляється та дає позитивні результати. Слід зазначити, що інструменти такого типу варто розглядати як один із варіантів, а не єдиний метод.

Можливості, які може надати нам штучний інтелект у пізнанні світу:

- розширення людських можливостей: ШІ може аналізувати та інтерпретувати величезні обсяги даних, недоступні для людського сприйняття. Це може допомогти людству у:

а) наукових відкриттях: пришвидшення темпів наукових досліджень, роблячи нові відкриття в медицині, астрономії, фізиці та інших галузях;

б) медицині: допомога у діагностиці та лікуванні захворювань, розробці нових ліків та методів лікування;

в) освіті: персоналізація навчання, адаптуючи його до потреб кожного учня.

- автоматизація завдань: автоматизація рутинних та трудомістких процесів, звільняючи час для більш творчої та продуктивної роботи. Це може призвести до:

а) підвищення продуктивності: автоматизація багатьох завдань, які зараз виконують люди, звільняючи час для більш складних та творчих завдань;

б) зменшення витрат: допомога у зниженні витрат на виробництво та інші сфери;

в) створення нових робочих місць: створення нових робочих місць, які зараз не існують.

- створення нових інструментів такі як: віртуальні асистенти, роботи тощо;

- зміна нашого розуміння світу, надаючи нам нові дані та перспективи.

Така можливість може призвести до нових філософських теорій, нових релігійних вірувань, нових етичних дилем.

Однак використання штучного інтелекту для пізнання світу також має ряд викликів:

- упередженість: такі системи можуть бути упередженими, що може призвести до неточних або оманливих результатів. Важливо ретельно тестувати та оцінювати системи, щоб мінімізувати упередженість;

- прозорість: системи можуть бути непрозорими, що може ускладнити розуміння того, як вони працюють і чому вони роблять певні прогнози. Потрібно розробляти ШІ-системи, які є більш прозорими та зрозумілими для людей;

- етика: використання автоматизованих систем для пізнання світу може мати етичні наслідки. Наприклад, важливо використовувати ШІ відповідально, щоб не завдати шкоди людям або навколишньому середовищу.

Слід звернути увагу, що користувачам варто ретельно зважити потенційні переваги та ризики використання ШІ для пізнання світу. З одного боку, цифровий інтелект може допомогти нам зробити значні наукові прориви. З іншого боку, важливо використовувати ШІ відповідально та етично.

Підбиваючи підсумки, чим більше людина читає, розвивається, пізнає світ та себе, провадить певну розважальну та професійну діяльність, допомагає іншим, тим більше вона людина. За допомогою штучного інтелекту люди знаходять потрібні для них книги, можуть дізнатись більш об'єктивну оцінку щодо того чи іншого об'єкту пошуку, дізнаються про духовні практики та медитації - й, як наслідок, швидше досягають своїх цілей.

Література:

1. Що таке штучний інтелект? URL: <https://www.zfort.com.ua/blog/sho-take-shtuchnii-intelekt>
2. Штучний інтелект і людина: загрози і можливості. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/shtuchnyi-intelekt-zagrozy-i-mozhlyvisti/31145992.html>

Прокопов Віктор Олександрович,

*аспірант кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Скоординований розвиток цифрової економіки та зелених технологій: виклики та перспективи

В останні роки, зі стрімким розвитком великих даних, хмарних обчислень, 5G та інших цифрових технологій, цифрова економіка стала важливим двигуном економічного розвитку для країн по всьому світу. Водночас посилився заклик до "зеленої" трансформації світової економіки через серйозну проблему забруднення навколишнього середовища. Цифрова економіка має "зелену" цінність, яка може покращити зелені технологічні інновації та ефективність розподілу ресурсів. Однак цифрова інфраструктура як носій цифрового економічного розвитку не завжди є "зеленою", і її часто називають "енергетичними гігантами" [1]. Водночас цифрова економіка та зелений розвиток стримують один одного. Тому питання сприяння скоординованому розвитку цифрової економіки та зелених технологічних інновацій – це нагальне питання, яке заслуговує на увагу.

Слід відзначити, що цифрова економіка розглядає інформаційні ресурси як свій ключовий елемент, а сучасну інформаційну мережу – як її основну складову. Вона використовує комунікаційні технології та багатофакторну цифрову трансформацію для створення більш справедливого та ефективного ринкового середовища [2]. Між цифровою економікою та інноваціями в галузі зелених технологій існує взаємопідсилюючий зв'язок. З одного боку, цифрова економіка є важливим стимулом для інновацій у сфері зелених технологій, а з іншого боку, інновації у сфері зелених технологій надають значну підтримку для швидкого розвитку цифрової економіки.

Спочатку цифрова економіка пом'якшує фінансові обмеження для проектів, пов'язаних з інноваціями в галузі зелених технологій. Швидкий розвиток цифрової економіки сприяв появі нових форм торгівлі, таких як цифрові фінанси та інклюзивне фінансування, а також різних форм інтернет-фінансування, таких як інтернет-банкінг та P2P-кредитування в Інтернеті, які ефективно пом'якшили фінансові обмеження, з якими стикаються малі та середні підприємства через традиційне ринкове фінансування. Ці розробки надають більше можливостей для фінансування інноваційних проектів у сфері зелених технологій. По-друге, цифрова економіка сприяє схильності до інновацій серед "зелених" підприємств. Вона об'єднує різні фрагментовані сегменти ринку і усуває такі обмеження, як час транзакцій і географічна відстань. Це призводить до частішого переміщення виробничих факторів і споживчого попиту з усього світу на цифрові платформи і, зрештою, зменшує початкові географічні переваги підприємств. По-третє, цифрова економіка знижує контрольовані витрати на глобальну торговельну інтеграцію (ГТІ). Вона дозволяє компаніям аналізувати ринкові тенденції та розподіляти фактори виробництва відповідно до попиту. Учасники інноваційної діяльності можуть використовувати цифрові технології для пошуку та обміну ресурсами, тим самим зменшуючи витрати на їх придбання. Крім того, цифрова економіка підвищує надійність результатів ГТІ. Сучасний Інтернет, великі дані та інші комунікаційні технології використовують математичні моделі та алгоритми для визначення інноваційних рішень, що відповідають умовам та цілям розвитку підприємства, тим самим прискорюючи трансформацію досягнень.

Інновації в галузі зелених технологій надають технічну підтримку та стимулюють попит на розвиток цифрової економіки. Розвиток інфраструктури цифрової економіки, що охоплює телекомунікаційну та мережеву інфраструктуру, вимагає підтримки з боку інноваційних технологій, персоналу та капіталу. Покращення якості розбудови цифрової інфраструктури та сприяння розвитку цифрової економіки можна досягти за допомогою технологічних та модельних інновацій [3]. Розглядаючи економічний та екологічний вплив, ГТІ створює сприятливе зовнішнє середовище для зростання цифрової економіки. Результатом розвитку "зелених" технологій є посилення як економічних переваг, так і якості навколишнього середовища, що сприяє переходу до економіки пропозиції, тоді як цифрова трансформація слугує важливим заходом для бізнесу для самотрансформації та досягнення якісного розвитку.

Відтак, існує взаємовигідний зв'язок між цифровою економікою та інноваціями в галузі зелених технологій, що призводить до загального зростання скоординованого розвитку. По-перше, економічний розвиток виступає фундаментальною основою передумовою для інновацій у сфері "зелених" технологій та інтеграції цифрових технологій у різні сценарії. По-друге, досягнення стабільного, якісного та стійкого економічного зростання є важливою метою заходів макрорегулювання. Сильна політична підтримка та коригування забезпечить інституційні гарантії для їх скоординованого розвитку. По-третє, рівень цифровізації та технологій є важливими рушійними силами у сприянні скоординованому розвитку між ними. По-четверте, кваліфіковані фахівці є основним активом, і ті, хто володіє високим рівнем знань, мають перевагу в стратегічному плануванні, управлінні інноваціями, дослідженнях і розробці технологій [4].

Таким чином, цифрова економіка та зелені технології стають все більш важливими факторами економічного розвитку. Вони взаємопідсилюють один одного, створюючи потужний інноваційний потенціал для стійкого та сталого зростання. Однак цей процес потребує ретельного координації та управління, оскільки він включає в себе різні аспекти, від технологічних інновацій до економічної політики. Спільний розвиток цифрової економіки та зелених технологій вимагає не лише технічної експертизи, але й політичної волі та соціальної підтримки. Лише шляхом спільних зусиль у цих напрямках можна досягти більш сталого та ефективного економічного розвитку, який би враховував потреби сучасного суспільства та зберігав навколишнє середовище для майбутніх поколінь.

Література:

1. Ma, R. Y. & Lin, B. Q. Digital infrastructure construction drives green economic transformation: Evidence from Chinese cities. *Humanit. Soc. Sci. Commun.* 2023. 10(1). URL: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01839-z>
2. Akram, U., Fulop, M. T., Tiron-Tudor, A., Topor, D. I. & Capusneanu, S. Impact of digitalization on customers' well-being in the pandemic period: Challenges and opportunities for the retail industry. *Int. J. Environ. Res. Public Health.* 2021. № 18(14). URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph18147533>
3. Kong, L. Z. & Li, J. Y. Digital economy development and green economic efficiency: Evidence from province-level empirical data in China. *Sustainability.* 2023. № 15(1). URL: <https://doi.org/10.3390/su15010003>
4. Santoalha, A., Consoli, D. & Castellacci, F. Digital skills, relatedness and green diversification: A study of European regions. *Res. Policy.* 2021. № 50(9). URL: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104340>

Комп'ютерні технології в системі маркетингу

У сучасному світі комп'ютерні технології стали не просто допоміжним інструментом у сфері маркетингу, вони перетворилися на справжній каталізатор вдосконалення стратегій продажу та способів комунікації з аудиторією. КТ забезпечують ефективне ведення маркетингових кампаній та революціонізують способи аналізу ринку й визначення стратегій. Тому знання різноманітних методів і технік їх використання в системі маркетингу стає надзвичайно важливим для будь-якого підприємства, що прагне досягти лідерства та конкурентної переваги на ринку.

Розробка та впровадження маркетингових технологій – це єдиний спосіб підвищення конкурентоспроможності та підтримки високих темпів розвитку організацій та її торгових марок. Маркетингові інновації спрямовані на більш повне задоволення потреб споживачів, відкриття нових ринків збуту з метою підвищення обсягів продажів, що є запорукою успішного розвитку організації [2, с. 1].

Цифровий маркетинг має багато конкурентних переваг: він інтегрує різноманітні маркетингові дії (описи продуктів, рекламні акції, опитування споживачів, рекламу, зв'язки з громадськістю, обслуговування клієнтів, комунікацію один на один), об'єднує текст, звук, відео, аудіовізуальні засоби, відображає їх у динамічному або статичному вигляді та швидко оновлює інформацію. [1, с. 135]

Як платформи цифрового маркетингу використовують веб-сайти, електронну пошту, програми, сайти соціальних мереж, телебачення, радіо, SMS, соціальні медіа, електронні рекламні оголошення, банерну рекламу. Цифровий маркетинг надає персоналізовані продукти відповідно до потреб клієнтів, відстежуючи їх звички і хобі. До прикладу, під час використання соціальних мереж для читання новин споживач бачить рекламу певного продукту. Таким чином, компанії легше та ефективніше просувають свій товар. Крім того, така реклама недорога. Також вони полегшують процес ознайомлення із товаром та спрощують комунікацію між продавцем та покупцем. Саме тому споживачі значною мірою покладаються на цифрові засоби, щоб досліджувати продукти.

Окрім реклами, збуту та налагодження комунікації з клієнтом підприємству необхідно здійснювати аналіз ринку та продукту. Для цього у маркетинговому управлінні використовується чимало програм. Розглянемо найпоширеніші.

1. Програми рівня MDSS включають в себе збір, аналіз, класифікацію, пошук та зберігання даних, необхідних для підтримки маркетингових та організаційних програм. Наприклад, інструмент з назвою "Marketing Expert" призначений для вирішення як оперативних, так і стратегічних завдань у сфері маркетингу. За допомогою графічного інтерфейсу цієї програми можна створювати моделі компаній, що дозволяє розраховувати прибутки та витрати на товари, а також проводити сегментний аналіз прибутковості. "Marketing Expert" також допомагає встановлювати цілі підприємства та розробляти стратегії для їх досягнення.

2. ERP (інтегрована система управління) - це програмне забезпечення, що дозволяє зберігати та обробляти більшість критичних для компанії даних. Вона об'єднує всі бізнес-процеси в єдиній системі, наприклад, програма під назвою "Галактика" є автоматизованою системою управління, яка дозволяє оперативно вирішувати головні управлінські завдання та надає персоналу необхідну та достовірну інформацію для управлінських рішень.

3. BPR (реінжиніринг бізнес-процесів) - це фундаментальне переосмислення та радикальне перепроєктування бізнес-процесів для досягнення максимального ефекту виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності, яке впроваджується за допомогою відповідних організаційно-управлінських та нормативних документів.

4. SCM (управління ланцюгами поставок) - це стратегія та концепція управління, що включає інтегрований підхід до планування та керування потоками інформації про сировину, матеріали, продукцію та послуги. Система призначена для автоматизації та керування всіма етапами забезпечення підприємств і контролю, таких як збір сировини та матеріалів, виробництво та збут продукції. "Marketing Analytic" дозволяє маркетологам будувати бази даних для розробки маркетингових планів, а "Sales Expert" забезпечує координацію між відділами маркетингу, реклами та збуту, а також надає розширені можливості управління продажами.

5. PLM – це управління даними про продукт упродовж його життєвого циклу. Управління життєвим циклом продукту є основою цифрового потоку, забезпечуючи міцність ланцюга поставок та безперервність бізнесу. Управління даними та відстеження дозволяють організаціям зменшити витрати, пришвидшити час випуску на ринок та забезпечити найвищий рівень якості та відповідності [3, с. 85-86].

Отже, в сучасному бізнес-середовищі цифровий маркетинг стає ключовою складовою успішної стратегії підприємства. Використання цифрових технологій дозволяє не лише ефективно просувати товари і послуги, але й адаптуватися до швидко змінюваних умов ринку та полегшує взаємодію зі споживачами. Застосування спеціалізованих програм для маркетингового управління значно спрощує процеси аналізу інформації, допомагаючи приймати компанією обґрунтовані стратегічні рішення. Важливо розуміти, що комп'ютерні інструменти стають не просто додатковими можливостями, але ключовими факторами успіху для бізнесу в умовах цифрової ери.

Література:

1. Ажажа М. А., Фурсін О. О., Венгер О. М., Концепція цифрового маркетингу 4.0: еволюція, характеристика, типологія. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporozhzhia: Publishing house "Helvetica". 2023. № 14(91). С. 135-147. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/277864>.

2. Волкович А. Р. Інноваційні технології в системі маркетингових комунікацій. Ефективна економіка. 2014. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_3_29

3. Лужаниця Н.Д., Костинець Ю.В. Використання сучасних інформаційних комп'ютерних технологій, як головна умова прийняття ефективних маркетингових рішень. Актуальні проблеми економіки. 2020. №11 (232). С. 81–87. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2020/12/11.20._topic_Lujanitsa-N.D.-Kostynets-Iu.V.81-87.pdf

Семенюк Руслана Миколаївна,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Використання штучного інтелекту в управлінні командою проекту

Штучний інтелект (далі – ШІ) стрімко революціонує багато сфер, і управління командою проекту не є винятком. ШІ може значно полегшити та покращити роботу керівників проектів та членів команди, але важливо розуміти його можливості та обмеження. Дуже важливо мати певну структуру управління ефективністю у будь-якій організації. Вплив співробітників на роботу можна відстежувати за допомогою створеної структури управління ефективністю. Вплив навчання, що проводиться організацією, також можна відстежувати за допомогою цієї структури. Ця структура зможе допомогти співробітникам привести свою роботу у відповідність з цілями та завданнями організації. Традиційний метод управління ефективністю вимагає деяких трудомістких кроків, таких як постановка мети, проведення самооцінки, оцінка менеджерами, обговорення та прийняття рішень. ШІ може допомогти в моніторингу поставлених цілей у режимі реального часу та надати зворотний зв'язок з інформацією про те, що було зроблено та що залишилося невиконаним. При управлінні

продуктивністю модель оцінки може бути інтегрована в систему шляхом збору та вивчення даних про продуктивність праці членів проєктної команди. За допомогою інструментів ШІ легко керувати поведінкою та аналізувати ефективність кожного працівника. Технологія штучного інтелекту може допомогти усунути можливі упередження при порівнянні продуктивності членів команди. Цього можна досягти, сформувавши докладні та чіткі стандарти здобутків. Це допомагає усунути односторонній метод оцінки працівника керівниками. Оскільки планування, організація та контроль проєкту потребують значних зусиль та часу, використання ШІ стає все більш актуальним.

Перелік завдань, які може автоматизувати ШІ:

- створення та оновлення календарних планів: ШІ може враховувати залежності між завданнями, доступність ресурсів та інші фактори, щоб створити та оновлювати календарні плани в реальному часі;

- відстеження прогресу: ШІ автоматично відстежує прогрес проєкту та надає керівникам проєктів оновлення в реальному часі;

- створення звітів: ШІ генерує звіти про стан проєкту, що дозволяє керівникам проєктів швидко та легко отримувати необхідну їм інформацію;

- управління ресурсами: ШІ може допомогти розподілити ресурси проєкту та забезпечити їх оптимальне використання;

- прийняття рішень: ШІ допомагає керівникам проєктів приймати кращі рішення, надаючи їм інформацію та рекомендації, засновані на даних;

- творчість: ШІ забезпечує генерування нових ідей та концепцій, що може бути корисним для проєктів, які потребують творчого підходу [1].

Сучасні технології пропонують широкий спектр інструментів на основі штучного інтелекту, які можуть значно полегшити та покращити роботу з управління командою проєкту. Деякі з найпопулярніших інструментів, які можна використовувати у цьому напрямі:

- Ayanza: цей інструмент використовує ШІ для прогнозування ризиків, автоматизації завдань та оптимізації планування проєкту. Завдяки Ayanza керівники проєктів можуть отримати цінні дані та аналітику, що допоможе їм приймати кращі рішення та уникати потенційних проблем;

- Workday: цей інструмент фокусується на автоматизації завдань, пов'язаних з управлінням персоналом, відстеженням часу та веденням обліку. Workday значно економить час та ресурси, роблячи рутинні процеси більш ефективними;

- Urik: даний інструмент використовує ШІ для прогнозування ризиків та оптимізації планування проєкту. Urik допомагає керівникам проєктів краще розподіляти ресурси, уникати затримок та досягати поставлених цілей;

- Wrike Script: цей інструмент використовує ШІ для автоматизації завдань, таких як створення звітів, відстеження прогресу та управління ресурсами. Wrike Script значно економить час та зусилля команди проєкту, роблячи роботу більш організованою та продуктивною [2].

Окрім численних переваг штучний інтелект несе за собою й етичні питання, які потребують ретельного обговорення та чіткого регулювання [3]. Серед найактуальніших проблем, пов'язаних з використанням ШІ в управлінні командами проєктів є:

- упередженість: алгоритми ШІ можуть бути упередженими, що може призвести до несправедливої дискримінації членів команди проєкту;

- прозорість: рішення, прийняті алгоритмами ШІ, можуть бути непрозорими, що може ускладнити розуміння причин цих рішень;

- конфіденційність: алгоритми ШІ можуть збирати та обробляти велику кількість особистих даних членів команди проєкту без їх дозволу;

- відповідальність: незрозуміло, хто несе відповідальність за помилки, допущені алгоритмами ШІ;

—робочі місця: використання ШІ може призвести до втрати робочих місць, оскільки алгоритми ШІ можуть автоматизувати багато завдань, які раніше виконували люди;

—зловживання: алгоритми ШІ можуть бути використані в зловмисних цілях, наприклад, для шпигунства за членами команди проєкту або для маніпулювання ними.

Тому перш ніж використовувати ШІ в управлінні командами проєктів необхідно зважити всі переваги і недоліки їх використання.

Таким чином, в цілому, штучний інтелект є потужним інструментом, який може значно покращити управління командою проєкту. Важливо використовувати ШІ відповідально, етично та з урахуванням його можливостей та обмежень. Проте варто зазначити, що ШІ не може приймати остаточні рішення або замінити людський досвід та знання. Штучний інтелект має значний потенціал для покращення управління командою проєкту, однак перед впровадженням важливо ретельно врахувати як переваги, так і недоліки його використання.

Література:

1. Сморжевський Н. В. Штучний інтелект: перспективи розвитку : thesis. 2019. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/14286>
2. Черненко Н. І. Штучний інтелект в управлінні персоналом. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. № 12. С. 76–83. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.11>
3. Гуцу С. Вплив штучного інтелекту на професійні навички працівників. *Пропілеї права та безпеки*. 2024. № 4. С. 61–64. URL: <https://doi.org/10.32620/pls.2024.4.08>

Секція 3. Бухгалтерський облік та оподаткування діяльності суб'єктів господарювання

Антуф'єв Тарас Вадимович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Вплив інформаційних технологій на процеси бухгалтерського обліку

Вплив інформаційних технологій на процеси бухгалтерського обліку став визначальним у сучасній епохі цифрових трансформацій. Швидкість, точність та ефективність, що пропонують інформаційні технології, революціонізують традиційні методи бухгалтерського обліку. Нинішній ландшафт ділової діяльності неможливо уявити без використання програмних рішень, хмарних технологій, автоматизованих систем та аналітичних інструментів. Цей вплив відображається на кожному етапі бухгалтерського процесу – від збору даних до аналізу фінансової звітності. Дослідження цієї теми не лише дозволяє зрозуміти переваги та виклики, що стоять перед сучасними бухгалтерами, але і відкриває нові горизонти для подальшого розвитку інформаційних технологій у сфері фінансового обліку. Запровадження цифрових технологій передбачає значну модернізацію IT-інфраструктури підприємства та залучення фахівців FinTech-компаній, які мають досвід у бухгалтерській сфері.

Сучасні IT-технології об'єктивно спрощують збір, зберігання та передачу бухгалтерської інформації завдяки впровадженню спеціалізованих програмних продуктів. Перевернені на практиці системи бухгалтерського обліку, такі як, "ДЕБЕТ Плюс", "MASTER: Бухгалтерія" та інші, відзначаються точним дотриманням бухгалтерських регламентів та стандартизованими методами формалізації. Однак застосування сучасних IT-технологій у системі бухгалтерського обліку може виникати певні проблеми щодо верифікації даних.

Цифровий бухгалтерський облік підтримується різноманітними програмними засобами, такими як, наприклад, "BAS Бухгалтерія" або іншими подібними програмами. Інтеграція програмного продукту "BAS Бухгалтерія" з системою CRM (Customer Relationship Management) розширює можливості в управлінській та бухгалтерській сферах. Практичне застосування цього інструментарію дозволяє спростити процедури ведення бухгалтерського та податкового обліку, що досягається автоматизацією деяких процесів, таких як формування документообігу, бухгалтерських проводок, звітних форм та реєстрів[1, ст 64-66].

Також важливо відзначити, що цифровізація бухгалтерського обліку вимагає високої кваліфікації персоналу та наявності відповідної технічної бази для збору, обробки, аналізу, зберігання та передачі інформації зацікавленим стейкхолдерам. Особлива увага повинна бути приділена організації ефективної роботи з обліково-аналітичними даними, які становлять основу для ухвалення управлінських рішень.

Основними перевагами цифровізації бухгалтерського обліку є [2]:

- збереження часу та підвищення продуктивності роботи;
- оптимізація та підвищення ефективності комунікацій між різними структурами підприємства;
- вдосконалення сервісу для клієнтів та виявлення нових можливостей обслуговування;
- спрощення облікових процесів за рахунок автоматизації;
- зменшення тривалості технологічного облікового циклу;
- покращення технічного інструментарію в інформаційних системах та облікових технологіях;
- створення конкурентних переваг через оптимізацію робочих процесів.

Цифрові технології можуть значно полегшити та покращити бухгалтерський облік, проте їх ефективне впровадження потребує комплексного підходу та високої кваліфікації персоналу.

Також неможливо не зазначити, впровадження технології блокчейну в бухгалтерську систему. Він призводить до зменшення використання паперових документів, що відкриває нові можливості для удосконалення документообігу. Цифровизація документальної основи бухгалтерської інформації також полегшує доступ аудиторів до неї для підтвердження здійснених транзакцій. Принципи доступності і прозорості передбачають доступ до даних всіх учасників приватного блокчейну в рамках їх прав. Усі ці принципи ґрунтуються на забезпеченні безпеки, що запобігає втручанню ззовні. Проте важливо враховувати, що технологія блокчейну має свої обмеження, зокрема, неможливість видалення чи скасування транзакцій, якщо вони були введені з помилками [3].

Впровадження цифрових інформаційних технологій у бухгалтерську систему обліку потребує переосмислення традиційних методів для успішної реалізації цього виду діяльності. Однією з ключових переваг впровадження нових технологій є можливість оптимізувати бухгалтерські процедури та розширити доступ стейкхолдерів до загальних бухгалтерських даних та інформації, що оприлюднюється. Використання цих технологій забезпечує вищий рівень ефективності в обробці інформації в реальному часі та прозорість операцій.

Література:

1. Кушнір О., Брушневська А. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві в умовах цифрової економіки. *Матеріали XI міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 2023.

2. Vilous O., Kundeus O. Transformation of accounting in the digital economy. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 83, № 4. С. 56–61. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.056

3. Лемішовська О., Лінинська В. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-23>

Вівчар Юрій Федорович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету фінансів та обліку
Західноукраїнського національного університету*

Пріоритети розвитку податкової політики в Україні

Основним напрямом гармонізації податкових відносин має стати організація системи відносин у сфері податків та оподаткування відповідно до проміжного положення між підходами права та інтересів. Тому, необхідно кардинально змінити ставлення податківців до платників податків:

- платників податків слід розглядати як джерело доходів бюджетної системи країни, за рахунок яких фінансуються державні видатки;

- необхідно дотримуватись принципу рівноправності суб'єктів податкових правовідносин;

- пріоритет має бути надано партнерському режиму адміністрування податків, щоб забезпечити добровільне та своєчасне виконання платником податків податкового зобов'язання; у разі несвоєчасного та добровільного невиконання платником податків податкового обов'язку до нього застосовується обов'язковий режим податкового адміністрування;

- створити процедури для простого та швидкого виконання платниками податків податкових зобов'язань.

Ефективність адміністрування податків безпосередньо залежить від рівня податкової культури та фінансової грамотності платників податків. В Україні за умов складного, запутаного, нестабільного та громіздкого податкового законодавства підвищення рівня податкової культури та фінансової грамотності платників податків має здійснюватися в результаті реалізації наступних рекомендацій:

- регулярне проведення тематичних семінарів та конференцій для платників податків, як в центральних апаратах податкових органів, так і в власне центральних офісах платників податків;

- проводити обов'язкові лекції-бесіди під час навчання школярів та студентів за участю податкових інспекторів-професіоналів;

- проведення конкурсів на кращі проекти та роботи у сфері податків та оподаткування;

- проведення розслідувань у громадських місцях з метою виявлення потенційних платників податків, які мають право на отримання податкових пільг та відрахувань, але не скористалися ними (одночасно роз'яснюючи їхні права та допомагаючи в оформленні необхідних документів та, за необхідності, домовившись про зустріч з спеціалізованою службою з питань оподаткування), при цьому до реалізації цих заходів можуть бути залучені студенти, які пройшли навчання на етапі стажування;

- заохочення податковими органами фізичних осіб до надання інформації про виявлені недоліки та недоліки у дотриманні податкового законодавства, а також до встановлення (виявлення) нових схем ухилення від оподаткування.

Вплив на правильність, простоту та швидкість виконання платниками податкових зобов'язань, а також на якість взаємовідносин між податковими органами та платниками справляє міжвідомча взаємодія, яка в Україні знаходиться на низькому рівні та не передбачає об'єктивної реальності існуючого у сфері податків та оподаткування, тому пріоритетним напрямком удосконалення податкового адміністрування є розвиток міжвідомчої інформаційної взаємодії через організацію єдиного податкового інформаційного простору у вигляді цифрової системи податкового обліку та адміністрування.

Міжвідомча взаємодія в рамках такої системи повинна бути обов'язковим і регулярним інструментом для кожного відомства і здійснюватися відповідно до таких принципів:

- дотримання законодавства;

- рівноправність сторін;

- забезпечення конфіденційності інформації;

- узгодженість діяльності;

- безперервність взаємодії в часі;

- достовірність наданої інформації;

- своєчасність внесення даних в систему;

- повнота наданої інформації в систему [2, с. 79].

Отже, в сучасних реаліях єдина цифрова система бухгалтерського обліку та адміністрування податків, заснована на технології розподіленої книги, дозволить максимально автоматизувати процеси організації оподаткування, підвищити якість та ефективність міжвідомчої взаємодії та взаємодії платників податків і податкової влади, забезпечуючи при цьому безпечну роботу дистанційної служби та безперебійну роботу системи.

Слід зазначити, що останніми роками спостерігається стрімкий розвиток цифрової інфраструктури, яка відкриває перед компаніями та громадянами нові можливості: вести бізнес «без кордонів». Змінюються бізнес-моделі, що тягне за собою перегляд принципів взаємодії з клієнтами, постачальниками та партнерами, а також умов постачання продукції та послуг. Звичайно, є певні ризики. Одна з них – труднощі в національній податковій системі. Вони повинні реформувати контрольно-наглядову діяльність державних податкових органів.

Розвинуті країни все активніше починають використовувати сучасні інформаційні технології в процесі адміністрування податків протягом усього функціонального циклу управління: починаючи від етапу реєстрації платника податків до нарахування та сплати

податків. В Україні також поступово впроваджуються нові технології адміністрування податків.

Література:

1. Крисоватий А., Луцик А. Податкові аспекти соціального добробуту в Україні. *Світ фінансів*. 2016. Вип. 2 (47). С. 7-17.
2. Проць Н.В. Сутність та фіскальна роль місцевих податків та зборів в умовах реформування бюджетного та податкового законодавства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 13. С. 536-541.

Галянт Діана Миколаївна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Гене́за та розвиток податку на додану вартість як універсального акцизу

Податкові надходження є основним джерелом доходів бюджетів. Провідну роль у структурі податкових надходжень займає податок на додану вартість. Наразі відомо про окремі суперечності, що стосуються ПДВ, зокрема щодо його справедливості, фіскальності та й необхідності загалом тощо. Для зменшення цих суперечностей варто проаналізувати генезу та розвиток податку, оцінити світовий досвід та підсумувати перспективи розвитку ПДВ в Україні.

Універсальні акцизи належать до групи непрямих податків. Найбільш актуальним універсальним акцизом вважається податок на додану вартість. ПДВ обґрунтовано вважають найдосконалішою сучасною формою непрямого оподаткування, яка виконує важливу функцію в системі державних фінансів розвинених країн світу [1].

Гене́зу ПДВ однозначно визначити складно як і авторство його винаходу. При цьому називається декілька дат виникнення податку та стільки ж авторів. Ідеться про Вільгельма фон Сіменса німецького бізнесмена та Томаса С. Адамса американського економіста. Перший у 1918 році, а другий між 1910 і 1921 роками запропонували концепцію ПДВ як технічну інновацію для поліпшення системи оподаткування обороту. Впровадження ПДВ дозволило підприємцям отримати часткове повернення сплачених податків, сприяючи уникненню проблем, пов'язаних із збором податків з обороту. Хоча ідея ПДВ за Сіменсом була значною інновацією, автор, швидше за все, не мав на меті повністю знищити існуючий фіскальний порядок [4, с.125].

Адамс розглядав податок на додану вартість як досить вдалу заміну податку на прибуток підприємств, фокусуючись на федеральній податковій політиці. З огляду на відсутність ефективного національного податку з продажу на той момент, він не лише розглядав технічні вдосконалення існуючих податків, але й націлювався на встановлення ефективних переваг над вже існуючим федеральним податком на прибуток.

Важливо зазначити, що основоположником ПДВ, в основі якого лежить ідея розподілу податкового тягаря між стадіями виробництва, є французький економіст Моріс Лоре. Ґрунтуючись на його розробках, ПДВ було введено як експеримент у французькій колонії Кот-д'Івуар у 1954 році. Після визнання успішності експерименту ПДВ було запроваджено у Франції в 1958 році [1].

З моменту свого впровадження ПДВ постійно розвивався. Він став домінуючою формою оподаткування споживання в більшості країн, відрізняючись від інших податків тим, що поширився світом швидше, ніж будь-який інший податок в сучасній історії.

Однак є й винятки. Наприклад, в Японії закон про ПДВ було прийнято ще в 1950 році, але його впровадження відклали на кілька років. Згодом, у 1954 році, закон було скасовано, і лише в 1988 році ПДВ з'явився в податковій системі Японії, але вже в дещо зміненому вигляді, порівняно з законом 1950 року [3, с.146].

В Україні ПДВ з'явився у 1992 році. З того часу ставки ПДВ, пільги та винятки неодноразово змінювалися. Станом на 2024 рік ставка ПДВ в Україні становить 20%. ПДВ є важливим джерелом податкових надходжень для українського бюджету [5].

Варто звернути увагу на надходження від ПДВ і його вагомість для бюджету, адже це є ключовим джерелом доходів для державного бюджету. Частка від ПДВ у загальних бюджетних надходженнях вказує на його велику вагу для бюджетної системи. Тож продемонструємо це на графіку (рис. 1).

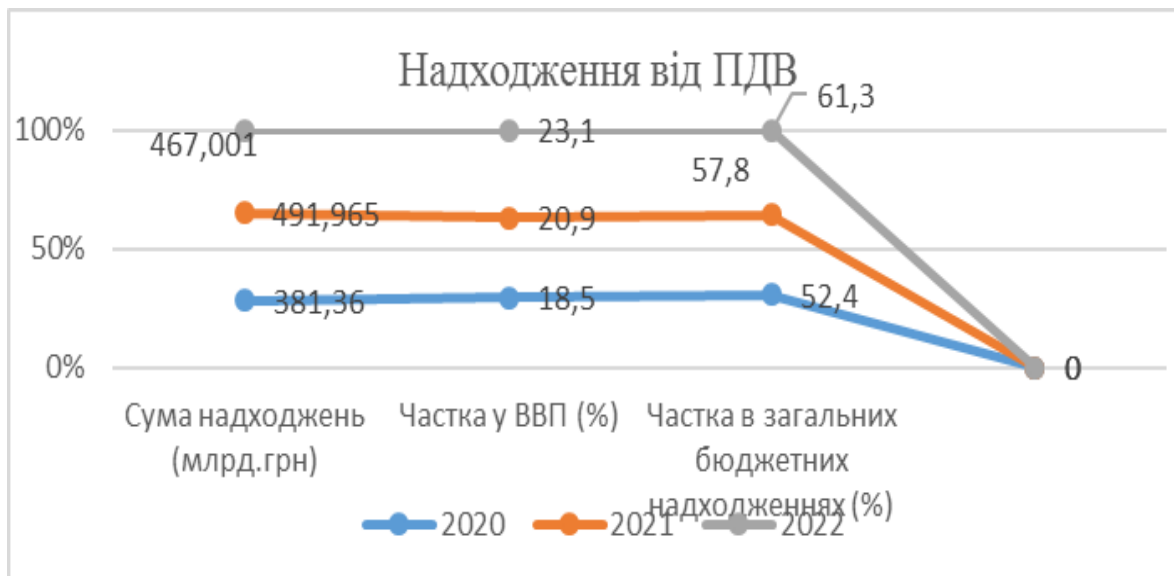

Рисунок 1. Динаміка надходжень ПДВ до Державного бюджету України та його частка у ВВП в 2020-2022 рр.

Згідно з графіком, надходження від ПДВ в Україні зростали протягом 2020-2021 років, за винятком 2022 року. У 2020 році надходження від ПДВ становили 381,360 млрд грн. Це на 11,8% менше, ніж в 2019 році. Зниження надходжень від ПДВ в 2020 році пов'язане з пандемією COVID-19, яка призвела до зменшення економічного зростання та зменшення імпорту. У 2021 році надходження від ПДВ становили 491,965 млрд грн. Це на 29,0% більше, ніж в 2020 році. Зростання надходжень від ПДВ в 2021 році пов'язане з відновленням економічного зростання та збільшенням імпорту. У 2022 році надходження від ПДВ становили 467,001 млрд грн. Це на 5,1% менше, ніж в 2021 році. Тут вже зниження надходжень від ПДВ в 2022 році пов'язане з війною в Україні, яка призвела до зменшення економічної активності та зменшення імпорту.

Графік надходжень від ПДВ в Україні демонструє значну волатильність цих надходжень. Волатильність надходжень від ПДВ пов'язана з зовнішніми та внутрішніми факторами, такими як економічне зростання, імпорт, податкове законодавство та військові дії.

Отже, можна визначити, що ПДВ - це відносно новий податок, який з'явився у першій половині 20 століття. Зараз він є одним із найпоширеніших податків в Європі та світі завдяки ряду переваг, які він має порівняно з альтернативними непрямими податками. Україна також використовує ПДВ як важливе джерело податкових надходжень для державного бюджету.

Література:

1. Братушка Е. С., Кононець Є. В. Генеза податку на додану вартість в Україні та світі. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2959> (дата звернення 12.04.2024)
2. Доходи бюджету України. URL: <http://old.cost.ua/budget/revenue/> (дата звернення: 12.04.2024)
3. Кравченко О. М., Кравченко Н. О. Розвиток системи податку на додану вартість в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія:

Економіка. 2021. №63. С.142-150. URL: <https://cost.ua/chomu-pdv-v-ukrayini-ta-pdv-ukrayinah-yes-tse-dva-rizni-podatky/> (дата звернення: 12.04.2024)

4. Осадчук О. В. Податок на додану вартість: теоретичні засади та практика оподаткування в Україні. *Науковий вісник Державної податкової служби України*. 2021. №11. С. 123-134. URL: <https://rv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/695490.html> (дата звернення: 12.04.2024)

5. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n4379>(дата звернення: 12.04.2024)

Гладун Юлія Ігорівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Бухгалтерський облік в управлінні підприємством під час воєнного стану

В умовах воєнного стану ведення бухгалтерського обліку набуває особливого значення, адже від нього залежить не лише прийняття управлінських рішень, але й можливість відновити діяльність підприємства після закінчення війни.

Українські підприємства під час воєнного стану стикаються зі значними викликами в сфері бухгалтерського обліку. Забезпечення безперервності облікової діяльності стає надзвичайно важливим, оскільки ризики та невизначеність значно зростають. Однак, не дивлячись на складнощі, які виникають в умовах кризової ситуації, облік залишається важливим інструментом для управління бізнесом.

Податкові пільги та послаблення в обліковій сфері, запропоновані державою, стали важливою підтримкою для підприємств у період воєнного стану, адже дозволили зменшити фінансове навантаження на бізнес, зберегти ресурси та сконцентруватися на стратегічних завданнях.

Введення воєнного стану суттєво вплинуло на діяльність ФОП (фізичних осіб-підприємців) та трудові відносини в країні. Перш за все, режим воєнного стану в Україні призвів до різкого зниження економічної активності та обмеження підприємницької діяльності через введення різноманітних обмежень та контрольних заходів. У зв'язку з цим, влада прийняла заходи для підтримки підприємців, зокрема щодо оподаткування [1, с. 54-56].

ФОП перших двох груп були звільнені від сплати єдиного податку та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) що допомогло зберегти фінансову стабільність для цих підприємців у складний період. Також, ФОП третьої групи отримали пільгу у сплаті єдиного податку, знизивши його з 5% до 2% [2].

Додатково, введення воєнного стану вплинуло на можливості ФОП щодо ведення міжнародних фінансових операцій. А саме, ФОП, які виїхали за кордон, мали можливість відкривати рахунки в іноземних банках для зарахування коштів від своєї діяльності. Однак, важливою умовою залишається дотримання всіх законодавчих норм і контролю з боку влади, зокрема щодо відповідності господарських операцій Класифікатору видів економічної діяльності (КВЕД), що регламентує види економічної діяльності ФОП.

Також, введення воєнного стану має значний вплив на нарахування заробітної плати та трудові відносини між роботодавцями та працівниками. Зокрема, щодо мобілізованих працівників, зберігається їхнє місце роботи та обов'язок виплати середнього заробітку. Проте, згідно зі змінами, введеними з 19 липня 2022 року, роботодавці більше не зобов'язані зберігати середній заробіток за мобілізованими працівниками, але місце роботи залишається.

Крім того, варто відзначити, що за працівниками, які перебували у територіальній обороні, продовжувалась виплата середнього заробітку. Нововведенням є введення нової відпустки тривалістю 90 днів для працівників, які знаходяться за межами України, що було важливим кроком для забезпечення підтримки для працівників, які були змушені покинути

країну у зв'язку зі зростанням загрози військового конфлікту. Роботодавці отримали можливість ініціювати призупинення дії трудових договорів з працівниками, які не можуть виконувати свої обов'язки у зв'язку з обставинами, пов'язаними з воєнним станом, що дало їм можливість забезпечити оптимальне функціонування своєї діяльності у складний період та реагувати на зміни в економічному та соціальному середовищі [2].

Податкові пільги для підприємств, які надають допомогу армії, також відображали певні стимули для підтримки оборонної сфери. Наприклад, операції з передачі коштів, товарів та послуг на користь Збройних Сил України та територіальної оборони були звільнені від оподаткування, що зменшило фінансове навантаження на підприємства, що надають допомогу. Крім того, вартість майна, переданого на потреби оборони, була включена до складу витрат у повному обсязі, що також сприяло стимулюванню даної діяльності.

Додатково, сума відшкодування вартості пального, використаного для перевезення товарів для потреб Збройних Сил України та територіальної оборони, не включається до оподаткованого доходу ФОП, що стало важливим стимулом для підтримки транспортних компаній та інших підприємств, що забезпечують логістичну підтримку оборонних потреб країни. Такі заходи спрямовані на стимулювання підтримки оборонної сфери та забезпечення потреб армії в умовах воєнного стану [3].

Для успішного подолання викликів, пов'язаних з веденням бухгалтерського обліку під час воєнного стану, важливо вжити ряд заходів. Перш за все, слід створити резервні копії бухгалтерської документації, що дозволить уникнути втрати даних у випадку аварійного вимкнення обладнання або кібератак. Також, важливо постійно контролювати зміни в законодавстві, саме за умови воєнного стану відбуваються швидкі змін у вимогах до бухгалтерського обліку.

Для підтримки роботи бухгалтерського відділу під час війни, можна залучити кваліфікованих фахівців на аутсорсинг, що дозволить забезпечити потрібний рівень професіоналізму та компетентності у веденні бухгалтерського обліку. І, крім цього, використання хмарних сервісів для зберігання даних та роботи з документами є ефективним рішенням, що дозволить забезпечити доступ до інформації з будь-якої точки, що особливо важливо зараз, коли доступ до офісу може бути обмеженим або небезпечним.

Важливо розуміти, що бухгалтерський облік є не лише формальністю, а й важливий інструмент для забезпечення стійкості та успішного розвитку підприємства в умовах воєнного стану.

Отже, бухгалтерський облік відіграє важливу роль в управлінні підприємством під час воєнного стану, допомагаючи відстежувати фінансові операції, вчасно виявляти ризики та приймати обґрунтовані рішення. Держава полегшила ведення обліку в цей період, щоб підтримати підприємства, однак, точний і своєчасний облік залишається ключовим для оптимізації використання ресурсів та збереження стійкості в складних умовах.

Література:

1. Патута М., Шматковська Т. Особливості бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану в Україні. *Галицький економічний вісник. Тернопіль : ТНТУ, 2022. Том 77. № 4. С. 53–63*
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01.04.2022 р. №2173- IX
3. Мінфін нагадав порядок бухобліку гуманітарної допомоги. URL: <https://interbuh.ligazakon.net/article?id=145431&edition=10>

Гонтар Ольга Сергіївна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Вплив воєнного стану на систему оподаткування в Україні

На сучасному етапі в Україні відбуваються постійні зміни у різних галузях національної економіки, включаючи і сферу оподаткування. Це призводить до посилення уваги до розуміння цих змін, аналізу виникаючих проблем з метою знаходження шляхів їх подолання. Зокрема, важливо розглядати ці питання в умовах воєнного конфлікту, коли вони стають особливо актуальними.

У зв'язку з введенням воєнного стану діє Закон України № 2120-IX від 15 березня 2022 року "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм в умовах воєнного стану". Він є чинним. В умовах воєнного стану було суттєво послаблено податковий тиск на підприємства [2]. Це включає перехід до спрощеної системи оподаткування з єдиним податком для підприємств у розмірі 2%, а також можливе звільнення від сплати податку на майно та орендної плати за землю на територіях, де ведуться активні бойові дії або тимчасова окупація. Також планується скасування екологічного податку на товари в окремих регіонах, скасування мінімальних податкових зобов'язань у цих регіонах та зниження ставок акцизного збору на пальне та ПДВ з 20% до 7%. На період воєнного стану також планувалося сплачувати податки при розмитненні транспортних засобів, що ввозяться в Україну, та усунути можливість ухилення від сплати податків підприємцями 1-ї та 2-ї груп. З 1 березня 2022 року до скасування воєнного стану та протягом 12 місяців після скасування воєнного стану підприємці, самозайняті особи та члени фермерських господарств будуть звільнені від сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Розглянемо, як спрощена система вплинула на економіку у 2021 та 2022 роках. Нова спрощена система оподаткування, запроваджена у 2022 році, мала двоякий вплив на економіку. З одного боку, податкові надходження до бюджету зменшилися, а з іншого боку, місцеві бюджети додатково отримали вигоду від податкових змін у вигляді 2% податку з продажу; аналіз виконання бюджету у 2022 році підтвердив ці результати [1] і показав зменшення частки податкових надходжень у 2022 році на 32,2%: з 85,4% у 2021 році до 53,1% у 2022 році.

Найбільші втрати припали на митні платежі, зокрема ПДВ та акцизний податок, через зменшення обсягів імпорту та введення податкових пільг. Падіння надходжень з податку на прибуток (-20,8% у 2022 році порівняно з 2021 роком) було наслідком погіршення фінансових результатів бізнесу [2]. Зрозуміло, що у 2023 році були необхідні податкові коригування. З 1 серпня 2023 року набув чинності закон [3], який скасовує більшу половину податкових пільг, введених під час воєнного стану, та повертає довоєнну систему оподаткування платників податків з деякими особливостями. На мою думку, в такі важкі часи вкрай важливо підтримувати малий бізнес, так як у сучасному економічному контексті, малі підприємства відіграють ключову роль у формуванні вартості продукції та забезпеченні зайнятості населення. Вони стають значущим елементом для соціальної стабільності та економічного відновлення.

Отже, вплив війни виявився відчутним як у повсякденному житті, так і у бізнес-сфері. У зв'язку зі значними недоотриманнями коштів до державного бюджету через конфлікт, продовження роботи підприємств та створення нових робочих місць стає важливим завданням для України. Під час воєнного стану держава забезпечила підприємцям ряд можливостей для зручного ведення бізнесу. Зниження податкового тягаря завдяки нововведенням воєнного часу дозволить підприємствам вносити свої податкові внески, сприяти наповненню державного бюджету та наблизити нашу перемогу.

Література:

1. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни. НІСД. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentariekspertiv/derzhavnyy-byudzhnet-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>
2. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану” [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : Закон України від 30.06.2023 року № 3219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text>

Гудзь Вікторія Сергіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Регулююча функція податків та її реалізація в економічній системі держави

Податкова система відіграє провідну роль в економічній політиці будь-якої держави. Вона не лише забезпечує наповнення бюджету, але й виступає важливим інструментом регулювання економічних процесів. Податок є інструментом держави для виконання притаманних їй функцій.

Переважає більшість сучасних дослідників теорії оподаткування виділяє дві базових функції податків: фіскальну та регулюючу [1, с.2]. Фіскальна функція визначається як основний механізм, через який державні бюджети на різних рівнях отримують фінансування завдяки податкам та зборам, що, у свою чергу, дозволяє державі виконувати свої основні обов'язки. Однак роль податків в економіці не обмежується лише їх здатністю генерувати доходи для держави. Коли запровадження нового податку має за мету лише збільшення доходів бюджету, це викликає реакцію серед тих, хто його сплачує. Така відповідь платників податків призводить до змін у соціально-економічних процесах на різних рівнях – від індивідуального до загальнодержавного. Це пояснює, чому регулююча функція податків вважається окремою та самостійною.

Регулювання за допомогою податкової системи включає наступні заходи [2, с.2]:

1. Визначення того, що підлягає оподаткуванню;
2. Визначення джерел, з яких податок має бути сплачений;
3. Установка різних податкових ставок;
4. Визначення часових рамок для сплати податків;
5. Надання певних податкових переваг;
6. Застосування фінансових стягнень за недотримання податкових правил.

Зазвичай, регулювання економічних процесів через оподаткування досягається за рахунок прямих податків, які стягуються у процесі виробництва, наприклад, податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств. Водночас, непрямі податки, такі як ПДВ, акцизи, переважно служать для наповнення державного бюджету та реалізують їх фіскальну функцію. Однак, в економіці, що перебуває у стані трансформації, ці тенденції можуть зазнавати значних змін.

Основу регулюючої функції податкової системи становить діюче податкове законодавство, яке закріплює основні засади та компоненти податкової структури, а також встановлює різноманітність та форми податків, що діють у межах країни. Крім законодавчої бази, значну роль у створенні регулятивної сили податкової системи відіграють установи, які відповідають за нагляд за обчисленням та внесенням податків, а також за аналіз змін у податкових надходженнях.

Регулююча функція податкової системи виникає та реалізується під впливом економічного середовища, де значну роль відіграють суб'єкти, які здійснюють господарську діяльність і сплачують податки. Саме економічний стан країни має вирішальний вплив на розвиток регуляторного потенціалу податків. Загальний стан економіки варто характеризувати не тільки через стан окремих показників її розвитку – ВВП, рівень заробітної плати, обсяги промислового виробництва, динаміку інвестиційних процесів, але й через тип економічної системи [1, с.2]. Реалізація регулюючої функції податків залежить від ключових аспектів економічного прогресу. В залежності від поточної фази економічного розвитку країни, може виникнути потреба в активації податкових інструментів, які або стимулюють, або стримують економічну активність.

Регулююча функція податків включає у себе управління доходами, справедливе розподілення податкових зобов'язань серед фізичних та юридичних осіб, різних секторів економіки, а також між центральним та місцевими бюджетами, з метою забезпечення балансу між виробничими потужностями та споживчими потребами. Регулююча функція податку дозволяє регулювати доходи різних груп населення, підтримувати малозабезпечені його верстви. Це можна розглянути на прикладі податкової соціальної пільги (ПСП), що надається в податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) для різних категорій осіб (табл. 1).

Таблиця 1. Використання податкової соціальної пільги з ПДФО у 2023 р. [3, с.2].

Категорії осіб	ПСП, грн.
Одинокa мати (батько), вдова (вдiвець) або опікун, піклувальник	2013,00
Особа, що утримує дитину-інваліда	
Учень, студент, аспірант, ординатор, який не отримує стипендії з бюджету	
Особа з інвалідністю I або II групи, у т. ч. з дитинства	2684,00
Герой України, Герой Радянського Союзу, Герой Соціалістичної Праці або повний кавалер ордена Слави чи ордена Трудової Слави	
Особа, нагороджена чотирма і більше медалями «За відвагу»	

Податкові соціальні пільги, зазначені в табл. 1, здійснюють значний вплив на регулювання доходів та підтримку малозабезпечених верств населення шляхом зниження податкового тягаря та збільшення чистого доходу малозабезпечених фізичних осіб. Аналіз табл. 1 показує, що ПСП є інструментом регулювання доходів та підтримки малозабезпечених верств населення. Завдяки пільгам держава може впливати на поведінку платників податків та стимулювати певні економічні процеси, що сприяє розвитку економіки та покращенню життя людей. В Україні розмір ПСП зазвичай зростає щороку. Це пов'язано з інфляцією та змінами в економічній ситуації. Так, у 2023 році ПСП в Україні збільшився на 13,9%, порівняно з 2022 роком.

Отже, регулююча функція податків становить ключовий елемент управління економікою держави. Регулятивні аспекти податкової системи можуть заохочувати компанії до розширення та поліпшення їхньої діяльності, коли певні податкові компоненти мотивують до збільшення ефективності. Натомість, якщо деякі податкові механізми призводять до зниження продуктивності, то регулююча функція може виступати як обмежувач. Варто зазначити, що ефективний прояв регулюючої функції податкової системи залежить від заходів, які сприяють її постійному удосконаленню. Оскільки економічне середовище не залишається незмінним, регуляторний потенціал, який був адекватним на даний момент, може стати неактуальним у майбутньому.

Література:

1. Баранова В.Г., Дубовик О.Ю. Податкова система: навч. посібник О.: 2018. 344 с.
2. Поглод М.І. Податок як елемент фінансового господарства держави: соціально-економічна сутність та функції. *Економіка та суспільство*. Випуск №42. 2022. С. 31-37.
3. Податкова соціальна пільга в прикладах і таблицях. URL: <https://ezarplata.expertus.com.ua/10003658>

Вплив податкових пільг на економіку України під час війни

У воєнний період економіка країни зазнала серйозних викликів, таких як зменшення виробництва, збільшення бюджетних витрат на оборону та гуманітарну допомогу, втрати від знищення інфраструктури тощо. Вивчення впливу податкових пільг дозволяє оцінити їхню роль у збалансуванні бюджету та підтримці економічної стабільності. Податкові пільги можуть використовуватися урядом як інструмент для підтримки різних секторів економіки, особливо тих, які страждають найбільше внаслідок війни, наприклад, сільське господарство, малий та середній бізнес, соціальні програми тощо. Податкові пільги можуть бути використані для залучення інвестицій у важливі галузі економіки, які потребують відновлення після військових дій. Деякі податкові пільги можуть бути спрямовані на полегшення фінансового тягаря для населення, яке відчуває наслідки війни у вигляді збільшених цін, розгортання військових операцій тощо. Дослідження впливу податкових пільг дозволяє оцінити ефективність їх використання та визначити оптимальні стратегії їхнього застосування для досягнення економічних цілей країни під час війни. Тому, вивчення цієї проблеми є важливим для розуміння та планування економічних заходів у воєнний період з метою підтримки економічної стійкості та соціальної справедливості.

З початком повномасштабного вторгнення Україна опинилась в складній ситуації: доходи підприємств скоротились, що ускладнило сплату податків в державний бюджет в повному обсязі (табл. 1).

Таблиця 1. Податок на прибуток підприємств у доходах Державного бюджету України у 2019-2023рр. [1]

Роки	Обсяг податку на прибуток, млн. грн	Частка податку на прибуток підприємств у доходах держбюджету, %
2019	107086,3	10,73
2020	108695	10,10
2021	147751,7	11,39
2022	117049,9	6,55
2023	143837,1	5,38

За наведеними показниками в табл.1 можна зробити висновок, що податок на прибуток підприємств у 2022 році зменшився на 4,84% у порівнянні з 2021 роком. Такі зміни пов'язані з тим, що на початку війни Верховна Рада запровадила швидкі зміни в податкове законодавство, оскільки війна потребує швидкої адаптації. З 1 квітня 2022 року до кінця воєнного стану ФОП 1-ї та 2-ї групи можуть не сплачувати єдиний податок і не заповнювати декларацію, а ставка єдиного податку для 3-ї групи становить 2% замість 5% [2].

Крім того, уряд встановив, що ПДВ не поширюється на ті товари, які були знищені або втрачені внаслідок військової агресії РФ, а також ті, які були передані на користь ЗСУ. Такі заходи лояльності влади заохочували інвесторів вкладати кошти в українську економіку задля збільшення кількості робочих місць, що в свою чергу допомогло зберегти економіку в умовах війни.

Водночас впровадження податкових пільг привело до збільшення бюджетного дефіциту, тому з 1 серпня 2023 року уряд затвердив закон, відповідно до якого ФОПи зобов'язуються платити єдиний податок. Для 1-ї групи ФОП цей податок складає 10% від прожиткового мінімуму, а для 2-ї групи – 20% від мінімальної зарплати. ФОПи 3-ї групи повернулись до довоєнної ставки 5% від обороту. Проте цей закон не поширюється на підприємців на тимчасово окупованих територіях.

Таким чином, вплив податкових пільг на економіку був неоднозначним. З одного боку, вони допомогли підприємствам та економіці в цілому, адже зменшення податкового навантаження допомогло багатьом підприємствам функціонувати та зберегти робочі місця. З іншого боку, вони призвели до збільшення дефіциту бюджету. Однак, враховуючи той факт, що в умовах війни головним завданням було підтримати економіку, податкові пільги стали ефективним інструментом у досягненні цієї мети.

Література:

1. Міністерство фінансів України: Доходи Державного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2023/>

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

Камінна Ольга Вікторівна

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Особливості оподаткування страхової діяльності в Україні

Оподаткування страхової діяльності є важливою складовою фінансової системи будь-якої країни. З урахуванням особливостей їх діяльності, вони підпадають під специфічні податкові норми та правила. Розуміння цих особливостей дозволяє не лише ефективно регулювати оподаткування у сфері страхової діяльності, але й максимізувати прибутковість та забезпечити фінансову стабільність компаній у цьому секторі.

Через кризу в Україні, що пов'язана з пандемією COVID-19 та широкомасштабним вторгненням росії, разом із економічною кризою у 20-х роках відбувався значний вплив на функціонування страхової діяльності в цілому. За результатами аналізу звітності страховиків за даними сайту НБУ встановлено, що показники страхових премій страховиків зберегли тенденцію до зростання, але темпи приросту зменшилися вдвічі. У 2021 році сегмент страхування життя зростав помірно, а саме збільшилися страхові внески та активи. Проте військова агресія ворога на території України наприкінці лютого 2022 року значною мірою ускладнила умови роботи небанківських фінансових установ. Попри це, вже до кінця 2022 року спостерігалось поступове відновлення їх функціонування. Зростання на ринку було нерівномірним, а обсяги послуг залишалися нижчими порівняно з довоєнними роками. Активи та страхові внески у компаній, що спеціалізуються на страхуванні життя зросли, тоді як у ризиковому страхуванні зменшилися. Окрім того, зростання операційних витрат призвело до зниження коефіцієнтів операційної ефективності[3].

Безумовно, до зазначених тенденцій у страховій діяльності повинна пристосовуватися і система оподаткування. В Україні система оподаткування страхової діяльності відіграє важливу роль у регулюванні даного сектору економіки. Особливості оподаткування визначаються не лише фінансовими аспектами, але й правовими. Так згідно зі статтею 141 Податкового кодексу України об'єктом оподаткування страховика є сума грошових коштів, які страховик отримує як оплату за надані послуги. Це можуть бути страхові внески, страхові премії або платежі. Варто зазначити, що відповідно до договорів співстрахування частка грошей, яку отримує страховик, також включається до суми об'єкта оподаткування в розмірі частки страхової премії передбаченої у договорі співстрахування [2].

Отож важливою особливістю в оподаткуванні страхової діяльності є те, що страхові компанії сплачують податок на прибуток і на дохід. Для цього передбачено різні за величиною податкові ставки, встановлені відповідно до статті 136 Податкового кодексу України. При провадженні страхової діяльності резиденти застосовують базову ставку

податку на прибуток у розмірі 18%. Водночас, на доходи страховиків застосовуються також такі ставки податку:

- 3% за страхові платежі, страхові внески та страхові премії згідно з укладеними договорами страхування і співстрахування. Тут важливо зауважити, що суми, які стосуються договорів співстрахування, включаються до об'єкта оподаткування страховика тільки в межах його частки страхової премії, передбаченої договором співстрахування;

- 0% за суми страхових платежів, страхових внесків та страхових премій, отриманих за договорами з довгострокового страхування життя, добровільного медичного страхування та страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема за договорами страхування додаткової пенсії [2].

Варто також зазначити і про дохід, отриманий страховою компанією від інвестування резервів страхування життя, який підлягає оподаткуванню лише у частині, що припадає на саму компанію. Частка інвестиційного доходу, яка припадає на страховика, визначається як різниця між сумою отриманого доходу від інвестування резервів страхування життя та сумою витрат, пов'язаних з веденням діяльності страховика, і не може перевищувати 15% від отриманого інвестиційного доходу[1].

Зважаючи на вищезазначене, розглянемо надходження з податку на прибуток зі страхової діяльності п'ятих страхових організацій України, наведених в таблиці 1.

Таблиця 1 Податкові надходження від податку на прибуток зі страхової діяльності страховиків України у 2020 - 2022 рр.

Назва компанії	Сплачено податку на прибуток, грн.			Темпи приросту 2022-2020рр. (%)
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
КНЯЖА	23 021	36 304	45127	96,0
GUARDIAN	11 546	26 360	40 265	248,7
UNIVERSALNA	39 960	40 419	71 511	79,0
АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	59755	84517	71609	19,8
КОЛОННЕЙД УКРАЇНА	20996	16489	39324	87,3

Примітка. Складено на основі даних фінансових звітностей страхових компаній.

З даних у таблиці 1 видно, що майже всі представлені страхові компанії продемонстрували зростання сплачених сум податку на прибуток у 2022 році порівняно з 2020 роком. Проте найнижчий показник має компанія «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» (19,8%). А найбільше зростання сум сплаченого податку на прибуток у 2022 році порівняно з 2020 роком продемонстрували компанії «GUARDIAN» (248,7%) та «КНЯЖА» (96,0%) Загалом, за період з 2020 по 2022 роки спостерігається зростання податкових надходжень від податку на прибуток зі страхової діяльності. Слід зазначити, що така тенденція може бути пов'язана зі зростанням попиту на страхові послуги в Україні та покращенням фінансових результатів страхових компаній. Водночас, існують суттєві відмінності між окремими страховиками, що свідчить про різні стратегії розвитку та конкурентні позиції на ринку. Отож, дані таблиці 1 свідчать про те, що український страховий ринок демонструє позитивну динаміку розвитку.

Отже, оподаткування страхової діяльності в Україні є важливою складовою фінансової системи, регулюючи сектор страхування та забезпечуючи фінансову стабільність компаній. У зв'язку з кризою, пандемією COVID-19 та військовою агресією, діяльність страхових установ у 2020-2022 роках зазнала впливу, проте згодом спостерігалось поступове відновлення. Основні аспекти оподаткування страховиків в Україні визначаються Податковим кодексом України, де встановлені ставки податку на прибуток та дохід, а також особливості оподаткування страхових внесків та премій. В цілому, забезпечення

ефективного оподаткування в цьому секторі є важливим фактором для забезпечення стійкості та розвитку страхового ринку в Україні.

Література:

1. Оподаткування страхових компаній. URL: <http://moodle.nati.org.ua/mod/book/view.php?id=10068&chapterid=3445>
2. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat>

Кащук Вікторія Денисівна,
здобувач вищої освіти на магістерському рівні
факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Польщі

Суб'єкти малого підприємництва є важливою складовою в економіці будь якої країни. Адже на частку малого бізнесу припадає виробництво значної частини валового внутрішнього продукту (ВВП). Завдяки такій активності підприємці сприяють наповненню державних бюджетів через оподаткування, створюють нові робочі місця та впливають на покращення життєвого рівня суспільства. Країни Європи активно прагнуть покращити умови для бізнесу та зменшити податкове навантаження для сприяння його розвитку, в тому числі й Польща.

У звіті Польського агенства розвитку підприємництва (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości) вказується, що в 2022 році кількість підприємств в Польщі складала 2,26 млн (що на 2,3% більше порівняно з минулим роком) [2; 4]. Загальний внесок підприємств у формуванні ВВП країни становить 72,3%, з них 49,6% займають малі та середні підприємства (МСП) (відбулось зменшення на 0,4% в порівнянні з минулим роком). Переважна більшість підприємств (53%) функціонують у сфері послуг.

У правовій системі Польщі існує кілька форм організації малого та середнього бізнесу, такі як одноосібне володіння, партнерство та комерційні компанії. Згідно обраної форми ведеться поділ за видами ведення діяльності, до яких відносяться [1;2;3]:

- 1) JDG (jednoosobowe dzialalnosci gospodarczej, індивідуальне підприємництво) - відноситься до форми одноосібного володіння, є аналогом українського ФОП;
- 2) Spółka suwılna (цивільне товариство, S.C.) - належить до партнерської форми володіння (спільна підприємницька діяльність);
- 3) Spółka handlowa (S.H.) - комерційна компанія.
- 4) Модель бізнес-інкубатор.

Більшість мікропідприємств у Польщі є одноосібними, тобто індивідуальними підприємцями (JDG). Цю форму підприємництва може створити фізична особа, для чого не потрібно мати великий капітал або будь-які інші значні вкладення. Індивідуальне підприємство оподатковується як платник податку на доходи фізичних осіб РІТ (ПДФО), і відповідно до цього податку здійснюється оподаткування, включаючи використання принципів єдиного податку (podatek liniowy). Польські ФОП можуть також бути платниками ПДВ (VAT).

В Республіці Польща є також організаційно-правова форма діяльності, якої немає в Україні - це spółka («Spółka suwılna» можна перекласти як «спільна підприємницька діяльність», «цивільне об'єднання»), але з можливістю створювати юридичну особу або без створення. Spółka suwılna – це форма спільної бізнес-діяльності, яка створюється після підписання громадянського договору між сторонами з метою досягнення певної мети, найчастіше – отримання прибутку [1;3].

В Польщі існує 3 форми оподаткування доходів [1;3]:

- оподаткування на загальних засадах;
- оподаткування за єдиною податковою ставкою;
- оподаткування одноразово суми зареєстрованого доходу (паушальний податок).

Четвертою формою оподаткування є податкова картка, але з 2022 року її можуть використовувати лише платники, які оподатковувалися за цією формою до 2022 року та продовжують оподатковуватись за формою податкової картки [1;3].

Узагальнені дані щодо оподаткування малого бізнесу Польщі, наведені у табл. 1.

Таблиця 1. Податковий інструментарій в оподаткуванні підприємницької діяльності у Республіці Польща [2]

Форма оподаткування	Ставки, %	Критерії застосування	Особливості
Zasady ogolne (skala podatkowa) - загальні засади оподаткування, ще називається податковою шкалою (PIT)	12	До прибутку не більше 120 тис. зл.	Не обов'язково повідомляти про вибір цієї форми, застосовується автоматично. Формула розрахунку для оподаткування доходу: - до 120 тис. зл.
	32	До прибутку, що перевищує 120 тис. зл.	(120000*12%-3600)*3600=30000*12% - неоподатковувана сума податку; - понад 100 тис. зл. (10800*+32%*надлишок понад 120000); *10800=120000*12%-3600 - максимальна сума оподаткування доходу до 120 тис. зл.
Podatek liniowy - єдиний податок (належить до пільгового оподаткування)	19	До прибутку (дохід за мінусом витрат)	Є фіксованою ставкою (не залежить від розміру доходу), можуть використовувати спеціальні галузі с/г виробництва;
Karta podatkowa - податкова картка (належить до пільгового (спрощеного) оподаткування)	Визначає начальник податкової служби в залежності від багатьох факторів	Заздалегідь визначена податкова вартість - без обліку; доступна лише для тих, хто обрав до 2022 року та продовжує використовувати її надалі	Не застосовується для новоутворених, та тих хто не обрав дану систему до 2022 року
CIT (Податок на прибуток юридичних осіб)	19	До прибутку	Ведуться бухгалтерські книги - повний облік
CIT (зменшений)	9	До прибутку, що менший 2 млн євро	Для малих платників податків і компаній-початківців

Порівнюючи податкову систему Польщі, можна стверджувати, що суб'єкти малого підприємництва мають можливість обрати оптимальну форму оподаткування, яка дозволяє їм значно знизити податкове навантаження. Така гнучкість у системі оподаткування дозволяє стимулювати розвиток малого бізнесу та підтримувати його конкурентоспроможність. Це сприяє підприємницькій активності та залученню інвестицій в економіку країни. Крім того, такий підхід дає можливість малому підприємству зосередитися на розвитку своїх інноваційних ідей та ефективному використанні ресурсів для досягнення конкурентної переваги.

Таким чином досвід оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Польщі має повчальний зміст. Адже країна успішно збільшила кількість малих підприємств, систематично поліпшує законодавство, відбувається співпраця уряду та бізнесу. Причому польська влада сприяє іноземним фахівцям у відкритті власного бізнесу, а також активно розробляє різноманітні програми підтримки цього сектору.

Література:

1. Бізнес та податки в Польщі в 2023-2024. Переваги і недоліки JDG (ФОП) та Spolka z o.o. (ТОВ). URL: https://hello-poland.eu/biznes_v_polshe_podatki/ (дата звернення: 13.04.2024).

2. Мірошниченко О., Щигорева В. Система оподаткування малого бізнесу: досвід Польщі. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/108> (дата звернення: 13.04.2024).

3. Jak wybrać optymalną formę opodatkowania przychodów z działalności gospodarczej URL: <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00172> (дата звернення: 13.04.2024).

4. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. URL: https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-o-stanie-sektora-maych-i-rednich-przedsibiorstw_13_10_2022.pdf (дата звернення: 13.04.2024).

Кубіна Анна Петрівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні

факультету управління та економіки

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Реформування податкової системи України в умовах війни

Війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року, завдала жакливиx руйнувань, змусивши мільйони людей покинути свої домівки та спричинила нищівного удару по економіці. В цих умовах питання реформування податкової системи набуває особливого значення. З одного боку, війна призвела до значного скорочення доходів бюджету, а, з іншого, виникла гостра потреба у стимулюванні економічного розвитку та підтримці постраждалих від війни верств населення.

Враховуючи ці обставини, уряд України вже вжив певні кроків з реформування податкової системи, зокрема, було знижено ставки деяких податків, спрощено процедури їх сплати та введено нові податкові пільги. Проте, ці заходи мають тимчасовий характер, а для того, щоб створити дійсно стійку та ефективну податкову систему, необхідна комплексна реформа, яка б враховувала нові реалії.

З 1 квітня 2022 року і до завершення воєнного стану фізичні особи-підприємці 1 та 2 групи були звільнені від сплати єдиного податку та подання декларацій. Платники єдиного податку 3 групи сплачували лише 2% від доходу замість звичайних 5-6%. Також, для них діяло звільнення від ПДВ та податкової звітності при постачанні товарів, робіт чи послуг на території України.

Однак з 1 серпня 2023 року ситуація змінилася, і уряд вирішив повернутися до довоєнних правил оподаткування. Пільгова система єдиного податку у розмірі 2% була скасована, а платники, які перейшли на неї під час війни, знову мали сплачувати ПДВ та податок на прибуток у звичайному порядку.

Крім того, відновилися податкові перевірки, за винятком територій бойових дій та тимчасово окупованих територій. Важливо відзначити, що штрафи та пеня за несплату податків та єдиного соціального внеску за період воєнного стану до 1 серпня 2023 року не нараховувалися, проте після нарахування штрафів та пені відновилося у стандартному порядку [1, с. 249-250].

Аналіз показує, що війна в Україні в 2022 році значно вплинула на податкові надходження (табл.1). Загалом вони зменшилися на 14,24% в порівнянні з 2021, але у 2023 році відбулося значне відновлення, зі зростанням на 26,53%.

У 2022 році особливо суттєво скоротилися податки на доходи фізичних осіб та на прибуток підприємств, відображаючи складний економічний стан країни через війну. Однак у 2023 році відбулася часткова компенсація цього спаду, збільшившись на 39,58% та 63,60% відповідно.

Зростання акцизного податку на 63,60% у 2023 році пояснюється підвищенням акцизів на тютюн, алкоголь та пальне, а також збільшенням імпорту цих товарів через блокування російського експорту до Європи. Податки на міжнародну торгівлю зросли на 54,62% у 2023 році, що вказує на відновлення експорту української продукції після

часткового зняття російської блокади та зміну структури експорту на сільськогосподарську продукцію.

Уряд України затвердив Національну стратегію доходів (НСДУ) на 2024-2030 роки, мета якої адаптувати податкове та митне законодавство до стандартів ЄС, а також стимулювати післявоєнне відновлення та економічне зростання.

На першому етапі планується реформування податкових та митних органів. Ключові ініціативи включають обмеження втручання контролюючих органів у діяльність бізнесу, перехід на роботу із знеособленими даними та відновлення довіри платників податків до цих органів. Ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для ведення бізнесу та підвищення рівня прозорості в роботі фіскальних служб.

Другий етап охоплює масштабні зміни в податковій системі. Буде переглянуто спрощену систему оподаткування, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, акцизи, екологічний податок та оподаткування нерухомості. Ці зміни спрямовані на гармонізацію українського податкового законодавства з нормами ЄС, стимулювання економічного зростання, збільшення надходжень до бюджету та зниження рівня тіньової економіки [2].

Таблиця 1. Динаміка податкових надходжень в Україні за період 2021-2023 рр., млн. грн.

Назви податкових надходжень	2021р.	2022р.	2023р.	Темпи приросту, %	
				2022 до 2021 р.	2023 до 2022 р.
Податкові надходження	1107091	949764,4	1203544,1	-14,24	26,53
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	285307	265477,1	350781,9	-6,99	32,17
Податок на доходи фізичних осіб	137555,2	148427,3	206944,8	7,95	39,58
Податок на прибуток підприємств	147751,7	117049,9	143837,1	-20,84	22,72
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	80749,4	85365	60327,7	5,72	-30,61
Внутрішні податки на товари та послуги	698940,4	569353,8	748143,9	-18,49	31,57
Акцизний податок	162451,2	102352,9	167346,6	-37,02	63,60
Податок на додану вартість	536489,2	467001	580797,3	-12,96	24,39
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	38177,2	26246	40559,4	-31,52	54,62
Інші податки та збори	3916,5	3322,4	3731,1	-15,17	12,62

Примітка. Складено автором на основі [3].

Отже, з початком війни в Україні, податкова система зазнала переорієнтації з фокусу на фіскальну функцію до активної підтримки вітчизняного бізнесу в умовах економічного спаду. Основні напрями реформ спрямовуються на спрощення умов ведення бізнесу, усунення адміністративних бар'єрів та стимулювання економічного розвитку через надання податкових пільг та інші форми фінансової підтримки. Ці заходи, також, спрямовані на забезпечення стабільності та підтримки доходів для населення в умовах економічної нестабільності, що виникла внаслідок війни.

Література:

1. Шило Ж. С. Реформування податкової системи України: проблеми та перспективи. Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки». 2023. № 1(101). С. 247–258.

2. Уряд схвалив стратегію реформування податкової та митної системи. URL: https://biz.ligazakon.net/news/224538_uryad-skhvaliv-strategyu-reformuvannya-podatkovo-ta-mitno-sistemi

3. Доходи Державного бюджету України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>

Кузьменко Уляна Віталіївна,

здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Роль та значення фінансової звітності у прийнятті управлінських рішень

В сучасних умовах глобалізації економіки важливою складовою ефективного управління підприємством є раціональне та обґрунтоване прийняття управлінських рішень. Одним із ключових інструментів, що надає необхідну інформацію для цього, є фінансова звітність. Роль та значення фінансової звітності в процесі управління підприємством визначаються її здатністю відображати фінансовий стан, результативність діяльності та платоспроможність компанії.

Тому, фінансова звітність стає основою для прийняття стратегічних та оперативних рішень, спрямованих на досягнення поставлених цілей та забезпечення стабільності й успішності підприємства в умовах ринкової конкуренції. У даному контексті важливо розглянути не лише технічні аспекти складання та аналізу фінансової звітності, але й врахувати стратегічний характер її впливу на управління бізнесом, що визначає її ключову роль у формуванні та реалізації управлінської політики підприємства.

Фінансова звітність підприємства включає в себе різні складові, такі як баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про зміни власного капіталу, звіт про грошові потоки та додаткові примітки до фінансових звітів. Кожен з цих звітів має своє призначення та надає інформацію, необхідну для різних сторін користувачів [1, с. 58].

Вона відіграє критичну роль у прийнятті управлінських рішень на всіх рівнях бізнесу, починаючи від оперативного управління і закінчуючи стратегічним плануванням. Вона не лише надає інформацію про поточний фінансовий стан підприємства, але й сприяє формуванню стратегічного бачення та плануванню майбутніх дій.

Перш за все, фінансова звітність надає керівництву чітку картину фінансової ситуації підприємства. На основі аналізу балансу, звіту про прибутки та збитки, та інших складових фінансової звітності, керівництво може оцінити рівень ліквідності, платоспроможності, та фінансової стабільності компанії [2, с. 151]. Ця інформація допомагає уникнути фінансових криз, планувати оптимальне використання ресурсів, та приймати рішення щодо фінансового управління, таких як інвестиції, кредитування, або дивідендна політика.

Далі, вона надає інформацію для аналізу ефективності діяльності підприємства. Звіт про прибутки та збитки дозволяє визначити рентабельність різних ділянок бізнесу, виокремити фактори, які впливають на прибутковість, та знайти шляхи для її покращення. Аналіз грошових потоків допомагає зрозуміти, як ефективно використовуються грошові ресурси та які вони мають вплив на довгострокову стійкість підприємства.

Найважливіше, вона допомагає визначити стратегічні напрямки розвитку бізнесу. Аналіз фінансової звітності дозволяє ідентифікувати переваги та недоліки підприємства на ринку, розробляти стратегії розвитку, визначати цілі та плани дій для досягнення успіху в довгостроковій перспективі. Крім того, вірогідність успішності будь-якої стратегії значно зростає, якщо вона ґрунтується на об'єктивній фінансовій інформації.

Отже, фінансова звітність є не лише важливим інструментом для ведення бухгалтерського обліку, але й невід'ємною складовою стратегічного управління, ключовим інструментом для розроблення та реалізації стратегії розвитку бізнесу, сприяючи

досягненню конкурентних переваг та забезпеченню стабільного та успішного функціонування підприємства в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Глушач Ю. В. Фінансова звітність за П(С)БО: навч. посіб. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 88 с.

2. Іванчук Н. Звітність підприємств: посіб. Звітність підприємств: навч. посіб. О.: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 208 с.

Куцєпалова Каріна Юрївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Особливості документального оформлення безготівкових розрахунків

На сучасному етапі розвитку економіки України безготівкові розрахунки відіграють надзвичайно важливу роль, забезпечуючи швидкий та зручний обмін коштами між суб'єктами господарювання. Правильне документальне оформлення таких операцій є невід'ємною складовою забезпечення їх прозорості, законності та ефективності. У світлі нещодавніх змін у законодавчій базі та запровадження нових вимог до документообігу, питання особливостей документального оформлення безготівкових розрахунків набуває особливої актуальності.

Загалом під безготівковими розрахунками розуміються перерахування грошових коштів з одного рахунку на інший без використання готівки [1]. Вони відбуваються в межах безготівкового грошового обігу, де гроші існують лише у вигляді записів на банківських рахунках.

Документальне оформлення безготівкових розрахунків регламентується Інструкцією про безготівкові розрахунки в національній валюті, затвердженою постановою Правління Національного банку України №163 від 29.07.2022 року [1]. Згідно з цією Інструкцією, для ініціювання безготівкового переказу коштів необхідно оформити платіжну інструкцію, яка є єдиним документом, що застосовується для здійснення безготівкових розрахунків. Раніше використовувались різні форми, такі як платіжне доручення, вимога-доручення тощо. Наразі всі вони замінені на уніфіковану платіжну інструкцію [2], що спрощує сприйняття нормативно-правових актів, усуває можливі розбіжності в трактуванні та певною мірою сприяє гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами у сфері платіжних систем.

Варто зазначити, що платіжна інструкція може бути складена як на паперовому носії, так і в електронній формі та підписана електронним цифровим підписом. В інструкції передбачено перелік обов'язкових та додаткових реквізитів, які мають бути заповнені під час оформлення. До обов'язкових реквізитів належать назва платіжної інструкції, дата складання, реквізити сторін розрахунку (ініціатора та отримувача), сума цифрами та прописом, призначення платежу тощо. Однак для полегшення процесу заповнення платіжних інструкцій банки можуть розробляти власні форми на підставі вимог Інструкції, проте ці форми повинні містити всі обов'язкові реквізити, встановлені НБУ. Встановлені правила оформлення платіжних інструкцій дозволяють уніфікувати та стандартизувати документообіг, що полегшує опрацювання таких документів банками та іншими учасниками розрахунків.

Важливою новацією є також вимога щодо розкриття повної інформації про ініціатора та отримувача переказу коштів у реквізитах платіжної інструкції. Це означає, що банки зобов'язані вимагати від клієнтів надання детальних відомостей про сторони операції. На наш погляд, це суттєво підвищує прозорість руху коштів і дозволяє ефективніше протидіяти відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом.

Крім того, в Інструкції чітко визначено строки виконання платіжних інструкцій банками, залежно від виду платежу - від 5 до 30 календарних днів з дати надходження платіжної вимоги. Наприклад, для розрахунків за договорами - 5 днів, для оплати комунальних послуг - 30 днів. Це дисциплінує учасників та запобігає затримкам платежів.

Загалом дотримання встановлених правил та процедур дозволяє уникнути непорозумінь, штрафних санкцій та забезпечує належний контроль за рухом грошових коштів. Крім того, це сприяє підвищенню ефективності фінансових операцій, мінімізації ризиків та покращенню взаємодії між учасниками розрахунків. Уніфіковані вимоги до документації полегшують опрацювання даних, автоматизацію процесів та обмін інформацією між банками, підприємствами та державними органами. Відповідність стандартам забезпечує прозорість та законність операцій, зміцнює довіру до фінансової системи.

Таким чином, нові правила документального оформлення безготівкових розрахунків є більш деталізованими та жорсткими порівняно з попередніми вимогами, проте це зроблено для підвищення ефективності, прозорості та безпеки таких операцій у фінансовій системі України.

Література:

1. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг : Постанова Нац. банку України від 29.07.2022 р. № 163 : станом на 28 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text>

2. Про затвердження Змін до деяких наказів Державної казначейської служби України: Наказ Державної казначейської служби України від 27.03.2023 № 76. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0076840-23#Text>

Лось Діана В'ячеславівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Сутність креативного обліку та можливі його прояви на підприємстві

У сучасному світі, де конкурентність на ринку стає все більшою, а фінансові результати мають вирішальне значення, підприємства повинні постійно шукати нові шляхи для розвитку та виходу на вершину. Один із ключових інструментів, який може допомогти компаніям забезпечити конкурентну перевагу, – це креативний облік. Хоча й такий вид обліку не є незаконним для визначення, він може призвести до викриття реального фінансового становища компанії та вкласти в оману інвесторів, кредиторів та інших цікавих сторінок.

У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 8 (Облікова політики, зміни в облікових оцінках та помилки) визначено, що у випадку, коли немає стандарту, який застосовується до операції, іншої події або умови, управлінський персонал має застосовувати судження під час розробки та застосування облікової політики, щоб інформація була доречною для потреб користувачів з прийняттям економічних рішень та достовірною [3]. Саме застосування професійного судження в таких ситуаціях може призводити до виникнення такого поняття як «креативний облік». Він являє собою будь-який метод обліку, що не відповідає загальноприйнятій практиці або встановленим стандартам, або принципам, тобто формування та застосування облікової політики в межах чинного законодавства [1]. Потреба у креативному обліку значною мірою виникає через необхідність продемонструвати діяльність компанії якомога вигіднішою для залучення інвестицій, отримання кредитів, укладання вигідних угод чи задоволення вимог регуляторів, щодо подальшого розвитку підприємства та максимізації свого прибутку.

Окрему увагу можна приділити питанню чесності та об'єктивності у веденні бухгалтерського обліку. Фінансова звітність є основним джерелом інформації про стан та результати діяльності підприємства, а тому є надзвичайно важливим забезпечити довіру до фінансової звітності з боку всіх зацікавлених сторін. У контексті креативного обліку, з одного боку застосування творчих облікових методів у рамках діючих стандартів та законодавства може допомогти представити звітність у більш вигідному світлі. Проте, з іншого боку, надмірне маніпулювання даними чи свідоме викривлення показників із метою введення в оману користувачів звітності є абсолютно неприпустимим.

Одним із основних факторів, який спонукає бухгалтерів та керівників до застосування креативного обліку, є конкурентний тиск та потреба у більш привабливих фінансових результатах. Підприємства працюють в умовах жорсткої конкуренції і прагнуть продемонструвати свою фінансову стійкість та прибутковість, щоб залишатися «на плаву». Керівництво часто має певні очікування або цілі щодо прибутковості, фінансових коефіцієнтів, зростання доходів тощо, і якщо фактичні результати не відповідають цим очікуванням, виникає спокуса застосувати креативний облік для штучного поліпшення фінансових показників. І для досягнення цієї мети підприємства вигадують та використовують найрізноманітніші методи.

Практика креативу в бухгалтерському обліку зазвичай містить завищення активів та запасів, зменшення витрат, зміни методів амортизації або подання резервів у вигляді активу. Ці дії відбиваються на фінансовій звітності компанії та можуть призвести до перекручення її фінансового стану, надаючи більш позитивний образ діяльності, ніж це насправді є [2]. Наприклад, компанія може збільшити вартість своїх активів або запасів шляхом завищення їхніх оціночних величин, або ж змінити методи обліку, щоб зменшити витрати та збільшити прибуток. Такі маніпуляції з фінансовою звітністю можуть мати серйозні наслідки, включаючи втрату довіри інвесторів та ризики правових порушень.

Проте не можна однозначно стверджувати, що креативний облік це завжди негативне явище. За умов дотримання законодавства, етичних норм та принципів бухгалтерського обліку, він може мати і певні позитивні аспекти. Напевне найголовніше – це підвищення інвестиційної привабливості, адже використання певних облікових прийомів дозволяє покращити основні фінансові індикатори, що у свою чергу підвищує зацікавленість потенційних інвесторів та кредиторів.

Отже, можна зробити висновок, що креативний облік може допомогти підприємствам представити свою фінансову звітність у більш вигідному світлі, проте його застосування повинно відбуватися в межах чинного законодавства та загальноприйнятних принципів бухгалтерського обліку. За умов дотримання етичних норм та чесності, креативний облік може підвищити інвестиційну привабливість підприємства, однак надмірні маніпуляції є неприпустимими. Оскільки можуть призвести до втрати довіри з боку інвесторів та інших зацікавлених сторін.

Література:

1. Цинцовська Т.О. Креативний облік та його прояви. URL: <http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/6.pdf>
2. Гуріна Н.В. Економічна сутність креативного обліку та його застосування підприємствами України. *Modern Economics*. №15. 2019. С. 84-88
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (Облікові політики, зміни облікових оцінках та помилки) від 01.01.2012. №929_020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text

Податкові стимули як інструмент сталого економічного розвитку

Сьогодні, у світі стрімких змін та викликів, питання сталого економічного розвитку набуває особливої актуальності. Цей процес передбачає не лише зростання економічних показників, але й збереження довкілля та соціальної справедливості. У цьому контексті податкові стимули виступають як ефективний інструмент, що може стимулювати бажану поведінку з боку платників податків та сприяти досягненню цілей сталого розвитку.

Одним із дієвих інструментів стимулювання інновацій є податкові пільги. Досвід країн світу свідчить, що науково-практично сконструйована система податкових стимулів може значно поживити інноваційну діяльність, сприяючи комерціалізації нових технологій, підвищенню конкурентоспроможності та залученню інвестицій. Так, в Ізраїлі податкові пільги для R&D у сфері високих технологій дозволили країні стати одним із світових лідерів у галузі податкових інновацій [1].

В Україні також існують податкові стимули для інновацій, але їхня ефективність залишається низькою. Це пов'язано з низкою причин, таких як складність адміністрування, недосконалість законодавства та низький рівень обізнаності підприємств про доступні пільги.

У 2023 році в Україні було впроваджено декілька податкових стимулів, які сприяють сталому економічному розвитку підприємств (рис. 1).

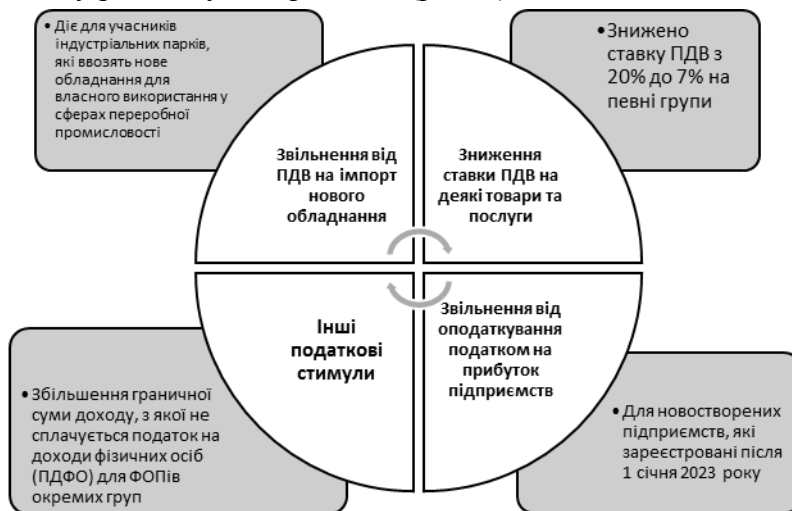

Рисунок 1. Податкові стимули для сталого економічного розвитку (станом на 2023 рік) [2].

У 2023 році в Україні було запроваджено звільнення від оподаткування податком на додану вартість (далі – ПДВ) для імпорту нового устаткування. Цей стимул був спрямований на підтримку підприємств, які вносять вклад у модернізацію виробництва та інновації.

Відмітимо, що зниження ставки ПДВ у 2023 році в Україні мало позитивний вплив на економіку, зокрема на фінансові показники підприємств, рис. 2. Зниження ПДВ стимулювало споживчий попит, що призвело до збільшення продажів товарів та послуг, особливо продуктів харчування, дитячого харчування, лікарських засобів, природного газу, централізованого опалення та гарячої води [2]. Також дане зниження сприяло зниженню інфляції, оскільки ціни на основні товари та послуги зросли меншими темпами, що позитивно вплинуло на купівельну спроможність населення.

Рисунок 2. Зниження ставки ПДВ на деякі товари та послуги [4].

Впровадження податкових стимулів, таких як збільшення граничної суми доходу без ПДФО для ФОПів на 1-й групі та зниження ставки єдиного податку для ФОПів на 2-й та 3-й групах, має на меті підтримку підприємництва та стимулювання економічної активності.

Збільшення граничної суми доходу, з якої не сплачується ПДФО для ФОПів на 1-й групі єдиного податку:

- вплив на доходи бюджету: зменшення податкових надходжень від ФОПів на 1-й групі [4];
- вплив на тіньову економіку: створення стимулів для легалізації діяльності ФОПів, які раніше працювали в тіньовому секторі;
- вплив на діяльність підприємств: Збільшення доходів ФОПів на 1-й групі, що може призвести до зростання їх інвестицій та розширення діяльності [5].

Таким чином, податкові стимули мають на меті створення сприятливіших умов для розвитку підприємництва, що може позитивно відобразитися на доходах бюджету та зменшенні тіньової економіки. Заходи, наведені у дослідженні, можуть сприяти виведенню бізнесу з тіні, збільшенню кількості офіційно оформлених працівників, а також збільшенню надходжень від ПДФО, єдиного соціального внеску та військового збору.

Література:

1. Бак Н. Вектори оптимізації застосування податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2022. № 18. С. 144-152.
2. В Україні зареєстровано 2 млн ФОПів, 76% з них є платниками єдиного податку. URL: https://biz.ligazakon.net/news/220491_v-ukran-zarestrovano-2-mln-fopv-76-z-nikh-platnikami-dinogo-podatku---dps
3. Гарбарець І. Фінансова політика як основа формування інклюзивної економіки. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream>
3. Осадчук С. Податкові інструменти для розвитку територіальних громад. // *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 28. С. 234-238.
4. Урсакій Ю. Вплив податкових надходжень на економічний розвиток. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib>

Мачульська Марина Миколаївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Етапи формування податкової системи України у 90-х – 20-х роках XX – XXI століть

Податкова система є важливою складовою економічної системи країни, що визначає спосіб функціонування державного бюджету та впливає на соціально-економічний розвиток суспільства. Україна, як і багато інших країн, пройшла складний шлях у формуванні своєї податкової системи. Натомість остання на етапах свого формування постійно вдосконалюється та адаптується до вимог часу та потреб суспільства.

Кожен з етапів формування податкової системи України відображає певний період, що вплинув на її структуру та функціонування. Розгляд цих етапів (табл. 1) допоможе краще

зрозуміти динаміку та тенденції розвитку оподаткування в Україні та визначити можливі шляхи її подальшого вдосконалення.

Таблиця 1. Етапи формування податкової системи в незалежній Україні [4].

Етапи	Зміст етапів
Етап I: Період становлення незалежної держави (1991-1999 рр.)	Формуванням податкової системи, нестабільність податкового законодавства. Запровадження нових податків: ПДВ, акцизів, податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб.
Етап II: Курс на європейську інтеграцію (2000-2013 рр.)	Період удосконалення податкової системи. Наближення податкової системи України до стандартів ЄС, впровадження податкових стимулів для інвестицій.
Етап III: Потреба у фінансовій стабільності (2014-2021 рр.)	Посилення податкового контролю, запровадження знижених ставок ПДВ, зменшення кількості податків за рахунок об'єднання окремих з них, впровадження військового збору.
Етап IV: Період воєнного стану та сучасний розвиток (з 2022 р. і д. т.)	Розширення онлайн – послуг для платників податків, впровадження електронного адміністрування податків. Боротьба з тіньовою економікою.

Період становлення незалежної України відзначився першими спробами створення системи оподаткування відповідно до вимог нових реалій. Цей період характеризувався нестабільністю та недостатньою ефективністю фіскальної політики, адже країна зазнала великих економічних труднощів під час переходу до ринкової економіки.

Після 2000 року Україна активізувала свої зусилля у напрямку євроінтеграції, що також вплинуло на формування системи оподаткування. На цьому етапі значною мірою було спрощено податкову систему, зменшено податкові ставки та введено більше прозорості та відкритості у фінансових процесах.

Після подій Революції Гідності та російсько-українського конфлікту в Криму та на Донбасі, Україна стикалася зі значними фінансовими труднощами та потребою у фінансовій стабільності. У цей період були запроваджені реформи в податковій системі з метою збільшення надходжень до державного бюджету та підвищення фінансової стійкості країни.

Сучасний етап розвитку податкової системи України відображає тенденції глобального світового ринку та спрямований на підвищення конкурентоспроможності країни та створення сприятливих умов для бізнесу та громадян. Продовження реформ та активна співпраця з міжнародними партнерами можуть забезпечити стійкий економічний розвиток та підвищення рівня життя населення в Україні [2].

Зняття податкових обмежень в умовах воєнного стану - важливий крок для збереження економічної активності та підтримки суспільства під час кризової ситуації. Зокрема, зняття обмежень для платників єдиного податку третьої групи стимулювало підприємницьку активність [4]. Протягом останніх років було запроваджено податкові пільги і стимули для заохочення розвитку МСП, а також інноваційних галузей. Це сприяло збільшенню інвестицій та створенню нових робочих місць [1].

Також варто зазначити, що Україна активно співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями та іншими країнами у сфері податкової політики. Це дозволяє вдосконалювати законодавство та працювати над уніфікацією правил оподаткування для підтримки міжнародної торгівлі та інвестицій.

Уряд активно працює над впровадженням інноваційних електронних систем, таких як електронний реєстратор обороту, електронна система адміністрування податків та звітності. Також активно розвивається система стартапових інкубаторів та інноваційних центрів, які отримують податкові пільги для сприяння інноваційному розвитку. Вдосконалюється система податкового адміністрування, впроваджуючи нові цифрові технології для контролю

за сплатою податків та боротьби з податковими зловживаннями, що охоплює автоматизовані системи моніторингу та аналізу фінансової звітності підприємств [5].

Податкова система України характеризується активним впровадженням цифрових технологій, стимулюванням розвитку бізнесу та інвестицій, оптимізацією податкового адміністрування та міжнародним співробітництвом. Ці напрями спрямовані на підвищення ефективності системи оподаткування, створення сприятливих умов для бізнесу та привернення інвестицій, що сприятиме стійкому економічному розвитку країни [4].

Загалом, етапи формування податків в Україні відображають складний шлях становлення країни як сучасної держави з розвиненою фінансовою системою. Попри виклики та перешкоди, Україна продовжує працювати над удосконаленням своєї податкової системи з метою підтримки економічного зростання та підвищення рівня життя громадян.

Література:

1. Барабаш, Л. В., Щербань С. А. Актуальні механізми податкового стимулювання в Україні у післявоєнний час. *Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення*. Умань, 2023. С. 13 – 14.
2. Вайцеховська О. Р., Міжнародно-правові аспекти співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями. *Юридичний вісник*. 2021. №4. С. 118-123.
3. Синчак В. П. Зняття податкових обмежень для платників єдиного податку третьої групи в умовах воєнного стану як чинник підвищення підприємницької активності. *Облік і фінанси*. 2023. №1 (99). С. 97 – 107.
4. Хлівний В. К. Податкова система. КНЕУ, Київ. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32613422.pdf> (дата звернення: 24.03.2024).
5. Sirenko N., Poltorak A., Melnyk O., Lutsenko A., Borysenko L. Innovative approaches for the evaluation and forecasting of debt levels of the security in Ukraine. *Financial and credit activity: problems of*

Мельник Яна Михайлівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Особливості обліку основних засобів в умовах воєнного стану

Повномасштабне вторгнення агресора на територію України 24 лютого 2022 року докорінно змінило реалії ведення бізнесу в нашій державі. Руйнування інфраструктури, евакуація працівників та виробничих потужностей, численні форс-мажорні обставини поставили підприємства перед безпрецедентними викликами в усіх сферах їхньої діяльності. Особливо гострою постала проблема управління та обліку основних засобів – ключової складової матеріально-технічної бази будь-якого суб'єкта господарювання. Значні пошкодження або втрата виробничих приміщень, обладнання, транспортних засобів, а в окремих випадках - і цілих виробничих комплексів, змусили підприємства кардинально переглядати підходи до ведення бухгалтерського обліку основних засобів. Необхідність терміново адаптувати облікові процеси до нових реалій, забезпечити максимальну прозорість і оперативність управлінських рішень стало одним із ключових завдань для підприємств.

Загалом основні засоби підприємств обліковуються відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», у якому визначено методологічні засади формування бухгалтерського обліку інформації про основні засоби, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності. Згідно з цим положенням основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва та постачання товарів. Важливою умовою віднесення активів до основних засобів є те, що очікуваний строк їх використання має становити більше

одного року. Зокрема до основних засобів можна віднести земельні ділянки, будівлі та споруди, транспортні засоби, обладнання, інвентар і т.д. [1].

Основні засоби є ключовими для діяльності компаній. Безсумнівно, в умовах воєнного стану основні засоби піддаються значним ризикам та викликам. Окрім прямих пошкоджень чи руйнувань внаслідок воєнних дій, є й інші фактори, що можуть призвести до втрати або відчуження основних засобів підприємств. Так окремі активи можуть опинитися на тимчасово окупованих територіях, що робить їх недоступними до використання, суттєво зростає ризик розкрадання та несанкціонованого привласнення, що створює додаткові виклики щодо інвентаризації, документального підтвердження наявності та стану основних засобів.

Зважаючи на масштаби пошкодження, знищення та втрати основних засобів в умовах повномасштабної війни, перед керівниками постає гостра необхідність вироблення чітких та скоординованих дій щодо управління цими активами. У разі руйнування основного засобу, підприємство повинно мати первинні документи, які підтверджують його наявність, що в подальшому будуть основою для обліку та підтверджуючою базою для оцінки реальних збитків та втрат завданих підприємству військовими діями на території України з метою отримання компенсації [3]. Однак може виникнути ситуація, коли немає доступу до первинних документів, або ж вони були безповоротно знищені. У цьому контексті особливої актуальності набувають напрацювання вітчизняних дослідників.

Автори Бухарінова І.А. та Косата І.А. у своїй праці пропонують чіткий алгоритм дій керівника підприємства, коли виникають факти псування, знищення чи втрати об'єктів основних засобів через обставини непередбачуваної сили, зокрема в умовах воєнного стану. Перш за все, необхідно провести повну інвентаризацію пошкоджених або знищених основних засобів. Для цього має бути створена постійно діюча інвентаризаційна комісія, яка складає відповідний протокол. Перш за все, необхідно провести повну інвентаризацію пошкоджених або знищених основних засобів. Для цього має бути створена постійно діюча інвентаризаційна комісія, яка складає відповідний протокол. Далі керівництво власним коштом організує проведення експертної оцінки завданих збитків. Це може бути звіт незалежного оцінювача або висновок судової експертизи, які документально підтверджують розмір шкоди. Наступним кроком є звернення до правоохоронних органів із заявою про вчинення кримінального правопорушення щодо пошкодження чи знищення майна підприємства. Необхідно отримати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Важливим є також здійснення фото- та відеофіксації пошкодженого або знищеного майна. Водночас інформацію про такі факти доцільно оприлюднити на офіційних державних інтернет-ресурсах. [2].

Запропонований авторами алгоритм дій є всебічним і спрямованим на належне документальне оформлення та обґрунтування списання таких активів з балансу підприємства. Його ключовими перевагами є оперативність реагування, системність охоплення необхідних етапів, юридична обґрунтованість дій та прозорість інформування. Водночас, з огляду на масштабність втрат основних засобів в умовах війни, доцільно було б доповнити алгоритм окремим кроком щодо налагодження тісної взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування для можливого отримання відшкодування та державної підтримки на відновлення пошкоджених або заміну знищених об'єктів. Крім того, варто передбачити механізм пріоритетизації об'єктів для відновлення з урахуванням стратегічного значення кожного активу для забезпечення безперервності виробничих процесів.

Отже, облік основних засобів в умовах воєнного стану вимагає від підприємств гнучкості, посиленого контролю та оперативного реагування на зміни для забезпечення достовірності облікової інформації та ефективного управління активами. Поряд із дотриманням визначених норм та правил, для максимального збереження виробничого потенціалу підприємств, доцільно також наладити тісну співпрацю з органами влади для

можливого отримання державної підтримки на відновлення пошкоджених або заміну знищених об'єктів з урахуванням стратегічного значення кожного активу.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 17.04.2000 №92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
2. Бухарінова І.А., Косата І.А. Особливості організації обліку основних засобів в умовах військового стану. *Актуальні питання у сучасній науці*. №11(17). 2023. С. 85-96.
3. Пчелинська Г.В. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану. *Економіка і суспільство*. №.51. 2023. С. 235-24.

Ниник Яна Валеріївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Списання знищених або пошкоджених основних засобів внаслідок війни

Вторгнення рф на територію України призвело до руйнування, знищення та втрати майна багатьох підприємств, установ і організацій. Підприємства, що знаходяться у зоні бойових дій або найближчих до них районах, зазнали значних втрат товарно-матеріальних цінностей: майно було знищено внаслідок пожеж, спричинених прямими обстрілами, товари були пошкоджені через відмову обладнання, призначеного для їх зберігання, та інші причини. Це спричинило внесення ряду змін у 2022–2023 роках до облікового та цивільного законодавства Верховною Радою України. Таким чином, питання щодо особливостей податкового та бухгалтерського обліку ліквідації та вибуття основних засобів в умовах воєнного стану стають дуже актуальними.

Прийняття адміністративного рішення про майбутнє відображення активів компанії в бухгалтерському обліку обумовлене необхідністю дотримання вимог їх визнання відповідно до чинного законодавства. Будь-яке порушення навіть однієї з цих умов приведе до необхідності виключення відповідного об'єкта зі складу основних засобів. Припинення бойових дій на території, де розташоване підприємство, дає можливість власникам і керівництву оцінити їхній вплив на фізичний та якісний стан майна.

Закінчення бойових дій на території, де розташоване підприємство, дає можливість власникам і керівництву оцінити їхній вплив на фізичний та якісний стан майна. З метою забезпечення достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємство зобов'язане провести інвентаризацію "у разі можливості безпечного та безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку" (п. 8 розд. I [3]).

У випадку повного знищення, пошкодження або втрати основних засобів через воєнні дії, підприємство може понести втрати в результаті списання необоротних активів у бухгалтерському обліку. Щоб це зробити, потрібно скласти акт списання на основі протоколу інвентаризаційної комісії та наказу керівництва щодо реєстрації результатів інвентаризації. У сфері податкового обліку також необхідний сертифікат або лист від Торговельно-промислової палати України. [2].

При створенні вказаних вище документів рекомендується керівництву підприємства:

1. Звернутися до правоохоронних органів та подати заяву про можливе кримінальне порушення, таке як мародерство чи пошкодження невідомими особами, або у разі неможливості визначити причину пошкодження чи втрат запросити витяг із Єдиного реєстру досудових розслідувань.

2. Повідомити та отримати акт про пошкодження майна від Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) у разі їх можливого виникнення, наприклад через пожежу, розмінування або руйнування.

3. Здійснити фото- та відео фіксацію пошкодження або знищення майна.
4. Повідомити про пошкоджене майно на офіційних державних інтернет-ресурсах.

Для підтвердження збитків і оцінки компенсації підприємство має провести експертну оцінку збитків і упущеної вигоди за свій рахунок. Якщо немає достатніх доказів для списання основних засобів через неможливість проведення інвентаризації або отримання первинних документів, підприємство може визнавати їх у складі необоротних активів. Ця інформація має відображатися у розділі приміток до фінансової звітності. Згідно з останніми змінами в обліковому законодавстві, підприємство може оцінити негативний вплив економічного та правового середовища на результати своєї діяльності і визнати втрати від зменшення корисності вказаних необоротних активів [4].

В умовах воєнного стану інші способи вибуття основних засобів підприємств включають примусове відчуження та добровільну передачу на користь ЗСУ та інших військових формувань України. Примусове відчуження передбачає компенсацію за вартість майна. Перед таким відчуженням проводиться оцінка, яку можуть здійснити професійні оцінювачі або органи влади за погодженням з власником. У випадку відмови або відсутності власника оцінку може провести самостійно орган влади. Результати оцінки можна оскаржити у суді, і якщо власник не погоджується з ними, він може висловити свої заперечення на обороті акту та посилатися на документи, що підтверджують фактичну вартість майна. Для отримання компенсації за примусове відчужене майно потрібно подати «Заяву про виплату наступної повної компенсації за примусово відчужене майно» та відповідні документи [1].

Після завершення інвентаризації запаси списуються на підставі наказу керівника. Для даної процедури необхідно скласти документ, що фіксує списання запасів, у формі, яка включає всі важливі відомості, що характерні для первинних документів. В цьому документі варто зазначити причини списання запасів та посилатися на протокол інвентаризаційної комісії, що містить результати проведеної інвентаризації.

Податковий кодекс України не встановлює особливих вимог для коригування фінансового результату до оподаткування за операціями зі списання вартості зіпсованих товарів на витрати. Такі операції відображаються відповідно до бухгалтерських правил.

Проте, якщо підприємство списує зіпсовані товари, створюючи відповідний резерв за Національними стандартами бухгалтерського обліку або Міжнародними стандартами фінансової звітності, то виникають різниці у відповідності до пункту 139.1 139 Податкового кодексу України для коригування фінансового результату до оподаткування.

Щодо податку на додану вартість, товари, що були придбані у оподатковуваних операціях з ПДВ та підпадають під період воєнного стану й були знищені або втрачені через обставини, непідвладні контролю, не враховуються як використані платником податку у неоподатковуваних операціях чи операціях, що не є господарською діяльністю. Це означає, що компенсаційний ПДВ, згідно з Податковим кодексом України, не нараховується. Згідно з загальними принципами інформаційної звітності, уточнено, що під час знищення або втрати товарів, придбаних з ПДВ до введення в дію правового режиму воєнного стану або під час його тривання, податкові зобов'язання з ПДВ не застосовуються, і податковий кредит, утворений при їхньому придбанні, не підлягає коригуванню [5].

Отже, проблеми обліку вибуття основних засобів через збройну агресію РФ: неможливість доступу до активів та документації; документальне підтвердження знищення майна; справедлива компенсація за втрачені активи та визначення відповідальної особи. Однак українська сторона внесла низку змін, які розглянуто вище, для того, щоб покращити та спростити цей процес.

Література:

1. Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Постанова Кабінету міністрів України № 998 від 31.10.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2012-%D0%BF#Text>

2. Лист про засвідчення форс-мажорних обставин № 2024.02.0-7.1 від 28.02.2022 р. Торгово-промислова палата України. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>
3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE26142>
4. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Постанова Кабінету міністрів України № 326 від 20.03.2022 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP220326?an=245>
5. Списання знищених, зіпсованих запасів в період воєнного стану-2022. URL: <https://avstudy.com.ua/spisannya-znishhenih-zipsovanih-zapasiv-v-period-voyennogo-stanu-2022/>

Попадюк Анна Леонідівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Відповідальність працівників бухгалтерської діяльності

Світ у сьогоднішні дні надає нам доволі чисельну кількість цікавих інновацій, які допомагають людям провадити свою професійну діяльність. Наразі багато державних установ, служб та організацій намагаються максимально впроваджувати електронні кабінети, а на міжнародному рівні залучати штучний інтелект задля швидкої роботи та отримання кращих результатів, ніж було минулого звітного періоду.

Варто звернути увагу, що новітні технології дійсно спрощують робочу діяльність через те, що можна сфокусуватись на більш важливих процесів у роботі, аніж витратити такий дорогоцінний час на бюрократичні елементи процесу. В залежності, від професійного спрямування та навантаження на роботі, новизна полегшення та пришвидшення роботи діє не рівномірно на різні професії.

Зважаючи на бухгалтерську чи юридичну діяльність важко стверджувати, що вищевказані нововведення значно полегшують ці напрями. Зокрема детальніше аналізуючи діяльність бухгалтера, технології дійшли лише до певних бюрократичних елементів цілого процесу. Хоча відповідальність від їх впровадження лише збільшується.

Перш, ніж аналізувати сам факт відповідальності та її наслідки, варто окреслити поняття “неправомірних дій” - це діяння, які безпосередньо порушують чинне законодавство та несуть за собою відповідальність. Суб'єкти бухгалтерської діяльності можуть нести такі види відповідальності: дисциплінарну, матеріальну, адміністративну та кримінальну.

Власне, дисциплінарна відповідальність передбачена для всіх осіб, які офіційно працевлаштовані, тому що стосуються безпосереднього виконання робочих обов'язків. Цей вид відповідальності регулюється Кодексом законів про працю України та не виокремлюю працівників бухгалтерії окремо від інших[1].

Щодо матеріальної відповідальності, тут все доволі цікавіше, тому що посада головного бухгалтера не передбачає виконання обов'язків, які пов'язані зі зберіганням, обробленням, продажем(відпуском), перевезенням чи застосуванням у процесі виробництва переданих йому цінностей. Хоча якщо роботодавець надав цій посаді окремих додатків обов'язків щодо вище перелічених дій, тоді з головних бухгалтером укладається договір про повну матеріальну відповідальність. Що стосується бухгалтера, то працююча особа також не несе матеріальної відповідальності, але відповідно до ст. 132 КЗпПУ, за шкоду, заподіяну підприємству при виконанні трудових обов'язків, працівники, з вини яких заподіяно шкоду, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку. Частина 2, ст. 133 КЗпПУ надає нам перелік причин, через які бухгалтери несуть обмежену матеріальну відповідальність, серед них: шкода заподіяна зайвими(необґрунтованими) грошовими виплатами, неправильною постановкою обліку і зберіганням матеріальних чи грошових цінностей тощо.

Адміністративна відповідальність несе за собою штрафні санкції за вчинені неправомірні дії, що вказані у Кодексу України про адміністративні правопорушення[2]. Кожне з вчинених правопорушень передбачає свої процесуальні дії та визначення кінцевого результату щодо санкцій, але варто розглянути причини, у зв'язку з вчиненням яких передбачається цей вид відповідальності, зокрема це: відсутність податкового обліку; порушення встановленого законом порядку ведення податкового обліку, у тому числі неподання або несвоєчасне подання аудиторських висновків, подання яких передбачено законами України; неподання або несвоєчасне подання платіжних доручень на перерахування належних до сплати податків та зборів (обов'язкових платежів) тощо.

Щодо кримінальної відповідальності - все цікавіше, але складніше, тому що підстави кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом України[3]. Тому умова несення відповідальності за неправомірні дії - їх вчинення має бути умисне. Статті, які передбачають відповідальність за діяння вчинені у бухгалтерській сфері: ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів; ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування; зловживання владою або службовим становищем; службове підроблення; службова недбалість.

Санкції, вищевказаних статей: штраф, позбавлення права обіймати певні посади, займатись певною діяльністю на чітко визначений строк, виправні роботи, обмеження волі, арешт, позбавлення волі та/або конфіскація майна.

Підсумовуючи вищевикладене, я вважаю, що разом із впровадженням інновацій, варто покращувати чинне законодавство у зв'язку зі зміною кількості відповідальності. Загалом, ідея полегшення роботи для фокусування на більш важливих процесах варта для розвитку та підбору найкращого варіанту для діяльності саме в Україні.

Література:

1. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 03.04.2024).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X : станом на 14 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 03.04.2024).
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 03.04.2024).

Присяжна Діана Анатоліївна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Податок на прибуток в системі оподаткування підприємств

Податок на прибуток – один з важливих джерел наповнення Зведеного бюджету України. У структурі податкових надходжень цей податок традиційно знаходиться у чверті найвагоміших платежів, що підтверджує його фіскальне значення. Разом із цим податок на прибуток підприємств здійснює регулювальний вплив на суб'єктів господарювання. Адже ефективна система оподаткування прибутку стимулює останніх до інвестиційної активності, впливає на інноваційний розвиток та конкурентоспроможність українських підприємств. Усе це в свою чергу сприяє зростанню ВВП, а отже – і підвищенню добробуту населення. Однак такі очевидні переваги не завжди сприймаються однозначно в колі платників податку. Причиною цьому є різний рівень податкової культури у суспільстві. Така різнобічність в

підходах до оцінки податку на прибуток в системі оподаткування підприємств стає предметом дискусій, що й визначають мету нашого дослідження.

З точки зору вагомості податку на прибуток для бюджету, зауважимо, що у 2023 році він забезпечив зростання на 20% загальних доходів (табл. 1). Це робить податок ще й впливовим чинником на фінансування соціально-економічних програм і розвиток інфраструктури та обороноздатності країни. З табл. 1 помітно, що хоча надходження податку на прибуток до бюджету зросли у 2023 році, але їхня частка у загальних доходах бюджету знизилась. Середня ставка податку на прибуток залишається стабільною. Однак тривають дискусії щодо її оптимального розміру. Кількість платників податку на прибуток у досліджуваному періоді зменшилася (- 4 тис. осіб). Це може бути пов'язано з закриттям підприємств та релокацією бізнесу в умовах війни. Співвідношення податку на прибуток до ВВП зросло (+0,5%), що свідчить про покращення податкової дисципліни.

Таблиця 1. Динаміка надходження податку на прибуток до Зведеного бюджету України у 2021-2023 рр. [2].

Показники	2021р.	2022р.	2023р.	Зміна (%) 2023 -2021рр.	Динаміка
Надходження податку на прибуток до бюджету, млрд грн	100	85	120	20	Зростання
Частка податку на прибуток у загальних доходах бюджету, %	15	12	14	-1	Зниження
Основна ставка податку на прибуток, %	18	18	18	-	Стабільність
Кількість платників податку на прибуток, тис.	500	450	480	-4	Зниження
Співвідношення податку на прибуток до ВВП, %	3	2,5	3,5	+0,5	Зростання

Важливим аспектом дослідження є порівняльний аналіз світового досвіду оподаткування прибутку підприємств (табл. 2). Так вивчення та узагальнення кращих світових практик може слугувати цінним джерелом інформації та ідей у післявоєнний період. Окремі з них можна використати для вітчизняної системи оподаткування підприємства.

Таблиця 2. Світовий досвід оподаткування прибутку підприємств [4].

Країна	Ставка податку, %	Особливості оподаткування	Переваги	Недоліки
США	21	Багатоступенева система оподаткування, федеральні та штатні податки	Стимулювання інвестицій, гнучкість	Складність адміністрування, висока податкова навантаження
Німеччина	15 + 14 (солідарний внесок)	Прогресивна шкала оподаткування	Справедливий розподіл податкового навантаження	Висока податкова навантаження
Велика Британія	19	Корпоративний податок, дивідендний податок	Простота адміністрування	Низька ефективність стимулювання інвестицій

Результати досліджень свідчать, що стратегічно сконструйована система оподаткування прибутку здатна:

- стимулювати інвестиційну активність, що, в свою чергу, веде до збільшення обсягів виробництва, створення нових робочих місць та зростання ВВП;

- підвищувати конкурентоспроможність економіки за рахунок зниження витрат підприємств та стимулювання інновацій;
- сприяти сталому розвитку економіки, забезпечуючи баланс між економічними, соціальними та екологічними цілями [4].

Україна може запозичити досвід інших країн у сфері оподаткування прибутку підприємств. Важливо ретельно вивчити світовий досвід та адаптувати його до українських реалій. Подальші дослідження в цій сфері можуть допомогти розробити оптимальну систему оподаткування прибутку підприємств для України [5]. Це дозволить стимулювати інвестиційну активність, економічне зростання та підвищити конкурентоспроможність української економіки на світовому ринку.

Таким чином податок на прибуток є важливим елементом системи оподаткування підприємств. З одного боку він є значним джерелом державних доходів, а з іншого – створює витрати на адміністрування і є тягарем для підприємств.

Література:

1. Богацька Н. М. Прибуток підприємства: його роль, формування та резерви збільшення в умовах ринкової економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7253>
2. Буй Т., Прімерова О. Вплив податку на прибуток на економічне зростання в Україні. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/123456789/20510/1/Bui_Vplyv_podatku_na_prybutok.pdf
3. Кувалдіна О. О. Податковий розрив з податку на прибуток підприємств: чинники та оцінка. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/handle/123456789/9747>
4. Параниця Н.В, Володимир А.Т. Факторний аналіз надходжень податку на прибуток у регіональний бюджет. *Економіка та держава* 2020. №11. с. 92-95.
5. Чудак Л. А. Особливості організації і методики проведення документальної перевірки податку на прибуток. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/efek_2020_4_72%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/efek_2020_4_72%20(1).pdf)

Рибак Руслан Васильович,

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Роль податків у забезпеченні економічного розвитку територіальних громад

Територіальні громади виступають основою, на якій ґрунтуються ресурсні потоки, встановлюються фундаментальні процеси, такі як поділ праці та кооперація, та виникають взаємозв'язки між різними економічними процесами. Розвиток місцевої економіки відтворює етапи суспільного відтворення на рівні територіальних громад, що визначає формування регіональних ринків та пропорцій, а також національної економіки в цілому. Це складний об'єкт державної регіональної економічної політики, який вимагає уваги до особливостей галузевої структури місцевої економіки та уточнення специфіки кожного територіального утворення. У цьому контексті важливо забезпечити належне фінансування місцевого економічного розвитку за допомогою ефективних механізмів та інструментів фінансування.

Водночас бюджетна та податкова політика є інструментами розвитку регіональної економічної системи. Стабільний місцевий економічний розвиток можна забезпечити за умови вдосконалення податкової системи. Незалежність та автономія місцевого самоврядування є важливими складовими стійкого розвитку демократичної країни та ринкових відносин. Згідно з Європейською хартією, місцеві органи самоврядування практично відокремлені від державної влади і мають повну незалежність у здійсненні своїх функцій у межах своєї компетенції. Проте, деякі важливі питання щодо забезпечення незалежності та самостійності місцевих органів влади України ще очікують на практичне

вирішення. Особливо це стосується фінансової бази місцевого самоврядування, а саме необхідності створення надійної дохідної бази місцевих бюджетів. Головною складовою доходів місцевих бюджетів мають бути місцеві податки і збори, які є невід'ємною частиною системи оподаткування держави. Вони повинні забезпечувати реальну фінансову автономію місцевих органів влади України, що, у свою чергу, сприятиме належному розвитку місцевих установ освіти, охорони здоров'я, культури, соціальної інфраструктури, комунального господарства та соціального захисту населення [1].

Доходи місцевих бюджетів є основним та стабільним джерелом місцевого економічного розвитку, а їх нарощення є важливим питанням, оскільки ці кошти можуть слугувати стимулом для активізації інвестиційної діяльності в регіонах. Прикладом може бути, досвід США, де за останні десятиліття державні та місцеві програми економічного розвитку стрімко поширилися і з метою стимулювання місцевої економічної діяльності субнаціональні уряди в США наразі витрачають близько 45 мільярдів доларів США щороку лише на податкові стимули для бізнесу [2].

Водночас податкові відносини в Україні в контексті забезпечення сталого економічного розвитку регіонів потребують модифікації, оскільки реформа децентралізації в Україні ще триває, а податки наразі є основним джерелом доходів місцевих бюджетів різних рівнів, то в сучасних реаліях реформи адміністративно-територіального устрою постають вимоги до забезпечення виконанням податками регуляторної та стимулюючої функцій, що обумовлює необхідність розгляду цього питання на регіональному рівні. Це все відбувається на фоні значних коливань податкових надходжень, при відсутності законодавчо закріпленого переліку повноважень місцевих органів влади у сфері стимулювання розвитку територіальних громад саме податковими заходами, також при відсутності уніфікованих підходів до розробки стратегії місцевого економічного розвитку територіальних громад України.

Слід відзначити, що податки є основним джерелом доходів місцевих бюджетів. Ці кошти використовуються для фінансування різних програм та послуг на рівні територіальних громад, таких як освіта, охорона здоров'я, комунальні послуги тощо. Податкові стимули можуть бути використані для повертання бізнесу та інвестицій у територіальні громади. Наприклад, податкові пільги або зниження ставок можуть заохочувати компанії розширювати свою діяльність та створювати нові робочі місця. Місцева влада може надавати податкові пільги новим підприємствам, які обирають їхню територію для розміщення своєї діяльності. Це може включати звільнення від оподаткування протягом певного періоду часу або зменшення податкових ставок на перші етапи розвитку. Крім того, місцева влада може надавати податкові пільги за створення нових робочих місць, чи для конкретних галузей промисловості або послуг, які вони вважають пріоритетними для свого розвитку. Шляхом встановлення різних податкових ставок та правил оподаткування, місцеві органи влади можуть впливати на розподіл ресурсів та стимулювати певні галузі чи види діяльності. Також, місцева влада може знизити ставки податку на прибуток для місцевих підприємств, що сприятиме їхньому розвитку та повертання нових інвестицій. Деякі види податків, такі як місцеві податки на нерухомість або комунальні платежі, можуть бути спрямовані на фінансування інфраструктурних проектів, таких як будівництво доріг, шкіл, лікарень тощо.

Отже, податки відіграють ключову роль у функціонуванні та розвитку територіальних громад, сприяючи їхньому економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня мешканців. Міцність та стійкість системи оподаткування на місцевому рівні визначають стабільність місцевих бюджетів, а також достатність їх фінансових ресурсів, що в кінцевому підсумку впливає на процвітання територіальних громад. Податкова система, яка формує доходи місцевих бюджетів, має стати засобом сприяння підприємницькій активності, а також забезпечення планування та прогнозування економічного розвитку. На місцевому рівні податкова система повинна бути реальним інструментом впливу місцевих органів виконавчої влади та самоврядування на економічну діяльність та якість життя мешканців. При розробці

ефективної системи місцевого оподаткування в Україні важливо враховувати досвід розвинених країн та теоретично обґрунтовувати методики реформ на законодавчому рівні.

Література:

1. Сидор І. П., Карпишин Н. І. Місцеве оподаткування в Україні в контексті фінансового забезпечення суспільних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/58.pdf

2. Freedman M. Khanna, S Neumark, D. Combining rules and discretion in economic development policy: Evidence on the impacts of the California Competes Tax Credit. *Journal of Public Economics*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2022.104777>

Ярощук Віталіна Олександрівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Особливості використання технології блокчейн в бухгалтерському обліку

В умовах швидкого технологічного розвитку та постійних змін у сфері фінансів та бухгалтерського обліку, технологія блокчейн відіграє ключову роль у перетворенні традиційних підходів до обліку фінансових операцій. Блокчейн, спочатку відомий як технологія, що стоїть за криптовалютами, зараз широко використовується у багатьох галузях, зокрема в бухгалтерському обліку. Ця технологія пропонує нові можливості для забезпечення достовірності, прозорості та ефективності ведення обліку фінансових транзакцій.

Технологія блокчейн - це децентралізована база даних, що зберігає впорядкований ланцюжок записів (блоків), який постійно довшає. Кожен блок містить часову позначку, хеш попереднього блоку та дані транзакцій.

Безумовно, блокчейн-технологія вносить корективи у елементи методу бухгалтерського обліку. Передусім мова йде про документування – потреба у паперових копіях, а також багатьох видах документів, які зараз забезпечують реальність проведеної операції, відпадає. [1, с. 140]. Блокчейн дозволяє створювати цифрові записи, які автоматично підтверджують проведені транзакції, що робить зайвими непотрібні витрати на друк та зберігання паперових документів. Такий підхід забезпечує більшу ефективність, економію часу та ресурсів, а також зменшує ймовірність помилок та шахрайства. Операції з інвентаризації стануть більш оперативними, а дані для цього процесу будуть більш достовірними.

Завдяки технології блокчейн, процес створення записів і фіксації часу їх створення вплине на бухгалтерський облік таким чином, що всі події назавжди залишаться збереженими і незмінними. Документи не зможуть бути змінені протягом їх життєвих циклів. Бізнес-процеси, що охоплюють кілька відділів або навіть компаній, записаним і повністю відстежувати. Крім того, смарт-контракти можуть привести до того, що виставлені рахунки будуть оплачуватися автоматично після підтвердження отримання товару [2, с. 34].

За допомогою технології блокчейн бухгалтерський облік переживає перетворення, яке надає надзвичайно значущі переваги. Відтепер бізнес-процеси, які перетинаються кількома відділами чи навіть компаніями, можуть бути повністю відстежені та документовані, завдяки збереженню записів у блокчейні. Особливо це актуально в умовах сучасного світу, де взаємодія між підрозділами та партнерами стає все більш складною та розгалуженою. Таким чином, можна виділити переваги використання технології блокчейн в бухгалтерському обліку:

1. Всі записи в блокчейні доступні для всіх учасників мережі, що забезпечує високий рівень прозорості та підзвітності.
2. Записи в блокчейні не можна змінити або видалити після їх додавання, що гарантує цілісність та достовірність даних.

3. Блокчейн не контролюється жодною однією особою або організацією, що робить його більш стійким до шахрайства та маніпуляцій.

4. Блокчейн може використовуватися для автоматизації багатьох бухгалтерських завдань, що може значно економити час та ресурси.

5. Блокчейн використовує криптографічні методи для захисту даних, що робить його дуже безпечним.

Використання технології блокчейн у сфері бухгалтерського обліку надає низку перспективних можливостей, які впливають на різні аспекти фінансової діяльності. Ця інноваційна система ведення обліку привносить значні переваги, оскільки забезпечує безпеку, прозорість та ефективність у фінансових процесах. Розглянемо основні напрямки, в яких блокчейн виявляє свій потенціал:

1. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості - блокчейн дозволяє вести точний реєстр дебіторської та кредиторської заборгованості, спрощуючи процес звірки та погашення боргів.

2. Нарахування та сплати податків - використання блокчейну для автоматичного розрахунку та сплати податків допомагає знизити ризик помилок та штрафів, пов'язаних із податковими процедурами.

3. Оперативний облік і звітність - блокчейн використовується для оперативного обліку та складання звітності, що підвищує точність та актуальність фінансової звітності.

4. Робота з документами - застосування блокчейну для зберігання та обміну документами дозволяє спростити документообіг та знизити ризик втрати або фальсифікації важливих документів.

Використання технології блокчейн у сфері бухгалтерського обліку відкриває безліч перспективних можливостей, але водночас стикається з низкою викликів, які потребують уважного вирішення. Виклики, пов'язані з використанням технології блокчейн в бухгалтерському обліку, включають:

- впровадження блокчейну може бути складним та вимагати значних витрат, особливо для малих підприємств.

- для того, щоб блокчейн став широко використовуваною технологією в обліку, необхідно мати чітку нормативну базу, яка регулюватиме його використання.

- блокчейн, незважаючи на свої переваги, має ряд технічних обмежень, таких як низька пропускну здатність та обмежена масштабованість.

- взаємодія та сумісність з існуючими системами обліку, щоб уникнути конфліктів та забезпечити безперебійну роботу облікових процесів.

Таким чином, використання блокчейну у бухгалтерському обліку має потенціал перетворити традиційні методи, забезпечуючи ефективність, прозорість та надійність у фінансових процесах. Однак важливо вирішувати виклики, пов'язані з впровадженням цієї технології, такі як складність впровадження, необхідність регулювання, технічні обмеження та сумісність з існуючими системами. Ретельне врахування цих аспектів дозволить максимально використати потенціал блокчейну у бухгалтерському обліку і досягти значного покращення у фінансовій діяльності.

Література:

1. Попівняк, Ю. М. Технологія блокчейн у бухгалтерському обліку й аудиті: сучасний стан, можливості та перспективи застосування. Економіка, управління та адміністрування, (3(89), 2020. С. 137–144.

2. Ярощук О., Белова І. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Вип. 3-4. С. 28-44.

Секція 4. Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

*Аврамчук Єлизавета Євгенівна,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліського національного університету*

Шляхи вдосконалення управління прибутком ПАТ «Бердичівська фабрика одягу»

У сучасному бізнес-середовищі, охопленому швидкими змінами та поширенням конкуренції, ефективне управління прибутком стає важливою складовою стратегії підприємства. Актуальність визначається потребою у максимізації прибутковості та оптимізації використання ресурсів. Щоб досягти цих цілей, компанії повинні вдосконалювати свої методи аналізу, використовуючи передові аналітичні інструменти для прогнозування та оптимізації прибутковості. Впровадження інноваційних стратегій, а також розробка персоналізованих підходів до управління прибутком, допомагають підприємствам забезпечувати стійкий розвиток.

Для підвищення прибутковості підприємства необхідно постійно вести облік доходів і витрат, враховувати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, проводити ефективний маркетинг, стежити за продуктивністю праці на підприємстві, збирати інформацію про конкурентів, проводити ефективну цінову політику [1].

У контексті практичного дослідження враховувалися максимально можливі зовнішні та внутрішні чинники впливу, основою даних слугує річна звітність ПАТ «Бердичівська фабрика одягу» за 2019-2023 рр. На основі цих даних було здійснено прогноз прибутку підприємства на два наступні роки (рис. 1).

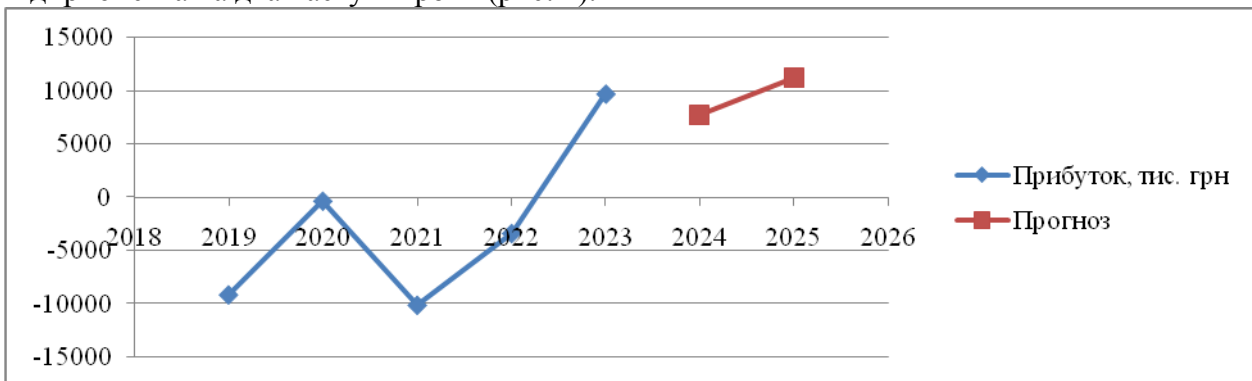

Рис. 1. Прогноз чистого прибутку ПАТ «Бердичівська фабрика одягу»

Із даного прогнозу видно, що незважаючи на від'ємні показники протягом 2019-2022 рр., підприємство збільшило свій прибуток у 2023 р. до 9759 тис. грн, що позитивним чином вплинуло на прогнозний показник. Зростання показника у 2023 р. може свідчити про те, що компанія розпочала впроваджувати ефективні стратегії щодо створення нових видів продукції або надання послуг, ефективному управлінні витратами й збільшенні обсягів продажу продукції.

За даними прогнозу, потенційний прибуток підприємства у 2024 р. складатиме 7787,7 тис. грн, а у 2025 р. цей показник збільшиться до 11264,6 тис. грн. Це свідчить про подальший розвиток і зміцнення фінансової стійкості компанії. Проте важливо звернути увагу на фактори, які можуть вплинути на ці показники, такі як ринкова кон'юнктура, зміни в законодавстві або наявність конкурентів на ринку.

Для ефективного функціонування важливим виступає стратегія управління прибутком підприємства, що зображена у вигляді діаграми-процесу, яка відображає послідовність етапів та їх взаємозв'язок (рис. 2).

Стратегія управління прибутком для ПАТ "Бердичівська фабрика одягу" включає кілька основних етапів, які допоможуть досягти мети збільшення прибутку та забезпечити стійкий розвиток компанії.

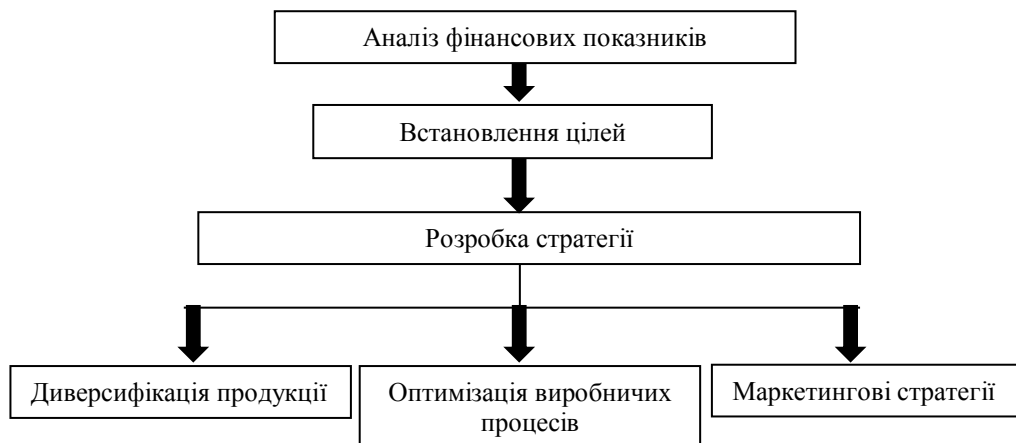

Рис. 2. Стратегія управління прибутком ПАТ "Бердичівська фабрика одягу"

На першому етапі проводиться аналіз фінансових показників, що включає детальний огляд фінансових звітів за попередні роки. Це дозволяє виявити тенденції та фактори, які впливають на прибуток компанії. Після цього визначаються ключові чинники, що сприяють збільшенню прибутку. Другий етап полягає у встановленні конкретних цілей щодо зростання прибутку на майбутні періоди. Для кожного періоду, наприклад, на 2024 та 2025 роки, розробляються SMART-цілі, які є конкретними, вимірюваними, досяжними, реалістичними та мають чіткий строк виконання.

Третій етап включає розробку стратегій для досягнення встановлених цілей. Це може включати диверсифікацію продукції, оптимізацію виробничих процесів, розробку маркетингових стратегій та акцент на якості продукції. На четвертому етапі впроваджується план дій та здійснюється контроль за його виконанням. План включає в себе розробку конкретних заходів для реалізації стратегій, а також визначення відповідальних осіб за кожен напрямок. Постійний контроль за реалізацією стратегії та аналіз її ефективності допомагає вчасно виявляти проблеми та коригувати плани. Останній етап передбачає регулярне оновлення стратегії відповідно до змін в економічному середовищі та конкурентному полі. Це дозволяє компанії залишатися адаптивною та ефективною в змінному бізнес-середовищі.

Запропонована стратегія управління прибутком для ПАТ "Бердичівська фабрика одягу" спрямована на систематичний аналіз фінансових показників, встановлення SMART-цілей, розробку ефективних стратегій та їх реалізацію через впровадження плану дій та постійний контроль, що дозволяє компанії адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та забезпечити стійкий розвиток.

Отже, дослідження фінансових показників та стратегії управління прибутком для ПАТ "Бердичівська фабрика одягу" наочно демонструє не тільки значущість аналізу минулих результатів і прогнозування майбутніх доходів, а й вирішальну роль ефективної стратегії управління прибутком у контексті стабільного фінансового розвитку компанії. Прогнозні дані свідчать про потенціал для подальшого зростання прибутку, вказуючи на важливість розробки та впровадження стратегій, таких як диверсифікація продукції, оптимізація виробничих процесів та маркетингові стратегії. Це підкреслює необхідність постійного аналізу та адаптації стратегій управління прибутком для відповіді на зміни у бізнес-середовищі та забезпечення стійких конкурентних переваг на ринку.

Література:

1.Павлюк І. О. Управління прибутком підприємств в умовах сьогодення. *Економічні науки*. 2020. № 1. С. 84-88.

Антуф'єв Тарас Вадимович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Використання офшорних зон як способу ухилення від оподаткування

Глобалізація світових фінансових відносин призвела до злиття кордонів національних фінансових ринків, формуючи інтегровану міжнародну фінансову систему. Це створило для країн нові можливості для мобілізації ресурсів та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Однак цей процес також створив умови для розвитку нелегального сектора економіки, що потребує подальшого узаконення та інтеграції в офіційну економіку. Представники тіньового сектора, які прагнуть легалізувати незаконно набуті кошти, часто використовують послуги злочинних угруповань, які спеціалізуються на "відмиванні" грошей через офшорні зони, ускладнюючи таким чином моніторинг руху цих капіталів.

Податковий кодекс України [1] визначає офшорні зони як території, що складаються з держав або частини їх територій, що залежать від цих держав, де можуть створюватися та діяти суб'єкти господарювання з офшорним статусом. У науковій літературі часто зустрічається термін "офшорна юрисдикція", який означає територію або країну, на яку поширюються пільгові умови оподаткування та здійснення господарської діяльності відповідно до чинного законодавства.

Офшорні зони приваблюють своїм сприятливим валютно-фінансовим режимом, відсутністю або мінімальними ставками оподаткування, високим ступенем захисту комерційної та банківської таємниці та лояльним державним регулюванням. Однак їх існування негативно впливає на країни-донори капіталу, які зазнають втрат через недоотримання податкових надходжень до бюджету, недержавний вивіз капіталу за кордон та посилення процесів тінізації економіки й корупції.

Використання офшорів для ухилення від оподаткування дозволяє суб'єктам господарювання уникнути сплати податків і зборів всередині країни, знизити ризик рейдерських захоплень та спростити судовий захист їх майнових прав і інтересів, а також вивести фінансові результати політичної корупції за кордон.

Державна фіскальна служба України, проаналізувавши зовнішньоекономічні операції, встановила, що переважна більшість великих експортерів України здійснювали свої фінансові операції з використанням посередників, розташованих у низько-податкових юрисдикціях, зокрема у Нідерландах, Кіпрі, Швейцарії. Водночас, важно відзначити, що на поточному етапі недостатньо ефективно функціонує механізм контролю у сфері трансфертного ціноутворення, а також охоплення перевірками компаній, що провадять ризиковані операції, становить менше 1%. Такий контроль має великий потенціал у боротьбі з легалізацією коштів через офшорні зони.

Через розбіжності та неоднозначність у чинному законодавстві спостерігається хаотична, несистемна та неузгоджена діяльність органів державної влади у цьому напрямку. Враховуючи ризиковані обсяги тіньового сектору економіки (30–40% за офіційними даними та 45–55% за розрахунками експертів, які не оподатковуються через неможливість вчасного виявлення), важливо представити на рис. 1 основні напрями уникнення сплати податків.

Основні способи ухилення від сплати податків [2]:

1. Маніпулювання фінансово-господарською діяльністю шляхом перекручування та зміни результатів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

2. Ухилення від представлення фінансової звітності та податкових декларацій, а також здійснення операцій без належного документального оформлення.

3. Порухення правил облiку економiчних показникiв, яке може включати неправильний бухгалтерський облiк операцiй та рахунковi помилки.

4. Подання до податкових органiв документiв, що дають право на податковi пiльги, без належного iх обгрунтування або права на цi пiльги.

5. Використання фiрм, розташованих у офшорних зонах, для взаєморозрахункiв.

6. Залучення до взаєморозрахункiв "фiктивних" або афiлійованих контрагентiв.

З урахуванням постiйного зростання масштабiв цих порушень, виникає потреба у розробцi та законодавчому врегулюванні ефективної системи протидiї. У цьому контекстi доцiльно провести аналiз основних методiв протидiї ухиленню вiд сплати податкiв в офшорних зонах.

Основнi способи протидiї ухиленню вiд сплати податкiв[4]:

1. Удосконалення та спрощення нацiональної системи податкового законодавства.

2. Профiлактика податкових правопорушень та пiдвищення рiвня податкової культури.

3. Реалiзацiя принципу невідворотностi вiдповiдальностi за порушення законодавства у сферi податкiв i зборiв.

4. Зниження загального рiвня податкового навантаження.

Очевидно, що роль офшорних юрисдикцiй у механiзми "вiдмивання" доходiв, отриманих злочинним шляхом, є значною, а iхнє значення полягає в низькому рiвнi оподаткування, поширеннi пiльг на компанiї-нерезиденти, забезпеченнi ефективного режиму банкiвської та фiнансової таємницi тощо. Офшорнi зони також надають можливiсть здiйснювати рiзноманiтнi види операцiй, що включають великi обсяги грошових трансакцiй.

У пiдсумку можна зазначити, що на сучасному етапi склалися сприятливі умови для активного вiдмивання коштiв, що пiдкреслює необхiдностi термiнової реакцiї на це явище. Головнi заходи слiд спрямувати на удосконалення дiючого податкового законодавства та розширення спiвпрацi з суб'єктами протидiї легалiзацiї коштiв, одержаних злочинним шляхом, а також з податковими органами iнших країн. Важливо враховувати мiжнародний досвiд у боротьбi з такими явищами, оскiльки протидiя легалiзацiї доходiв, одержаних злочинним шляхом, неможлива без цього. Результати проведених дослiджень свiдчать про використання рiзноманiтних методiв, схем та механiзмiв вiдмивання коштiв через офшорнi зони у зусиллях уникнення оподаткування.

Лiтература:

1. Податковий Кодекс України вiд 02.12.2010р. № 2755-VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

2. Копытко М., Vinichuk M. USE OF OFFSHORE ZONES AS A WAY OF AVOIDANCE FROM TAXATION. "Scientific notes of the University"KROK". 2021. P. 79–88. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-79-88>

Бачинський Дем'ян Вадимович,

здобувач вищої освіти на бакалаврському рiвнi

факультету управління та економіки

Хмельницького університету управління та права імені Леонiда Юзькова

Фiнансовi ресурси банкiвської системи України: поточний стан та можливостi нарощення

В умовах вiйни українська банкiвська система України потребує змiцнення фiнансової стiйкостi та ефективного функцiонування. Криза в цiй сферi може мати катастрофiчнi наслiдки для економiки країни. Тому ефективне формування та управління фiнансовими ресурсами стає для банкiвських установ надзвичайно важливим завданням.

Фінансові ресурси – це основа безперебійної роботи банку, його фінансової стійкості, конкурентоспроможності, ліквідності та довіри клієнтів. Завдяки їм банки можуть задовольняти потреби як юридичних, так і фізичних осіб у додаткових коштах.

Варто зауважити, що сучасний стан вітчизняного фінансового ринку значно ускладнює процес формування та використання ресурсів банками внаслідок впливу як зовнішніх (пандемія, війна, жорстка конкуренція на ринку), так і внутрішніх факторів (низька рентабельність активів, недостатня капіталізація, недосконалі механізми управління ризиками). Особливої гостроти набуває проблема недостатньої капіталізації банків, що негативно впливає на їхню конкурентоспроможність, рейтинг надійності та, зрештою, на стабільність всієї фінансової системи.

Так, упродовж 2020-2023 рр спостерігається скорочення кількості банків в Україні: з 74 банків у 2020 році їх кількість зменшилась до 65 у 2023 році. Проаналізуємо динаміку фінансових ресурсів банків України за 2020-2023 рр. (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка фінансових ресурсів банківської системи України у 2020-2023 рр. [1-2] (млн.грн.)

Показники	Роки				Відхилення абсолютне (+,-)	
	2020	2021	2022	2023	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.
Власний капітал	255514	255514	215840	251046	+46054	-39674
в тому числі статутний капітал	479932	481535	407021	405358	+1603	-74514
Зобов'язання	1612174	1798250	2135043	830679	+186076	+336793
Всього	1822814	2053928	2353592	2494853	+231114	+299664

Згідно даних табл. 1, власний капітал банківської системи України зріс на 6380 млн. грн. (3,04%) за 2020-2022 роки, але в 2022 році порівняно з 2021 роком зменшився на 39674 млн грн (15,5%) через війну. У 2023 року капітал також становив належний рівень, що свідчить про стійкість банківської системи. Проте структура капіталу залишається неоптимальною. Найбільшу частку фінансових ресурсів банківських установ займають зобов'язання, які з кожним роком зростають. Протягом 2020-2022 років та в поточному році основну частку у структурі зобов'язань склали депозити, зокрема у 2020 році вона дорівнювала – 85,37%, у 2021 році – 85,64%, у 2022 році – 90,42%. Тобто, основною частиною фінансових ресурсів банківської системи України є залучені, які утворюються за допомогою депозитних операцій банківських установ. Оскільки банки є фінансовими установами, то від структури, об'єму та ціни залучених фінансових ресурсів залежить їх рівень прибутковості та ліквідності, тому особливої актуальності набуває формування достатнього обсягу депозитних ресурсів.

Хоча загальна сума фінансових ресурсів українських банків за досліджуваний період росла на 36,8%, що переважно пов'язано з поступовим збільшенням власного капіталу. Зростання капіталу більшості українських банків було досягнуто за рахунок:

- переоцінки основних засобів: що не свідчить про реальне збільшення капіталу;
- залучення коштів на умовах субординованого боргу: які не є постійним джерелом формування власного капіталу;
- надходження раніше не сплачених відсотків: що також не є стійким джерелом доходу.

Тому, незважаючи на наявне зростання фінансових ресурсів банків, реальне зміцнення капітальної бази банківської системи України може бути не таким значним, як здається на перший погляд.

Проведене дослідження показало такж зростання впродовж 2020-2022 рр. депозитних ресурсів банку, що засвідчує підвищення довіри до банківських установ.

Найбільшу частку депозитів становили кошти на вимогу, проте для стабільної роботи вітчизняних банків, активізації кредитування клієнтів (особливо суб'єктів господарювання) необхідне нарощення строкових, зокрема довгострокових депозитів. Тенденція зменшення строкових вкладів фізичних осіб у банківській системі – результат, з одного боку, суттєвого зменшення відсоткових ставок по депозитах у 2021 році, а з іншого боку, військових дій у 2022 році, що негативно вплинуло на бажання клієнтів розміщувати кошти на банківських депозитах на строковій, а тим більше довготривалій основі [3].

Збереженню та ефективному використанню фінансових ресурсів банків для стабільної роботи банківської системи України сприятимуть наступні дієві заходи:

1. Ефективна політика залучення депозитів на термін понад 1 рік:

– диверсифікація каналів залучення: розширення мережі відділень, використання онлайн-банкінгу, співпраця з небанківськими фінансовими установами.

2. Державна політика гарантування вкладів:

– розширення суми гарантованого депозиту: забезпечити захист більших сум коштів вкладників, підвищити довіру до банківської системи.

– спрощення процедури отримання гарантійних виплат: мінімізувати бюрократичні бар'єри, забезпечити швидке та зручне отримання коштів вкладниками.

3. Нарощування банками власного капіталу:

– збільшення прибутку: оптимізація витрат, розширення спектру банківських послуг, інвестування в рентабельні активи.

– випуск акцій: залучення коштів інвесторів шляхом розміщення акцій на фондовому ринку.

Реалізація окреслених нами заходів сприятиме збільшенню вітчизняними банками обсягів депозитних ресурсів, підвищить їх фінансову стійкість та платоспроможність, стимулювати кредитування реального сектору економіки та сприятиме економічному зростанню країни.

Література:

1 Кількість банків в Україні. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>

2. Пасиви банків України Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive/>

3. Основні показники діяльності банків України. Наглядова статистика. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>

Берега Владислав Романович,

*здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Фондовий ринок України: стан і та перспективи розвитку

Фондовий ринок є важливою складовою фінансового ринку та й економіки будь-якої країни, що забезпечує залучення капіталу для розвитку бізнесу, а також стимулює економічне зростання. В Україні, не дивлячись на складну політичну та економічну ситуацію, є значний потенціал для швидкого розвитку фондового ринку. Тому метою нашої роботи є аналіз перспектив розвитку фондового ринку в Україні з врахуванням передового досвіду європейських країн задля виявлення переваг, недоліків та ризиків інвестування на вітчизняному фондовому ринку. З цією метою використовуємо можливості порівняльного, системного та SWOT-аналіз.

На думку інвестиційного банкіра й фінансового аналітика Сергія Фурси «формально фондовий ринок в Україні існує, але чи виконує він не виконує стандартну функцію» [1]. Основною причиною цього є занадто високий, недоступний для усіх поріг входу для

учасників на фондовий ринок. Підтвердженням цього є й інформація аналітика компанії «Eprogi group» Артема Берковича, що «Мінімальна сума інвестицій в державні облігації є 11500 грн., в корпоративні облігації від 47000 грн., поріг для входу купівлі дивідендних українських компаній - 36750 грн., а суми інвестиції в міжнародні компанії починаються з 700 дол. США, вихід на IPO - з 2000 дол. США [2]. Невтішним є факт анулювання ліцезії в 2021р. Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку для ПРАТ «Українська фондова біржа» через відсутність професійної діяльності на фондовому ринку у 2020р., що теж підтверджує гальмування розвитку вітчизняного фондового ринку [1].

Для порівняння зазначимо, що фондовий ринок України має наразі дуже низький рівень розвитку, або взагалі відсутній, з наявними проблемами капіталізації та обмеженим вибором фондових інструментів і потребами ефективного регулювання на шляху до євроінтеграції. Тоді як на європейському фондовому ринку є широкий вибір фондових інструментів з високорозвинутими деривативами, притаманне жорстке та комплексне регулювання й загалом достатньо високий рівень розвитку, зрілості та капіталізації. Відтак, на шляху розвитку фондового ринку України необхідно враховувати всі можливі переваги та недоліки для його учасників, зокрема:

- Переваги для:
 - інвесторів у цінні папери: отримання високого доходу, диверсифікація інвестиційного портфеля, захист від інфляції;
 - емітентів цінних паперів: можливості залучення капіталу для розвитку бізнесу, підвищення конкурентоспроможності, збільшення публічності та прозорості компанії.
- Недоліки для:
 - інвесторів у цінні папери: високі ризики втрати капіталу, необхідність спеціальних знань і досвіду, висока нестабільність і мінливість фондового ринку;
 - емітентів цінних паперів: високі витрати щодо виходу на фондовий ринок, жорсткі вимоги до інформаційної прозорості, ризик втрати контролю над компанією.

Якщо ж говорити про ризики інвестування на фондовому ринку, то можна виділити системні та несистемні. До системних відносяться: економічні, політичні, інфляційні ризики та ризики зміни процентних ставок. До несистемних ризиків відносять: ризик банкрутства учасників, ризики ліквідності, ризик маніпулювання ринком і недобросовісної поведінки учасників фондового ринку [2].

Крім того, вважаємо за необхідне провести аналіз сильних і слабких сторін вітчизняного фондового ринку для виявлення реальних можливостей і загроз його розвитку, що більш детально наведено в табл. 1.

Таблиця 1. SWOT-аналіз фондового ринку України

Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Загрози
Високий потенціал зростання	Невелика капіталізація	Зростання економіки	Політична і економічна нестабільність
Кваліфіковані кадри	Залежність від політичної і економічної ситуації	Залучення інвестицій з-за кордону	Зростання світових процентних ставок
Державна підтримка	Недостатня інформативність	Нові інструменти та технології	Фінансова криза

Враховуючи вищенаведене зазначимо, що головні перспективи розвитку фондового ринку України полягають, насамперед у наступному [3]:

- розвиток економіки (зростанні обсягів ВВП та розвитку бізнесу що буде стимулювати попит на капітал та збільшення пропозиції на цінних паперів);

- підвищення інвестиційної привабливості (покращення інвестиційного клімату в Україні, зниження політичних та економічних ризиків сприятиме залученню інвестицій на фондовий ринок.);

- розвиток інфраструктури ринку (нові технології, удосконалення законодавства сприятиме покращення привабливості українського фондового ринку та підвищенню ліквідності);

- інтеграція з європейським ринком (угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає поступову інтеграцію українського фондового ринку з європейським, що відкриє нові можливості для українських компаній та інвесторів).

Таким чином, розвиток фондового ринку України є важливою умовою для залучення інвестицій, стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності українських компаній. Незважаючи на наявні проблеми та ризики, український фондовий ринок має значний потенціал розвитку [4]. Для його реалізації необхідні зусилля держави, регуляторних органів, учасників ринку та інвесторів щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, підвищення прозорості та довіри до ринку, розвитку інфраструктури та інструментів фондового ринку.

Література:

1. Авдєєнко В. «Насос» інвестицій для економіки: навіщо Україні фондовий ринок.. 05.06.2021. URL. <https://apostrophe.ua/ua/article/economy/finansy/2021-06-05/nasos-investitsiy-dlya-ekonomi>

2. Жигір А. А. Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація. *Ефективна економіка*. 2012. №4. URL. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op>

3. Обух В. Фондовий ринок України: буде вигідно і підприємствам, і громадянам 27.01.2021. URL. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3178661-fondovij-rinok-ukraini-bude-vigidno-i-pidpriemstvam-i-gromadanam-ot-lis-sudi.html>

4. Князєва Т.В. Марина А.С. Корпоративне управління та адміністрування, їх стандартизація і роль у розвитку фінансового ринку. Collective monograph. 2021, 528 с.

Боднар Тарас Сергійович,

*здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету управління та економіки*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Теоретико-практичні аспекти функціонування системи пенсійного забезпечення звільнених з військової служби осіб

В умовах повномасштабної війни, актуальність даної теми є безпрецедентною як під час ведення бойових дій, так і після закінчення війни. Тому виникає необхідність дослідження аспектів функціонування системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби з огляду на належне фінансування даної категорії осіб та практичного застосування нормативно-правових актів, які регулюють дану сферу.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців є гострим питанням як сьогодні, так і впродовж багатьох років після перемоги українського народу над агресором. Це в свою чергу піднімає питання як належного функціонування системи пенсійного забезпечення військовослужбовців, так і відповідності чинного законодавства щодо буденних реалій, а особливо гостро стоїть питання гідного фінансового забезпечення осіб, звільнених з військової служби.

Відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб» (далі – Закон), держава гарантує гідне пенсійне забезпечення осіб, які мають право на пенсію за цим Законом. Такі гарантії надаються шляхом встановлення вказаним особам пенсій не нижче прожиткового мінімуму,

визначеного законом, перерахунок призначених пенсій у зв'язку із збільшенням рівня грошового забезпечення, надання передбачених законодавством державних соціальних гарантій, вжиття на державному рівні заходів, спрямованих на їх соціальний захист [1].

Пенсійне забезпечення є невід'ємною частиною системи соціального захисту громадян в цілому. Таким чином, захист прав військовослужбовців являє собою державно-примусову діяльність, що реалізується спеціально уповноваженими на це суб'єктами, по поновленню порушеного права та забезпеченню виконання юридичного обов'язку. Саме категорія забезпечення виконання юридичних обов'язків є насамперед ключовою, так як саме право на соціальний захист частково визначається державою як персональний обов'язок перед військовослужбовцями [2, с. 91].

Також варто зазначити, що надзвичайно важливе значення в сфері пенсійного забезпечення військовослужбовців також мають міжнародні багатосторонні й двосторонні договори та угоди, що регулюється ст. 12 Закону. На сьогодні основним принципом цих міжнародних договорів та угод є те, що держави домовляються між собою про збереження пенсійних прав громадян, які працюють на територіях даних держав, або ж переїжджають з території однієї держави на територію іншої. У кожному такому договорі або угоді визначаються основні положення, згідно з якими дане право безпосередньо буде гарантуватись [3, с. 117].

Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби має свої специфічні аспекти по відношенню до осіб, пенсія яким призначається відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Однією з таких відмінностей є пенсія за вислугу років.

Пенсія за вислугу років за певними специфічними ознаками досить подібна до пенсії за віком, адже її так само як і пенсію за віком призначають довічно, в незалежності від працездатності особи. При призначенні пенсії за вислугу років, в першу чергу, звертають увагу саме на трудовий стаж, а іноді і на вік. Пенсії за вислугу років притаманні також і певні відмінності. Згідно з нормами ст. 51 Закону України «Про пенсійне забезпечення», право на пенсію за вислугу років надається тим громадянам, які працюють на тих видах робіт, реалізація яких веде до втрати фахової працездатності чи придатності за станом здоров'я до досягнення громадянином такого віку, що надає право на призначення пенсії за віком на загальних умовах [4, с. 165-166].

За умовами призначення пенсійне забезпечення військовослужбовців класифікується за такими вислугами:

1. Пенсія за вислугу років.

1.1. Після звільнення зі служби, незалежно від віку, при наявності календарної вислуги 25 років і більше.

1.2. При досягненні на день звільнення зі служби 45-ти річного віку, за наявності 25 років і більше страхового стажу з яких не менше 12 років 6 місяців становить служба в силових структурах.

2. Пенсія по інвалідності.

Після звільнення зі служби, незалежно від віку та тривалості служби в разі, якщо інвалідність настала в період проходження служби або не пізніше трьох місяців після звільнення зі служби, або якщо така інвалідність настала пізніше трьохмісячного терміну після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання (травми, поранення, контузії, каліцтва тощо), яке виникло в період проходження військової служби.

3. Пенсія в разі втрати годувальника.

Призначаються непрацездатним членам сімей загиблих, померлих або таких, що пропали безвісти військовослужбовців, якщо годувальник помер у період проходження служби або не пізніше 3 місяців після звільнення зі служби чи пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних у період проходження служби, а сім'ям пенсіонерів, якщо годувальник помер у період одержання пенсії або не пізніше 5 років після припинення її виплати [5, с. 132].

Опрацювавши зазначені матеріали, можна дійти висновку, що пенсійне забезпечення військовослужбовців чітко регламентовано нормативно-правовим актами, які регулюють дану сферу, і здійснюється відповідно до норм чинного законодавства, забезпечуючи тим самим чітку систему соціального захисту особам, звільненим з військової служби та членам їхніх родин. Фінансування пенсій військовослужбовців здійснюється щомісяця 5 числа шляхом перерахування коштів на рахунки банківських установ, уповноважених на виплату пенсій, та АТ «Укрпошта», які в свою чергу в подальшому здійснюють виплату зазначених пенсій.

Література:

1. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб : Закон України від 01.01.1992 р. № 2262-ХІІ. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.
2. Бейкун А., Клачко А. Соціальний захист військовослужбовців: нормативно-правове забезпечення та сутність. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 90-94.
3. Радченко Я.М. Правове регулювання пенсійного забезпечення військовослужбовців крізь призму застосування міжнародних актів. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. № 19. С. 116-119.
4. Бабич І.С. Специфічний аспект нарахування пенсії за вислугу років особи, яка не досягла 45 років та звільнилася зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України. *Юридична наука*. 2020. № 9 (111). С. 164-171.
5. Кравченко М.В., Вітенко З.Р. Особливості пенсійного забезпечення військовослужбовців в сучасних умовах. *Наукові перспективи*. 2023. № 9 (39). С. 129-136.

Вовк Альона Володимирівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Шляхи підвищення конкурентоспроможності банківської системи України

У сучасних умовах глобалізації, зростаючої конкуренції на фінансовому ринку то військових дій, питання конкурентоспроможності банківської системи України набуває суттєвого значення. Основні фактори, що впливають на конкурентоспроможність банківської системи, включають: макроекономічну нестабільність та необхідність постійного інноваційного розвитку банківської діяльності. Тому важливо виявити оптимальні стратегії, спрямовані на забезпечення високого рівня конкурентоспроможності банківської системи в умовах сучасного фінансового середовища та воєнного стану.

Вирішення проблем конкурентоспроможності є важливим завданням для будь-якої організації чи сектора економіки. Достатній високий рівень конкурентоспроможності допомагає банкам досягти стабільного розвитку, нарощувати ефективність діяльності, привертати інвестиції, забезпечувати збільшення прибутку та покращувати якість життя громадян. Вважаємо за необхідне звернути увагу на існуючі проблемні аспекти забезпечення конкурентоспроможності банківської системи України (рис. 1).

Як видно, з рис. 1, головними викликами на сьогодні для банківської системи України є високий рівень неплатоспроможності клієнтів банків та кредитних ризиків, що призводить до скорочення можливостей надання позик та збільшення збитків для банків, низька ліквідність характеризується тим, що деякі банки зазнають недостатньої ліквідності, що ускладнює видачу позик та забезпечення надійних фінансових послуг; високий рівень корупції та недостатня прозорість в банківській системі підбивають довіру клієнтів та інвесторів; банківська система України стикається з системними проблемами та недостатньою стабільністю в регуляторному середовищі, високі витрати на роботу та ефективність управління можуть негативно впливати на конкурентоспроможність банків, а також глобальні виклики характеризуються негативними макроекономічними подіями, які

мають значний вплив на конкурентоспроможність українських банків та ставлять всю систему в надзвичайно складні умови через виклики, в першу чергу, пов'язані з вторгненням російської федерації та пандемією COVID-19.

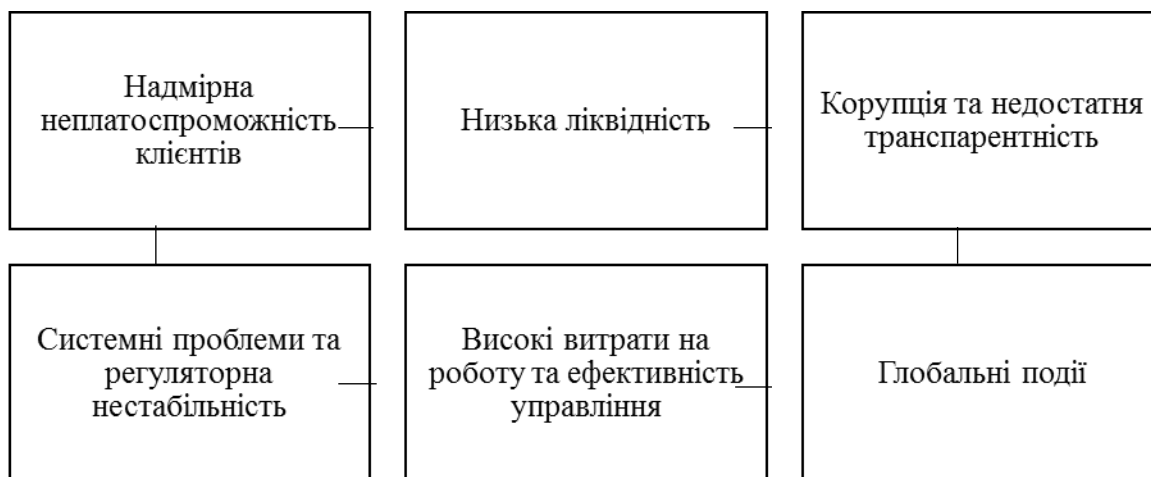

Рисунок 1. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності банківської системи України [1, с. 109].

Упродовж останніх років на ринку банківських послуг відбулися значущі зміни, як у сфері технологій, так і у процесах надання послуг. Ці зміни включають в себе автоматизацію та спрощення багатьох рутинних операцій, впровадження концепції «кредитного конвеєра», розвиток дистанційних каналів продажів та обслуговування, новий підхід до маркетингу та взаємодії з клієнтами, пропозицію зручних і зрозумілих продуктів, акцент на клієнтоорієнтованості, спрощення обігу документів, впровадження автоматизованих систем оцінки кредитоспроможності та багато інших

У цьому контексті розглянемо можливості вирішення проблем, що стосуються забезпечення конкурентоспроможності банківської системи України.

- 1) вдосконалення кредитного аналізу банку та диверсифікація портфеля;
- 2) розробка плану для забезпечення додаткової ліквідності в кризових ситуаціях;
- 3) активна співпраця банків з регуляторами;
- 4) оптимізація внутрішніх процесів та зменшення адміністративних витрат;
- 5) розроблення стратегії для зменшення впливу макроекономічних подій;
- 6) антикорупційні заходи тощо [2].

На сучасному етапі, в розвинутих країнах, банківський нагляд активно досліджує нову модель, відому як «Публічна звітність або ринкова дисципліна». Основні принципи цієї моделі базуються на ідеї, що в умовах ринкової конкуренції існують механізми, які через розкриття інформації про реальний стан банку підвищують рівень нагляду над банками та зміцнюють стійкість банківської системи. Щоб зберегти громадську довіру, банки повинні бути максимально прозорими, суворо контролюватися банківськими регуляторами та завжди зосереджуватися на підвищенні своєї стійкості та надійності. Це досягається шляхом підтримки на відповідному рівні власного капіталу, ефективного управління інвестиційною та кредитною політикою, раціонального управління ліквідністю, спрямованого на досягнення максимального рівня прибутковості та впровадження ефективного менеджменту.

Заходи стабілізації банківської системи є критично важливими для забезпечення фінансової стабільності та економічного розвитку України. Банківська система виконує центральну роль у фінансовій інфраструктурі країни, надаючи різноманітні фінансові послуги бізнесу і населенню. Серед головних цілей заходів стабілізації - захист депозитів громадян, забезпечення ліквідності банків, збереження кредитної доступності та запобігання системним кризам. Ці заходи сприяють підтримці довіри до фінансової системи та

забезпечують її надійність у незворотних ситуаціях. Таким чином, вони відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та економічному зростанні України.

Отже, підвищення конкурентоспроможності банківської системи в Україні є важливою метою, яка вимагає комплексного підходу. Це включає в себе реформи в регуляторному середовищі, інновації у використанні технологій, розширення продуктового спектру та вдосконалення обслуговування клієнтів. Умови війни чи кризи додають складності, але залишають пріоритетними завдання забезпечення фінансової стабільності та захисту даних. Гнучкість та спільна робота всіх сторін, включаючи уряд, банки і міжнародних партнерів, є ключовими факторами у досягненні успіху в цьому процесі.

Література:

1. Варцаба, В. І. Оцінка фінансової стійкості банківської системи України та шляхи її зміцнення. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2022. № 1 (57). С. 107-113.

2. Абрамчук М. Ю. Проблеми розвитку банківської системи України та шляхи їх вирішення. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/48949>

*Галянт Анастасія Миколаївна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Вплив банківських криз на реальний сектор економіки

Сьогодні одним із важливих сигналів про проблеми в економіці держави є банківські кризи, які також відображають роль банків як ключових учасників фінансової системи та їх вплив на економічний розвиток. Водночас, кризи в банківському секторі несуть загрозу для стабільності економіки та фінансової безпеки держави.

Сучасна наукова практика характеризує банківську кризу як крайнє загострене протиріччя, яке виникає у системі соціально-економічних відносин та яке може загрожувати їх життєстійкості. Банківська криза може порушувати стійкість системи, але при цьому вона радикально оновлює її [1]. Банківські кризи дійсно може розглядатися як крайнє загострення протиріччя в діяльності банків, що загрожує життєздатності всієї економічної системи держави.

У фінансовій теорії на сьогодні виділяють зовнішні та внутрішні причини кризи. Зовнішні причини пов'язують з тенденціями та стратегією розвитку економічних взаємовідносин та елементів на світовому рівні, рівнем конкуренції, станом політики в державі. Тоді як внутрішні причини кризи зумовлюються існуючими ризикованими маркетинговими стратегіями, внутрішніми конфліктами, недоліками в організаційних питаннях, недосконалістю інноваційної та інвестиційної політики. До основних факторів, які зумовлюють виникнення банківських криз слід віднести наступні [2]:

- скорочення сукупного попиту, та, як наслідок, виробничих потужностей, зниження величини доходів і прибутку;
- заміна устаткування, яке зносилось;
- падіння попиту на окремі різновиди продукції;
- збільшення податкових ставок та відсотків по кредитах;
- порушення законів у сфері грошового обігу;
- війна, політичні події та інші непередбачені ситуації.

В дослідженні питання банківських криз важливим є не лише виявлення дійсних їх причин, а й прогнозування можливих наслідків, які можуть нести як позитивний та негативний характер, зокрема:

- оновлення, оздоровлення, перебудова соціально-економічних відносин або їх руйнування, виникнення нових криз;
- загострення або послаблення кризи;
- різкі зміни, які відбуваються в економіці, що зумовлені виходом з кризи;
- довгострокові та короткострокові, якісні та кількісні, незворотні чи зворотні зміни в економіці.

До основних показників, які характеризують розвиток економіки та стан банківської системи слід віднести такі, як: обсяги ВВП, темп інфляції, обсяг наданих банківських кредитів, обсяги активів і пасивів банків. Відтак, вважаємо за доцільне проаналізувати два найбільш важливих показника розвитку економіки держави: обсяги ВВП та наданих банками кредитів в економіку, динаміка яких подана в табл. 1.

Як свідчать наведені в табл. 1 дані, зростання обсягів ВВП України у період 2020-2022рр. супроводжувалося збільшенням наданих банками кредитів. Так на кінець 2022р. обсяги ВВП зросли на 23,1% порівняно з 2020р., а обсяг наданих банківських кредитів в економіку держави – на 26,5%. При цьому динаміка ВВП у 2021р. і 2022 р. була вищою, ніж темпи росту наданих кредитів.

Таблиця 1 Динаміка обсягів ВВП та наданих кредитів в Україні у 2020-2022рр. [4].

Рік	Обсяг ВВП ,млн. грн.	Темп росту ВВП, %	Обсяг наданих кредитів, млн. грн.	Темп росту наданих кредитів, %
2020	4 227 175	-	948 386	-
2021	4 808 943	113,8	973 970	102,7
2022	5 191 028	107,9	1 007 648	106,2

У періоди криз роль держави в управлінні економікою і соціальними процесами значно зростає. Держава виконує роль організатора і координатора правових, фінансових, організаційних, управлінських заходів, що проводяться на всіх рівнях, особливо на мікрорівні. Держава бере на себе значну частину витрат по антикризовим заходам [3]. Відтак, зазначимо найбільш важливі напрямки антикризової політики держави:

- розробка нормативно-правового законодавства та методики регулювання антикризової сфери;
- розробка найбільш оперативних та ефективних заходів грошово-кредитної політики, які здатні стимулювати економічну ситуацію в країні;
- дієве та адекватне бюджетно-податкове регулювання з врахуванням зниження суми державного доходу;
- підтримка реального сектору економіки за рахунок розробки комплексу заходів, які мають бути націлені на розширення доступу суб'єктів господарювання до грошових коштів шляхом прямого кредитування з боку банківських установ.

Для врегулювання проблемних питань у функціонуванні банківського сектору, необхідно вжити таких заходів:

- вдосконалення механізму фінансування банківських установ;
- проведення доцільною та обґрунтованою політики у сфері макроекономіки та зовнішньої економіки;
- розробка та реалізація доцільної та ефективної протинфляційної та девальваційної політики;
- стримування росту обсягів державного боргу та збільшення зпозичень України на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках;
- збільшення обсягів державних гарантій на банківське кредитування для життєво важливих проектів і виробництв;
- проведення рекапіталізації банківських установ за рахунок бюджетних коштів.

Отже, за нормалізації функціонування банківської системи та економіки держави центральний регулятор в особі Національного банку України поступово повернеться до операційного акценту в здійсненні монетарної політики, який використовувався до початку

повномасштабного вторгнення росії та є характерним для країн з інфляційним таргетуванням.

Література:

1. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання : монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. 754 с.
2. Івасів Б.С. Гроші та кредит: підручник. К.: КНЕУ, 2022. 402 с.
3. Меглаперідзе А.С. Фінанси: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 419 с.
4. Національний банк України (НБУ). URL: <https://bank.gov.ua/>

Гандзюк Вікторія Олександрівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Оцінка фіскальної стійкості державних фінансів країн ЄС

Фіскальна стійкість державних фінансів є важливою умовою економічної безпеки та соціальної стабільності країн, особливо в умовах глобальних викликів та криз. Фіскальна стійкість означає здатність держави виконувати свої фінансові зобов'язання без надмірного підвищення податкового тиску або зниження якості публічних послуг.

Щоб стежити за фіскальною стійкістю, існують незалежні фіскальні установи, які визначаються Європейською Комісією. Вони виконують такі функції:

- моніторинг бюджету для перевірки дотримання фіскальних правил та оцінки ефективності податкової системи;
- надання консультацій уряду з питань фіскальної політики, включаючи публікацію власних поглядів та рекомендацій для поліпшення фіскальної стратегії;
- аналіз фіскальної політики шляхом порівняння реальних результатів з передбачуваними цілями та оцінка впливу заходів, які були реалізовані [1, с. 229].

Для оцінки фіскальної стійкості державних фінансів країн ЄС використовуються різні критерії та індикатори, які враховують структурні та циклічні фактори, рівень та динаміку державного боргу, дефіциту бюджету, фіскального простору, потенційного ВВП, демографічних та інституційних особливостей кожної країни.

Один з основних критеріїв фіскальної стійкості державних фінансів країн ЄС є дотримання правил Пакту стабільності та зростання, який встановлює максимальні допустимі рівні дефіциту бюджету (3% ВВП) та державного боргу (60% ВВП) для країн-членів ЄС. Ці правила спрямовані на запобігання надмірним фіскальним дисбалансам, які можуть загрожувати фінансовій стабільності та економічній інтеграції в ЄС. Однак, в умовах пандемії COVID-19, багато країн-членів ЄС були змушені збільшити свої фіскальні витрати та заборгованість для підтримки економіки та населення, що призвело до порушення цих правил. Тому, Європейська комісія тимчасово призупинила застосування Пакту стабільності та зростання до кінця 2022 року, дозволивши країнам-членам ЄС вести більш гнучку та стимулюючу фіскальну політику. Щоб впоратися з наслідками війни в Україні, цей винятковий захід продовжили ще до кінця 2023 року [2].

Іншим важливим критерієм фіскальної стійкості державних фінансів країн ЄС є дефіцит/профіцит бюджетів країн-членів ЄС. Дефіцит бюджету означає, що держава витрачає більше, ніж заробляє, і змушена позичати гроші на ринку або в інших держав. Профіцит бюджету означає, що держава заробляє більше, ніж витрачає, і може зменшувати свій борг або збільшувати свої резерви. Дефіцит бюджету не є завжди поганим, якщо він використовується для фінансування продуктивних витрат, таких як інвестиції в інфраструктуру, освіту, науку, охорону здоров'я тощо. Такі витрати можуть сприяти економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності та соціальному розвитку.

Однак, якщо дефіцит бюджету є хронічним, високим та фінансується за рахунок поточних витрат, то це може призвести до накопичення небезпечного рівня державного боргу, який ставить під загрозу фінансову стійкість. Профіцит бюджету не є завжди хорошим, якщо він досягається за рахунок зниження витрат на сфери, які важливі для економічного та соціального розвитку, такі як освіта, наука, охорона здоров'я тощо. Такий профіцит може свідчити про недостатнє фінансування цих сфер, що може погіршити якість публічних послуг, знизити рівень життя населення тощо. У 2021 році дефіцит бюджету ЄС становив 4,8 % від ВВП, а в 2022 році він зменшився до 3,4 % від ВВП [3, с. 85].

Ще одним критерієм фінансової стійкості державних фінансів країн ЄС є динаміка державного боргу, яка залежить від балансу первинного бюджету (без врахування виплати процентів за борг), номінального темпу зростання ВВП та середньої відсоткової ставки за боргом. За допомогою цих параметрів можна розрахувати стійкий рівень державного боргу, при якому він не зростає швидше, ніж ВВП. За даними Євростату, співвідношення державного боргу до ВВП в країнах-членах ЄС скоротилося з 87,4% на кінець 2021 року до 83,5% на кінець 2022 року. Найнижчі показники співвідношення державного боргу до ВВП були зафіксовані в Естонії, Болгарії, Люксембурзі, Данії, Швеції та Литві. Найвищий показник був зареєстрований у Греції, Італії, Португалії та Фінляндії [4].

Таким чином, фінансова стійкість державних фінансів країн ЄС є складним та багатогранним поняттям, яке потребує комплексної оцінки за допомогою різних критеріїв та індикаторів. Фінансова стійкість впливає на економічну та соціальну ситуацію в країнах-членах ЄС, а також на процеси інтеграції та співпраці в ЄС.

Література:

1. Крихтіна Ю. О. Карачарова К. А. Фінансова стійкість європейських країн в контексті сучасних викликів та загроз. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2022. № 80. С. 227-235.
2. Stability and Growth Pact. *European Commission*. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact_en
3. Панфілова Т. О. Реформування фінансової політики європейського союзу: досвід для України. *Актуальні питання*

Гладун Юлія Ігорівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Спрощена система оподаткування України в умовах воєнного стану

Спрощена система оподаткування завжди займала важливе місце в розвитку малого бізнесу України. Вона забезпечувала фізичним особам-підприємцям спрощений порядок адміністрування та звітності, що сприяло їхній ефективній діяльності. Однак, ситуація кардинально змінилася після 24 лютого 2022 р. Повномасштабне вторгнення агресора на територію України поставило перед українськими підприємцями нові серйозні виклики. За таких умов уряд України повинен був оперативно реагувати та вносити відповідні корективи в податкове законодавство, щоб підтримати вітчизняний бізнес і забезпечити його виживання в умовах війни.

Питання оподаткування фізичних осіб-підприємців за спрощеною системою в умовах воєнного стану набуло окремої актуальності, а тому такі вітчизняні науковці як Синчак В.П., Плекан М.В, Шепель І.В. та інші зосередили свої дослідження на ефективності та доцільності цих трансформацій в контексті підтримки підприємницької активності та економічного відновлення України в умовах війни.

Загалом Податковим кодексом України (далі - ПКУ) визначено, що спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, при якому окремі податки та збори змінюються на сплату єдиного податку (далі – ЄП) та ведеться спрощений облік та звітність. Загальновідомо, що існує чотири групи платників єдиного податку. Залежно від виду діяльності, кількості найманих працівників та доходу, який отримує фізична особа, і визначається група оподаткування за спрощеною системою, ці стандарти на період війни ніяк не змінилися [1].

Ще на початку війни, перед державою постало питання зниження податкового навантаження для фізичних осіб-підприємців, оскільки поряд із економічними труднощами, податкове навантаження могло стати додатковим серйозним тягарем. Різке скорочення доходів, неможливість провадити повноцінну господарську діяльність та істотні обмеження у роботі, в певній мірі могли позбавити підприємців можливості своєчасно та в повному обсязі сплачувати податки в рамках спрощеної системи. За таких можливих обставин, держава оперативно зреагувала та внесла зміни в податкове законодавство, щоб забезпечити збереження малого бізнесу, робочих місць та підтримати підприємницький клімат в умовах війни.

Так на початку березня Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дій воєнного стану» [2]. Згідно з даним нормативно-правовим актом на період воєнного стану та до його припинення, фізичні особи-підприємці, які є платниками єдиного податку першої та другої груп можуть не сплачувати даний податок, але при цьому по завершенню воєнного стану протягом 6 місяців вони все ж повинні здійснити відповідні сплати.

Здавалося б, фізичним особам-підприємцям було дозволено не сплачувати єдиний податок і відповідно надходження у місцеві бюджети, куди він зараховується мали б знизитися, проте цього не відбулося. Розглянемо таблицю 1.

Виходячи з зазначених даних, ми бачимо, що надходження єдиного податку до бюджетів не лише не зменшилися, але зросли, приріст 2023 р. до 2021 р. становив 20,8%. Це доводить, що податкова система та правильне адміністрування податків в Україні зберігають стабільність і здатність суб'єктів малого підприємництва сплачувати податки та наповнювати бюджети навіть в умовах складної економічної ситуації. Хоча й обсяги надходження ЄП до місцевих бюджетів зросли та досі займають друге місце, як один з головних бюджетоутворюючих податків (після ПДФО), їхня частка зменшилася у порівнянні з довоєнним періодом (рисунок 1). Перш за все, це можна пов'язати з тим, що зросли надходження ПДФО, зокрема військового, який до 1 жовтня 2023 р. зараховувався до місцевих бюджетів.

Таблиця 1. Надходження єдиного податку до місцевих бюджетів за 2021-2023 рр.

	2021	2022	2023	Приріст 2023 р. відповідно до 2021 р.	
				млрд грн	%
Загальні надходження	351,9	398,1	441,9	90	25,6
- єдиний податок	46,2	47,2	55,8	9,6	20,8

Примітка. Складено за даними [3]

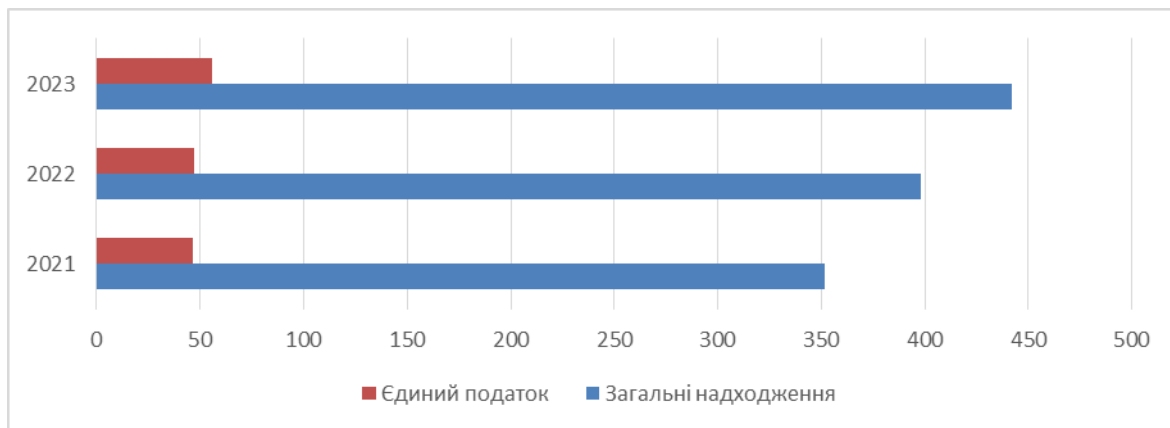

Рисунок 1 – Частка єдиного податку серед усіх надходжень до місцевих бюджетів за 2021-2023 р. (млрд грн)

Примітка. Складено за даними [3].

Також, якщо підприємець не сплачує єдиний податок, з нього знімається обов'язок подання декларації. Тобто, звітність може не подаватися за ті проміжки часу, коли суб'єкти господарювання не мали змоги сплачувати належні податки у зв'язку з критичним погіршенням економічної ситуації. Важливо зауважити, що також було надано право фізичним особам-підприємцям не платити єдиний соціальний внесок за себе. З одного боку, таке рішення забезпечує додаткове полегшення податкового тягаря, оскільки дозволяє спрямовувати обмежені фінансові ресурси на підтримку бізнесу та збереження робочих місць. Проте, з іншого боку, якщо не сплачується внесок, то під час виплати пенсій у майбутньому це обов'язково буде враховано. Відповідно до чинного законодавства, страховий стаж та розмір пенсійних виплат безпосередньо залежать від сплачених сум єдиного соціального внеску. Тому, коли ці платежі призупинялися, як у нашому випадку, через воєнні дії, це неминуче позначиться на майбутніх пенсійних правах працівників.

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що уряд оперативно відреагував на виклики, спричинені повномасштабним вторгненням росії в Україну і впровадив низку важливих змін до податкового законодавства. Зокрема, було надано можливість звільнення від окремих податків або їх відстрочка, а також спрощена звітність. Однак незважаючи на суттєве полегшення у вигляді можливості не платити єдиний податок першим та другим групам, його надходження все ж збільшилося. Хоча деякі з нововведень, зокрема звільнення від сплати єдиного соціального внеску, можуть мати певні негативні наслідки в майбутньому, загалом трансформації спрощеної системи оподаткування є важливим кроком для забезпечення виживання та відновлення вітчизняної економіки. Водночас слід розуміти, що ці зміни є тимчасовими і після завершення військових дій система оподаткування потребуватиме подальшого коригування.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дій воєнного стану: Закон України №2118-IX від 03.03.2022. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
3. Виконання доходів місцевих бюджетів. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv>

Тенденції розвитку медичного страхування в Україні

В сучасному світі однією з провідних характеристик розвитку країни є стан здоров'я її мешканців та рівень забезпечення населення якісними медичними послугами. Тому, надання громадянам рівного доступу до отримання висококваліфікованої медичної допомоги є пріоритетним напрямком для розвитку медичної реформи. Запровадження медичного страхування є основною метою виконання державою функції соціального захисту.

Провівши дослідження наукових публікацій в галузі медичного страхування та його особливостей варто зазначити, що значна кількість українських дослідників вивчали дане питання. Зокрема, В.Д. Базилевич, О.О. Вороніна, Т.Ф. Григораш, В.О. Євсєєнко, Ю.П. Кіріченко, Н.Г. Нагайчук та інші. Проте варто зазначити, що тема потребує подальшого дослідження, адже має значні прогалини в законодавчому регулюванні медичного страхування в Україні, а також потребують більш детального вивчення механізми диверсифікації страхових продуктів на ринку медичного страхування.

Термін «страхування» пояснюється як: «правовідносини щодо захисту страхових інтересів фізичних та юридичних осіб (страховий захист) при страхуванні ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування, за рахунок коштів фондів, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів таких фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством». Згідно 4 статті ЗУ «Про страхування» страхування пов'язане з життям та здоров'ям людини поділяється на різні класи страхування, що включають в себе окремі види, проте суттєвим недоліком є відсутність закону про його запровадження та реалізацію [1].

Відповідно до законодавства України не існує чіткого визначення поняття «медичне страхування», що виступає предметом для дискусій науковців. Проте, законом України «Про страхування» медичне страхування розглядається з точки зору різних класів страхування, зокрема [1]:

1. Страхування від нещасного випадку (у тому числі на випадок виробничої травми та професійного захворювання):

- а) Страхування від нещасних випадків;
- б) Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) ;
- в) Страхування медичних витрат;
- г) Медичне страхування;
- д) Страхування життя і здоров'я волонтерів на період надання ними волонтерської допомоги;
- е) Страхування життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини;
- ж) Страхування фінансової відповідальності, життя і здоров'я тимчасового адміністратора, ліквідатора фінансової установи та працівників центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, які визначені ним для вирішення питань щодо участі держави у капіталізації банку;
- з) Страхування життя і здоров'я фахівців у сфері протимінної діяльності (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на період їхньої участі у виконанні робіт з гуманітарного розмінування;
- и) Авіаційне страхування цивільної авіації;
- к) Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті;

л) Страхування працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України), які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, в тому числі здійснюють догляд за особами, які страждають на психічні розлади;

м) Страхування спортсменів вищих категорій;

н) Особисте страхування працівників відомчої (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд) ;

2. Страхування на випадок хвороби (у тому числі медичне страхування):

а) Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) ;

б) Страхування здоров'я на випадок хвороби;

в) Медичне страхування;

г) Страхування медичних витрат;

д) Страхування життя і здоров'я волонтерів на період надання ними волонтерської допомоги;

е) Особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини при виконанні ними службових обов'язків;

ж) Страхування медичних та інших працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я та державних наукових установ (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на випадок захворювання на інфекційні хвороби, пов'язаного з виконанням ними професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження збудниками інфекційних хвороб;

з) Страхування життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини;

и) Особисте страхування працівників відомчої (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд) ;

к) Страхування спортсменів вищих категорій;

л) Страхування фінансової відповідальності, життя і здоров'я тимчасового адміністратора, ліквідатора фінансової установи та працівників центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, які визначені ним для вирішення питань щодо участі держави у капіталізації банку [1].

Сьогодні в Україні традиційною системою забезпечення населення медичними послугами є національна система охорони здоров'я, відповідно до якої послуги охорони здоров'я оплачуються державою. Однак альтернативою забезпечення громадян медичними послугами є система обов'язкового (ОМС) і добровільного (ДМС) медичного страхування.

Обов'язкове медичне страхування являється частиною соціального страхування та виконується відповідно до базової програми обов'язкового медичного страхування, що затверджується урядом країни. На відміну від обов'язкового, добровільне медичне страхування є видом особистого страхування, що провадиться на комерційній основі та передбачає лише ті види медичних послуг та в такому обсязі, які визначені в укладеному попередньо страховому полісі. Обов'язкове медичне страхування покриває базовий перелік головних видів медичної допомоги та невідкладних станів, що встановленні державними структурами та є неприбутковим.

Проаналізувавши запити громадян можна стверджувати, що попит на страхові продукти на ринку медичного страхування збільшується. В умовах пандемій, військового стану суттєво зростають ризики, що спричинює розвиток конкуренції між страховими компаніями. Страхові агенти все жорсткіше конкурують між собою, розробляючи нові страхові програми для залучення фізичних та юридичних осіб. За 2020 рік з'явився новий страховий продукт зі страхування від COVID-19 і саме це пояснює підвищену популярність такого страхування, як захист здоров'я на випадок хвороби. Зазвичай такі

програми пропонують медичну допомогу при позитивному тесті на COVID-19 та як наслідок покриття витрат з амбулаторного лікування та перебування в стаціонарі.

Реформа системи організації охорони здоров'я України повинна включати розвиток ринку страхових послуг. Державна політика розвитку медичного страхування є важливою складовою загальної соціальної та економічної політики України. Її мета – забезпечити доступність якісної медичної допомоги для всіх громадян, а також захистити їх від фінансових ризиків, пов'язаних з лікуванням.

Основні принципи державної політики розвитку медичного страхування:

1. Соціальна справедливість: доступність медичної допомоги для всіх громадян, незалежно від їхнього доходу, соціального статусу та місця проживання.
2. Солідарність: розподіл ризиків між здоровими та хворими людьми.
3. Субсидіарність: підтримка державою тих, хто не може самостійно оплатити медичне страхування.
4. Ефективність: раціональне використання коштів, виділених на медичне страхування.

Реалізація державної політики розвитку медичного страхування дозволить:

1. Підвищити доступність якісної медичної допомоги для всіх громадян.
2. Захистити населення від фінансових ризиків, пов'язаних з лікуванням.
3. Підвищити ефективність використання коштів, виділених на охорону здоров'я.
4. Створити конкурентне середовище на ринку медичного страхування.
5. Підвищити рівень життя населення.

Державна політика розвитку медичного страхування є важливим інструментом забезпечення соціальної справедливості та доступності якісної медичної допомоги для всіх громадян України.

Література

1. Про страхування : Закон України від 01.01.2024 підстава - 2750-IX, 3498-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
2. Ніколаєнко С. Маркетингові дослідження ринку добровільного медичного страхування. Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки. 2016. №3.
3. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Пікус Р.В. Страхування : підруч. Київ : Знання, 2008. 1019 с
4. Григораш Т.Ф., Кіріченко Ю.П. Перспективи розвитку медичного страхування на ринку страхових послуг в Україні. Економічний простір. 2011. № 56/2. С. 138–148
5. Євсєєнко В.О. Форми медичного страхування та його організаційні основи. Вісник ДДФА : Економічні науки. 2009. № 2. С. 31–33.

Гришнюк Олександр Михайлович,

*здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету управління та економіки*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Напрями маркетингової підтримки агрострахування в Україні

Особливість та складність продажу послуг агрострахування підкреслюють важливість у сприйнятті споживачем цієї послуги як обов'язкової для забезпечення стійкості бізнесу. Однак ця обов'язковість не визначається прямою директивною нормою закону, але складається з неофіційного правила (інституту) - культури ведення агробізнесу. Ця культура передбачає обов'язкове застосування заходів щодо захисту бізнесу від існуючих об'єктивних ризиків. Через бойові дії продовжує зростати сума прямих збитків від зруйнованої інфраструктури агропромислового комплексу, яка за оцінками Київської школи економіки спільно з Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури, Міністерством

охорони здоров'я, Міністерством економіки та у співпраці з іншими профільними міністерствами і Національним банком України на початку 2024 року сягнула позначки 8.7 млрд. дол.[1] Та незважаючи на додаткові ризики, зумовлені війною, стимулювання позитивного ставлення до придбання послуг агрострахування вимагає спеціального інструментарію, що формується в межах маркетингової підтримки ризик-відповідальної поведінки, спрямованої на зміну уявлень споживачів щодо страхових послуг, а також передбачає активний вплив на розвиток ринкових інститутів, ефективність яких є ключовим чинником у зміні уявлень покупців.

Формування у споживачів уявлення про необхідність придбання агрострахування передбачає розширення впливу маркетингу на процес ухвалення рішення щодо покупок, впливаючи як на свідомість споживачів, так і на всі аспекти, що формують значимість та роль цієї покупки. Маркетингова підтримка ризик-відповідальної поведінки покупця є інструментом вдосконалення ринкових інститутів, який сприяє розвитку комунікативного середовища взаємодії учасників ринку та стимулює їх до активної співпраці. Це передбачає розширення традиційних компонентів комплексу формування попиту та стимулювання збуту, використання організаційних та інформаційних інструментів маркетингу з урахуванням активності всіх інституційних агентів ринку та необхідності узгодження їх позицій.

Для створення єдиного інформаційного середовища взаємодії між інституційними агентами ринку потрібно внести зміни до традиційної структури маркетингової інформаційної системи. Ці зміни полягають у додаванні блоків для збору та обробки інформації, яка безпосередньо не пов'язана з маркетинговою діяльністю окремих страхових компаній, але має важливе значення для розвитку ринкових інститутів агрострахування. Це включає поширення передових практик страхової підтримки, формування загальних стандартів обслуговування та споживання страхових послуг. Додатково, потрібно створити блоки маркетингового контролінгу, які забезпечують високий рівень якості обслуговування, що є важливим для сприйняття покупцями придбання страхових послуг як обов'язкового та зручного засобу захисту від ризиків.

Відзначимо, що складна структура агрострахових послуг ускладнює процес вибору для споживачів. Тому пропонуємо створення гармонійної маркетингової системи, щоб страхувальники могли краще зрозуміти склад та структуру послуг і використовувати їх як невід'ємну частину своєї діяльності. Аргументується, що цілі та результати дослідження маркетингу - формування ризик-відповідальної поведінки та вдосконалення ринкових інститутів - виходять за межі компетенції окремої компанії і можуть бути застосовані на інших ринках, де необхідна зміна правил та норм поведінки покупців. В роботі показано, що для досягнення цієї мети потрібно розширити маркетингові заходи, спрямовані на розвиток культури споживання страхових послуг та зміну поведінки учасників ринку. Також вказується, що маркетингова діяльність щодо формування ризик-відповідальної поведінки підтримує специфічний інститут ринку агрострахування, який формується не лише страховими компаніями, але й іншими учасниками ринку [2].

Встановлено, що досягнення ефективності у маркетинговій роботі з потенційними споживачами агрострахових послуг можливе лише за умови повного та масштабного впливу на ділову культуру вітчизняних виробників. Вони наразі розуміють сільськогосподарський бізнес як високоризикований, але збитки від природних катастроф розглядають як природну частину бізнесу, яка компенсується успіхами у благополучні періоди. Зміна цього підходу - одне з ключових завдань агрострахового маркетингу. Це досягається за допомогою підвищення освіти, активізації консультацій та удосконалення системи профільної освіти аграріїв.

Ще одним напрямком маркетингової підтримки ризик-відповідальної поведінки є стимулювання обов'язкової покупки, зробивши її привабливішою, зручнішою та вигіднішою для споживачів. Так як обов'язкова покупка розглядається як загально визнаний інститут

ринку, то процес її здійснення повинен бути стандартизованим та стати рутинним, підтримуваним єдиною маркетинговою системою.

Підкреслимо, що у сфері агрострахування цей процес розвивається. Деякі аспекти, такі як форми договорів та способи розрахунків, вже типізовані, але загальна система агрострахування ще не має чіткої та комфортної форми для сільськогосподарських виробників [3]. Це потребує додаткової маркетингової роботи, в якій беруть участь всі сторони: страхові компанії, об'єднання страховиків та сільськогосподарські підприємства, органи державного регулювання та підтримки агрострахування.

У цілому, всі інструменти маркетингу, спрямовані на розвиток ринкових інститутів, розглядаються як комплекс формування попиту та стимулювання збуту обов'язкової покупки, який реалізується страховою компанією у співпраці з основними учасниками ринку.

Отже, ключовою особливістю маркетингової інформаційної системи агрострахування є її широка спрямованість: вона спрямована не лише на традиційні комерційні завдання підтримки збуту, але й на сприяння узгодженню дій усіх учасників ринку, встановлення загальних норм і правил діяльності на ринку агрострахування, що є новим ефектом маркетингової діяльності.

Література:

1. Оцінка KSE Institute втрат від війни станом на січень 2024 року. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zrosla-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/>
2. Гречанюк Л. М. Страхування як метод ризик-менеджменту в агросфері. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2016. Вип. 244. С. 200-209.
3. Мамчур Р. М. Страхування ризиків виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2016. Вип. 247. С. 206-217.

Дров'яніков Максим Русланович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету управління та економіки*

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Роль центрального банку в забезпеченні фінансової стабільності

Протягом останніх років проблема збереження фінансової стабільності стає все більш актуальною. У зв'язку з цим у багатьох країнах центральні банки виконують роль відповідального органу або координатора національних програм з оцінки та підтримки стабільності фінансово-кредитної системи.

В умовах війни, першочерговими завданнями Національного банку України й усієї фінансової системи є максимальне забезпечення потреб оборони України та надійного функціонування фінансових ринків, безперебійної роботи банківської та платіжної систем. Для цього необхідно, щоб фінанси працювали стабільно, а державні фінанси та критична інфраструктура функціонували надійно. У такій складній ситуації Національний банк не може вирішити всі проблеми магічним чином. Кожне його рішення має свої плюси та мінуси, тому важливо чітко визначати пріоритети та мінімізувати загальні ризики при прийнятті рішень щодо грошової та валютної політики [1].

Традиційно головним завданням центральних банків є підтримка фінансової стабільності в економіці, зокрема цінової стабільності. Повноваження центрального банку в цій сфері зазвичай викладено в законодавстві про центральний банк. Однак, монетарна стабільність - не єдина мета центрального банку. Повсякденна робота центрального банку також зосереджена на підтримці фінансової стабільності в економіці [2].

Фінансова стабільність може бути розглянута як здатність фінансової системи ефективно виконувати три основні функції: забезпечувати безперервний розподіл ресурсів від власників заощаджень до інвесторів; оцінювати і управляти фінансовими ризиками з відносною точністю; та ефективно реагувати на фінансові та економічні несподівані події або шоки.

На думку автора, центральні банки є інститутами, які відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності. Це зумовлено, насамперед, тим, що центральні банки поряд з підтриманням стабільності національної валюти завжди несли відповідальність за стабільність банківської системи, а банки є центральним елементом фінансової системи, і виникнення системної нестабільності в банківському секторі негативно впливає на фінансову стабільність і має вкрай негативні соціально економічні наслідки для країни в цілому. Проте, забезпечення фінансової стабільності не може бути винятковою відповідальністю центральних банків. Це складне завдання, яке вимагає спільних зусиль багатьох державних органів, таких як Міністерства фінансів, органи фінансового нагляду та регулювання, разом з центральними банками [2].

Під час системної нестабільності у фінансовому та банківському секторах, роль центрального банку стає визначальною. Він вживає заходів для відновлення нормального режиму ліквідності, забезпечення безперервності платіжної системи та відновлення довіри до банківської системи. Крім того, центральний банк вживає заходів для підтримки фінансових установ, включаючи рекапіталізацію, реструктуризацію активів, реорганізацію та ліквідацію, з метою зміцнення їх фінансової стійкості.

Тому, фінансова стабільність є однією з найважливіших складових економічного розвитку, а її забезпечення вимагає комплексного підходу та взаємодії різних державних органів, зокрема, центрального банку. Національний банк України, не маючи прямих законодавчих повноважень у цій сфері, відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності фінансової системи країни, спрямовуючись на головні завдання моніторингу та підтримку фінансової стійкості. Хоча відповідальність за цей процес розподіляється між різними органами, важливо визнати вагому роль Національного банку в цьому контексті, оскільки він є ключовим гравцем у забезпеченні економічної стійкості та розвитку України.

Незважаючи на війну, економіка України минулого року зросла майже на 6%. Вагоме значення мав високий рівень адаптивності підприємств і населення до діяльності в умовах воєнного часу. Попри високі ризики, бізнес не боявся інвестувати кошти у свій розвиток. Водночас ракетний терор з боку росії не зупинив жодну галузь економіки: ані енергетичний сектор, ані металургію, ані аграріїв [3]. Діяльність банків, зокрема центрального банку, має значний вплив на інфляційну політику країни (рис. 1). Банки встановлюють процентні ставки, контролюють грошовий обіг і кредитування, що може впливати на загальний рівень цін у економіці.

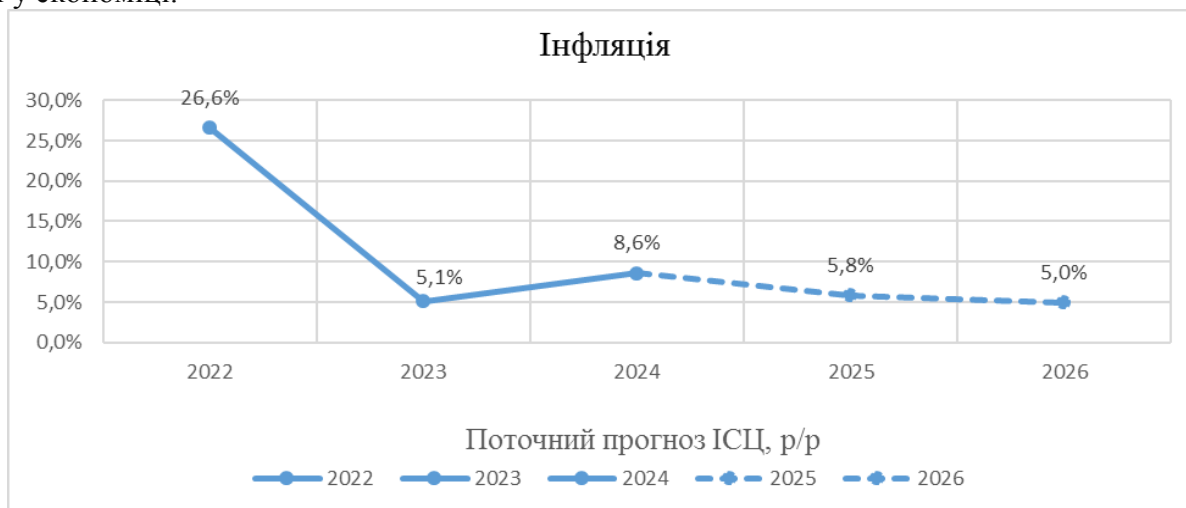

Рис. 1. Поточний стан та прогноз інфляції в Україні у 2022-2026рр. [3]

Як ми бачимо із рис. 1, інфляція у 2023 році стрімко знизилася, якщо порівняти з кінцем 2022 року. Якщо в перший рік повномасштабної війни споживчі ціни зросли на 26,6%, то минулого року – на 5,1%. Вагому роль у стримуванні інфляції й надалі відіграла фіксація тарифів на окремі житлово-комунальні послуги (газ, опалення, гарячу воду). Крім того, завдяки гарним врожаям суттєво сповільнилося зростання цін на продовольчі товари. Заходи НБУ з підтримання стійкості валютного ринку також мали вагомий внесок у сповільнення інфляції. По-перше, НБУ активно підтримував курс гривні за рахунок продажу валюти з резервів. По-друге, він забезпечував високий рівень привабливості гривневих інструментів для заощаджень (депозитів та ОВДП), що обмежувало попит на валюту. В результаті, ситуація на валютному ринку залишалася контрольованою, а курсові коливання були помірними та незагрозливими [3].

Підсумовуючи вищевикладене, ми впевнені, що зі свого боку НБУ й надалі проводитиме таку монетарну політику, яка б забезпечувала захист гривневих заощаджень громадян від інфляції. НБУ також обмежуватиме курсові коливання на валютному ринку, щоб уникати суттєвого погіршення очікувань бізнесу та населення. Це забезпечуватиме належний рівень довіри до гривні та заощаджень у національній валюті [3].

Література:

1. Петрик О. Політика національного банку України під час війни. *Socio-economic relations in the digital society*. 4, 46 (Dec. 2022). С.15–23. [URL: https://doi.org/10.55643/ser.4.46.2022.474](https://doi.org/10.55643/ser.4.46.2022.474).
2. Підхомний О.М., В. А. Вишневецький В.А. Роль центрального банку у забезпеченні фінансової стабільності. Львівський національний університет імені Івана Франка. Харків. 2011. С.127-130. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_3_3/127-130.pdf.
3. Просто про економіку (звіт за січень 2024 року). URL: [https:// bank. gov. ua/ ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiynogo-zvitu-za-sichen-2024-roku](https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiynogo-zvitu-za-sichen-2024-roku)

Жабак Олег Васильович,

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету управління та економіки
Західноукраїнського національного університету

Теоретичні основи дослідження економічної безпеки національної економіки

В умовах активізації глобалізаційних процесів, які характеризуються одночасним зростанням масштабів та розширенням географії міжнародної торгівлі й трудової міграції, відкритості національних економік, пошвидження інтеграційних процесів, спостерігається посилення впливу на економічну систему національної економіки та суспільства загроз зовнішнього характеру. З метою нівелювання та формування адекватної відповіді на зазначені загрози відбувається трансформація змісту та функції державної митної справи. В сучасних умовах уряди багатьох країн стоять перед проблемою пошуку балансу щодо забезпечення економічної безпеки національної економіки та надання спрощень суб'єктам ЗЕД.

Принципово важливим для осмислення сутності безпеки є, безперечно, виявлення суб'єктів і об'єктів забезпечення національної безпеки. Суб'єктами в історичному ракурсі є лише ті його учасники, які в ньому свідомо реалізують свої цілі, тоді як інші (незважаючи на обсяг наділених функцій), не є суб'єктами, а лише об'єктами чи засобами впливу суб'єктів на ці об'єкти. Крім того, суб'єкт існує за наявності певного рівня свободи - можливості діяти за своєю волею, тому забезпечення безпеки - це процес реалізації свободи суб'єкта як можливості власними силами визначати та реалізувати умови життя [3].

Отже, свобода і безпека тісно взаємопов'язані між собою явища, що утворюють фундаментальні аспекти соціального буття і є найважливішими характеристиками власне

соціальних суб'єктів. Відмітимо, ст. 4 закону України «Про основи національної безпеки України», визначено суб'єкти забезпечення національної безпеки [4].

Сукупність державних та інституціональних структур є розгалуженою, а деякого координуючого центру, до компетенції якого належить саме об'єктивізація системи економічної безпеки держави, немає. Тому є підстави стверджувати, що утворення сукупності державних та інституціональних структур не розв'язує проблему об'єктивізації системи економічної безпеки держави.

Відмітимо, категорія «національна безпека» використовується для характеристики стану основних сфер життєдіяльності суспільства в межах певної країни, в яких реалізуються життєво важливі інтереси, а саме: економічна, політична, гуманітарна, військова, культурна, екологічна, інформаційна та інші. У певному сенсі сфери національної та державної безпеки збігаються, коли держава розглядається як апарат реалізації національних інтересів, в тому числі і економічних. З цієї позиції до сфери державних інтересів і, відповідно, до сфери державної безпеки, відноситься діяльність державних органів за основними сферами життєдіяльності держави щодо реалізації національних інтересів.

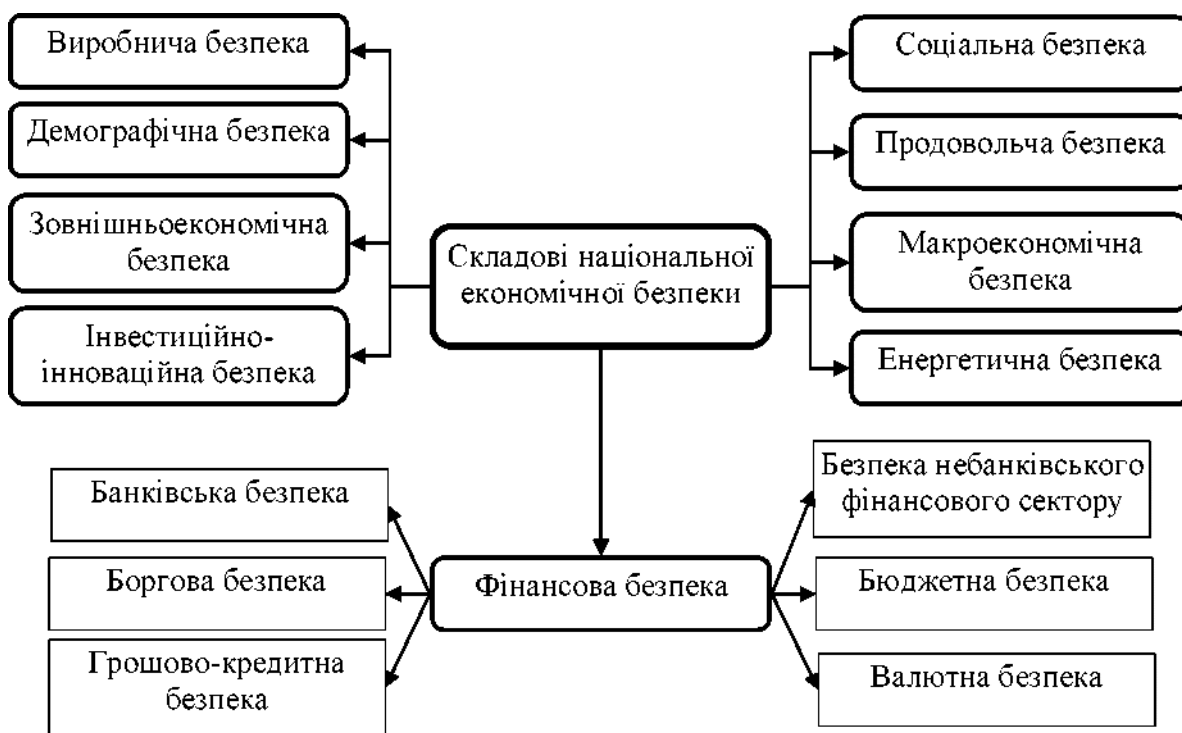

Рис. 1. Складові економічної безпеки України [1]

Важливо зазначити, що категорія «економічна безпека національної економіки» носить системоутворюючий характер і виступає не лише визначальним структурним компонентом у системі національної безпеки, але і однією із ключових характеристик економічної сфери держави, що ставить її в один ряд із базовими категоріями економічної теорії. Адже не можна досягти будь-якого рівня оборонної та ідеологічної безпеки, або соціальної злагоди без міцної та ефективної економіки. Питання економічної безпеки за комплексного підходу до вирішення проблем національної безпеки набувають першочергового значення для забезпечення політичної стабільності та надійності обороноздатності країни, її національної конкурентоспроможності, захисту інформації, ефективної соціальної політики тощо.

В економічній літературі під індикаторами економічної безпеки національної економіки розуміють реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері.

Індикатори виконують важливу інформаційну функцію, розкриваючи рівень економічної безпеки країни. При проведенні аналізу економічної безпеки доцільною є диференціація індикаторів на складові, кожна з яких характеризується окремим набором

показників. Ця система індикаторів повинна надавати можливість оцінювання кількісних параметрів і тенденцій розвитку економічної безпеки. Від стану безпеки кожного складової залежить дотримання економічної безпеки в цілому [2].

Система забезпечення економічної безпеки національної економіки ґрунтується на ретельному аналізі потенційних загроз та ризиків, пов'язаних з досягненням системою поставлених цілей. З цією метою в дисертаційному дослідженні актуалізовано класифікацію загроз економічній безпеці України, що дозволило сформулювати перелік індикаторів економічної безпеки, а саме систему показників за її складовими з метою виявлення вразливих сфер забезпечення економічної безпеки національної економіки та визначення основних напрямів мінімізування загроз внутрішнього та зовнішнього характеру.

В умовах подальшого розвитку глобалізаційних процесів та міжнародної економічної інтеграції відбувається певне нівелювання значення державних кордонів, оскільки діяльність усіх суб'єктів міжнародної економіки відбувається в єдиному відкритому економічному просторі. В умов збільшення масштабів ЗЕД, а також внаслідок підвищення рівня відкритості та взаємозалежності національних економік різних країн, актуалізується питання необхідності реагування на зростання зовнішніх загроз економіці безпеці національної економіки.

Література:

1. Бережнюк І. І. Сутнісна характеристика економічної безпеки держави як мультилатерального явища. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2016. №30. С. 101-106.
2. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів : моногр.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. А. Мазаракі. К.: КНТЕУ, 2010. 717 с.
3. Загрози економічній безпеці України: сутність, оцінювання та механізм упередження [монографія] / С. В. Онищенко, О. А. Пугач. Полтава: ПолтНТУ, 2015. 337с.
4. Про основи національної безпеки України: закон України (зі змінами). 2003. № 39, ст. 351.

Загуровська Вікторія Анатоліївна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Перспективи розвитку бізнесу в умовах війни

Внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну підприємства втратили ринки збуту на окупованих територіях, значно зросли ціни на сировину та енергоресурси, а воєнні дії зумовили ускладнення логістичних операцій в межах країни. Українська економіка зіткнулась з серйозними викликами, вирішення яких потребує правильного підходу. Внаслідок цього скоротилась кількість робочих місць та зменшилась купівельна спроможність населення. Саме це і окреслило мету мого дослідження.

За даними Національного банку України валовий внутрішній продукт (ВВП) зменшився на 29,1% з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України [1], що стало результатом окупації територій України, знищення інфраструктури, блокади чорноморських портів, розриву логістичних шляхів та масової міграції (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка обсягів ВВП України за 2021-2022 рр. [2]

Рік	Номінальний ВВП, грн	Реальний ВВП, грн.	Відхилення, (+,-), грн
2021	5459574	4363582	-1095992
2022	5191028	3865780	-1325248

Таким чином, за вищерозглянутими показниками, можна зробити висновки про те, що у 2022 році внаслідок воєнних дій обсяг виробництва зменшився, а ціни на товари та послуги

зросли, оскільки різниця між номінальним та реальним ВВП становила 1325248 грн. Вже два роки український бізнес функціонує в умовах війни, та попри всі труднощі він вистояв і почав активно розвиватись в 2023 році, адже підприємства навчилися працювати в стресових умовах та досить швидко адаптувались до нових обставин. У березні 2022 року 85% українських підприємств припинили свою діяльність, але в грудні того ж року лише 26% залишилися нефункціонуючими [3]. Допомагала адаптуватись бізнесу також держава. Для цього були впроваджені різні заходи щодо підтримки підприємців: введене пільгове оподаткування та тимчасово до червня 2022 року скасовано мито та ПДВ на всі імпортні товари. Крім того, держава запровадила грантову програму «Робота», яка допомагла підприємцям-початківцям відкрити власну справу.

Військовий стан став поштовхом для підприємців стосовно перегляду стратегії ведення бізнесу. Багато підприємств, які працювали на сході країни, відкрили філії в центральній та західній частинах України, а деякі – за кордоном. Такі підприємці знайомлять іноземний ринок з українськими продуктами та послугами.

Оскільки війна призвела до зміни поведінки та потреб споживачів, підприємці повинні детально вивчити ринок та проаналізувати, на які товари та послуги є попит. Найбільш доцільний бізнес – це виробництво товарів військового та подвійного призначення. Серед таких товарів і надалі матимуть попит: одяг, взуття, спальники, аптечки, бронжилети та інші військові аксесуари.

Таким чином, функціонування бізнесу в умовах війни є важливим фактором для підтримки економічної стійкості нашої країни. Це забезпечує податкові надходження, робочі місця та стимулює економічну активність. Для забезпечення економічної стабільності уряд впровадив значну кількість програм: скасування податкових перевірок, надання податкових пільг та звільнення від сплати ЄСВ у випадку, якщо підприємці не отримують доходів.

Література:

1. Національний банк України. URL: <https://minfin.com.ua/>
2. Міністерство фінансів України: валовий внутрішній продукт (ВВП) України. URL: <https://minfin.com.ua/>
3. Як український бізнес адаптувався до умов війни. URL: <https://denzadnem.com.ua/ato/138064>

Кашуба Леонід Вікторович,

*здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету управління та економіки*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Фінансування інноваційної діяльності в Україні: виклики та перспективи

У наш час Україна стикається з низкою складних завдань у сфері фінансування інноваційної діяльності. Серед них важливо зазначити потребу у збільшенні обсягу інвестицій в інновації з обох джерел – як державних, так і приватних; необхідність вдосконалення управління інноваційною системою з належними результатами для фінансування інноваційної діяльності; а також необхідність коригування прорахунків стосовно фінансування інноваційної сфери, включаючи розробку продуктивних інструментів сприяння підприємницького сектора, зокрема малих та середніх підприємств, і залучення первинного і венчурного капіталу тощо [1, с. 21]. Крім того, залишається проблема фінансування інноваційної діяльності в Україні, що полягає у тому, що фінансування переважно концентрується на великих державних установах та їх стратегічних програмах. Це призводить до того, що інноваційну діяльність у підприємницькому секторі фінансують компанії з власних джерел, що свідчить про відсутність інших доступних ресурсів та є структурним викликом для малих і середніх підприємств.

Відповідно до тверджень В. Г. Андреевої, основні проблеми, які ускладнюють фінансування інноваційного розвитку підприємств в Україні, включають невисокі обсяги витрат підприємств на інноваційну діяльність, спрямованість витрат на купівлю машин, обладнання та програмного забезпечення, недостатню участь у внутрішніх та зовнішніх науково-дослідних роботах, нестачу власних коштів та недостатню фінансову підтримку інноваційної діяльності підприємств з боку держави, а також відсутність довготермінового кредитування інноваційної діяльності підприємств від банківського сектору та підвищений ризик будь-яких форм інвестування [2, с. 15].

Протягом останнього десятиліття Європейська Комісія систематично збирала та аналізувала дані щодо заходів та підходів до підтримки інноваційної діяльності у країнах-членах ЄС. Цей досвід разом з конкретними успішними прикладами слід враховувати при подальшій розробці стратегій фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Враховуючи досвід Європейського Союзу, можна згрупувати перспективи фінансування інноваційної діяльності у наступні категорії:

- підтримка та зростання фінансування науково-технологічної сфери на довгостроковій основі, привертання інвестицій на користь малих і середніх підприємств, перерозподіл уваги держави на фінансування науково-дослідної діяльності та інновацій;
- розробка комплексу інструментів для урядового фінансування інновацій, зокрема, для малих і середніх підприємств (наприклад, гранти, позики, цільові програми); також важливою є роль держави у розвитку ринків венчурного капіталу;
- фінансування інноваційної діяльності здебільшого на конкурсній та колегіальній основі, що сприятиме активізації інноваційної системи та підвищить її ефективність.

Для ефективного розвитку інноваційної системи необхідно не лише розробляти інструменти сприяння інноваційної діяльності та збільшувати рівень інвестицій, але й поєднувати професійні знання. Наукова експертиза в контексті організації фінансування потребує доповнення підприємницьким та інноваційним досвідом [1, с. 22].

Крім того, для підтримки інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств важливо акцентувати увагу на розробці та впровадженні інструментів податкового стимулювання інноваційної діяльності. Ці інструменти можуть включати податкові заходи, такі як податкові знижки (зменшення оподаткування на суму інвестиційних витрат, що відповідають критеріям, встановленим державою), податкові канікули (для підприємств, що спеціалізуються в сфері пріоритетних напрямів інноваційного розвитку, а також для новостворених підприємств, які виробляють високотехнологічну продукцію), податкове списання (скорочення оподаткованого доходу), податкові кредити (зниження обсягу податкового зобов'язання) та застосування різних ставок податків або їх зниження в залежності від обсягу та напрямку інноваційної діяльності для підприємств, що експортують високотехнологічну продукцію [2, с. 16].

Отже, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності протягом останніх двадцяти років залишаються власні кошти суб'єктів господарювання. Важливою є формування раціональної структури джерел фінансування, яка передбачає пошук таких фінансових ресурсів, що сприятимуть збільшенню обсягів виробництва за рахунок залучення державних та приватних, внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування. Актуальним залишається питання стимулювання інвесторів для підтримки наукових досліджень, технічних інновацій та інноваційної діяльності. Також необхідно активізувати розвиток інноваційної інфраструктури, яка має сприяти впровадженню нових технологій та розширенню зв'язків між науковцями, винахідниками та бізнесом, як в українському, так і в іноземному контекстах. Крім того, необхідно розробити та впровадити єдину систему пріоритетних напрямків у науковій, науково-технічній та інноваційній діяльності, що сприятиме створенню конкурентоспроможного сектору наукових досліджень і технічних розробок, а також забезпечить сталий розвиток та національну безпеку.

Література:

1. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. Том 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів Остаточний варіант (проект від 19.10.2011). Київ : Фенікс, 2011. 76 с. (проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні»).
2. Андреева В. Г. Проблеми фінансування інноваційного розвитку України та шляхи їх вирішення. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: матеріали XI Міжнародного бізнесфоруму (Київ, 22 березня 2018 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 15–16.

Корба Валерій Юрійович,

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні

факультету управління та економіки

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Необхідність розвитку іпотечного страхування в умовах війни

Щодня кількість пошкоджених та зруйнованих житлових будинків збільшується внаслідок бойових дій та регулярних обстрілів. На початок січня 2024 року їх кількість перевищила 250 тисяч. Ця кількість включає 222 тисячі приватних будинків, понад 27 тисяч багатоквартирних будинків та 526 гуртожитків. Прямі збитки від руйнувань цих об'єктів оцінюються на \$58,9 мільярдів. Порівняно з даними на кінець 2023 року, ця сума зросла на \$4,8 мільярдів [1]. Це безумовно серйозна проблема, яка потребує негайного вирішення. Збільшення кількості пошкоджених та зруйнованих житлових будинків свідчить про нестримне зростання гуманітарної кризи та економічної дестабілізації. Першочерговим завданням є забезпечення безпеки та допомоги людям, які постраждали від конфлікту. Для вирішення цієї проблеми необхідна комплексна стратегія, яка включає відновлення пошкоджених будівель, надання медичної та гуманітарної допомоги, а також соціальну підтримку для людей, що втратили свої домівки.

Одночасно потрібно звернути увагу на створення додаткових можливостей, щодо іпотечного кредитування, адже навіть якщо будинок не знищений, але прилеглі території, інфраструктура, об'єкти роботи знищені ми отримуємо вимушених переселенців, які потребують житла на новій території, але не підпадають під програми компенсації. До того ж компенсація за програмою "єВідновлення" далеко не завжди перекриває завдану шкоду. У багатьох зруйновані приватні будинки, і щоб їх відновити потрібен мільйон гривень чи півтора. Відтак ця програма спрямована саме на відновлення, бо повне відшкодування передбачене іншими законами й ця система запрацює вже після репарацій з боку країни-агресора. Але людям потрібно проживати уже і планувати своє майбутнє інколи у максимально віддалених від лінії фронту областях. Звісно, необхідно вжити заходів для залучення фінансових ресурсів на відновлення пошкоджених будівель та інфраструктури. Це може включати в себе співпрацю з міжнародними організаціями, регіональними партнерами та донорськими країнами для отримання фінансової підтримки та технічної допомоги.

Але, важливо також розглянути можливості забезпечення житлових умов для людей, які втратили свої будинки, через програми іпотечного кредитування реконструкції та будівництва нового житла. Такі заходи сприятимуть відновленню гідної якості життя для постраждалих і сприятимуть їх швидшій соціальній реабілітації. Звісно, це достатньо серйозний виклик, що потребує забезпечення достатнього та своєчасного фінансування цієї сфери. Це свідчить про необхідність розробки ефективних механізмів для вирішення цих проблем, зокрема, щодо недоступності житла для більшості громадян, недостатньої кількості будівництва житла в порівнянні з попитом, великого обсягу застарілого та аварійного житла та високих цін на житло.

У багатьох розвинених країнах для вирішення цих питань широко використовується іпотечне кредитування як найефективніший ринковий інструмент забезпечення житлового будівництва. Проте, наразі існує проблема неопрацьованості нормативно-правової бази та механізму регулювання іпотечного ринку в умовах війни.

Зростаючий попит на житло вимагає уряду конкретних заходів щодо стимулювання розвитку житлового будівництва, розробки різних моделей та варіантів розвитку ринку житла з використанням іпотечного кредитування. Використання можливостей іпотечного кредитування для стимулювання ринку житла є одним з актуальних завдань на шляху подальшого розвитку житлового сектору економіки та підвищення рівня забезпеченості населення житлом.

Визначення системи іпотечного кредитування зазначає, що це сукупність взаємопов'язаних суб'єктів, об'єктів, інструментів та ринків, що працюють на основі єдиних принципів та процедур для досягнення дохідності фінансових ресурсів при кредитуванні під заставу нерухомості. Основними складовими такої системи є ринок іпотечного капіталу та ринок іпотечної нерухомості, які взаємодіють для забезпечення доступності та надійності іпотечних кредитів.

Успішне становлення та розвиток системи іпотечного кредитування передбачає створення інститутів, що обслуговують іпотечний ринок, тобто його інфраструктуру. Лише взаємодія всіх складових системи може знизити ризики для іпотечних кредиторів, підвищити доступність кредитів та підвищити надійність іпотечних облігацій, що дозволить залучити додаткові джерела кредитування.

Зауважимо, що факторами, які ускладнюють розвиток іпотечного кредитування в є низька ліквідність іпотечних активів, високі відсоткові ставки, відсутність повноцінного обігу іпотечних інструментів та постійне загострення військового конфлікту. Крім того, масовані ракетні удари суттєво поглиблюють проблему, адже об'єкт застави може бути знищений або пошкоджений, а зовнішні ринки рефінансування в існуючих умовах малодоступні.

Такі висновки з дослідження свідчать про значні виклики, що стоять перед розвитком іпотечного кредитування в Україні, а також вказують на необхідність впровадження комплексних заходів для подолання цих перешкод та забезпечення стійкого розвитку іпотечного ринку.

Наприклад, впровадження державних програм підтримки доступності житла для домогосподарств з низькими та середніми доходами, які втікаючи від війни залишили прифронтові території, або сума компенсації у 200 000 грн є недостатньою, щоб придбати нове житло. Ці програми можуть включати у себе субсидії на відсоткові ставки за іпотечними кредитами або програми першого внеску, які допомагають знизити фінансові бар'єри для отримання іпотечних кредитів для малозабезпечених верств населення.

Однак, для ефективного функціонування таких програм необхідно переглянути їх ефективність та рентабельність з точки зору фінансової стійкості ринку. Це може означати перегляд умов надання субсидій або розробку нових фінансових механізмів, які забезпечать стійке функціонування програм та уникнуть негативного впливу на фінансову систему. Додатково, для стимулювання іпотечного кредитування може бути важливим підвищення інформаційної прозорості ринку та впровадження сучасних технологій у процес надання кредитів. Це дозволить зменшити ризики для кредиторів та забезпечить більшу доступність для позичальників.

Отже, ефективне впровадження цих заходів може сприяти активному розвитку ринку іпотечного кредитування та забезпечити зростання доступності житла для населення. Для забезпечення стабілізації, розвитку та підвищення ефективності системи іпотечного кредитування сформульовано основні положення державної політики у цій галузі.

Література:

1. Оцінка KSE-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/
2. Дубина М. В., Разгуліна Н. О., Маруга О. М. Особливості розвитку системи

Костенюк Тарас Анатолійович,
*здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету економіки та управління ВНУ імені Лесі Українки*

Міжбюджетні трансферти

Забезпечення ефективного виконання функцій держави та місцевого самоврядування неможливе без належної матеріальної бази, забезпечення базових потреб мешканців територіальних громад. Наведене обумовлює необхідність створення, підтримання і модернізації відповідного стану об'єктів як житлової, так і соціальної та критичної інфраструктури. Зважаючи на те, що відповідні заходи потребують значних витрат, їх неможливим є їх фінансування лише за рахунок власних ресурсів місцевих бюджетів, запроваджений державою механізм міжбюджетних трансфертів покликаний вирішити проблему нестачі власних коштів місцевих бюджетів. Однак, воєнні дії на території України призвели до значних руйнувань об'єктів житлової і критичної інфраструктури, що, відповідно, зумовило необхідність перегляду усталених механізмів міжбюджетних відносин відповідно до потреб і обставин сьогодення. Мета дослідження є дослідити міжбюджетні трансферти.

Серед вітчизняних науковців, які досліджували питання формування, використання та значення міжбюджетних трансфертів для розвитку бюджетної системи, варто виділити таких, як В.М. Асадчев, І.О. Луніна, І.В. Алексеев, В.С. Загорський, О.П. Кириленко, О.В. Гончаренко, В.І. Кравченко, В.В. Баранова, В.Я. Швець, С.В. Слухай, І.С. Волохова та інші.

Міжбюджетні відносини є важливою складовою бюджетної системи будь-якої країни. Нині механізм організації міжбюджетних відносин перебуває у процесі динамічної трансформації під дією потреб вирішення завдань соціально-економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць і держави у цілому, усунення розбіжностей у фактичному розвитку регіонів шляхом покращення фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування.

Відповідно до Бюджетного Кодексу України (стаття 81) міжбюджетні відносини – це відносини між державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України.

Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень [1].

Інструментом досягнення цієї мети і є міжбюджетні трансферти. Міжбюджетні трансферти в Україні є основною формою реалізації міжбюджетних відносин і спрямовані на збалансування та вирівнювання фінансової спроможності відповідних бюджетів.

Згідно з Бюджетним Кодексом України (стаття 2, пункт. 32) міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Види міжбюджетних трансфертів, які використовуються в Україні, передбачені статтею 96 пункту 1 Бюджетного кодексу поділяються на:

- 1) базову дотацію (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- 2) субвенції;
- 3) реверсну дотацію (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій);
- 4) додаткові дотації [1].

Функціональна спрямованість кожного виду міжбюджетних трансфертів визначається цільовим та адресним спрямування коштів з одного бюджету до іншого.

За допомогою міжбюджетних трансфертів вирішується ціла низка проблем, серед яких:

- розподіл видатків відповідно до розподілу повноважень між виконавчою державною владою і місцевим самоврядуванням;
- забезпечення місцевих бюджетів дохідними джерелами для виконання власних і делегованих повноважень;
- перерозподіл через державний бюджет фінансових ресурсів від багатших у фінансовому розумінні бюджетів до бідних;
- формування умов для збільшення зацікавленості органів місцевого самоврядування у мобілізації доходів;
- використання у процесі виконання бюджетів різних форм і методів взаємодії між державним бюджетом і місцевими бюджетами [2, с. 80].

Необхідно зазначити, що в Державному бюджеті України затверджується обсяг міжбюджетних трансфертів окремо для кожного з відповідних місцевих бюджетів, якщо є підстави для надання й отримання відповідних міжбюджетних трансфертів. Але сучасна ситуація, а саме російсько-українська війна кардинальним чином вплинула на державний бюджет України. На фінансування національної безпеки та оборони йде кожна друга гривня видатків державного бюджету. Але грошей хронічно бракує, бюджет-2023 рекордно дефіцитний, але й бюджет на 2024 рік, який вже знаходиться на розгляді парламенту, буде не набагато ліпшим [3].

Подальший успішний розвиток міжбюджетних відносин в Україні передбачає можливість застосування передового світового досвіду. Але тут потрібно зазначити, що такий досвід не дає змоги знайти еталон, повністю придатний для України. У кожній країні існують свої особливості правового регулювання міжбюджетних відносин, які залежать від політичних, економічних та історичних традицій розвитку.

Отже, міжбюджетні відносини є важливим складником бюджетної політики, інструментом розвитку фінансових відносин між державою і місцевими органами влади. Однією з форм реалізації міжбюджетних відносин є міжбюджетні трансферти. За допомогою них на місцевому рівні вирішуються важливі питання, пов'язані з розвитком адміністративно-територіальних утворень. Сьогодні стан фінансування видатків органів місцевого самоврядування на виконання функцій і завдань у межах власної компетенції та реалізації делегованих центральною владою повноважень є надзвичайно складним.

Література:

1. Бюджетний кодекс: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-VI#Text>
2. Іоненко К.В. Дослідження факторів формування фінансового потенціалу регіону / К.В. Іоненко // Вісник Полтавського національного технічного університету. Полтава : ПНТУ, 2005. № 4(7). С. 80–84.
3. Як війна змінила бюджет України. URL: <https://finclub.net/ua/infographica/yak-viina-zminyly-biudzhety-ukrainy.html>

Котоній Назар Юрійович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету фінансів та обліку
Західноукраїнського національного університету*

Зарубіжний досвід фінансової грамотності населення

Актуальність питань низького рівня фінансової грамотності населення особливо зросла в останні десятиліття, коли значно загострилися проблеми непосильного особистого боргового навантаження, відсутності ефективних заощаджень, нездатності громадян вживати

ефективних заходів, спрямованих на захист власного добробуту тощо. Саме цей період ознаменувався посиленням уваги урядів розвинених країн світу до проблем підвищення фінансової грамотності населення.

У цей час у США, Великобританії, Австралії та інших державах починали діяти національні стратегії і програми підвищення фінансової грамотності, на реалізацію яких уряди спрямовували кошти з державного бюджету, а також залучали приватні і громадські організації. Сьогодні питання фінансової грамотності включені в обов'язкові і факультативні освітні програми багатьох країн світу.

Безумовно, у підвищенні рівня фінансової грамотності мають бути зацікавлені передусім самі громадяни, адже грамотний споживач фінансових продуктів і послуг виявляється краще захищеним від шахрайських дій зі сторони недобросовісних продавців таких продуктів і послуг. Низький же рівень фінансової грамотності населення призводить до прийняття неефективних інвестиційних рішень, збільшення рівня особистих боргових зобов'язань, передачі негативного фінансового досвіду підростаючому поколінню, неефективного формування пенсійних заощаджень тощо.

При цьому зазначимо, що оволодіння азами фінансової грамотності потребують усі категорії громадян. Так, у дітей основи фінансової освіченості формують уявлення про цінність грошей, створюють фундамент для розвитку постійних навиків планування сімейного бюджету і заощаджень. На жаль, основ фінансової грамотності не викладають у середній школі. А це міг би бути надзвичайно корисний урок для школярів (навіть, можливо, більш цінний, ніж безліч інших речей, котрі їм старанно викладають і які навряд чи колись пригодяться у повсякденному житті).

Не опікуються формуванням належного рівня фінансової грамотності молоді і у вищій школі, адже дисциплін, пов'язаних із формуванням навиків ефективного управління особистими фінансами, у робочих навчальних планах вищих навчальних закладів годі й шукати. Знання основ фінансової грамотності, безумовно, потрібне і дорослим громадянам для прийняття зважених фінансових рішень в процесі інвестування та оцінки пов'язаних із ним ризиків, а також для планування майбутнього пенсійного забезпечення.

У підвищенні фінансової грамотності громадян має бути зацікавлена і держава, адже високий рівень фінансової грамотності сприяє притоку тимчасово вільних коштів населення у фінансовий сектор країни, стимулює розвиток конкуренції на фінансовому ринку та забезпечує макроекономічну стабільність у суспільстві. Водночас, низький рівень фінансової грамотності населення обмежує можливості і знижує ефективність державного регулювання фінансового ринку. До того ж, з макроекономічної точки зору недостатній рівень знань у сфері функціонування фінансових послуг означає низький рівень залучення широких верств населення до їх споживання, а, отже, обмежує рівень і якість заощаджень та інвестицій, які загалом і формують потенціал економічного зростання країни.

Дослідження світової практики розвитку фінансової освіти показує, що рівень фінансової грамотності, розуміння проблематики та розвиненість стратегій для її вирішення значно відрізняються в різних країнах [2].

Вперше на державному рівні проблема фінансової освіченості населення була піднята у США. Причому зміст поняття «фінансова грамотність» сьогодні у Сполучених Штатах трактується дуже широко, включаючи, окрім питань ведення домашньої бухгалтерії, управління кредитами, пенсійного планування тощо навіть дії щодо управління грошовими доходами і витратами під час стихійних лих, терористичних актів або ж у випадку раптової хвороби. До того ж, популяризація освітніх економічних питань здійснюється досить активно, починаючи з початкової школи.

Скажімо, багаторічний досвід економічної освіти в США показав доцільність раннього знайомства дітей з базовими економічними поняттями. У цьому процесі важливе значення має формування поведінкових навиків, культури ділової комунікації, здатність відстоювати свої права без порушення прав інших членів суспільства, вміння вести переговори, працювати в команді, приймати на себе ризики і правильно оцінювати шанси на успіх.

Важливим є включення у навчальний план для школярів курсу з особистих фінансів, який надає їм навички у користуванні кредитними картками, уміння оцінювати й обирати схеми медичного страхування, розраховувати податкові платежі, аналізувати необхідність та доцільність взяття кредиту та інше [1]. Як результат, у США високий відсоток фінансово грамотних підлітків.

Широкого поширення в освітній практиці набули також ділові ігри, які дозволяють наблизити набуті знання до реальної ситуації та окреслити шляхи найбільш ефективного виходу з неї. Велика роль у пропаганді економічних знань відводиться засобам масової інформації (у США в 1990 -их роках навчальні програми транслювали близько 200 телестанцій, а понад 700 студій пропонували навчальні передачі по системі кабельного телебачення. Окрім формальної освіти дорослого населення, яка включає навчання в традиційних навчальних закладах за певним навчальним планом та отримання відповідного документу, який підтверджує рівень кваліфікації спеціаліста, у США широко розповсюджені різноманітні форми неформальної та інформальної освіти [3].

Довший час європейським лідером в організації фінансової освіченості населення вважали Швецію, яка володіє розгалуженою мережею безперервної освіти, доступної широким верствам. Однак потрібно відмітити, що програми підвищення фінансової грамотності активно реалізуються практично і у всіх країнах Європейського Союзу, а цільовою групою, на яку спрямовані основні зусилля урядів та громадськості цих країн, є молодь віком від 18 до 21 року. У той же час, кожна четверта з наведених програм спрямована на малозабезпечених громадян, кожна друга використовує декілька інструментів передачі фінансових знань, а кожна шоста реалізується приватними фінансовими інституціями [2].

Проте фахівці стверджують, що серед європейських держав найбільш глибоко і серйозно до питань фінансової освіченості підходять у Великій Британії, яка є однією з найпередовіших країн у сфері фінансової грамотності. Цьому сприяють, зокрема, досить високий загальний рівень інформованості населення із зазначених питань, розвиненість демократичних інститутів і фінансового ринку, усі учасники якого активно працюють над фінансовою просвітою населення.

У Франції популяризація фінансових знань триває понад століття. Саме у 1919р. тут запрацювала перша програма у сфері освіти, фінансів і педагогіки. Причому весь цей час фінансова освіта населення здійснювалася громадськими організаціями за фінансової підтримки банків та інших комерційних структур. І лише з 2003р. процес фінансової освіти населення набув офіційного характеру у зв'язку з прийняттям закону про фінансову безпеку. В наслідок цього, всім французьким громадянам, включаючи тих, що проживають у сільських районах, було забезпечено можливість доступу до набору телекомунікаційних послуг за соціально прийнятну плату, яку гарантує держава. Цей набір включає в себе телефонний зв'язок, електронну пошту, доступ до інтернет-ресурсів, правову інформацію, юридичні консультації та відкриті державні інформаційні ресурси [2].

З-поміж країн Східної Європи у сфері підвищення фінансової освіченості населення помітно вирізняється Польща, активні дії якої спрямовані на залучення до фінансової освіти передусім підростаючого покоління та малозахищених верств населення, а також на співпрацю з представниками засобів масової інформації щодо популяризації фінансових знань. Недарма портал Національного банку Польщі, який містить електронні навчальні курси, а також ігри, мультимедійні презентації, сценарії уроків з набуття фінансових знань і навиків, у 2005р. був відмічений нагородою Європейського інституту державного управління за ефективну практику в сфері державних послуг у категорії «Освітній портал, навчання» [2].

У Канаді за підтримки Фінансового споживчого агентства цієї країни у 2005 році відбувся перший симпозіум з питань фінансової грамотності, на якому зібралися понад 200 учасників з державного, некомерційного та приватного секторів, щоб розробити стратегію державної політики щодо фінансової грамотності населення. Розроблена ще у 2004 році для канадців програма "Практичні навички. Гроші" включає брошури та веб-сайти з порадами та

консультаціями з управління сімейним бюджетом, кредитами, плануванням пенсій та іншими важливими фінансовими питаннями [2].

Проблеми фінансової освіти останніми роками стали об'єктом пильної уваги і у державах Південно-Східної Азії та Тихоокеанського регіону. Серед зазначених країн виокремлюється Сінгапур, уряд якого зробив ставку на формування національної філософії «опори на власні сили», щоб кожен громадянин зміг досягнути фінансової незалежності і зберегти її у похилому віці. За останнє десятиліття в Сінгапурі було запроваджено кілька новаторських схем, освітніх програм та інструментів у сфері грамотного управління особистими фінансами, які довели на практиці свою ефективність і отримали високе схвалення громадськості.

Відтак, беручи до уваги передовий зарубіжний досвід та сучасні вітчизняні реалії, вважаємо, що для підвищення рівня фінансової грамотності наших співвітчизників необхідно більш активно використовувати засоби масової інформації, Інтернет, можливості дистанційного управління. У цьому контексті доцільним бачиться створення державного освітнього каналу, якість трансляції програм якого забезпечуватиметься шляхом залучення провідних науково-дослідних і освітніх центрів, відомих спеціалістів у сфері фінансів. Велику роль також може відіграти створення «гарячої» лінії для консультування громадян з актуальних питань фінансового законодавства, організації та ведення власного бізнесу, оподаткування тощо.

В сучасних умовах дуже важливо відновити довіру населення до владних структур та інституцій, чому, на наш погляд, сприяв би постійний та відкритий діалог уряду і суспільства за допомогою засобів масової інформації.

Література:

1. Фінанси зарубіжних країн: підручник / О. П. Кириленко, Т. О. Кізіма, Н. Я. Кравчук, В. П. Горин, Н. М. Ткачук, Г. І. Козак. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 420 с.
2. Фінансова грамотність та обізнаність: факти та висновки. URL: <http://www.uaib.com.ua>.
3. Юрій С.І., Кізіма Т. О. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України*. 2012. № 2 (195). С. 16-25.

Kravchuk Roman,

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Faculty of Management and Economics

a student of higher education at the third (educational and scientific) level

Prospects for the development of cryptocurrencies and blockchain in the financial system

Modern financial systems in many countries have undergone a path of improvement and progress due to the development of IT technologies, globalization and computerization. In recent years, our society has been increasingly moving towards cashless payments, moving away from the use of cash, and more often conducting transactions with digital currencies.

Cryptocurrency is a form of digital asset based on asymmetric encryption and the use of various cryptographic methods for issuing and accounting. It is stored in a user's personal electronic wallet [1]. One of the most common methods of obtaining cryptocurrency is mining, which involves the use of computing power of computer hardware. The goal is to choose one correct hash code out of millions of possible combinations that will be used to create a block header in the blockchain. As soon as the right number is generated, the block containing all transactions is closed and miners start searching for the next one. Miners receive a reward for finding the correct hash code in the form of the created cryptocurrency. In addition to mining, there are methods such as forging and ICO (Initial Coin Offering). Forging is also performed by the user, but not on the basis

of computing power, but depending on the number of blocks they have already created in the blockchain (proof of stake). The ICO method, or crowdsale, involves the rapid issuance of a new cryptocurrency and its sale to a certain number of investors in a certain amount. Users store cryptocurrency in crypto wallets. A cryptocurrency wallet allows you to store, send, and receive various cryptocurrencies, such as Bitcoin, Ethereum, and other altcoins. Such wallets are protected by private keys that allow only the wallet owner to control access to the assets in it and perform transactions. There are many types of cryptocurrency wallets, each designed for specific needs. One of them is a cold (offline) wallet, which has no Internet connection and is usually presented in the form of a hardware or paper wallet. These wallets are the most secure option for storing cryptocurrency, as private keys remain protected from possible online threats and unauthorized access. However, the disadvantage is that using an offline wallet requires careful use to avoid accidental damage or loss of private keys. Instead, a hot (online) wallet, which is connected to the Internet, exists in various forms, such as a web wallet, desktop wallet, or mobile wallet. Compared to an offline wallet, hot wallets are more accessible, but they are also more vulnerable to potential security breaches. An exchange wallet is usually a storage facility that a crypto exchange provides to users when they create an account on the platform. Each user is assigned a unique wallet address for these purposes, which they can use to make transactions and receive cryptocurrency. In other words, users trust the safety of their funds in these wallets, and providers store and manage private keys on behalf of users. Restoring access to a cryptocurrency wallet if the user loses it will be a very difficult task. All cryptocurrency wallets are protected from hacker attacks and do not store copies of the data required for access. If the user deletes the digital key or loses the storage medium, user should contact the support service of the wallet or cryptocurrency exchange. Another reliable option is to create a backup copy of the file on another device. To perform cryptocurrency transactions, such as buying, selling, investing, and others, you do not need to register your identity and provide any personal data of the sender and recipient of funds. To conduct transactions, you only need to know the recipient's public identifier (cryptocurrency wallet number), which can change for each individual transaction. All cryptocurrencies are decentralized, which means that they operate autonomously and are not controlled or developed by a single central authority. The differences between cryptocurrencies and conventional (or electronic) money include: anonymity of transactions - no information about the wallet owner (instead, there is only a wallet number); lack of a centralized digital bank, lack of control over transactions and payments; lack of exposure to inflation (because a limited number of coins are issued); and impossibility of copying [2]. Today, there are more than 20,000 types of cryptocurrencies, and their number is constantly increasing with the development of this industry. The most famous of them is Bitcoin [3].

Most cryptocurrencies are based on blockchain technology. It emerged in the late 2000s, but became widely known in the early 2010s, thanks to the emergence of the Bitcoin cryptocurrency. A blockchain is a distributed database that stores information in the form of a sequence of blocks. Each block contains data about a specific number of transactions (date, time, amount of a certain cryptocurrency), participants of transactions (without real names or other personal data, only the so-called "electronic signature"), a hash code (information that distinguishes a certain block from others), and the hash code of the previous block. Therefore, each new block forms a connection with the previous one, creating a chain. The use of encryption ensures that network users can change only those individual parts of the chain to which they have access, thanks to the private keys that are required to change a file entry. In addition, encryption ensures that all users' copies of the distributed blockchain are synchronized [4]. The main characteristics of blockchain technology are: 1) transparency - data on all transactions performed since the system's inception is stored; 2) stability - information cannot be deleted or replaced "retroactively", only a new transaction can be made; 3) speed - allows you to monitor the price of cryptocurrency every second and always have up-to-date information; 4) independence - data is stored not on one central server, but on many computers of network participants. Blockchain technology also reduces transaction costs, as all operations can be performed without intermediary services. One of the key principles of blockchain technology is consensus building [4]. This means that each network

participant must agree on the correctness of transactions. If one participant attempts to make a fake transaction, other participants will reject it. Thus, the network itself remains reliable and secure.

Many people think of blockchain technology mainly in the context of cryptocurrencies, but in fact, this system can be used in various industries, such as education, technology, cybersecurity, smart contracts, crowdfunding, supply chain tracking, public administration, land circulation, the right to elect legislative bodies, etc. Blockchain opens up great opportunities to improve and simplify financial services by creating a new infrastructure. Banks can successfully use this technology for internal settlements and interbank transactions, as well as for payments between individuals.

References:

1. Dema, D.I., Abramova, I.V. and Nedilska L.V. Financial market: a textbook. D.I. Dema (Ed.). Zhytomyr: ZhNAEU, 2017. - 448 p.
2. Naumenkova, S. V., Mishchenko, V.I., Mishchenko, S.V. (2018). Digital Currencies in the Context of Public Trust to Money. *Finansovo-kredytna dijlnist: problemy teorii ta praktyky – Finance and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 25, 2, 305-316.
3. CryptoCurrency Market Capitalizations. URL: <https://coinmarketcap.com>
4. What is blockchain? (A guide to blockchain for beginners). URL: https://bankchart.com.ua/finansoviy_gid/investitsiyi/statti/scho_take_blokcheyn_

Кульбачний Владислав Борисович,

*здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету управління та економіки*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Прагматизм функціонування фінансового механізму розвитку міжнародних автоперевезень

У сучасному світі, що глобалізується, розвиток транспортних мереж, зокрема системи міжнародних автоперевезень, відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності економічного співробітництва між країнами [1, с.240]. Проте, незважаючи на значний зріст автотранспорту, розвиток цієї галузі стикається з рядом викликів, особливо у фінансовій сфері [2, с.356].

Один з ключових аспектів, що визначає успіх міжнародних автоперевезень, - це ефективне функціонування фінансового механізму [3, с.47]. Це стає критичним фактором для забезпечення не лише стабільності та розвитку транспортної інфраструктури, але й здатності справлятися з викликами сучасного економічного середовища. На тлі зростаючої конкуренції, постійних змін у торговельних відносинах і вимог клієнтів, принципи прагматизму в функціонуванні фінансового механізму мають вирішальне значення [4]. Сучасний ринок вимагає від учасників системи міжнародних автоперевезень не лише ефективного вирішення фінансових завдань, але й постійної адаптації до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Зосереджуючи увагу на прагматичних аспектах, ми виділимо основні фактори, що найбільше впливають на фінансовий механізм міжнародних автоперевезень, а також другорядні, які, хоча менш вагомі, також є важливими для розуміння та управління витратами та доходами в цьому секторі, що визначають успіх фінансового механізму у контексті міжнародних автоперевезень [5].

Висвітлення аспектів прагматизму в функціонуванні фінансового механізму розвитку міжнародних автоперевезень дозволить відкрити нові можливості для індустрії.

Розглянемо основні фактори, що впливають на міжнародні автоперевезення, більш докладно.

Перш за все, глобальні економічні тенденції мають велике значення. Наприклад, етапи економічного циклу, такі як зростання або спад, мають вплив на попит на автоперевезення. Під час економічного зростання збільшується обсяг перевезень, а під час рецесії спостерігається зниження попиту. Також важливим є вплив торговельних конфліктів і санкцій на міжнародну торгівлю та перевезення. Введення торговельних обмежень та санкцій негативно впливає на ці процеси. Технологічні інновації також мають велике значення. Наприклад, застосування цифрових технологій, таких як сенсори, GPS та інтернет речей, дозволяє відстежувати вантаж та оптимізувати маршрути, що поліпшує точність та ефективність логістики. Інтегровані системи моніторингу, які об'єднують дані про рух транспорту та умови перевезення, допомагають вчасно виявляти проблеми та уникати збоїв у логістичних процесах [6].

Зміни в кліматичних умовах також мають великий вплив. Наприклад, екстремальні погодні умови, такі як сильні дощі або снігопади, можуть призводити до затримок та ризиків втрати або пошкодження вантажу. Неприятливі умови для транспорту, такі як сильний вітер або град, обмежують можливості руху транспорту та збільшують час доставки.

Враховуючи всі ці фактори, фінансове управління в міжнародних автоперевезеннях стає складним завданням. Важливо розглядати їх взаємодію та розробляти стратегії, що дозволяють ефективно адаптуватися до змін у глобальному середовищі. Впровадження гнучких та інноваційних рішень може забезпечити успішну реакцію на виклики, що виникають у цьому секторі.

Крім основних факторів, існують і додаткові, або другорядні, які також впливають на фінансовий механізм міжнародних автоперевезень.

Наприклад, зміни валютних курсів можуть значно впливати на вартість перевезень через зміну вартості пального, оплати автобанів, обслуговування транспорту, виплати добових водієві за кожний день перебування за кордоном (відрядженні), та різні транспортні послуги та збори. Залежність від ринкових цін на паливо також впливає на витрати автоперевізників, в багатьох випадках трапляються моменти за яких потрібно їхати на завантаження товару велику відстань або комплектувати повний причіп товару в кількох місцях завантаження. За даних умов перевізник змушений підвищувати ціну надання послуг перевезення, або відмовлятися від таких завантажень несучи при цьому збитки.

Тарифна політика інших країн, введення тарифів та мит, а також законодавчі та регуляторні зміни можуть також впливати на ефективність та прибутковість міжнародних перевезень. Розвиток чи деградація інфраструктури, зміни в споживчому попиті та глобальні кризи також мають свій вплив на фінансовий механізм міжнародних автоперевезень.

Враховуючи всі ці фактори, важливо розробляти стратегії, що враховують їхню взаємодію, для забезпечення ефективного та стійкого управління в умовах постійних змін та невизначеності.

Загальний висновок полягає в тому, що міжнародні автоперевезення є жвавою галуззю, яка піддається впливу багатьох факторів, що визначають їх ефективність та стійкість. Управління цими факторами потребує гнучкого та інноваційного підходу, особливо у світлі постійних змін в глобальному економічному та природному середовищі. Стратегії адаптації та управління ризиками в контексті глобальних тенденцій, технологічного прогресу та змін в кліматі є ключовими для забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку у цій галузі. Додаткові фактори, такі як коливання валют, нестабільність цін на паливо та глобальні кризи, підсилюють необхідність уважного спостереження та стратегічного планування для забезпечення ефективної роботи міжнародних автоперевезень. Це дослідження показує, що потрібні глибокі та інтегровані наукові підходи для розробки оптимальних стратегій управління, які враховують різноманітність факторів впливу. Інноваційний підхід та здатність швидко реагувати на зміни в окремих аспектах, таких як технології, економіка та природне середовище, визначають успіх у глобальних міжнародних автоперевезеннях.

Література:

1. Міщенко В.І. Стратегічні напрями розвитку транспортної системи України. Київ: НАУ, 2005. 240 с.
2. Дикань В.Л., Зубенко В.О. Стратегія розвитку зовнішньоторговельних перевезень України. Київ: Логос, 2011. 356 с.
3. Шинкаренко В.Г. Управління ризиками в транспортно-логістичній системі. Харків: ХНАДУ, 2021. 47 с.
4. Крикавський Є.В. Логістичне управління. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2005.
5. Перебийніс В.І., Поліщук Н.В. Транспортно-логістичні системи підприємств: формування та функціонування. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011.
6. Фомішин С.В. Методологічні засади формування логістичної стратегії підприємства. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2011.

Лащук Тетяна Русланівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Аналіз конкурентного середовища ринку страхування життя

Проблема конкуренції та підвищення рівня конкурентоспроможності національного сегменту страхування життя набуває актуальності в усіх країнах світу. Особливо гостро це питання постало під час світової фінансової кризи та залишатиметься актуальним у посткризовий період розвитку фінансових ринків.

В умовах становлення глобальної економічної системи на постіндустріальних засадах економічне зростання країн залежить від ефективності конкурентного середовища на національних ринках, отже розвиток конкуренції у сегменті страхування життя є похідним від процесів глобалізації.

Завданнями конкуренції у сфері страхування життя є спонукання суб'єктів ринку до збільшення асортименту продуктів і послуг; покращання співвідношення ціна/якість; створення фондів для інвестування державних потреб; покращання якості обслуговування; збільшення капіталізації та фінансової стійкості.

Розпочнемо аналіз конкурентного середовища з аналізу кількості страхових компаній на ринку. За період з 2020-2022 рік на страховому ринку спостерігається значне зменшення кількості компаній, які функціонують на ринку.

Страхові компанії України зустріли нові виклики. Через окупацію територій, пошкодження нерухомості та релокацію бізнесу скорочується кількість офісів надання страхових послуг. Компанії, що спеціалізуються на страхуванні життя, повідомляють про зменшення кількості страхових внесків та обмеження діяльності через труднощі досягнення до офісів та оригіналів документів. Усе це ускладнює процес здійснення страхових виплат, особливо у випадках, що стосуються смерті застрахованих осіб на окупованих територіях.

Станом на 01.10.2022р. в Державному реєстрі фінансових установ (ДРФУ) обліковувалося 140 страховиків, з них 13 – компанії зі страхування життя (табл. 1). Усі страховики в ДРФУ є ліцензіатами.

Таблиця 1. Кількість страхових компаній в Україні, 2020-2022рр. [1].

Категорія	2020р.	2021р.	2022р.
СК «life»	20	13	13
СК «non-life»	190	143	127
Разом	210	155	140

Згідно табл. 1, протягом аналізованого періоду спостерігається скорочення кількості страхових компаній. У 2022 році на ринку функціонувало 140 страхових компаній, що на 70 менше ніж у 2020 році. На скорочення кількості компаній вплинуло те, що в 2018 році було запроваджено нормативи платоспроможності, що спричинило зменшення страхового ринку від недобросовісних страховиків. Також на скорочення кількості страхових компаній на ринку вплинули зміни після 1 липня 2020 року, адже регулятором став НБУ, який почав контролювати дотримання платоспроможності, прозорості, відповідності ліцензій, надійності. Пандемія COVID-19 залишила свій відбиток, так, як не всі компанії змогли адаптуватися до нових умов. Наступним випробуванням для страхового ринку стало повномасштабне вторгнення на територію України.

У січні-лютому 2022 року з ДРФУ було виключено 10 страховиків-неліцензіатів, які були зареєстровані в зоні ООС та АР Крим, а також одному страховику було анульовано ліцензії. З початку військової агресії страховий ринок зменшився на 5 учасників сегменту non-life: 3 страховики – після анулювання ліцензій, 1 страховик – після анулювання ліцензій за заявою; 1 страховик, який був у січні 2022 року включений до ДРФУ, проте так і не отримав жодної ліцензії [1].

Отже перейдемо до аналізу концентрації ринку страхування життя, яка проаналізована у табл. 2

Таблиця 2. Концентрація ринку страхування життя у 2022 р.[2].

Страхові компанії	Страхові премії, млн.грн.	Частка ринку Life, %	Страхові резерви, млн. грн.	Частка ринку Life, %
МЕТЛАЙФ	2078	43,7	5002	29,3
ТАС	519	10,9	3740	21,9
ГРАВЕ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	508	10,7	4448	26,0
УНІКА ЖИТТЯ	423	8,9	1000	5,9
РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	398	8,4	1419	8,3
АСКА-ЖИТТЯ	297	6,2	122	0,7
ARX LIFE	266	5,6	84	0,5
ФОРТЕ ЛАЙФ	90	1,9	248	1,4
ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	67	1,4	45	0,3
КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП	60	1,3	620	3,6
КД-ЖИТТЯ	53	1,1	351	2,1

Проаналізувавши концентрацію ринку, можна сказати, що концентрація страховий премій та резервів зосереджено в 5 страхових компаніях. Лідером по страховим преміям та резервам є Метлайф.

Отже, проаналізувавши страховий ринок України, можна зробити такі висновки:

- завдяки запровадженню норм платоспроможності кількість учасників на страховому ринку суттєво зменшилась. Це позитивно відзначилось на клієнтах так, як держава втрутилась на ринок і на плаву залишились тільки ті хто відповідає вимогам, що гарантує надійність;

- на ринку страхування життя функціонує 13 компаній, але основну концентрацію беруть на себе 5 страхових компаній;

- по всім проаналізованим показникам лідером страхового ринку України є Метлайф.

Література:

1. Огляд страхового ринку України. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%9E%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%83-%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4_pr_2022-09-23.pdf?v=7
2. Рейтинг страхових компаній. URL: <https://forinsurer.com/ratings/life/22/12/2>

Літвіченко Юлія Вадимівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах економічної нестабільності: проблеми та перспективи

У сучасних умовах економічного розвитку України ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства стає ключовим аспектом, оскільки воно впливає на його успішність та стійкість. Українська економічна система характеризується нестабільністю, що вимагає адаптації механізмів управління фінансами для мінімізації ризиків. Розробка та впровадження стратегій, а також вдосконалення форм управління фінансовими ресурсами, мають на меті підвищити фінансову стійкість та прибутковість підприємства.

Під час розвитку ринкових відносин в Україні виявлено, що багато підприємств мають обмежені фінансові ресурси, особливо в умовах кризової ситуації, що виникла через повномасштабну війну з РФ. Це викликано втратами власних коштів через нерентабельну діяльність, підвищеною ризиковістю, низькою координацією податкової системи, зростанням рівня інфляції та високою вартістю залучених зовнішніх ресурсів. Недостатня доступність фінансових ресурсів впливає на господарську діяльність підприємств і призводить до низьких фінансових результатів [1].

Фінансові ресурси, їх джерела і структура відіграють ключову роль у забезпеченні діяльності підприємств. Задовільний обсяг фінансових ресурсів дозволяє забезпечити стабільність господарської діяльності, а оптимальна структура їх розподілу сприяє підвищенню прибутковості та ефективності управління підприємством, а також зміцненню його фінансової стійкості. Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства потребує професійного підходу до формування та використання цих ресурсів, відповідності принципам фінансового управління з метою забезпечення, як мінімум, прибуткової, а бажано – високорентабельної діяльності підприємства [2].

У сучасних умовах розвитку економіки характеристика джерел формування фінансових ресурсів підприємств визначається нестабільністю. Відсутність достатнього власного капіталу впливає на їх господарську діяльність. Розподіл власних коштів не відповідає оптимальним розмірам, що може призвести до надлишку або дефіциту ресурсів. Управління формуванням капіталу підприємства полягає в пошуку відповідних джерел фінансування з необхідною рівновагою між доходністю та структурою капіталу. Це означає розподіл капіталу між власними, залученими та запозиченими джерелами таким чином, щоб забезпечити оптимальну вартість залучення та максимальну доходність. Метою керування структурою капіталу є мінімізація витрат на залучення капіталу з різних джерел, забезпечуючи при цьому вигоду для власників підприємства та потенційне зростання його вартості. Таким чином, пошук шляхів оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємств у сучасних умовах є актуальним завданням [3].

Для покращення управління фінансовими ресурсами підприємства можна вжити заходів у п'яти напрямках. Спочатку, розглянемо оптимізацію структури активів і пасивів, що

дозволить більш ефективно розподіляти фінансові ресурси. Далі, важливо досягти прийнятної рівня ліквідності та платоспроможності, щоб забезпечити плавну операційну діяльність. Третім напрямком є відновлення фінансової автономії та збільшення рівня фінансової стійкості підприємства. Далі, слід підвищити ефективність використання майна підприємства, що сприятиме оптимізації його діяльності. Нарешті, важливо оптимізувати розрахунки з кредитором та дебіторами, узгоджуючи їх за термінами та обсягами, що сприятиме покращенню фінансової стійкості.

Вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства потребує поєднання стратегічної спрямованості з конкретним плануванням дій на визначений період, а також застосування сучасних методів управління формуванням і використанням фінансових ресурсів. Це дозволить підприємству досягти стійких позитивних результатів у довгостроковій перспективі і забезпечить його фінансову стійкість [4].

Отже, з урахуванням сучасних умов макроекономічної нестабільності, особливо через військовий конфлікт на території України, вітчизняні підприємства повинні переглянути свою систему управління фінансовими ресурсами. Передбачається врахування нестабільності джерел залучення фінансових ресурсів, зміни їх вартості з часом і ефективності їх використання в контексті результативності підприємства. Система управління фінансовими ресурсами підприємства, яка описується характеристикою та послідовністю етапів управління, включає інструменти залучення фінансових ресурсів та алгоритм їх розподілу за окремими конкуруючими напрямками використання. Ця система потребує адаптації до сучасних умов і врахування особливостей економічної діяльності вітчизняних підприємств.

Література:

1. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 778–783.
2. Бровко Л. І., Бровко Є. І., Крижановський О. О. Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільності. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 57–63.
3. Бугас В. В., Коваль А. А. Управління фінансовими ресурсами підприємства. *Modern Economics*. 2020. № 19. С. 32–34.
4. Поліщук Д.С. Напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємства у сучасних умовах. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. 431 с. С. 239–244.

Марухненко Іван Ярославович,

Роженюк Дмитро Сергійович,

*здобувачі вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»*

Використання фінансових технологій в інструментах страхового захисту

Фінансові технології здійснили прорив у якості і швидкості надання послуг, пропонуючи інноваційні рішення та цифрові платформи користування фінансами, які стосуються практично усіх сфер фінансового ринку. Страхова галузь також піддається впливу інноваційних фінансових технологій в частині розробки, надання та використання страхових продуктів та послуг. Експерти та провідні менеджери зазначають, що використовуючи такі технології, як: цифрові платформи, штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн, мобільні додатки та інші технологічні досягнення, включаючи андеррайтинг полісів, обробку претензій, досвід клієнтів та оцінку ризиків [1;4;5], у галузі страхування формується широкий спектр інновацій, під назвою Insurtech.

Insurtech означає використання технологій у страховій галузі для підвищення ефективності та більш точної оцінки ризику. Саме ці технології стали новими інструментами страхового захисту. На сьогодні відомо наступні типи інновацій Insurtech [1;4;5]:

- використання роботизованої автоматизації процесів для виконання внутрішніх завдань у традиційних страхових компаніях, таких як продажі та обробка претензій (разом із адміністративними завданнями бек-офісу). Це зменшує накладні витрати (витрати на оплату праці, адміністративні витрати та нерухомість), сприяючи зниженню цін для споживачів та покращуючи операційну ефективність;

- спроможність надавати персоналізовані та на вимогу страхові рішення, що задовольняють потреби клієнтів, що постійно змінюються;

- можливості фінтех-аналітики даних дозволяють точніше оцінювати ризики та виявляти шахрайство, що веде до вдосконалення практики андеррайтингу;

- запровадження бізнес-моделей, однорангові страхові платформи та цифрові ринки, які пропонують альтернативні підходи до традиційних страхових структур;

- можливість використовувати великі дані та розширену аналітику, щоб отримати цінну інформацію про поведінку клієнтів, покращити оцінку ризиків і розробити персоналізовані продукти;

- цифрові платформи та мобільні додатки покращують взаємодію з клієнтами, роблячи поліси купівлі, керування претензіями та доступ до страхових послуг зручнішими. Загалом, вплив технологій Insurtech поширюється на підвищення операційної ефективності, зниження витрат і сприяння інноваціям і конкуренції в страховому секторі. Обмін досвідом відбувається на заході FinTech & InsurTech Digital Congress, зокрема у 2024 році планується проведення 15-го FinTech та 14-го InsurTech Digital Congress у Польщі.

Глобальні інвестиції у фінансові та страхові технології за 2011-2022 рр. приведено на рис. 1. Спостерігаємо, що вартість капіталу, інвестованого в інновації страховими компаніями в усьому світі, досягла свого піку в 2021 році, а у 2022 році їх рівень знизився до обсягів 2020 року, причиною чого стала світова фінансова криза через формування нових економічних платформ та об'єднань держав. Частка InsurTech у загальному обсягу FinTech коливалась за роками, але загалом стрімко зростає з 5,17% у 2011 році до 11,17% у 2022 році. Попри деякий спад вкладень, дослідниками до 2040 року прогнозується досягнення ринкової спроможності інвестування в InsurTech у обсягах 900 млрд дол [4].

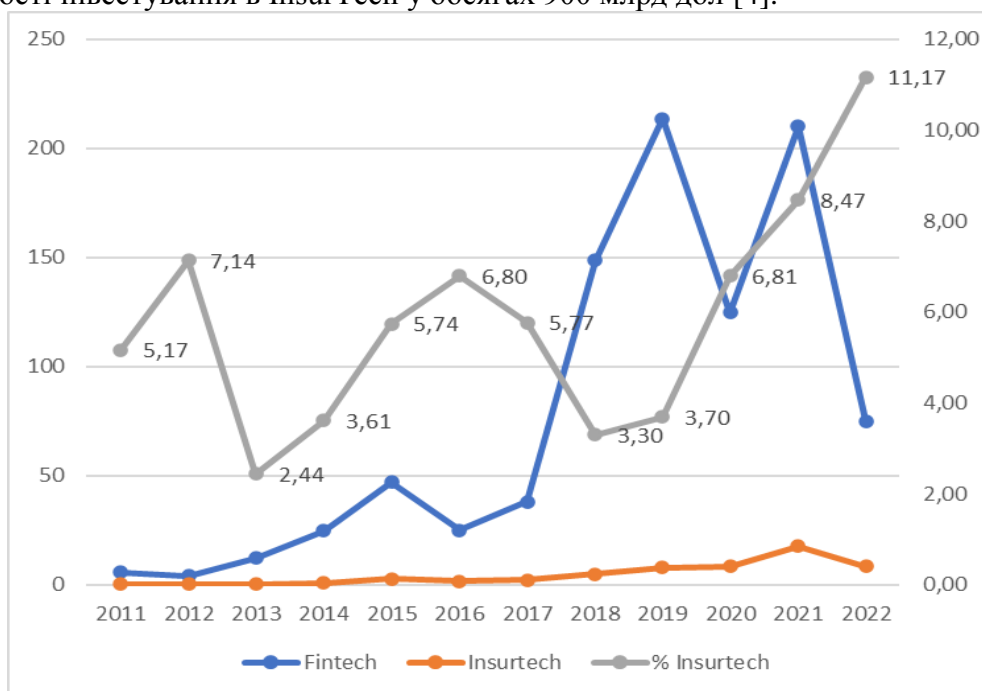

Рис. 1. Глобальні інвестиції у фінансові та страхові технології за 2011-2022 рр. млрд дол. США [2; 3].

Окрім позитивних зрушень, із запровадженням нових інструментів Insurtech, викликають і проблеми, які насамперед стосуються соціально-поведінкових факторів. Так, хоч переважно споживачі готові автоматично ділитися даними про свою поведінку зі своїм постачальником страхових послуг в обмін на кращі тарифи, частка споживачів, яких це влаштовує, залежить від країни, а тип даних, якими споживачі готові ділитися, також залежить від сегмента страхування [4].

Таким чином, використання фінансових технологій значно розширює інструментарій страхового захисту, сприяє надзвичайному росту якості послуг та їх спектру, врахуванню множинних факторів ризиків і оцінки, передбачає безумовну економію витрат і оптимальну зручність та мобільність організаційних процесів як для страхового менеджменту так і споживачів. Проблемами процесу формування електронного інструментарію страхування є кіберзагрози, а також соціальне неприйняття повноти доступу до персональних даних. У час невизначеності, стихійних лих і збройних конфліктів, особливо для умов України з введенням воєнного стану, страхування стало трендом. Тому страховики повинні володіти сучасним інструментарієм фінансових технологій, мати повноцінний пакет та асортимент страхових продуктів, використовувати найбільш інноваційні стратегії та технологічні тенденції у страхуванні.

Література:

1. David Grinberg. FinTech for Insurance: How Technology is Disrupting the Insurance Industry. URL: <https://www.techmagic.co/blog/fintech-insurance/> (дата звернення 14.04.2024).
2. Insurtech - statistics & facts. URL: <https://www.statista.com/topics/4116/insurtech/#topicOverview> (дата звернення 14.04.2024).
3. Ma, Yu Luen; Ren, Yayuan. InsurTech-Promise, threat or hype? Insights from stock market reaction to InsurTech innovation. *Pacific-Basin Finance Journal*, 2023, 80: 102059.
4. Seredenko O. Insurtech & Fintech: Reinventing Insurance. 14 March, 2024. URL: <https://codegeeks.solutions/insurtech-fintech-synergy>. (дата звернення 14.04.2024).
5. Дем'янчук М. А., Маслій Н. Д., Жаданова Ю. О. Страхова екосистема України: забезпечення розвитку страхових компаній. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 18. С. 30-38. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.230064>

Мельничук Юрій Богданович,

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету фінансів та обліку Західноукраїнського національного університету

Митний тариф як регулятор зовнішньоторговельної політики держави

Митно-тарифне регулювання є визначальною складовою державного регулювання зовнішньої торгівлі. Політика держави щодо встановлення митно-тарифних обмежень впливає на розвиток зовнішньоторговельних відносин між країнами, визначає особливості діяльності національних виробників та рівень захищеності національних ринків від конкуренції з боку імпорту. Спрощення та послаблення митно-тарифних обмежень традиційно розглядається як необхідна передумова інтеграції країни до світового господарства та забезпечення розвитку її зовнішньоторговельної діяльності.

Особливе значення у контексті забезпечення економічного розвитку держави набуває лібералізація економічних процесів на національному рівні, яка є загально визнаною тенденцією сьогодення. Економічна свобода, якої набувають господарюючі суб'єкти в результаті лібералізації економіки, може розглядатися як визначальний принцип функціонування економічної системи ринкового типу. Ключовою ж ідеєю лібералізації як економічного явища є забезпечення саморегуляції ринкового господарського механізму в його основних аспектах – ціновому (лібералізація цін), підприємницькому (лібералізація

підприємницької діяльності) та зовнішньоекономічному (лібералізація зовнішньоекономічної діяльності).

У зовнішньоторговельній лібералізації на міжнародному рівні провідною є роль СОТ, відповідно до політики якої єдиним легітимним засобом захисту національних ринків від конкуренції з боку імпорту є митні тарифи. Визнання митного тарифу як основного засобу регулювання сучасної зовнішньої торгівлі та інструменту зовнішньоторговельної лібералізації актуалізує необхідність дослідження теоретичних та практичних аспектів лібералізації митно-тарифного регулювання.

Під митно-тарифним регулюванням розуміють сукупність методів державного регулювання ЗЕД, заснованих на застосуванні митних процедур та правил [2, с. 52]. Метою митно-тарифного регулювання є захист національного ринку, а механізмом реалізації – обкладання митом товарів при їх переміщенні через митний кордон. На національному рівні митно-тарифне регулювання є інструментом зовнішньоторговельної політики держави, на міжнародному – об'єктом регулювання з боку міжнародних інституцій (передусім, СОТ). Діяльність СОТ спрямована на мінімізацію перешкод для розвитку міжнародної торгівлі за рахунок формування загальних норм, принципів та інструментів митно-тарифного регулювання.

Установлення сутності управління лібералізацією митно-тарифного регулювання з точки зору системного підходу слід розглядати як підґрунтя для розробки системної моделі цього процесу на національному рівні, в якій внутрішні складові системи та її оточення (чинники впливу, ресурси, процеси, суб'єкти взаємодії та ін.) можуть бути задані з необхідним ступенем деталізації. Вирішення цього завдання потребує дослідження таких питань, як установлення сутності мита як регулятора зовнішньоторговельної політики держави в умовах лібералізації, а також дослідження тенденцій розвитку, інституційних особливостей та механізмів лібералізації митно-тарифного регулювання на сучасному етапі розвитку зовнішньої торгівлі та світогосподарських відносин в цілому.

Регулятором зовнішньоторговельної політики та інструментом об'єктивізації митно-тарифних обмежень є митний тариф. Визначальна роль митного тарифу в реалізації завдань лібералізації зовнішньоторговельної діяльності як на національному, так й на наднаціональному рівнях зумовлюється такими чинниками, як загальнозживаність національними регуляторними органами, широкий діапазон застосування, зручність адміністрування та прозорість мита як інструменту торговельних обмежень.

Як інструмент державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності митний тариф регламентує взаємодію внутрішнього ринку зі світовим та використовується поряд із інструментами нетарифного регулювання. Інструменти нетарифного регулювання являють собою комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішній ринок країни, та за характером дії поділяються на [4]:

- кількісні (квотування, ліцензування, добровільні обмеження, ембарго);
- приховані (державні закупівлі, вимоги до вмісту компонентів, технічні бар'єри, податкові збори, імпортний депозит);
- фінансові (субсидії, кредитування, демпінг);
- неекономічні (торговельні угоди, правові режими).

Наступним рівнем розуміння митного тарифу є його трактування як систематизованого, деталізованого відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності переліку ставок мита. Сам в такому сенсі митний тариф розуміється згідно з Законом України «Про митний тариф України» № 584-VII від 9.09.2013 р., де його визначено як перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів [1].

Разом із методами оцінки вартості оподатковуваних товарів, правилами визначення країни походження товарів, процедурами застосування митних ставок митний тариф у цьому сенсі може розглядатися як елемент механізму регулювання міжнародної торгівлі. Ставки мита на конкретні товари, як складові цього переліку (поряд із акцизним податком та податком на додану вартість) є видом митного платежу, що стягується з товарів та предметів, які переміщуються через митний кордон держави.

Таким чином, у найширшому розумінні митний тариф є економіко-політичною категорією, а у найвужчому – збігається з видом податку, що стягується з товарів та предметів, які переміщуються через митний кордон держави. Розмір цього податку визначається митним тарифом у його розумінні як конкретної ставки мита, яка застосовується при ввезенні певного товару чи вивезенні його за її межі на митну територію країни, та визначається згідно з переліком ставок мита, систематизованого відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності. Сформована ієрархія аспектів трактування митного тарифу сприяє розвитку уявлення про митний тариф як комплексну (економічну, політичну, системну) категорію дослідження та впорядковує аспекти його трактування за послідовністю набуття визначальних ознак митного тарифу.

В умовах лібералізації світової торгівлі реалізація функцій митного тарифу має балансуючий характер, оскільки потребує врахування як національних інтересів торговельних партнерів, так й усіх можливих економічних, політичних та соціальних наслідків у національному середовищі. Тому особливого значення набуває вироблення механізмів ефективного захисту національного ринку від імпорту в умовах лібералізації митно-тарифного регулювання, тобто у разі, коли імпорту мито вже не може в повному обсязі виконувати свою традиційну захисну функцію. Вироблення таких механізмів потребує визначення та аналізування як позитивних, так й негативних наслідків лібералізації митно-тарифного регулювання з метою оцінювання потенційного впливу відповідних процесів на зовнішньоторговельну діяльність та економічний розвиток України.

Література:

1. Закон України «Про Митний тариф України» від 19.09.2013р. №584-VII. URL. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/584-18>.
2. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підруч. для студ. вищ. навч. закл.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 600 с.
3. Сторожчук В. М. Адміністрування тарифної лібералізації в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. В кн.
4. Євроінтеграційні пріоритети розвитку національного бізнесу. Монографія: за заг. ред.: А.А. Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 672 с.
5. Шкурупій О. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : [навч. посіб.] К: Центр учбової літератури, 2012. 248 с.

Мігур Ігор Олександрович,

*здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
Уманського національного університету садівництва*

Формування антикризового управління банківської системи України

Розвиток сучасних банківських систем у різних країнах, включаючи Україну, був супроводжений різного роду кризами та банкрутствами, які серйозно впливали на економіку. Центральні банки відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та ефективного антикризового управління в банківській системі країни. Саме антикризове управління в практичній роботі банку описується як комплекс заходів, методів та стратегій, планомерно виявлених та попередження та подолання кризових ситуацій для забезпечення стійкості й безперервності його функціонування. Основна мета антикризового управління

на шаблі окремого банку полягає в досягненні фінансової стабільності, яка втілюється через такі завдання: запобігання виникненню кризових ситуацій; вирішення кризових випадків, якщо вони вже виникли; відновлення роботи банку на попередньому рівні після кризи. Другими словами, антикризове управління спрямоване на відновлення нормального функціонування банку, елімінацію внутрішніх основ кризи та підготовку банку до майбутніх викликів. Тому метою антикризового управління на мікрорівні є досягнення фінансової стійкості окремої банківської установи, яка реалізується крізь призму наступних завдань: запобігання кризовим явищам; виведення банку з кризової ситуації, якщо не вдалося її уникнути; відновлення роботи банку на докризовому рівні. Антикризове управління здійснюється з ціллю регенерації звичайного стану, усунення внутрішніх причин кризи та забезпечення готовності банку до нових випробувань.

Створення системи антикризового управління фінансовою безпекою банківської системи України є актуальним завданням, яке потребує комплексного підходу та реалізації стратегічних заходів для запобігання можливим кризовим ситуаціям та забезпечення стійкості фінансового сектору. У світлі складної економічної кон'юнктури та різних зовнішніх викликів, таких як глобальні фінансові коливання та політична нестабільність, важливо впровадити ефективний механізм антикризового управління, що дозволить оперативно реагувати на загрози та зменшувати їхні негативні наслідки. Першим етапом у створенні антикризового управління є проведення аналізу поточного стану банківської системи України, ідентифікація потенційних ризиків та визначення слабких місць. Основуючись на цьому аналізі, необхідно розробити стратегії та плани дій, спрямовані на запобігання можливим кризовим ситуаціям, а також на ефективне управління ними у разі їхнього виникнення [1].

Для забезпечення ефективного антикризового управління важливо дотримуватися декількох принципів: прозорість та доступність інформації – інформація про фінансовий стан банківської системи повинна бути відкритою та зрозумілою для всіх зацікавлених сторін; спільна координація зусиль – управління кризовими ситуаціями має бути спільним завданням всіх учасників фінансового ринку, включаючи регуляторів, банки, асоціації та інші зацікавлені організації; високий рівень професіоналізму та компетентності: персонал, відповідальний за антикризове управління, повинен мати великий досвід та високий рівень кваліфікації в галузі фінансів та управління ризиками; гнучкість та адаптивність: стратегії антикризового управління повинні бути готові до змін та гнучкі, оскільки економічна ситуація може змінюватися швидко. Такі принципи допомагають забезпечити ефективну реакцію на кризові ситуації та мінімізувати їхні наслідки для фінансової системи.

Також важливо удосконалювати систему моніторингу та аналізу фінансових ризиків, розвивати механізми передбачення кризових ситуацій та вдосконалювати процедури реагування на них. Впровадження ефективного антикризового управління фінансовою безпекою банківської системи України є ключовим завданням для забезпечення стабільності та надійності фінансового сектору країни в умовах складної економічної ситуації [1].

У ролі фахових деталей антикризової стратегії банку можуть використовуватись бенчмаркінг та аутсорсинг [2]. Бенчмаркінг є альтернативним методом стратегічного планування, де завдання визначаються на основі аналізу прикмет конкурентів, а не від досягнутого результату. Ця технологія включає в себе поєднання розробки стратегії, галузевого аналізу та оцінки конкурентів. В банківському секторі бенчмаркінг полягає в умінні виявити, що роблять краще інші банки, а також вивченні їхніх підходів та методів роботи. Базуючись на ідеї порівняння діяльності не лише конкуруючих банків, але й передових компаній інших галузей, бенчмаркінг стає інструментом вдосконалення. Аутсорсинг в банківській сфері розглядається як процес повної або часткової передачі банком окремих функцій або бізнес-процесів сторонній організації, яка виступає як виконавець послуг і відповідає за управління реалізацією цих послуг або бізнес-процесів в рамках своєї діяльності [3].

Антикризове управління є важливою складовою діяльністю банківської системи, адже воно дозволяє мінімізувати негативні наслідки криз та забезпечити стійкість фінансового сектору. Ефективне антикризове управління потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення системи моніторингу та аналізу ризиків, розробку стратегій та планів дій на випадок кризи, а також співпрацю з іншими учасниками фінансового ринку.

Література:

1. Зверяков М.І., Зверяков О.М Антикризове управління фінансовою стійкістю банків в умовах глобальних економічних дисбалансів URL: <http://surl.li/sqihk>
2. Чуб П. М. Антикризове управління у банківській діяльності. Фінанси, облік і аудит: зб. наук. пр. 2012. Вип. 20. С. 203-211.
3. Аутсорсинг фінансових послуг: розвиток триває URL: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=687&pub=5346.

Мовчан Владислав Вікторович,

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Валютний курс України та його динаміка

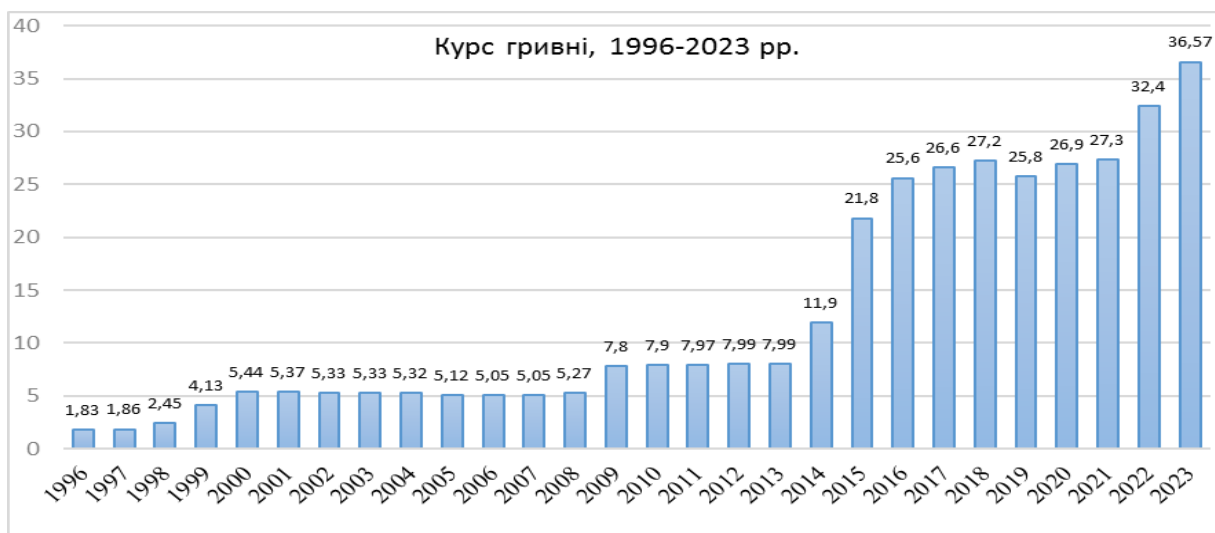
З набуттям незалежності, Україна спіткнулась з багатьма проблемами. Однією з них стала недосвідченість та невміння економістів керувати економічним апаратом держави, потрапивши в нові умови. Внаслідок цього, валютний курс зазнавав значних змін. Саме тому, є актуальним дослідження курсу валют України в період з 1991 по 2023 роки.

Ще у 1991 році в Україні використовувався радянський рубль. Історія українських валют цікава, адже за крок до впровадження гривні у 1991 році, закон «Про затвердження назви і характерних ознак грошової одиниці України» [1] так і не було підписано через розпад радянського союзу. Проте, як бачимо, робота над введенням в обіг гривні уже була розпочата. Реалії пострадянської економіки виявились суворішими, ніж очікувалось, тому, вже з 1992 року в обіг було введено нову валюту – купонокарбованець. Дана валюта дещо пом'якшила інфляційний удар. Як і було сказано раніше, дестабілізаційні та кризові явища в економіці призвели до нестабільного курсу даної валюти (рис.1). Як бачимо із рис. 1 курс купонокарбованця у 1992 році становив 208 за один долар США, в 1993 вже 4539 одиниць в перерахунок на один долар. 1994 рік позначився різким стрибком, один долар обмінювався вже на 31700 карбованців, 1995 рік – 147307 «купонів» за долар. Це свідчить про гіперінфляцію, у 1992 році – близько 2100%, 1993 – 10156%, 1994 – близько 500%, далі інфляція почала спадати [2].

Рис. 1. Курс купонокарбованця до долара США в Україні [2].

Саме 1996 рік відзначився введенням в обіг гривні – нової національної валюти України. Порівняно з карбованцем її курс набагато стабільніший, відповідно рівень інфляції не такий, як у карбованця. У 1996 році обмінювали карбованці на гривню у пропорції 100000:1. На рис. 2 проілюстровано курс гривні з моменту введення (1996 р.) і до 2023 року. Рис. 2. Курс гривні за період 1996-2023рр. [2].

Із графіка бачимо, що у 1996 р. середньорічний курс валюти до долара був лише 1,83 грн, а в 1997 – 1,86 грн. Через рік долар подорожчав до 2,45 грн, а вже у 1999 – до 4,13 грн. У період з 2000 до 2008 рр. курс можна спостерігати стабільний: близько 5,25 грн. 2009 рік відзначився стрибком курсу до 7,8 грн, та протримався на приблизно такому рівні до 2013 р. У 2014 р. курс різко збільшився до 11,9, ще через рік підстрибнув до 21,8. У подальшому, з 2017 по 2021 рр. курс варіювався від 25,6 до 27,3 грн за 1 долар США. У 2023 курс гривні сягнув історичного піку – 36,57 гривень [2].

Підсумовуючи вищевикладене відзначимо, що історія курсу валют України з моменту незалежності і до 2023 року містила багато «сюрпризів» та розчарувань. З уведенням купонок карбованців пов'язане таке явище, як гіперінфляція, яка в піку сягала близько 10000%. Уведення в обіг гривні враховувало помилки тимчасової валюти, тому інфляція на її фоні має мізерний рівень. Проте, якщо порівняти 1996 та 2023 роки, можна побачити, що гривня знецінилась майже у 30 разів. Сьогодні на курс гривні впливає багато факторів, у подальшому вона має потенціал до знецінення.

Література:

1. Про затвердження назви і характерних ознак грошової одиниці України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-12#Text>
2. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період). URL: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls

Патерко Роман Сергійович,

здобувач вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Фондовий ринок і домогосподарства України: проблеми інвестування

Ефективне накопичення та розміщення заощаджень в економічній системі є ключовим елементом стійкого розвитку країни. В цьому контексті важливу роль відіграє фондовий ринок, який надає інструменти для інвестування та мобілізації коштів. Активне

залучення населення до інвестування на ринку цінних паперів стає актуальним і важливим завданням з кількох причин. По-перше, саме домогосподарства є основними носіями заощаджень. Їх залучення до інвестування на фондовому ринку не лише сприяє зростанню добробуту самих домогосподарств, але й стимулює розвиток ринку цінних паперів загалом. По-друге, інвестування населення на фондовому ринку веде до підвищення його ефективності. Це відбувається завдяки збільшенню ліквідності ринку, розширенню кола емітентів цінних паперів та активізації торгів. Експерти наголошують, що відсутність доступних інструментів для інвестування населенням коштів на фондовому ринку є істотним фактором, що стримує його повноцінний розвиток.

Фінансова система в сучасному світі має значний вплив на всі аспекти функціонування економічних суб'єктів. Однак, понад третина населення країни залишається поза межами цієї системи. Це свідчить про їх відокремленість від економіки держави та суспільства загалом, а також про нижчий рівень ефективності управління коштами та фінансової безпеки [1].

Дослідники підкреслюють, що заощадження домогосподарств відіграють ключову роль у суспільному відтворенні. Їх фінансове значення полягає в тому, що вони формують основне джерело коштів на фінансовому ринку країни [2]. На жаль, вітчизняний фондовий ринок України не пропонує достатньої кількості інвестиційно привабливих інструментів для інвестування коштів. Проте, можливості нарощування капіталу та отримання доходів все ж таки існують.

Для активізації інвестиційних вкладень з боку фізичних осіб, яких на фондовому ринку називають індивідуальними або приватними інвесторами, необхідні наступні умови:

- наявність постійного активного доходу;
- можливість, бажання та схильність до нагромадження заощаджень;
- наявність освіти, елементів фінансової грамотності, навичок та вільного часу;
- адаптивність до умов сучасного фінансового ринку та стану економіки, а також психологічна готовність до інвестування.

Розглянемо практичну реалізацію цих передумов в Україні (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка доходів і витрат населення України у 2019-2021рр. [3]

Показники, млн грн	Роки			Приріст, %	
	2019	2020	2021	2020р. до 2019р.	2021р. до 2020р.
Доходи – усього, у т.ч.:	3744060	4045191	4863519	8	20
- заробітня плата	1758588	1832294	2211720	4	21
- соціальна допомога	1190252	1367577	1579707	15	16
Витрати та заощадження – усього	3744060	4045191	4863519	8	20
Заощадження	12457	63920	7650	413	-88

Проведений аналіз офіційної статистики в табл. 1 демонструє загальну тенденцію до зростання доходів населення у грошовому вираженні. При цьому, значну частку доходів (47-50%) формує заробітня плата, що свідчить про активну позицію населення. Проте, не можна не згадати й про 30% доходу, що припадають на соціальну допомогу. Це, на жаль, вказує на низький рівень добробуту значної частини населення. На сьогодні, війна внесла істотні корективи у ці дані, й в подальшому очікується уповільнення темпів зростання доходів. Більш того, значна частина населення (близько 90-95%) змушена витратити всі зароблені кошти на поточні потреби, не маючи можливості накопичувати заощадження.

Незважаючи на загальне зростання доходів населення України за 2019-2021рр., рівень заощаджень залишається низьким. За даними офіційної статистики, у деякі періоди витрати на споживання навіть перевищували доходи. Традиційно українці схильні до консервативних форм акумулювання заощаджень: зберігання валюти та депозитні рахунки в банках. Такі методи не можна вважати інвестиціями, адже вони лише захищають капітал від інфляції, не

примножуючи його. Низький рівень доходів та психологічні установки населення ускладнюють активну участь домогосподарств у фондовому ринку.

Чим стабільніша економічна ситуація, тим вища схильність людей до інвестиційних заощаджень. Наразі в Україні близько 300 млрд грн. населення зберігає в готівці, що робить ці кошти «непрацюючими» та неактивними. Водночас, все більше людей цікавиться фондовим ринком і хоче заробляти на операціях з цінними паперами. Ключовим фактором для активізації інвестиційного потенціалу домогосподарств є високий рівень фінансової грамотності населення. Люди повинні вміти управляти особистими фінансами та розуміти принципи роботи фондового ринку.

На жаль, знання більшості українців про інструменти, технології та можливості фондового ринку є дуже обмеженими. До того ж, рівень недовіри до інститутів спільного інвестування та інших фінансових посередників залишається високим. Для приватних інвесторів найбільш зрозумілим, надійним та привабливим інструментом залишаються облігації внутрішньої державної позики ОВДП, вкладення в які з боку населення за останні роки зросли. Проте, окупність інвестицій в державні цінні папери стає можливою лише при значних сумах вкладень, що пов'язано з високими комісійними та операційними витратами. Експерти рекомендують виходити на ринок з початковим капіталом не менше 50 тис. грн., до чого готова лише незначна частка українських домогосподарств.

Важливою особливістю успішних портфельних інвестицій є їх довгостроковий характер. Швидкі заробітки на кількості операцій – це сфера спекулянтів. Виходячи на фондовий ринок, інвестор повинен бути готовим до регулярних довгострокових вкладень. Однак, нестабільна економічна та політична ситуація в країні, висока інфляція та відсутність чіткої законодавчої бази не сприяють цьому.

Вирішення цих проблем – багатогранне завдання, яке потребує комплексного підходу. Без масштабного залучення домогосподарств до фондового ринку неможливо розраховувати на його стійкий розвиток.

Література:

1. Клименко Д. Б. Фінансові інклюдії у банківській практиці. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування.* 2020. № 4. С. 34–42. URL. <https://core.ac.uk/download/pdf/322563625.pdf>
2. Майорова Т.В., Петренко І.П. Проблеми трансформації заощаджень в інвестиції на фінансовому ринку України. URL. http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2015/4.pdf
3. Державна служба статистики України: Доходи та витрати населення. URL. https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/02/zb_doch_21.pdf

Постевка Віталій Марінович,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
Поліського національного університету

Теоретико методичні аспекти стану та перспектив розвитку ринку банківських послуг в Україні

Ринок банківських продуктів і послуг є частиною економічного простору, де взаємодія між попитом і пропозицією банківських продуктів і послуг визначає динаміку. Учасниками цього ринку є кредитні організації, що створюють банківську продукцію, та юридичні та фізичні особи, які є її споживачами. Об'єктами даного ринку стають конкретні банківські продукти та послуги. В умовах ринкової економіки комерційні банки можуть бути розглядані як незалежні учасники господарювання, які створюють та реалізують власний продукт з метою отримання прибутку. Отже, ключовим є правильне усвідомлення суті банківського продукту та його особливостей.

Дослідження стану та перспектив розвитку банківських послуг проводили такі вчені, як: Дзера О. В., М. С. Біленко, Дзюблук О.В., Ткачук В.О., Головач А.В. та інші.

Банківські послуги є нематеріальними та абстрактними за своєю природою, що означає відсутність конкретної товарної форми, а їх реальні характеристики формуються через майнові договірні відносини. Оскільки термін «банківська послуга» представляє собою багатогранну та складну категорію, а ринок банківських послуг є особливо динамічним, широкий спектр та різноманіття банківських послуг, які різняться за формою та змістом, додають ще більше складності ситуації і сприяють різноманітному використанню цього поняття [1].

В умовах військового стану банківська сфера внесла зміни у свою організаційну складову, щодо обслуговування клієнтів, що призвело до зменшення можливих ризиків і мінімізації фінансових втрат внаслідок воєнних дій. Банки успішно пристосувалися до нових умов для забезпечення ефективного функціонування в умовах кризи.

Для розуміння становища ринку банківських важливим є дослідження динаміки діючих банків в Україні, що відображено на рис. 1.

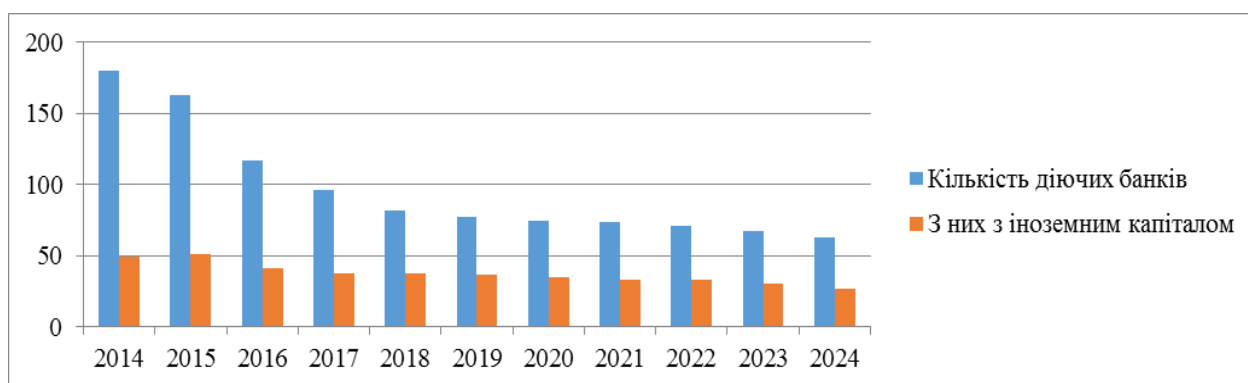

Рис. 1 Волатильність активних банків в Україні 2014-2024 рр. [2].

Як показують результати дослідження протягом періоду з 2014 по 2024р в Україні спостерігалася тенденція зменшення кількості діючих банків з 180 до 63. Ця динаміка свідчить про процес консолідації банківського сектору, що може бути спричинено банкрутствами, злиттями та поглинаннями фінансових установ. Водночас, зменшення кількості банків із зарубіжним капіталом з 49 до 27 також відображає цю тенденцію. Продовження цієї динаміки може призвести до подальшого зменшення числа банків, що діють в країні. Однак вирішальними факторами в цьому процесі будуть регуляторні політики та інвестиційний клімат України.

Україна переживає активний розвиток банківських послуг, які все більше можуть протистояти зовнішньому середовищу та охоплюють активне та пасивне керування фінансами, а також позабалансові опції. Ці послуги є ключовими для фінансової стабільності та економічного зростання (рис. 2).

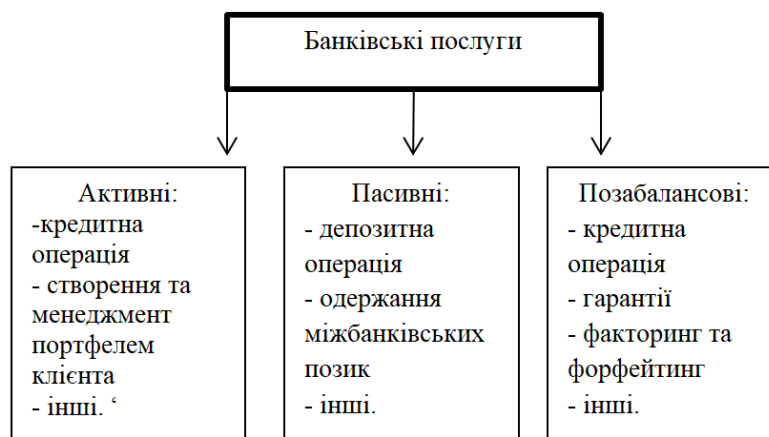

Рис. 2. Перелік основних банківських послуг [3].

Активні банківські послуги включають кредитування та інвестиційні можливості, що сприяють економічному розвитку. Пасивні послуги, такі як зберігання коштів та вклади, забезпечують гарантовані фінансові можливості для населення та підприємств. Позабалансові послуги, такі як страхування та довірче управління, надають додатковий рівень захисту та консультацій. Заохочення інновацій та конкуренції серед банків, а також підтримка державної політики, сприятиме подальшому зростанню та вдосконаленню банківських послуг в Україні.

Український банківський сектор, в умовах ринкової економіки та поточних викликів, демонструє велику резилієнтність та адаптивність. Процес консолідації, активний розвиток різноманітних банківських послуг, а також підтримка державної політики є ключовими факторами, які сприяють забезпеченню стабільності та зростанню сектору. Незважаючи на складнощі, що виникають у зв'язку з військовим станом та іншими економічними чинниками, банки продовжують ефективно функціонувати та вдосконалювати свої послуги, що сприяє загальному розвитку фінансової системи країни.

Література:

1. Дзера О. В., М. С. Біленко. Категорія «банківська послуга»: визначення і особливості. Нове українське право. 2022. № 1 URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/193/174> (дата звернення 03.04.2022).
2. Міністерства фінансів України. Офіційний сайт. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 03.04.2024 р.).
3. Національний банк України. Офіційний сайт. URL : <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 31.03.2024 р.).

Слободян Максим В'ячеславович,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Криптовалюта: історичні аспекти становлення та розвитку

Протягом останніх декількох десятиліть людство досягло справжнього прориву в області цифрових технологій. Звісно це не могло не зачепити економічну сферу у якій, завдяки цьому прориву, з'явилися нові економічні поняття, серед яких окремо можна виділити криптовалюту.

Криптовалюта - це специфічна форма грошей в цифровому форматі, які зашифровані та захищені спеціальними алгоритмами. Свою популярність криптовалюта здобула за допомогою анонімності, адже для здійснення операцій не потрібно створювати облікові записи зі своїм логіном і паролем, а лише знати публічний ідентифікатор одержувача, а також децентралізації, завдяки якій всі дані зберігаються на комп'ютері користувача, а

операції можуть здійснюватися без втручання банку чи держави. Враховуючи шалені темпи поширення криптовалют на світовому фінансовому ринку та й в Україні вважаємо за необхідне розглянути особливості їх становлення та розвитку в історичному аспекті.

Двома важливими датами становлення криптовалюти можна назвати 1990р. та 2009 р. У 1990 році було вперше використано криптографію як засіб платежу в системі DigiCash, проте, на відміну від сучасної криптовалюти, ця система була централізованою. Цей досвід став першим кроком для становлення криптовалюти як одного з аналогів сучасних грошових знаків. У 2008 році була опублікована стаття, в якій була описана концепція нової валюти - біткоїна, а вже у 2009 р. була створена найпопулярніша на даний момент криптовалюта, яка тоді мала статус електронної платіжної системи - біткоїн. Найбільший вклад в розвиток біткоїна вніс або ж внесли група людей під псевдонімом Сатосі Накамото, який хотів створити систему платежів та управляти грошовими коштами користувачів децентралізовано (тобто напряму) і без втручання непритетних до цих відносин осіб [1, с. 292].

Вперше ж поняття «криптовалюта» було подано у публікації відомого журналу «Forbes» у 2011р. Саме після цього за біткоїном було закріплено визначення «криптовалюта». У зв'язку з легкістю та перевагами використання біткоїна він швидко поширювався світом, що не могло не зацікавити банки та уряди держав. В результаті перед урядами повстало питання легалізації криптовалюти на державному рівні та забезпечення відповідної правової бази для його обігу. У цьому питанні більшість країн розділилися в думках: так у Японії, Німеччині криптовалюта була визначена як легальний платіжний засіб, а в Литві та Хорватії вона стала нелегальним засобом, а в Болівії її обіг взагалі заборонений. Також в багатьох країнах криптовалюта визначена як специфічний товар або ж фінансовий інструмент. Так, в США криптовалюта є різновидом цінних паперів у грошовій формі [2, с. 90-91].

Питання легалізації криптовалюти в Україні досить довго не могло зрушити з мертвої точки, і досить довго ні Верховна Рада України, ні інші вповноважені органи не приймали жодних рішень ні за, ні проти біткоїна. В цьому питанні важливою датою можна вважати 8 вересня 2021 року, коли було ухвалено законопроект «Про віртуальні активи», який легалізував би ринок криптовалюти, і дав змогу використовувати її для обміну і декларації. Проте, станом на 2024 рік цей законопроект досі не введений в дію [2, с. 91].

За останні 15 років з'явилися різні похідні від біткоїна криптовалюти, такі як: Litecoin, Ethereum, Monero та інші. Але попри це, біткоїн досі залишається самою популярною та бажаною криптовалютою в світі, про що свідчить динаміку зміни його вартості (рис. 1).

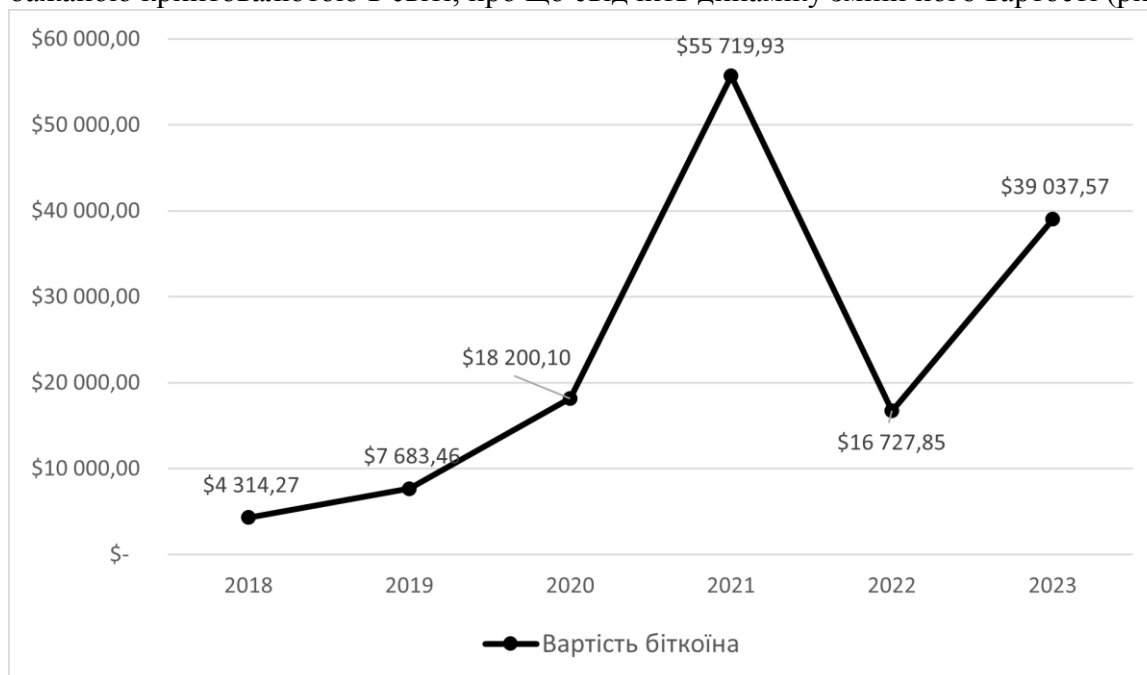

Рисунок 1. Динаміка вартості біткоїна за 2018-2023рр. [3]

Як видно з наведених на рис. 1 даних криптовалюта є досить нестабільною валютою, ціна якої може коливатися в досить великому діапазоні. Так, в 2018 році ціна на біткоїн становила 4314 доларів, згодом був різкий стрибок, в результаті якого вартість біткоїна сягнула рекордно позначки в 55719 доларів на кінець 2021 року. Протягом 2022-2024 він постійно коливався і у квітні 2024 року сягнув свого Найбільшого значення біткоїн — 68410 доларів [3].

Також важливою перевагою криптовалюти, в тому числі й біткоїна, є те що є визначена кількість монет, яка на даний момент може становити не більше 21 млн. одиниць, що сильно обмежує її емісію [1, с. 293]. Це захищає валюту від інфляції, гарантує збереження вартості, стимулює розвиток інновації в сфері криптовалют.

Проте, попри всі переваги, які були згадані вище (анонімність, децентралізація, визначена кількість монет), криптовалюта має певні недоліки:

- активне використання в тіншовій економіці: через відсутність належного контролю і системи оподаткування криптовалюта є одним із засобів платежу на чорних ринках;
- цінова нестабільність;
- проблеми легалізації;
- обмеженість у знаннях та доступності: у багатьох країнах досить велика частка населення ніколи не використовувала та не взаємодіяла з криптовалютою.

Отже, беручи до уваги викладений матеріал на даний момент важко сказати, що криптовалюта є провідною валютою світу, проте, ця сфера активно розвивається і може мати значно більший вплив на світову економіку в майбутньому.

Література:

1. Етапи розвитку та становлення криптовалюти Пархоменко Т.Л., URL: <http://surl.li/snpxl>.
2. Зубченко В. В. Особливості регулювання ринку криптовалюти в Україні та світі. URL: <http://surl.li/snpxa>.
3. Мінфін. Курс біткоїна на сьогодні. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/crypto/bitcoin/>.

Смаліцька Олена Антонівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Роль банківських установ у фінансуванні міжнародних торговельних операцій

Міжнародна торгівля, як ключовий елемент глобальної економіки, вимагає ефективного фінансування для забезпечення потоку товарів та послуг між країнами. Банківські установи відіграють ключову роль у цьому процесі, проте змінюючи свої функції та адаптуючись до нових викликів глобалізації та технологічних інновацій.

Одним з основних інструментів, якими користуються банки для фінансування міжнародних торговельних операцій, є акредитиви (letter of credit). За даними Міжнародної палати торгівлі (ІСС), обсяги акредитивів, виписаних у світі, в 2023 році склали близько 2,3 трильйони доларів США, що свідчить про значну активність у цьому секторі [1]. Однак, відзначається збільшення використання інших фінансових інструментів, таких як банківські гарантії та форвардні операції, що свідчить про розширення спектру послуг, надаваних банками у цій області.

Порівняно з попередніми роками, також спостерігається зростання конкуренції у сфері фінансування міжнародних торговельних операцій. Фінтех компанії, які використовують інноваційні технології, стають значними гравцями на цьому ринку, пропонуючи більш швидкі та ефективні рішення. Наприклад, платформи для фінансування торговельних операцій на базі блокчейну здатні зменшити час та витрати, пов'язані з

виконанням торговельних операцій, що ставить під сумнів традиційну роль банків у цьому процесі.

Незважаючи на виклики, що стоять перед банками у сфері фінансування міжнародних торговельних операцій, існують кілька перспективних напрямків розвитку:

– Розширення глобального присутності. Банки активно розширюють свою мережу філій та партнерських відділень у ключових регіонах міжнародної торгівлі, щоб забезпечити більшу доступність фінансових послуг для клієнтів.

– Інновації та цифрові технології. Банки активно впроваджують нові технології, такі як штучний інтелект, аналітика даних та блокчейн, для полегшення та оптимізації процесів фінансування міжнародних торговельних операцій.

– Зменшення ризиків та оптимізація витрат. Банки шукають нові шляхи для зменшення ризиків, пов'язаних з міжнародним фінансуванням, та оптимізації витрат за допомогою впровадження нових стратегій та технологій.

Банки активно розширюють свою мережу філій та партнерських відділень у ключових регіонах міжнародної торгівлі, щоб забезпечити більшу доступність фінансових послуг для клієнтів. Також вони активно впроваджують нові технології, такі як штучний інтелект, аналітика даних та блокчейн, для полегшення та оптимізації процесів фінансування міжнародних торговельних операцій. Сюди ж можемо віднести пошук нових шляхів для зменшення ризиків, пов'язаних з міжнародним фінансуванням, та оптимізації витрат за допомогою впровадження нових стратегій та технологій.

Отже, банки продовжують відігравати ключову роль у фінансуванні міжнародних торговельних операцій, проте їхній статус та функції піддаються змінам у зв'язку з технологічними інноваціями та змінами в глобальній економіці. Для забезпечення успішної реалізації міжнародних торговельних операцій банки повинні активно адаптуватися до нових умов та шукати інноваційні підходи до надання фінансових послуг своїм клієнтам.

Література:

1. Український національний комітет Міжнародної торгівельної палати – ICC Ukraine.
URL: <https://iccua.org/>

Смоляк Олена Віталіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалавському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Підходи до управління активами й пасивами банку

Управління активами та пасивами стає важливою стратегічною складовою для сучасних банків у змінному економічному середовищі, де ефективне розподілення ресурсів та збалансоване управління ризиками визначають їх конкурентоспроможність та стійкість до зовнішніх викликів.

Управління активами та пасивами (УАП) – це не просто бухгалтерська рутинна, а мистецтво керування фінансовим здоров'ям банку. Це динамічний процес, що ґрунтується на створенні стратегій та здійсненні операцій, які гарантують відповідність структури балансу банку його довгостроковим цілям.

В основі УАП лежить розуміння того, що активи, зобов'язання та капітал банку – це не просто окремі статті балансу, а частини єдиного банківського портфеля, який працює на досягнення спільної мети. Банки, які володіють мистецтвом ефективного управління активами й пасивами, розглядають ці компоненти балансу як взаємопов'язані елементи, що впливають один на одного й визначають фінансовий стан банку на ринку.

Зауважимо, що цей підхід є не лише логічним, але й виправданим практикою банківської діяльності розвинутих країн світу. Адже в динамічному ринковому середовищі,

сповненому невизначеності та нестабільності, саме УАП стає ключовим для банків інструментом в:

- оптимізації процентних ставок: завдяки УАП банки можуть мінімізувати вплив несприятливих коливань процентних ставок на свою прибутковість;

- управління ризиками ліквідності: УАП дає змогу банкам підтримувати необхідний рівень ліквідних активів, щоб гарантувати своєчасне виконання зобов'язань перед клієнтами;

- підтримки стійкості: ефективна стратегія УАП робить банк більш стійким до зовнішніх шоків та економічних негараздів.

Комерційний банк має виконувати такі завдання в рамках управління активами та пасивами:

- залучати максимально допустимий обсяг ресурсів та найефективніше їх розміщувати;

- реагувати на процентні ставки та ціноутворення та їхній вплив на банківські інструменти;

- коригувати валютні позиції;

- максимізувати прибуток та мінімізувати ризики;

- хеджувати ризики;

- підтримувати рівень ліквідності за допомогою управління структурою активів та пасивів;

- впроваджувати інновації задля подальшого розвитку банку [2].

Більшість науковців сьогодні виділяють такі підходи в управлінні активами та пасивами банку: стратегія управління активами, стратегія управління пасивами ц стратегія збалансованого управління активами і пасивами. Розглянемо більш детально їх особливості використання банками в практичній діяльності.

Перевагою стратегії управління активами банку є відносно простий спосіб її застосування, оскільки рішення ухвалюються лише щодо ефективного розміщення банківських активів, а також використовуються прості методи управління ліквідністю банку, які не вимагають значних фінансових вкладень. Серед недоліків цієї стратегії можна виділити нехтування головною метою банківського менеджменту – максимізація прибутку. Це зумовлено обмеженнями в управлінні залученими коштами, в тому числі їхньою вартістю, а також зменшенням доходів, оскільки значну частину коштів банку необхідно тримати у високоліквідній формі, щоб підтримувати достатній рівень ліквідності.

Стратегія управління пасивами дає можливість збільшення прибутків банку завдяки контролю його операційних витрат та прогнозування потреб у ліквідних активах. Недоліком даної стратегії є необхідність залучення максимальних обсягів грошових коштів і неврахування ефективних шляхів розміщення цих коштів. У період спаду економіки така стратегія управління пасивами може призвести до скорочення обсягів прибутку банку через зниження попиту на кредити.

За стратегією збалансованого управління активами й пасивами банку самі активи і пасиви банку розглядаються як одне ціле, що допомагає сформувати оптимальну структуру його балансу та створити захист від ризиків, що спричинені коливаннями на фінансовому ринку. Головною ідеєю даної стратегії є той факт, що доходи і витрати відносяться до обох сторін балансу, де ціна операції повинна перекивати витрати на її надання [1].

Зауважимо, що використання будь-якого з зазначених нами підходів управління передбачає забезпечення оптимальної структури активів і пасивів банку й потребує відповідного інструментарію і методів. На сьогодні методи управління активами і пасивами банку поділяються на дві групи [2]. Перша група методів включає базові підходи до управління банківськими ризиками, які полягають у визначенні ризику банку в конкретний момент часу та ефективного управління ним. Наприклад, це такі інструменти та методи, як: хеджування, трансфертне ціноутворення, управління валютною позицією тощо.

До другої групи відносяться методи моделювання оптимальної структури балансу банку шляхом формування такого співвідношення банківських активів і пасивів, яке

дозволяє враховувати наявні ризики та досягати поставлених цілей. Наприклад, це: статистичні, графічні, економіко-математичні, експертні методи.

Методи управління активами і пасивами розробляє та впроваджує в діяльність банку спеціально створений для цього Комітет з управління активами і пасивами при Раді директорів банку. Такий Комітет діє не постійно, а збирається з певною періодичністю для узгодження та визначення напрямів керування процесами різних напрямів діяльності банку. Наприклад, визначити рівень допустимого ризику, оцінити розмір та достатність капіталу, здійснити прогноз та аналіз змін відсоткових ставок тощо.

Підсумовуючи вищевикладене відзначимо, що ефективне управління активами та пасивами банку є вкрай важливою складовою менеджменту банку для максимізації прибутку при мінімально можливого рівня ризику банку на ринку. Івлкорситання окреслених підходів і методів управління активами та пасивами дає можливість банкам сьогодні успішно управляти різними видами ризику та приймати ефективні управлінські рішення щодо формування джерел фінансування та напрямів розміщення грошових коштів.

Література:

1. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку : підруч. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2017. 468 с.

2. Линник Н.В., Кір'янова Н.В., Яковенко Я.С. Теоретико-методичні засади управління активами та пасивами банку. Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ. 2022. Вип. 1. С. 25-30.

Сокальський Андрій Олександрович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Дефіцит бюджету і державний борг

Складання бюджету, його подальший розгляд та затвердження є визначними факторами добробуту країни та її населення. По сумі державного боргу та дефіциті державного бюджету можна легко визначити економічну ситуацію в країні. Дефіцит бюджету з'являється внаслідок перевищення видатків бюджету над його доходами. Неefективність податкового законодавства та розповсюдженість тіньової економіки значною мірою впливає на зменшення доходів до бюджету, а бойові дії підштовхують до збільшенні витрат на оборону країни і зменшують іноземні інвестиції у національну економіку. Якщо у 2006 році дефіцит складав менше одного відсотка до ВВП країни, то з кожним наступним роком він значно збільшувався (табл.1).

В сучасній практиці вважається нормою закінчувати із невеликим бюджетним дефіцитом, сам же дефіцит не несе великої загрози тоді, коли він залишається контрольований. При дефіциті бюджету держава вдається до внутрішніх та зовнішніх позик, що називають бюджетним боргом. Також важливо зазначити, що існує прямий зв'язок між величиною бюджетного дефіциту та приростом державного боргу. Виплати відсотків за державним боргом також йдуть в статтю видатків, що в свою чергу збільшує борг, а він породжує дефіцит. Цей зв'язок називають борговою циклічністю. Вона породжує велику кількість несприятливих факторів для економіки, що тільки ще більше погіршують ситуацію і можуть призвести до неможливості виплати відсотків, дефолту. Для уникнення цієї ситуації державі потрібно контролювати величину боргу та вчасно використовувати важелі фінансової та монетарної політики разом з правильним плануванням бюджету.

Можливість держави виплачувати кредити визначається в її кредитному рейтингу. Кредитний рейтинг – це умовний вираз кредитоспроможності об'єкта рейтингування в цілому та/або його окремого боргового зобов'язання за шкалою кредитних рейтингів.

Кредитний рейтинг включає всю надану боржником інформацію для визначення кредитного рейтинга аналітиками [2].

Таблиця 1. Показники зведеного бюджету України за 2006-2021 рр. [1, с.9-12]

Рік	Доходи	% до ВВП	Видатки з кредитуванням	% до ВВП	Дефіцит (-), Профіцит (+)	% до ВВП
2006	171 811,5	30,4	175 512,2	31,06	-3 700,7	-0,65
2007	219 936,5	29,3	227 638,3	30,3	-7 701,7	-1,0
2008	297 893,0	30,1	312 017,5	31,5	-14 124,5	-1,4
2009	272 967,0	29,8	310 225,2	33,9	-37 258,1	-4,1
2010	314 506,3	28,1	379 191,2	33,8	-64 684,9	-5,8
2011	398 553,6	29,5	421 611,5	31,2	-23 057,9	-1,7
2012	445 525,3	30,5	496 311,0	34,0	-50 785,7	-3,5
2013	442 788,7	29,1	506 379,0	33,3	-63 590,3	-4,2
2014	456 067,3	29,1	528 097,8	33,7	-72 030,5	-4,6
2015	652 031,0	32,7	682 929,2	34,3	-30 898,2	-1,6
2016	782 859,5	32,8	837 673,4	35,1	-54 813,9	-2,3
2017	1 016 969,5	34,1	1 059 095,2	35,5	-42 125,7	-1,4
2018	1 184 290,8	33,2	1 252 082,5	35,1	-67 791,8	-1,9
2019	1 289 849,2	32,4	1 377 113,3	34,6	-87 264,2	-2,2
2020	1 376 673,8	32,6	1 601 132,7	37,9	-224 458,8	-5,3
2021	1 662 333,6	30,4	1 850 143,1	33,8	-187 809,5	-3,4

Наприкінці 3-го кварталу 2015 р. сукупний борг України становив 46 480,9 млн дол. США, державний борг – 35 504,9 млн дол. США, а гарантований борг – 10 976,0 млн дол. США [4]. Станом на 29 лютого 2024 року загальний борг становив 5490,10 млрд грн, або 143,69 млрд дол. США, в тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 3824,71 млрд грн (69,67% загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 100,10 млрд дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 1665,38 млрд грн (30,33%) або 43,59 млрд дол. США [5]. Отож, ми можемо помітити надзвичайно великі темпи приросту державного боргу, також потрібно зазначити, що зовнішній державний борг збільшив свою частку серед сукупного боргу України. У 2016 році борг склав рекордних 81% до ВВП, а за період з 2021-2023 рр. борг виріс більш ніж удвічі. Проте, прогнози на майбутнє є досить втішними для нас, так як планується зменшення державного боргу одночасно із збільшенням ВВП країни.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що державний дефіцит на сьогодні є надзвичайно важливою категорією, який впливає на борг та економіку всієї країни. В останні роки боргові зобов'язання країни збільшуються в надзвичайно великих розмірах, тому державі потрібно розпочинати активні дії з погашення боргу та зміни бюджетної політики, зменшивши видатки на управлінську сферу та збільшивши надходження за рахунок покращення податкового законодавства, зменшення обсягів тіньової економіки, залученням іноземних інвестицій для розвитку національної економіки. Також слід подбати про свій кредитний рейтинг, щоб мати змогу залучити більшу кількість вигідних для себе кредитів.

Література:

1. Статистичний збірник «Бюджет України – 2021». Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>
2. Міністерство фінансів України. Кредитний рейтинг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini>
3. Міністерство фінансів України. Державний борг та гарантований державою борг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>
4. Янів Л. М., Зінченко О. А. Проблеми дефіциту державного бюджету України і шляхи їх розв'язання. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія: Менеджмент інновацій. 2016. Т. 24, вип. 6. С. 144-153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumi_2016_24_6_17

Сум Володимир Ігорович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету фінансів та обліку
Західноукраїнського національного університету*

Необхідність фінансової грамотності в Україні

Прискорення глобалізаційних процесів, які суттєво ускладнюють функціонування фінансових систем внаслідок появи широкого спектру новітніх фінансових продуктів та послуг, вимагають від громадян вирішення доволі складних завдань, до розв'язання котрих вони часто виявляються непідготовленими. Відтак, через відсутність необхідних фінансових знань та навиків прийняття зважених фінансових рішень, на фоні агресивної пропозиції і реклами таких продуктів та послуг з боку комерційних структур, в суспільстві відбувається накопичення значних диспропорцій та ризиків, здатних у сучасних умовах перерости в проблему національного масштабу.

Протягом останніх десятиліть процес фінансової грамотності зберігає високий рівень уваги серед вчених і політиків. З урахуванням того, що мільйони людей не мають доступу до фінансових послуг, у всьому світі існує потенційна загроза втрати вкладів або заощаджень, втрати коштів і втрати потенціалу економіки для підвищення рівня добробуту та якості життя [2].

Фінансова грамотність полегшує повсякденне життя і допомагає сім'ям та підприємствам планувати все від довгострокових цілей до непередбачених надзвичайних ситуацій. Більше того, як власники рахунків, люди з більшою ймовірністю будуть використовувати інші фінансові послуги, такі як заощадження, кредит і страхування, починати і розширювати бізнес, інвестувати в освіту чи охорону здоров'я, управляти ризиками і переносити фінансові потрясіння, покращити якість свого життя.

Фінансова грамотність є фундаментальною як для категорій населення з низькими доходами, так і для громадян із високими доходами, оскільки всі вони повинні бути вплетені у фінансову систему. Дослідження показують, що коли люди стають активними учасниками фінансової системи, вони здатні краще управляти ризиками, розпочинати власний бізнес або інвестувати в нього, а також фінансувати значні витрати, такі як освіта або покращення житлових умов [1].

Безумовно, у підвищенні рівня фінансової грамотності мають бути зацікавлені передусім самі громадяни, адже грамотний споживач фінансових продуктів і послуг виявляється краще захищеним від шахрайських дій зі сторони недобросовісних продавців таких продуктів і послуг. Низький же рівень фінансової грамотності населення призводить до прийняття неефективних інвестиційних рішень, збільшення рівня особистих боргових зобов'язань, передачі негативного фінансового досвіду підростаючому поколінню, неефективного формування пенсійних заощаджень тощо.

Потреба в освоєнні основ фінансової грамотності стосується всіх категорій громадян. Наприклад, для дітей важливо сформулювати уявлення про цінність грошей та розвинути основи планування сімейного бюджету та заощаджень. На жаль, багато середніх шкіл не включають основи фінансової грамотності до навчальних планів. Однак це могло б бути надзвичайно корисним уроком для школярів, можливо, навіть більш корисним, ніж безліч інших предметів, які вони вивчають та які, ймовірно, не знадобляться їм у повсякденному житті.

Не опікуються формуванням належного рівня фінансової грамотності молоді і у вищій школі, адже дисциплін, пов'язаних із формуванням навиків ефективного управління особистими фінансами, у робочих навчальних планах вищих навчальних закладів годі й шукати. Знання основ фінансової грамотності, безумовно, потрібне і дорослим громадянам

для прийняття зважених фінансових рішень в процесі інвестування та оцінки пов'язаних із ним ризиків, а також для планування майбутнього пенсійного забезпечення.

У підвищенні фінансової грамотності громадян має бути зацікавлена і держава, адже високий рівень фінансової грамотності сприяє притоку тимчасово вільних коштів населення у фінансовий сектор країни, стимулює розвиток конкуренції на фінансовому ринку та забезпечує макроекономічну стабільність у суспільстві. Водночас, низький рівень фінансової грамотності населення обмежує можливості і знижує ефективність державного регулювання фінансового ринку. До того ж, з макроекономічної точки зору недостатній рівень знань у сфері функціонування фінансових послуг означає низький рівень залучення широких верств населення до їх споживання, а, отже, обмежує рівень і якість заощаджень та інвестицій, які загалом і формують потенціал економічного зростання країни.

Тому складність проблеми підвищення фінансової грамотності і фінансової дієздатності населення України виносить на порядок денний питання формування і реалізації комплексної та послідовної державної політики у цій сфері. Документом, який би сформулював цілі і завдання такої політики, а також визначив механізм її реалізації в сучасних умовах, на наш погляд, має стати Національна програма підвищення рівня фінансової грамотності населення України, у якій були б виокремлені основні функції і завдання кожного з учасників цього важливого процесу. Вважаємо, що на початкових етапах реалізації Програми державі доцільно сконцентрувати увагу на таких основних напрямках:

- стати організатором публічної дискусії з цієї тематики;
- слідкувати за тим, щоб заходи в межах Програми не зводилися до реклами і маркетингових кроків з боку певних фінансових інституцій щодо просування своїх фінансових продуктів і залучення потенційних клієнтів;
- проводити політику підвищення прозорості в роботі вітчизняних фінансових установ;
- удосконалювати законодавчу базу з метою недопущення на ринок недобросовісних учасників тощо.

Безумовно, реалізацію зазначеної Програми доцільно здійснювати на засадах державно-приватного партнерства. Успішна інтеграція держави та бізнесу у цій сфері сприятиме спільній меті, пов'язаній з реалізацією програм підвищення фінансової грамотності населення - виховання компетентних споживачів фінансових продуктів і послуг, здатних відповідати шахраям і нечесним бізнесменам. При цьому активне залучення бізнес-структур до фінансування таких освітніх проектів повинно проводитися при одночасному забезпеченні жорсткого державного контролю за об'єктивністю та незалежністю підготовлених програм, здійснюваних оцінок та рекомендацій. Однак переконані, що саме держава має створювати необхідні умови для організації і проведення різноманітних освітніх програм фінансово- економічного спрямування (звичайно ж, за найактивнішої підтримки великих фінансових організацій та бізнесових структур).

Література:

1. Кізіма, Т. О. Фінанси домогосподарств. Фінанси : підручник / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко, В. Г. Дем'янишин ; за ред. С. І. Юрія., В. М. Федосова. К. : Знання, 2012. С. 369-395.

2. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні: Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». К., 2019. 49 с.

Терлич Андрій Валерійович,
здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Фінансовий механізм на ринку автостраховання

Автотранспортне страхування представляє собою складну систему страхових послуг, які варіюються за об'єктами та суб'єктами страхування, видами ризиків, формами та механізмами здійснення. Воно може бути описане як система економічних відносин, спрямованих на формування та використання спеціального фонду для захисту інтересів громадян, підприємств та організацій у випадку певних негативних подій, пов'язаних з володінням автотранспортними засобами. Це страхове покриття може бути класифіковане за різними критеріями, такими як види, ризики, форма організації та інші, з метою забезпечення ефективного управління. Як економічна категорія, автотранспортне страхування має системні, динамічні, континуальні та дискретні властивості, а також суб'єктивний та об'єктивний характер.

Підсумовуючи позиції учених, можемо стверджувати, що фінансовий механізм автотранспортного страхування схожий за суттю та структурою організації на загальний фінансовий механізм. Оскільки на ринку автотранспортного страхування діють суб'єкти зі специфічними формами фінансових потоків та реалізується конкретний продукт, компоненти цього механізму мають свої особливості, і їх застосування є менш визначеним, ніж на інших ринках фінансових послуг чи товарів. Основна відмінність полягає у рівні визначеності фінансових потоків страховика, методів та інструментів фінансового управління та рівні урегульованості відносин на ринку страхування.

На ринку автостраховання як і страхування загалом спостерігається значна нестабільність та дисбаланс у розвитку, що важливо враховувати при оцінці фінансової стійкості. Так, розвиток ринку автостраховання обмежується численними загрозами, більшість з яких мають системний характер і впливають з різних аспектів ринку страхування та фінансових послуг. Ці загрози можна класифікувати за їх впливом на ринок і виділити групи, що виникають через ринковий механізм, інституціональні аспекти та державний вплив. Для автостраховання особливо важливі небезпеки, що виникають через взаємодію різних суб'єктів, проте їх джерелами є недоліки у нормативно-правовому регулюванні та відсутність системного підходу у державному впливі на ринок [1].

Фінансовий контроль у сфері страхування в широкому розумінні означає перевірку правильності розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу між різними фондами грошових коштів і контроль за їх цільовим використанням. У вузькому розумінні, державний фінансовий контроль страхової компанії означає дотримання норм права держави у перевірці своєчасності і точності фінансового планування, обґрунтованості та повноти надходжень доходів у відповідні фонди грошових коштів, правильності та ефективності їх використання [2]. Це також важливий елемент системи фінансового управління, що реалізує основні завдання фінансової політики держави в цілому.

Фінансові важелі діють у рамках фінансових інструментів і включають в себе різноманітні політичні та правові заходи, спрямовані на регулювання ринкових процесів. У контексті страхування, ці важелі використовуються для забезпечення ефективного функціонування та дотримання страховими компаніями встановлених стандартів і вимог. До них відносяться, наприклад, податки та обов'язкові платежі, нормативи ліквідності та капіталу, правила управління та надання фінансових послуг, а також штрафні санкції за порушення законодавства. Україна має строгу систему регулювання та контролю над страховою діяльністю, що обумовлює велику кількість застосовуваних фінансових важелів.

У сфері автотранспортного страхування фінансові важелі використовуються для регулювання процесу формування страхових тарифів. Наприклад, встановлені правилами страхування, ці тарифи залежать від різних факторів, таких як страхова сума, термін страхування, умовна франшиза, страхові випадки та інші чинники, що впливають на ризик страхового випадку. Страховики використовують систему знижок та надбавок, відому як "бонус-малус" [3], залежно від результатів попереднього страхування. Цей приклад демонструє, що хоча фінансовий механізм автотранспортного страхування має структурну схожість з загальним фінансовим механізмом, але його змістове наповнення значно відрізняється через специфіку цієї галузі.

Головними недоліками впровадження фінансової політики щодо розвитку автострахування є несумісність нормативно-правового, фінансово-контрольного та організаційного забезпечення, що перешкоджає ефективній взаємодії на ринку. Першочерговими напрямками поліпшення цієї політики є забезпечення обов'язкового розгляду законодавчих ініціатив та пропозицій від саморегулюючих організацій, а також покращення комунікації між суб'єктами страхових відносин у сфері державного регулювання ринку. Забезпечення розвитку страхових компаній включає в себе створення умов через налагодження та оновлення державних програм розвитку страхового ринку, реалізацію інвестиційної функції страхування, надання державних гарантій та інші заходи в рамках регулювання системи міжсуб'єктних взаємодій на ринку.

Література:

1. Вороніна Н. В. Інститут страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Вип. 3(2). С. 34-37.
2. Тараненко О. О. Теоретичні підходи до визначення поняття "Державний фінансовий контроль страхової компанії. Управління розвитком. 2012. №7. с. 40.
3. Чубінський М. А. Система бонус-малус в обов'язковому страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та її удосконалення. Управління проектами, системний аналіз і логістика. 2015. Вип. 16(2). С. 112-119.

Тишко Дар'я Павлівна,

*здобувачка вищої освіти на магістерському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Штучний інтелект у функціонуванні фондового ринку

Сучасний фондовий ринок стикається з рядом складних викликів, включаючи нестабільність цін, непередбачувані ринкові умови та потребу в швидких та ефективних рішеннях. У цьому контексті, роль штучного інтелекту стає все більш важливою, пропонуючи нові можливості для аналізу даних, прогнозування та автоматизації торгівлі. Сьогодні штучний інтелект (ШІ) відіграє ключову роль у трансформації фінансових ринків, забезпечуючи нові інструменти та методи для оптимізації інвестиційних стратегій та управління портфелем. Його використання дозволяє аналізувати великі за обсягами дані, прогнозувати цінові рухи та автоматизувати торгівельні процеси з метою забезпечення кращих результатів для учасників фондового ринку.

Розуміння ролі штучного інтелекту в прийнятті інвестиційних рішень стає все більш важливим для інвесторів, фахівців у фінансовій галузі та регуляторних органів. Тому вважаємо за необхідне розглянути різні аспекти використання штучного інтелекту на фінансових ринках, включаючи можливості та виклики, що створює цей процес для учасників фондового ринку та його вплив на рівень його ефективності та ліквідності функціонування. Розглянемо особливості впливу використання штучного інтелекту у функціонуванні фондового ринку:

1. Аналіз даних. ШІ використовується для аналізу величезних обсягів фінансових даних, включаючи історичні ціни акцій, фінансові звіти компаній, новини та соціальні медіа, передбачаючи завдяки цьому аномалії на ринку;

2. Прогнозування цінових рухів. ШІ застосовується для прогнозування цінових рухів на фондовому ринку, що дозволяє покращити точність прогнозів та ідентифікувати можливі торгівельні сигнали ринку. Учасникам фондового ринку стає значно легше реагувати на зміни ліквідності фондових інструментів, здійснюючи на основі цього ефективніше управління активами;

3. Автоматизована торгівля. ШІ використовується для розробки та реалізації автоматизованих торгових стратегій, які можуть реагувати на ринкові умови в реальному часі та самостійно відкривати/закривати угоди. Це допомагає здійснювати торгівлю швидше та ефективніше, зменшуючи вплив емоцій та людських помилок. Будь-яку стратегію можна прописати в бота, який самостійно здійснюватиме торгівельні операції; чим більше угод відкрито на ринку, наприклад, із купівлі активів – тим вища ймовірність зростання ціни активів. Тому, можна сказати, що з часом ШІ можливо буде штучно керувати ціною фондових активів і збільшуватиметься чисельність користувачів такою можливістю, які керуються бажанням «отримувати гроші, нічого не роблячи»;

4. Управління портфелем цінних паперів. ШІ використовується для розробки індивідуальних портфельів на основі аналізу ризиків та рекомендацій оптимального розподілу активів в портфелі з урахуванням інвесторських цілей, обмежень та можливої диверсифікації портфеля.

Тенденція використання автоматизації також помітна й у фінансових установах. За останні два десятиліття у відділі торгівлі готівковими акціями Goldman Sachs США спостерігалось значне скорочення зайнятих трейдерів. Так у 2000р. в бюро працювало 600 трейдерів, але до 2017р. ця кількість скоротилася лише до двох [1]. Таке скорочення пов'язане з дедалі активнішим впровадженням автоматизованих торгових програм, які зменшують потребу в людських ресурсах для торгівлі й отримання прибутку на фондовому ринку.

Використання штучного інтелекту може також підвищити ліквідність фондового ринку, забезпечуючи більш швидку та ефективну взаємодію між його покупцями та продавцями, за рахунок миттєво реагування на ринкові умови та прийняття рішень. Зокрема, ШІ може здійснювати угоди з метою зменшення, що забезпечує високу привабливість фондового ринку для інвесторів і посилення активності торгівлі. Також, штучний інтелект може бути використаний для створення ліквідного ринку для нових та менш популярних фондових інструментів, що, в свою чергу, збільшить чисельність залучених інвесторів та обсяги торгівлі ринку.

Окрім наявних позитивних моментів, використання штучного інтелекту на фондовому ринку може викликати різноманітні труднощі, які можуть стати перешкодою для ефективного функціонування ринку. Тому розглянемо деякі з них більш детально.

Ймовірність неадекватної обробки даних на фондовому ринку. ШІ потребує великого обсягу даних для ефективної роботи, адже нерівномірність та неповнота даних можуть призвести до отримання неточних результатів. Також, недостовірні результати обробки даних можуть спричинити спотворення висновків технічного аналізу. Наприклад, якщо модель ШІ недостатньо вірно розуміє контекст новин чи соціальних медіа, це може призвести до невірних прогнозів цінових рухів.

Недооцінка ризиків та надмірна впевненість у прогнозах можуть також стати проблемою використання штучного інтелекту на фондовому ринку. Стратегії ШІ потребують постійного оновлення відповідно до ринкових і політичних змін. Наведемо цікавий приклад впливу штучного інтелекту на ціну акцій фондового ринку. У травні минулого року ШІ створив зображення, на якому підтверджувався факт вибуху біля Пентагону. Ця сфальсифікована фотографія поширилася в соціальних мережах, спричинивши падіння курсу

американських акцій, яке було помітне в значенні індексу S&P 500 [2]. З цього можна зрозуміти, що ШІ має суттєвий вплив на емоції інвесторів і на стан фондового ринку.

Нажаль ніхто сьогодні не може підтвердити із стовідсотковою гарантією, що штучний інтелект є безпечним механізмом прийняття інвестиційних рішень на фондовому ринку. Навіть найсучасніші алгоритми можуть мати схильність до помилок та змін, що призведе до значних втрат і зниження довіри учасників фондового ринку.

Підсумовуючи вищевикладене відзначимо, що розробка та впровадження систем штучного інтелекту потребує висококваліфікованих фахівців, здатних розуміти не лише технічні аспекти, але й фінансові особливості функціонування фондового ринку. Функціонування фондового ринку сьогодні підтверджує незаперечні перспективи подальшого розвитку та використання штучного інтелекту. Для досягнення максимального потенціалу цієї технології, необхідно вчасно вирішувати всі виклики, що виникають на ринку та розробляти відповідні стратегії, що забезпечить стабільність та ефективність фондового ринку та отримання його учасниками бажаних доходів від операцій.

Література:

1. Zakia Azzedin "Financial Markets in the Age of AI: Opportunities and Challenges". 07.03.2024. URL. <https://infomineo.com/financial-services/ai-in-financial-markets-opportunities-and-challenges/>

2. Andrew Ross Sorkin, Bernhard Warner, Sarah Kessler, Michael J. de la Merced, Lauren Hirsch and Ephrat Livni "An A.I.-Generated Spoof Rattles the Markets". 23.05.2023. The New York Times. URL. <https://www.nytimes.com/2023/05/23/business/ai-picture-stock-market.html>.

*Токарчук Вероніка Русланівна,
здобувач вищої освіти на магістерському рівні
факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліського національного університету*

Вплив витрат на прибуток підприємства

Функціонування підприємства націлено на досягнення прибутку та зростання вартості його майна. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України призвело до руйнування інфраструктури та господарюючих суб'єктів і зниження прибутковості та рентабельності їх діяльності. Тому актуальним є дослідження теоретико-методичних аспектів управління витратами, оскільки постає питання оперативного формування інформації про доходи та витрати, попередження виникнення непродуктивних витрат, розрахунок планового розміру прибутку.

Прибуток підприємства залежать від успішного управління витратами та ризиками підприємницької діяльності. Ці ризики можуть бути ризиками витрат через зміну розмірів заробітної плати, цін або технології та іншого ринку ризики.

Підприємці змушені вести виробничо-торгівельну діяльність в умовах невизначеності. Попередньо вони повинні оцінити майбутні умови щодо попиту на продукт та інші фактори, які впливають на ціну та витрати. З огляду на їхні оцінки та передбачення, керівництво заздалегідь укладає контракти з постачальниками факторів виробництва за фіксованими ставками винагороди, що дозволяє оптимізувати витрати.

Враховуючи невизначеність майбутніх умов підприємець не може бути впевнений, чи дозволять прийняті ним рішення мінімізувати витрати та збільшити прибуток у звітному період. Подібним чином підприємець несе ризик у результаті свого рішення щодо способу реклами та витрат, зроблених на це, щодо зміни дизайну продукту. Для прийняття всіх цих рішень необхідно прогнозувати попит і витрати, оскільки завжди існує ризик отримати збитки у результаті бізнес-рішень. Жодна страхова компанія не може застрахувати підприємця від ділових збитків, які є результатом його неактуальної ціни, випуску, дизайну

продукту та витрат на рекламу, які лягають на нього через несприятливі зміни, які можуть відбутися в економіці. Таким чином, саме ризики, які не підлягають страхуванню, містять невизначеність і впливають на величину витрат, дають економічні прибутки, позитивні чи негативні.

Управління витратами є невід'ємною частиною планування та управління діяльністю господарюючого суб'єкта. Стратегії управління витратами розробляються разом із стратегічним планом діяльності.

Система управління витратами трактується в методологічному, організаційному, інформаційному, економічному та технологічному аспектах, де перший аспект має охоплювати обґрунтування понять та визначення методів, функцій, технологій і методів ефективного впливу на рівень витрат (форми, методів мотивації зниження або оптимізації рівня витрат). До другого аспекту слід віднести вибір оптимальної форми організації управління своїми витратами. Третій аспект має стосуватися формування належної інформаційної системи управління витратами. Економічний аспект пов'язаний із формуванням вітчизняної техніки на кожному підприємстві, а технологічний – з високою трудо-, енерго-, матеріаломісткістю виробництва [2].

Управління витратами – це форма управлінського обліку, яка допомагає господарюючому суб'єкту зменшити ймовірність перевищення бюджету за допомогою точніших прогнозів величини майбутніх витрат. Багато підприємств використовують тактику управління витратами для конкретних проектів і для бізнесу в цілому.

Для оптимізації витрат і досягнення запланованого розміру прибутку необхідно впроваджувати систему управління витратами (табл. 1), що дозволить налагодити контроль за величиною та структурою витрат.

Таблиця 1. Складові системи управління витратами підприємства [1, 3].

№ з/п	Складові	Характеристика
	Організаційна	визначаються відповідальні особи за управління витратами, розмежування повноважень між ними. Вибір оптимальної форми організації управління своїми витратами (централізована, децентралізована, змішана). Вибір інструментів, що використовуються для управління витратами, і структуру даних, необхідну для відстеження витрат
	Планування ресурсів	визначає ресурси, необхідні для забезпечення безперервної діяльності. Це можуть бути матеріали, матеріально-технічне забезпечення, інформаційні активи, персонал. Планування ресурсів визначає розподіл ресурсів, включно з тим, скільки ресурсу потрібно, на який час і як він буде розподілятися.
	Бюджетування та оцінка витрат	Бюджетна оцінка витрат стає точнішою в міру уточнення обсягів діяльності. У міру розподілу ресурсів з'являється картина повної вартості проекту. Керівники проектів порівнюють поточний проект із попередніми, щоб отримати розуміння. Вони можуть використовувати методи оцінки «зверху вниз» і «знизу вгору». У підході «зверху вниз» вище керівництво організації визначає тривалість проекту, завдання та діяльність проекту, а також оцінку витрат на кожен з них. У підході «знизу вгору» кожна команда оцінює тривалість і розподілений бюджет для своїх окремих завдань. Керівництво використовує цю інформацію для визначення тривалості проекту та розрахункового бюджету.
	Контроль витрат	передбачає моніторинг і контроль витрат у ході здійснення господарської діяльності з використанням даних від різних структурних підрозділів, які забезпечують виробничо-збутову діяльність. Менеджери відстежують, наскільки витрати відрізняються від розрахункового бюджету, і вживають заходів для компенсації перевитрат, зменшення відхилень від бюджету та обмеження бюджету, коли це необхідно

Ефективні процеси управління витратами вимагають точної звітності про витрати, а це передбачає доступ до даних про витрати в реальному часі та розуміння за допомогою візуалізації даних. Слід виміряти відхилення від бюджету витрат і вжити коригувальні заходи.

При застосуванні до проекту очікувані витрати розраховуються під час планування проекту та затверджуються заздалегідь. Усі витрати реєструються та контролюються, щоб переконатися, що вони відповідають плану управління витратами. Після завершення звітного періоду фактичні загальні витрати порівнюються з прогнозованими. Цей аналіз покращує майбутні прогнози управління витратами та бюджетування витрат.

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства підвищилися вимоги до системи управління, яка потребує впровадження сучасних методів та інструментів системи управління витратами для планування ефективного використання ресурсів, оптимізації витрат і зростання рентабельності та фінансової стійкості підприємства. Таким чином, контроль за витратами підприємства у процесі виробничо-торгівельної діяльності відіграє важливу роль у формуванні прибутковості підприємства.

Література:

1. Корбутяк А.Г., Сокровольська Н.Я. Сучасні інструменти контролінгу витрат в умовах обмеженості ресурсів. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 37.
2. Назаренко С.А. Фейш М.О. Підходи до формування системи управління витратами на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 57. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3158>.
3. Чумак Г. Бюджетування як складова системи управління витратами. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 2. С. 33-38.

Фурман Денис Ростиславович,

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Характеристики фондового ринку як системи

Ефективний фондовий ринок – це такий ринок, на якому всі активи справедливо оцінюються відповідно до доступної для економічних агентів інформації. Але не лише справедливі ціни, а й багато інших факторів впливають на функціонування фондового ринку. Тому вважаємо за необхідне розглянути особливі характеристики фондового ринку як складної системи, що функціонує в умовах мінливості та непередбачуваності.

Сучасний фондовий ринок - це регульована система економічних (техніко-економічних, організаційно-економічних та економічної власності) відносин між суб'єктами різних типів і форм власності та господарювання, в межах окремих країн і світового господарства щодо купівлі-продажу різноманітних фінансових активів з опосередкуванням цінних паперів за економічними законами ринку.

Варто також відмітити, що функціонування фондового ринку являє собою складний організаційно-економічний механізм взаємодії багатьох взаємопов'язаних суб'єктів – учасників фондового, які мають власні цільові орієнтири. В той же час, всі учасники фондового ринку в сукупності являють собою цілісну систему, в якій діяльність кожного окремого суб'єкта спрямована на спільне виконання загального завдання. Крім того, між складовими елементами фондового ринку, його внутрішнім і зовнішнім середовищем, із системами вищої ієрархії відбувається безперервний обмін ресурсами, інформацією, що, в результаті, призводить до виникнення ринкових масових комунікацій та зв'язків. Відтак, в такій системі зміни функціонального стану окремого елемента зумовлюють зміну стану інших елементів фондового ринку, зовнішнього середовища його функціонування, а також і підсистем вищої ієрархії – фінансового ринку.

Фондовий ринок є економічною системою зі специфічними ознаками, функціями та особливостями. І, як усяка система, фондовий ринок характеризується цілісністю. Нагадаємо, що система являє собою сукупність елементів, з'єднаних один з одним і завдяки цьому з'єднанню, утворюються певна цілісність з якісно новими властивостями.

На думку представників багатьох економічних шкіл основою економічної системи є спосіб поєднання економічного суб'єкта з об'єктами власності. Тому, саме відносини власності і визначають спосіб функціонування фондового ринку як системи. Відтак, вважаємо за доцільне виділити характерні ознаки фондового ринку як системи:

- наявність первної сукупності елементів;
- наявність тісного зв'язку між складовими елементами;
- володіння якісно новими властивостями, які не притаманні окремим елементам фондового ринку, але є властивостями цілого (системи) – емерджентність;
- цілеспрямованість функціонування – тобто всі складові фондового ринку функціонують злагоджено для досягнення єдиної мети;
- ієрархічність будови – будь-який елемент фондового ринку як системи може розглядатися як окрема підсистема, а сам фондовий ринок як система завжди є підсистемою ширшої системи - фінансового ринку;
- складність будови та взаємозв'язків між складовими елементами фондового ринку;
- здатність до самоорганізації – здатність з урахуванням зовнішньої інформації змінювати свою структуру чи значення параметрів в такий спосіб, що відповідає потребам суб'єктів фондового ринку;
- ймовірнісний характер стану та поведінки – прогнозовані (прості) та непрогнозовані (складні) варіанти стану фондового ринку [1];
- синергійність – досягнення максимального ефекту функціонування фондового ринку як системи лише в разі максимальної ефективності спільного функціонування його підсистем і елементів;
- альтернативність шляхів функціонування та розвитку фондового (організація чи самоорганізація);
- структурність - можлива декомпозиція фондового ринку як системи на компоненти встановлення зв'язків між ними;
- адаптивність - прагнення стану стійкого рівноваги, яке передбачає адаптацію характеристик фондового ринку до змінюваних параметрів зовнішнього середовища (проте «нестійкість» не завжди є дисфункціональним станом фондового ринку й може виступати як умова його динамічного розвитку).
- надійність - здатність фондового ринку як системи зберігати свій рівень якості функціонування за встановлених умов у конкретний період часу;
- нелінійність - полягає в непропорційній реакції фондового ринку на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Сучасний розвиток інформаційних технологій формує зв'язки, що породжують множинні нелінійності, які зумовлюють появу нових можливостей розвитку у формі бифуркацій.

Фондовий ринок є динамічною, нелінійною системою в часі. Відповідно до існуючої парадигми, що базується на ефективних ринках і лінійних зв'язках між причинами та наслідками, ринок є головним і кінцевим арбітром для економічних суб'єктів. Але сучасні умови функціонування економічних систем в цілому, та фондового ринку зокрема, стають під сумнів це. Сучасне ринкове середовище сформувало сьогодні нову парадигму функціонування фондового ринку, яка виокремлює такі системоутворюючі ознаки: складність, інтерактивність, динамічність і адаптованість. При цьому складність фондового ринку як системи передбачає багатство можливостей і множину інтерпретацій за умови виключення простих і легких варіантів розвитку [2]. Загалом фондовий ринок є синергійним, а гіпотеза синергійного ринку дає змогу розглядати розвиток фондового ринку як процес, в якому відбуваються не тільки кількісне ускладнення взаємодій його учасників, але й якісні нелінійні трансформації самого ринку.

Необхідність і правомірність використання синергетичної парадигми для дослідження функціонування фондового ринку підтверджується його відкритістю, структурною складністю та взаємозалежністю між складовими елементами. Тому й існує потреба подальших наукових пошуків у напрямку застосування методології синергетичного підходу в дослідженнях процесів функціонування фондового ринку.

Література:

1. Chuprov S.V. Management of industrial stability and development in the context of synergetic paradigm. St. Petersburg State Polytechnical University Journal. Economics. 2015. №5(228). p. 64-71.
2. Goldin I., Kutarna Ch. Lloyd's Risk Insight. Globalisation and Risks for Business: Implications of an Increasingly Interconnected World. Lloyd, 2010. P.5-10

Царук Іванна В'ячеславівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Вплив війни на ринок накопичувального страхування України

Страховий ринок є важливим елементом фінансової системи України. Він забезпечує захист майнових та особистих інтересів громадян і підприємств від непередбачених ризиків. Страхування допомагає людям і бізнесу повернути фінансові втрати, які вони можуть понести внаслідок нещасних випадків, стихійних лих, крадіжок, пожеж та інших несприятливих подій.

Страховий ринок в Україні є відносно молодим. Він почав розвиватися в 1990-х роках, після розпаду СРСР. За останні роки ринок значно зріс, і на сьогоднішній день в Україні діє понад 100 страхових компаній.

Страхування життя є важливим інструментом захисту фінансової безпеки сім'ї та близьких у будь-який час, але особливо важливо під час війни. Війна в Україні створює безліч ризиків для життя та здоров'я людей. Страхування життя може допомогти впоратися з цими ризиками, забезпечивши фінансову підтримку сім'ї у разі непередбачених обставин. Страховий поліс покриває виплати у разі смерті, інвалідності або інших страхових випадків. Для прикладу можна порівняти кількість страхових компаній у 2021 році та 2023 році, які займаються страхуванням життя (табл. 1). У цій таблиці продемонстровані дані та рейтинг страхових компаній, що уклали договір страхування життя, та кількість клієнтів за 2023 рік.

Таблиця 1. Рейтинг компаній зі страхування життя за 9 місяців 2023 року за кількістю укладених договорів.

№	Назва компанії	Кількість договорів страхування, укладених за 9 місяців 2023 р.
1	МЕТЛАЙФ	591 897
2	ARX LIFE	314 206
3	PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	158 446
4	УНІКА ЖИТТЯ	60 086
5	ТАС	19 358
6	КД-ЖИТТЯ	811
7	ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	731
8	КНЯЖА ЛАЙФ ВІЕННА ІНШУРАНС ГРУП	26
	ВСЬОГО	1 145 561

З цього можна зробити висновок, що навіть попри те, що функціонує достатньо багато компаній, які займаються конкретно таким видом страхування, попит та клієнти у будь-якому випадку є, відрізняється тільки їх кількість.

Таблиця 2. Рейтинг компаній зі страхування життя за 9 місяців 2021 року за кількістю укладених договорів.

№	Назва компанії	Кількість договорів страхування, укладених за 9 місяців 2021 р.
1	МЕТЛАЙФ	783 509
2	ARX LIFE	616 000
3	РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	159 608
4	ТАС	88 198
5	УНІКА ЖИТТЯ	76 299
6	КД-ЖИТТЯ	12 565
	ВСЬОГО	1 736 179

За даними цих двох таблиць ми можемо провести ряд порівнянь.

По-перше, у порівнянні з 2021 роком, у 2023 році кількість компаній, які займаються укладенням договорів зі страхування життя, зросла з 6 до 8. З цього показника ми можемо зробити висновок, що зріс попит на дану послугу у зв'язку з війною в країні. По-друге, кількість договорів, які укладені за 9 місяців також відповідно зросла. У 2021 році було укладено 1 145 561 договорів, у 2023 році - 1 736 179.

Також, можна порівняти показники про накопичувальні договори страхування життя (табл. 3).

Таблиця 3. Рейтинг компаній зі страхування життя за 9 місяців 2023 року за накопичувальними договорами страхування.

№	Назва компанії	Страхові платежі за 9 місяців 2023р., тис. грн.	Страхові резерви, тис. грн.
1	МЕТЛАЙФ	1 539 316	5 749 291
2	ТАС	262 289	3 611 603
3	РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	201 893	1 528 574
4	УНІКА ЖИТТЯ	115 015	1 029 059
5	КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП	44 820	647 891
6	ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	39 252	56 834
7	КД-ЖИТТЯ	39 191	392 296
8	ARX LIFE	1 774	18 962
	ВСЬОГО	2 243 550	13 034 510

Таблиця 4. Рейтинг компаній зі страхування життя за 9 місяців 2021 року за накопичувальними договорами страхування.

№	Назва компанії	Страхові платежі за 9 місяців 2021р., тис. грн.	Страхові резерви, тис. грн.
1	МЕТЛАЙФ	1 316 920	3 927 121
2	ТАС	275 752	2 823 886
3	РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ	255 025	1 090 896

	ЖИТТЯ		
4	УНІКА ЖИТТЯ	152 294	746 736
5	КД-ЖИТТЯ	40 234	280 613
6	ARX LIFE	14 678	10 777
	ВСЬОГО	2 054 904	8 880 029

З цих двох таблиць ми можемо зробити висновок, що даний вид страхування набирає популярності, тому кількість компаній, які цим займаються, також збільшується.

Накопичувальне страхування життя має ряд переваг:

1. Страхувальний захист від втрати працездатності. Фінансовий захист життя та здоров'я. Фінансова підтримка сім'ї, для якої застрахована людина була єдиним годувальником.
2. Звільнення від внесків у разі повної втрати працездатності.
3. Поступове накопичення коштів у комплексі з гарантованим страховим захистом. Можливість зробити заощадження до пенсії та отримати додаткову пенсію від страхової компанії.
4. Одержання інвестиційного доходу.
5. Страхові виплати можуть бути істотно вищими за внески.
6. Внески за договором страхування життя можна робити одразу або періодично.

Отже, війна в Україні має значний вплив на страховий ринок країни. Негативні наслідки війни призвели до зниження обсягу страхових премій, зростання страхових ризиків та втрати перестраховування. Однак, поряд з цим, війна призвела до зростання попиту на страхові послуги та розвитку нових страхових продуктів.

Після завершення війни страховий ринок України, швидше за все, відновиться. Однак, щоб це сталося, потрібно буде вирішити ряд проблем, пов'язаних з війною. Зокрема, потрібно буде відновити економіку, зменшити ризики, пов'язані з воєнними діями, та залучити міжнародних перестраховиків.

Література:

1. Рейтинг страхових компаній України. URL: <https://forinsurer.com/ratings/life/21/9/71>
2. Плюси та мінуси накопичувального страхування життя. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/economy/2022-02-12/bezbednaya-starost-no-bolshie-nalogi-v-chem-plyusyi-i-minusyi-nakopitelnogo-strahovaniya-jizni/258902>

Чопенко Анна Олександрівна,
*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліського національного університету*

Становлення фондового ринку України

Фондовий ринок, будучи складовою фінансового ринку, є доволі складним інструментом, який важко назвати загальнодоступним для багатьох людей. Відсутність знань про специфіку функціонування фондового ринку, його існуючі правила можуть зашкодити у отриманні бажаного доходу, або навіть призвести до втрати інвестованого капіталу. В тому числі, фондовому ринку притаманні цінові коливання, які можуть бути наслідком економічних та політичних ситуацій, що можуть спричинити суттєві втрати інвесторів. Зважаючи на зазначене, дуже важливо сформуванню достатню базу знань та досвіду задля здійснення успішної інвестиційної діяльності на фондовому ринку та мінімізації впливу ризиків.

Проблеми становлення та функціонування фондового ринку як структурного елементу фінансового ринку знайшли своє відображення у працях таких науковців, як І.

Завальнюка О. Олійника, Н. Татарина, О. Шевчука та ін.. Але попри значний інтерес науковців до даної теми дослідження є низка невирішених аспектів.

Мета дослідження полягає у виявленні основних специфічних рис та чинників становлення фондового ринку України як складової її фінансового сектору.

Під фінансовим ринком мають на увазі будь-який ринок, в умовах якого має місце торгівля цінними паперами, в тому числі і фондовий ринок, і ринок облігацій, також валютний ринок і ринок деривативів та ін.. В цілому, фінансові ринки є необхідними для постійного та безперервного функціонування економіки країни.

В даній ситуації, фондовий ринок можна вважати одним із ключових структурних елементів фінансового ринку, який має вагоме значення для економіки абсолютно будь-якої країни. Завдяки йому стає можливим забезпечити спроможність залучення інвестицій та розширення джерельної бази формування додаткового капіталу підприємствами, та окрім цього, забезпечення здатності інвесторів нарощувати власні фінансові активи. До того ж, фондовий ринок є значимим інструментом для здійснення диверсифікації портфелю інвестицій, завдяки якій є можливість мінімізувати ризики та підвищити потенційну прибутковість. Окрім цього, фондовий ринок суттєвим індикатором макроекономічної ситуації в державі. Показник індексу фондового ринку дає можливість визначити економічну ситуацію та динаміку змін, які їй притаманні. Як приклад, зростання індексу є свідченням підвищення довіри інвесторів до економіки та посилення їх інвестиційної активності. Зворотна ситуація, а саме зниження індексу говорить про спадаючу тенденцію на ринку та ймовірну загрозу стабільності економіки країни. Фондовий ринок – являє собою майданчик, на якому інвестори здійснюють купівлю та продаж акцій та облігацій публічних компаній.

При цьому, вартість на акції регулярно коливаються, у наслідку дій інвесторів та трейдерів щодо оцінки та переоцінки наявної інформації. Таким чином, фондовий ринок по праву є вагомим елементом фінансового ринку, в умовах якого компанії акумулюють капітал шляхом реалізації своїх акцій та облігацій, а інвестори отримують дохід завдяки підвищенню вартості акцій або завдяки одержаним дивідендам. Як уже було відмічено, головними інструментами фондового ринку можна вважати акції, облігації, а також інші види цінних паперів, які можуть бути вираженими у різних формах та класифікуватись у відповідності до різних критеріїв, таких як термін дії, обсяг емісії або ж спосіб обігу чи інших. Доволі значимою для функціонування фондового ринку є і його структура, яка формується з двох важливих сегментів, а саме первинного і вторинного ринків. Що стосується первинного ринку, то він включає в себе емісію нових цінних паперів, призначенням яких є їх реалізація на ринку. В той же час, на вторинному ринку, здійснюються операції щодо купівлі-продажу вже випущених цінних паперів.

Що стосується учасників фондового ринку, то до них можна віднести роздрібних та інституційних інвесторів, трейдерів, в тому числі маркет-мейкерів та спеціалістів, діяльність яких спрямована на підтримку ліквідності, та які забезпечують двосторонні ринки. Існуючий інститут фондового ринку, з його учасниками, структурою та інструментами не виник миттєво, якщо розглядати історію його функціонування, то доцільно відмітити її довго тривалість, яка бере початок зі створення Одеської фондової біржі у 1796 році. Але, починаючи з часів приходу СРСР, тобто з початку ХХ ст., розвиток вітчизняного фондового ринку було призупинено, а всі існуючі біржі закрилися впродовж 30-х рр.. І впродовж радянського режиму так і не поновили своєї діяльності.

Лише з 1991 р. після проголошення незалежності України ринок цінних паперів починає свою відбудову. Саме в цей період було прийнято низку фундаментальних законів таких як, ЗУ № 1201-ХІІ «Про цінні папери і фондову біржу» від 18 червня 1991 року, ЗУ № 872-ХІІ «Про банки і банківську діяльність» від 20 березня 1991 року, а 29 жовтня 1991 р. було зареєстровано Українську фондову біржу. Отже, починаючи з 90-х українська влада намагалася втілити модель централізованого фондового ринку, сутність якої полягає в тому, що має місце лише одна – національна фондова біржа, і саме її було створено у 1991 р.. Перші торги, здійснені на УФБ мали місце 6 лютого 1992 року, а вже в грудні 1993 відбулися

і перші електронні торги. Окрім цього, 1992 р. став роком заснування Української міжбанківської валютної біржі, яка до 1995–1997 рр. посіла місце головного біржовим майданчиком, а також і найбільшої розрахунково-клірингової установи.

Але, в 1995 р. концепцію було змінено, відповідно до нововведень, мала місце поява кілька бірж, а також позабіржового ринку. Саме в цей час відбувається розбудова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, яка і перейняла на себе функції регулятора ринку. Відповідно до змін, було ухвалено ЗУ № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» від 30 жовтня 1996 року, а у 1997 р. ПФТС одержала першу ліцензію для торгово-інформаційної системи на території України. Звісно, формування фондового ринку не могло не відчувати на собі впливу подій, викликаних політико-економічної трансформації в країні, а саме, кризи, які мали місце у 1998 р. впродовж 2008–2009 рр. Хоча, з початку 2010-х рр. вітчизняний фондовий ринок одержав нове дихання та почав активно розвиватися. В цей період з'явилися нові брокерські компанії, розширився інвестиційних продуктів, окрім цього, з'явилися і нові можливості для здійснення інвестування на фондовому ринку, а саме, завдяки фінтех-платформ.

Отже, нині на території України функціонує фондовий ринок, але його діяльність не відбувається на повну потужність, про що наголошують, як представники влади, так і бізнесу. Саме тому наявність бірж і регуляторів не здатні забезпечити реалізацію основної функції фондового ринку – залучення інвестицій у реальний сектор економіки. Дана ситуація викликана нестабільністю через війну, недовірою українців до вітчизняних цінних паперів, недоступністю торгів для громадян. І якщо на ситуацію, викликану війною, складно врегулювати, то у напрямку більшої обізнаності про фондовий ринок та його відкритості можна працювати вже зараз.

Література:

1. НКЦПФР. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2023 рр. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
2. Татарин Н.Б., Олійник О.І. Фондовий ринок як один із елементів фінансового ринку: історія та його сучасний стан в Україні. *Молодий вчений*. № 3 (115). С. 128-133.

Шевченко Каріна Олегівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Грошова маса в Україні: сутність і практичні аспекти аналізу

У сучасних умовах ринкової економіки гроші функціонують у різних формах, що взаємодіють між собою, відповідно до своїх основних функцій. Сукупність грошей у всіх цих формах, які перебувають в економічному обігу в певний момент часу, визначає грошову масу. Цей показник має велике значення для забезпечення економічної стабільності, оскільки зміни в обсязі грошей, які циркулюють у економіці, можуть суттєво впливати на реальний випуск ВВП, рівень цін, рівень зайнятості та інші економічні показники. Грошова маса є одним із найважливіших фінансових інструментів, що використовуються при розробці монетарної політики та орієнтирів макроекономічних пропорцій для Національного банку України.

На сьогодні грошова маса в Україні існує у формі: готівкових знаків (банкноти та розмінні монети), грошових коштів на банківських рахунках різних видів (депозитні гроші), деяких видів цінних паперів (вексель, чек) та ін. Окремі країни до грошової маси зараховують облігації державних позик, скарбницькі векселі, комерційні цінні папери тощо. Всі показники грошової маси значно відрізняються за розмірами, рівнем ліквідності та активністю в економічному обігу країни. Усі перераховані форми ліквідних коштів в різній мірі виступають як засіб збереження вартості, тому визначити чітку межу між грішми та іншими ліквідними активами практично неможливо. Саме тому міжнародна банківська

статистика широко використовує агрегатний метод класифікації різних функціональних форм грошей, що базується на їхній рівні ліквідності [1, с. 134-135].

Для вимірювання змін у грошовому обігу та розробки відповідних стратегій фінансового регулювання використовуються грошові агрегати, які відрізняються за ступенем ліквідності та включають різні види грошових активів. Ці агрегати мають ієрархічну структуру, де грошові активи включаються в агрегати відповідно до їхньої рівня ліквідності, охоплюючи всі активи, що виконують функції грошей. Нагадаємо, що грошові агрегати являють собою абсолютні показники, що відображають кількість грошової маси певного виду станом на конкретну дату. На думку професора Івасів Б.С., грошовий агрегат - це специфічний показник грошової маси, що характеризує певний набір її елементів залежно від їх ліквідності [1]. Починаючи з 1993р. структура грошової маси України представляється такими грошовими агрегатами [2]:

- грошовий агрегат M0 = готівка в обігу, що перебуває поза банками;
- грошовий агрегат M1 = M0 + переказні кошти у національній валюті;
- грошовий агрегат M2 = M1 + переказні кошти в іноземній валюті;
- грошовий агрегат M3 = M2 + цінні папери(крім акцій).

Варто зауважити, що наведені нами грошові агрегати відрізняються між собою не тільки кількісно, а й якісно та рівнем ліквідності. Грошовий агрегат M0 є найвужчим показником грошової маси, оскільки характеризує лише один її елемент - готівкову масу в обігу. Найширшим агрегатом є M3, оскільки він охоплює всі елементи грошової маси, які перебувають в обігу. Тому саме останній грошовий агрегат M3 і являє собою обсяг грошової маси, що перебуває в грошовому обігу країни на конкретну дату.

Використовуючи офіційні дані Національного банку України проаналізуємо зміни обсягів грошової маси (грошового агрегата M3) в Україні за 2021-2023рр. Як видно з рис.1, обсяги грошової маси в Україні в 2022р. збільшилися на 21%, порівняно з 2021р., а в 2023р. - на 23%, порівняно з 2022р., пояснюється проведенням монетарної політики Центрального банку, станом економіки, збільшення попиту на гроші та іншими фактори, які впливають на зростання грошового агрегату M3.

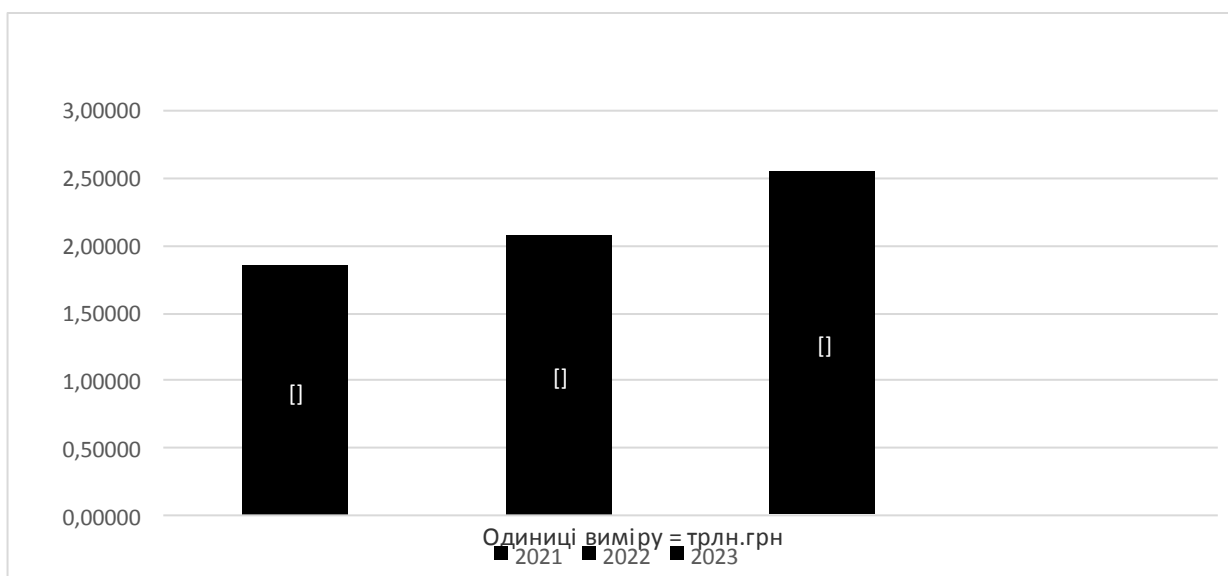

Рис.1. Динаміка обсягів грошової маси в Україні у 2021-2023рр. [2]

Аналіз структури грошової маси за роками дає змогу спостерігати зміни в розподілі грошових активів у економіці з плином часу. Це дозволяє економістам, політикам і фінансистам оцінювати ліквідність грошового обігу, виявляти тенденції та зміни, що відбуваються в економіці, а також аналізувати вплив різних факторів на грошовий ринок і фінансову стабільність.

Отже, грошова маса у ринковій економіці представлена різноманітними формами, включаючи готівкові знаки, грошові кошти на банківських рахунках, деякі цінні папери та інші активи. Ці форми грошових активів відрізняються за обсягами, рівнем ліквідності та активністю в економічному обороті. Для відслідковування цих змін і розробки відповідних заходів фінансового регулювання використовуються грошові агрегати, що представляють собою абсолютні показники грошової маси певного виду. Аналіз грошових агрегатів, таких як M0, M1, M2 і M3, дозволяє враховувати різні рівні ліквідності та охоплення всіх активів, які виконують грошові функції. Грошовий агрегат M3 є найширшим і включає всі елементи грошової маси, які перебувають в обігу. Проведений аналіз змін в обсягах грошової маси за певний період часу, такий як 2021-2023рр. в даному випадку, може допомогти розуміти динаміку грошового обігу в економіці та робити відповідні висновки щодо монетарної політики та економічної стабільності країни.

Література:

1. Івасів Б.С. Гроші та кредит: Підручник. Вид. 3-тє, змін. и доп- Тернопіль: Карт-бланш, К.: Кондор, 2008. 528 с.
2. Грошова маса: URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%BE%D1%88>
3. Грошово-кредитна та фінансова статистика: URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article
4. Грошово-кредитна та фінансова статистика: URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2023-03.pdf?v=6

Щербіюк Амір Павлович,

*здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
факультету управління та економіки*

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Особливості фінансового ризик-менеджменту комерційних банків в умовах циклічності економічного розвитку

Глобалізація фінансових ринків, розвиток інформаційних технологій і посилення конкуренції значною мірою вплинули на діяльність комерційних банків та управління ризиками. За останні десятиліття банківський бізнес розвивався завдяки впровадженню передових технологій торгівлі та складних фінансових продуктів. Незважаючи на те, що такі досягнення посилюють посередницьку роль банку, сприяють прибутковості та кращій диверсифікації банківського ризику, вони водночас створюють значні проблеми для системи управління банківським ризиком. Управління фінансовими ризиками комерційних банків вважається слабким порівняно зі швидкими змінами на фінансових ринках. Тому для забезпечення прибутковості та надійності банківських установ, вони зобов'язані проводити ефективно управління різними видами фінансових ризиків із використанням прогресивних досягнень як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду ризик-менеджменту.

Водночас в умовах циклічності економічного розвитку банки стикаються зі змінами в ринкових умовах, процентних ставках, доступності ресурсів, рівні кредитного ризику, збитковістю активів та іншими фінансовими викликами. Зміни в економічному середовищі потребують постійного удосконалення методів фінансового ризик-менеджменту, аби банки могли ефективно адаптуватися до нових умов. Враховуючи, що банки є ключовими учасниками фінансової системи, їх фінансові проблеми можуть мати системний вплив на економіку в цілому. Тому дослідження специфіки управління фінансовими ризиками комерційних банків в умовах циклічності економічного розвитку може сприяти розробці ефективних стратегій фінансового ризик-менеджменту для банків в умовах економічної нестабільності, а також сприяти розумінню впливу циклічності на фінансову систему.

Більшість теорій банківських криз ґрунтуються на зміні економічних фундаментальних показників як природному наслідку бізнес-циклів, коли кредити зростають проциклічно. Кредитування швидко зростає, коли економіка перебуває на підйомі, оскільки інвестори стають більш оптимістичними щодо майбутнього, а стандарти кредитування погіршуються. Коли економічне зростання сповільнюється, це призводить до обвалу кредитування. Макроекономічні витоки банківських криз лежать у нестійкій макрополітиці та глобальних фінансових умовах. Надмірно експансивна монетарна та фіскальна політика спричинила кредитні буми, надмірне накопичення боргів та надмірне інвестування в реальні активи, що призвело до погіршення якості банківських активів. Банківським кризам зазвичай передують кредитні буми та бульбашки цін на активи [1].

Банківські кризи можуть змусити банки обмежити кредитування навіть платоспроможних фірм, а згодом змусити фірми обмежити свою економічну активність або збанкрутувати. Тому, деякі сектори економіки, які більше залежать від зовнішнього фінансування, змушені скорочувати обсяги виробництва. Банкрутство банків зменшує сукупну пропозицію кредитів, а це, в свою чергу, змушує компанії та домогосподарства обмежувати свої інвестиції та споживання. Нижчі інвестиції та споживання негайно знижують темпи зростання виробництва. У довгостроковій перспективі нижчі інвестиції зменшують приріст капіталу та продуктивність. Більші витрати компаній та домогосподарств також можуть бути спричинені підвищенням банками відсоткових ставок за кредитами, наприклад, через високі очікувані збитки від поганих кредитів [2].

Водночас, рівень капіталу, який повинен мати комерційний банк, має бути безпосередньо пов'язаний з ризикованістю його портфеля активів. Тим не менш, коливання ділового циклу можуть впливати на вимоги до достатності банківського капіталу. Згідно з Базельськими правилами, банкам дозволено включати власні оцінки критичних параметрів ризику для розрахунку регулятивного капіталу. Враховуючи, що регуляторні показники фінансової стійкості стосуються основного банківського капіталу та активів, зважених на ризик, емпірична оцінка фінансових ризиків є критично важливою для визначення вимог до банківського капіталу на випадок неочікуваних втрат у кредитному портфелі, а також для ефективного контролю за ризиками [3].

Управління фінансовими ризиками комерційних банків варіюється в залежності від фаз економічного циклу. Відтак, в період експансії банки зазвичай активно надають кредити для підтримки попиту та розвитку бізнесу. Стратегія полягає в привертанні клієнтів та максимізації доходів. Банки проводять стрес-тестування, щоб оцінити свою стійкість до можливих негативних подій в майбутньому. Під час піку банки більш зважено ставляться до ризикованих активів та позик, оскільки зростає ймовірність зменшення платоспроможності клієнтів. Комерційні банки намагаються розподілити ризики, інвестуючи у різні активи та галузі, що зменшує загальний ризик портфеля. В період занепаду банки активно займаються збереженням ліквідності, оскільки збільшується ймовірність втрати депозитів та зменшення кредитної спроможності клієнтів. Банки уважно відслідковують фінансові показники та ризики, щоб своєчасно реагувати на негативні зміни та мінімізувати можливі втрати. Під час відновлення банки можуть стимулювати попит на кредити за допомогою спеціальних програм та пропозицій для підтримки економічного відновлення. В умовах відновлення економіки банки активно впроваджують стратегії управління ризиками для підтримки стабільності та збереження прибутковості. Ці стратегії допомагають комерційним банкам адаптуватися до різних фаз економічного циклу та ефективно управляти фінансовими ризиками.

Таким чином, управління фінансовими ризиками варіюється в залежності від фаз економічного циклу, а ефективні стратегії управління ризиками допомагають банкам адаптуватися до різних умов та забезпечувати стабільність і прибутковість у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Bangia A., Diebold F.X., Kronimus A., Schagen C., and Schuermann T. Ratings migration and the business cycle, with application to credit portfolio stress testing. *J. Bank. Financ.* 2002. № 26. P. 445–474. URL: <https://www.sas.upenn.edu/~fdiebold/papers/paper37/bds.pdf>
2. Fei, A.M. Fuertes, and E. Kalotychou. Credit rating migration risk and business cycles. *J. Bus. Financ. Account.* 2012/ № 39. P.229–263. URL: <https://www.aifirm.it/wp-content/uploads/2014/11/Fuertes-e-Credit-Rating-Migration-Risk-and-Business-Cycles.pdf>
3. Gavalas D, Syriopoulos T. Bank Credit Risk Management and Rating Migration Analysis on the Business Cycle. *International Journal of Financial Studies.* 2014. № 2(1). P. 122-143. URL: <https://doi.org/10.3390/ijfs2010122>

Юричин Віталій Юрійович,

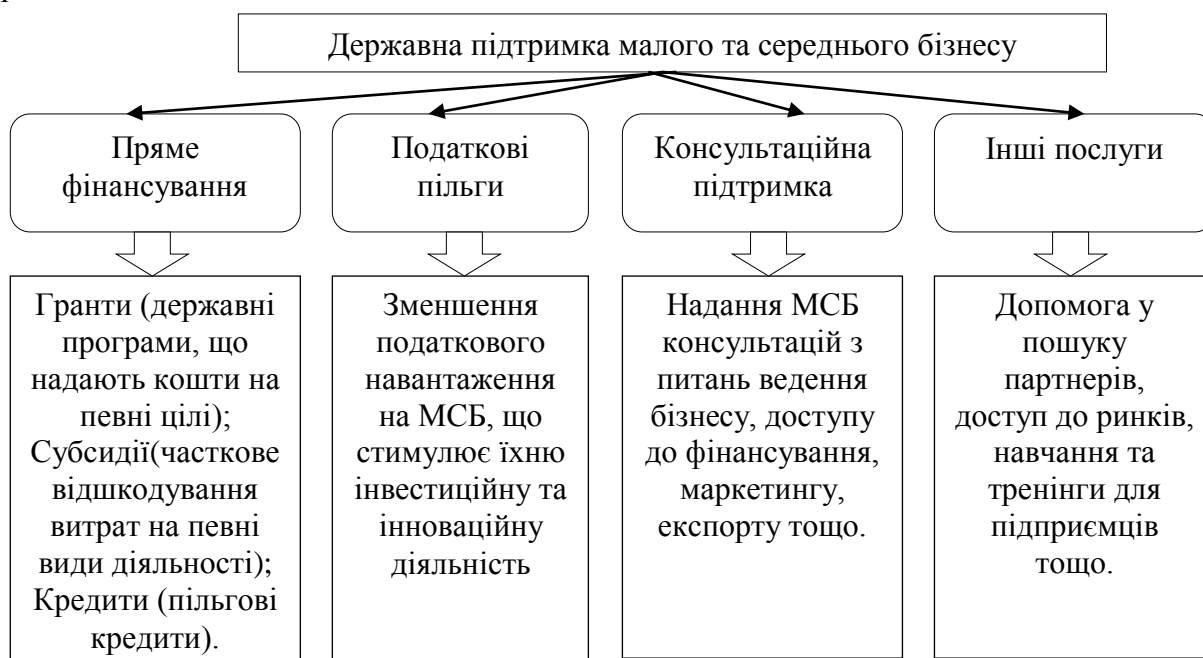
здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Роль держави у фінансуванні малого та середнього бізнесу в Україні

У сучасних економічних умовах розвиток малого та середнього бізнесу має стати основним напрямом державної політики економічного розвитку, оскільки воно сприяє вирішенню питань і проблем як соціально-економічного, так і суспільного характеру в Україні. В умовах подолання кризових явищ, воєнний та післявоєнний період в Україні уряд країни повинен розуміти важливість розвитку малого та середнього бізнесу. Малий та середній бізнес традиційно відіграє важливу роль у функціонуванні економіки будь-якої країни. Тому, в розвинених країнах на малий та середній бізнес припадає понад 90 % від загальної кількості компаній, а також є рушійною силою інновацій як у виробничому секторі, так і у сфері послуг.

Держава відіграє суттєву роль у підтримці та розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні, надаючи фінансову та нефінансову допомогу. Відповідно до статистичних даних в Україні малий та середній бізнес відіграє ключову роль в економіці, забезпечуючи близько 64% доданої вартості, 81,5% зайнятих у бізнесі працівників та 37% податкових надходжень [1].

Основні напрямки державної підтримки малого та середнього бізнесу зображено на рис 1.

Примітка: складено автором.

Отже, проаналізувавши рисунок 1, можемо стверджувати, що на сьогодні держава дійсно зміцнила свою підтримку щодо розвитку малого та середнього бізнесу. Варто зауважити, що для підтримки бізнесу під час війни Україна вже впровадила декілька програм, зокрема звільнила підприємців від сплати ЄСВ, якщо підприємство не отримує дохід, а також від сплати земельного та екологічного податків на період воєнного стану для тих бізнесів, що розташовані у зоні бойових дій.

Не менш важливим є те, що уряд запровадив проєкт «Робота» [2]. На порталі Дія можна подати заявку на отримання гранту від держави на розвиток бізнесу. Ці гроші дадуть змогу кожному, хто має бажання, навички та план запустити власну справу або розширити свій бізнес. Можна буде придбати обладнання, закупити сировину або оплатити оренду приміщення.

Нещодавно перший транш фінансової допомоги отримали 300 мікро- й малих підприємств у межах програми міжнародної допомоги «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» за фінансування Європейського Союзу й Уряду Німеччини та за підтримки Мінцифри, Мінекономіки, GIZ, порталів Дія, Офісу з розвитку підприємництва та експорту, національного проєкту Дія.Бізнес та Фонду Східна Європа, загальна сума грантової допомоги становить 150 тис грн. [3]. Українські підприємці вже розпочали витратити отриману фінансову допомогу на збереження та створення нових робочих місць, закупівлю/заміну обладнання, закупівлю сировини та матеріалів, орендну плату за приміщення, лізинг обладнання та інші витрати, спрямовані на відновлення господарської діяльності.

На наше переконання варто назвати організації, що відповідають за державну підтримку малого та середнього бізнесу в Україні:

1. Міністерство економіки України
2. Український фонд розвитку підприємництва
3. Місцеві органи виконавчої влади

Тому, державна підтримка малого та середнього бізнесу в Україні відіграє важливу роль у стимулюванні їхнього розвитку та зростання. Проте, існують й певні виклики, такі як складність доступу до фінансування, бюрократичні бар'єри, недостатня поінформованість підприємців про доступні програми підтримки.

Вважаємо, що для підвищення ефективності державної підтримки малого та середнього бізнесу необхідно:

- спростити доступ до фінансування, зокрема шляхом розширення програм пільгового кредитування та грантових програм;
- зменшити бюрократичні бар'єри та зробити процес отримання державної підтримки більш прозорим та доступним;
- покращити інформування підприємців про доступні програми підтримки та надати їм більше можливостей для навчання та розвитку;
- провести аналіз ефективності діючих програм підтримки МСБ та внести необхідні зміни;
- надати можливість західним та центральним регіонам приймати активну участь у програмах та проєктах, тому що практично всі мікрогранти надані північно – східним регіонам України.

Отже, підсумку зазначаємо, що державна підтримка малого та середнього бізнесу є лише одним із інструментів, що сприяють їхньому розвитку. Не менш важливими факторами є сприятливий інвестиційний клімат, розвинена інфраструктура, доступ до кваліфікованої робочої сили та культура підприємництва. Тому дійсно важливо, щоб держава сприяла розвитку підприємництва, забезпечуючи справедливі та прозорі умови для всіх учасників ринку, створюючи сприятливе законодавство, які покликане регулювати фінансовий ринок для забезпечення доступу до кредитів та інвестицій для малих та середніх підприємств, та сприяти створенню інноваційних програм та інфраструктури для підтримки розвитку малого та середнього бізнесу.

Література:

1. Роль підтримки МСП у відновленні післявоєнної економіки країн світу. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/22/694090/> (Дата звернення: 13.04.2024 р.).
2. Є-Робота. Урядова програма безповоротних грантів для створення та розвитку власного бізнесу. URL: [//erobota.diiia.gov.ua/](https://erobota.diiia.gov.ua/) (Дата звернення: 13.04.2024 р.).
3. Програма «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП». URL: <https://eu4business.org.ua/news/the-eu4business-sme-competitiveness-and-internationalisation-programme-will-support-ukrainian-smes/> (Дата звернення: 13.04.2024 р.).

Якубовський Роман Романович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Кредитний ризик банку та способи його мінімізації

Комерційні банки в процесі своєї роботи неминуче стикаються з ризиками, які можуть коливатися в залежності від економічної та політичної ситуації в країні. Найбільш значущим серед цих ризиків є кредитний, оскільки кредитування є основним та найбільш динамічним сегментом банківської діяльності.

Вивчаючи регулятивні документи, можна виділити два тлумачення терміну «кредитний ризик». Згідно з Положенням НБУ, кредитний ризик розуміється як «розмір очікуваних втрат за активом через дефолт боржника/контрагента» [1]. Однак, в методичних вказівках НБУ подається більш широке визначення: кредитний ризик - це «ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони виконати умови» [2].

Банківська система є відкритою динамічною системою, яка постійно взаємодіє з багатьма факторами навколишнього середовища. Ризик є неодмінною частиною банківської діяльності, оскільки, подібно до будь-якої фінансово-економічної діяльності, вона сильно залежить від впливу різних факторів та дій контрагентів, які часто важко передбачити з достатньою точністю.

Розглядаючи фактори, які викликають появу кредитного ризику в банку, можна зазначити, що він виникає через зміни в роботі комерційних банків, неконтрольовану кредитну діяльність, порушення позичальником своїх обов'язків тощо [3]. Тому ці фактори можна поділити на внутрішні (мікроекономічні), які контролюються банком, та зовнішні (макроекономічні), які є об'єктивними і не піддаються впливу банку. Крім того, кредитні ризики можуть бути пов'язані з позичальниками, окремими кредитами (комерційними банками).

Макроекономічні фактори впливу на кредитні ризики банку включають: стабільність національної валюти, рівень ВВП, розвиток фондового ринку, технології тощо, а також форс-мажорні обставини, регіональні та галузеві фактори.

Мікроекономічні фактори, що зумовлюють кредитний ризик банку, поділяються на тактичні та стратегічні, що відповідає структурі системи управління кредитними ризиками комерційного банку. На стратегічному рівні мікроекономічні фактори включають ті, що стосуються недоліків організаційної структури, методології та підходу, інформаційно-правового забезпечення, кредитної та кадрової політики, формування кредитних послуг і продуктів, маркетингу комерційного банку.

Є різні способи мінімізації кредитних ризиків, які можуть бути зовнішніми та внутрішніми. Зовнішні способи включають економічні нормативи діяльності банку, які встановлює НБУ. Внутрішні способи включають оцінку кредитоспроможності позичальника, лімітування, нормування, диверсифікацію та створення резервів. Лімітування базується на даних попереднього аналізу кредитоспроможності, який є корисним методом оцінки ризику.

На сьогоднішній день використовуються деякі традиційні методи зменшення кредитного ризику, які базуються на впровадженні системи дій для попередження та відновлення проблемних боргів. Ці методи включають:

- відчуження заставленого майна, яке є найпростішим методом управління кредитним ризиком;
- залучення фінансових посередників, включаючи колекторів та страховиків;
- реструктуризація позичок шляхом підвищення здатності боржника генерувати фінансові потоки або перебудови фінансової структури таким чином, щоб компанія могла погасити борг за рахунок фінансових потоків від операційної діяльності.

Оцінка кредитоспроможності є одним з ключових методів мінімізації кредитних ризиків. Банки аналізують фінансову історію позичальника, його поточний фінансовий стан, а також його здатність виконувати майбутні зобов'язання. Цей процес включає в себе вивчення кредитної історії позичальника, оцінку його поточних активів та зобов'язань, а також прогнозування його майбутніх доходів та витрат. Це допомагає банку визначити, наскільки великим є ризик неповернення кредиту.

Диверсифікація портфелю кредитів - це ще один важливий метод мінімізації кредитних ризиків. Це означає, що банк не повинен залежати від одного або декількох великих позичальників. Чим більше розподілені ризики, тим менше ймовірність великих втрат. Диверсифікація може включати в себе надання кредитів різним секторам економіки, різним географічним регіонам, а також різним типам позичальників.

Страховання також є способом захисту від кредитних ризиків, який може включати страхування від невиконання зобов'язань позичальником або страхування від зміни умов ринку, які можуть негативно вплинути на позичальника. Страховання може допомогти банку зменшити потенційні втрати в результаті неплатоспроможності позичальника або небажаних змін на ринку.

Тому, система контролю кредитних ризиків у банку має включати наступні елементи:

- стратегія та стандарти управління кредитними ризиками, які мають бути переглянуті та затверджені відповідно до принципів корпоративного управління.
- кредитні норми, які враховують балансові та позабалансові операції банку, включаючи регулювання видів та умов позик та інших операцій, що мають кредитний ризик, вони повинні враховувати характер ринків та галузей, де будуть надаватися позики.
- достатня інформаційна база, яка дозволяє керівництву приймати обґрунтовані кредитні рішення та постійно оцінювати ризики, вона повинна включати інформацію про розмір, призначення та джерело боргу, а також оцінювати здатність позичальника своєчасно його погашати;
- процедури виявлення зниження якості позик;
- ефективне управління проблемними активами, що включає постійний контроль кредитних ризиків (повний спектр операцій), які вимагають особливого контролю;
- підготовка та надання регулярних звітів керівництву та наглядовій раді з достатньою інформацією для оцінки рівня ризику;
- функція незалежних аудитів кредитної діяльності, мета яких полягає в аналізі якості окремих позик і кредитного портфеля.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що кредитний ризик є ключовим ризиком для комерційних банків, який виникає через різноманітні фактори та обставини, пов'язані з кредитною діяльністю банку, де він виступає переважно в статусі кредитора. Ефективне управління кредитним ризиком вимагає від банків постійного моніторингу, оцінки та мінімізації цих ризиків, а також розробки та впровадження ефективних стратегій контролю за кредитною діяльністю банку. Зрештою, успіх управління кредитними ризиками залежить від здатності банку адаптуватися до змінних умов та використовувати інноваційні підходи для управління такими ризиками.

Література:

1. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Національного банку України №351 від 30.06.2016р. (поточна редакція від 01.01.2024р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n18>
2. Методичні вказівки НБУ з інспектування банків «Система оцінки ризиків» від 15.03.2004р. №104: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>
3. Принципи управління кредитними ризиками. Базельський комітет з банківського нагляду. 2000р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_035#Text

Секція 5 Туризм: сучасні тенденції розвитку

Dolhova Yuliia,

*Studierende im Bachelorstudium Wirtschaftswissenschaften – Management and Economics
Leopold-Franzens-Universität Innsbruck (Innsbruck, Österreich)*

Die Erfahrungen der EU-Länder im Bereich der Entwicklung des Agrotourismus

Heute ist der Tourismus einer der am schnellsten wachsenden Sektoren der Weltwirtschaft. Daher ist ein erheblicher Teil der wissenschaftlichen Arbeiten dieser Problematik gewidmet. Insbesondere werden Fragen zur Entwicklung des Binnentourismus und seine wirtschaftlichen und sozio-kulturellen Aspekte aktiv erforscht. Gleichzeitig ist der Tourismus seit langem weltweit im Hinblick auf die Interaktion zwischen Ländern von Bedeutung. Die Aufmerksamkeit der Forscher richtet sich auf Länder, die über die erfolgreichste Erfahrung in der Arbeit mit verschiedenen Arten von touristischen Dienstleistungen verfügen. Auch die Erforschung der ökologischen Aspekte des Tourismus im Zusammenhang mit den aktuellen globalen Umweltproblemen ist von Bedeutung. Eine Analyse zeigt, dass das Thema der Erforschung des Agrotourismus als die vielversprechendsten Branche des modernen Tourismus noch immer auf seine Lösung wartet.

Gemäß Daten der Europäischen Föderation für Agrartourismus ist ländlicher Tourismus ein wichtiger Sektor der Welttourismusindustrie und umfasst zwischen 12% und 30% der weltweiten Touristenströme. Untersuchungen der Föderation zeigen, dass «die jährlichen Wachstumsraten im Bereich des ländlichen Tourismus (ohne Berücksichtigung von Exkursionen) in den letzten 10-15 Jahren bei etwa 15% lagen, was insgesamt höher ist als das Wachstum des europäischen Tourismus kumulativ(4-5%). Etwa 20% der Unterkünfte fallen in den Bereich des ländlichen Tourismus».

Trotz der beträchtlichen Vielfalt kann das Konzept der Entwicklung des Agrartourismus in drei Richtungen gegliedert werden:

- Kleine Familienhotels, Herrenhäuser, Bauernhöfe, Sportzentren, Campingplätze usw.
- Bau großer und mittelgroßer privater landwirtschaftlicher Einrichtungen auf dem Land, spezialisierte private Hotels, kultur-ethnografische Zentren und stilisierte ländliche Tourismudörfer.
- Schaffung von landwirtschaftlichen Parks auf Bauernhöfen und landwirtschaftlichen Kooperativen. Vorführung nationaler landwirtschaftlicher Produktionstechnologien.

Es ist bekannt, dass die Vielfalt der Interessen, Bedürfnisse sowie die praktischen und finanziellen Möglichkeiten der Touristen einen kreativen Ansatz erfordern, um eine Vielzahl von Dienstleistungen zu schaffen, die vom Agrartourismus angeboten werden. Diese Anforderung ist relevant, da alle Ressourcen, die den Interessen und Bedürfnissen der Touristen entsprechen, die aufs Land kommen, aus dem ländlichen Raum stammen müssen. Andernfalls wird die Rolle des Agrartourismus bei der sozioökonomischen Entwicklung der Region abnehmen, und auch die Rentabilität des Tourismusgeschäfts wird abnehmen. Die Unterbringung von Touristen im Agrartourismussektor ist eine der Haupt- und wichtigsten Fragen der Tourismusbranche.

Von diesem Standpunkt aus werden in verschiedenen Ländern verschiedene Optionen getestet. «In jedem Land bevorzugen bestimmte Arten von Touristen bestimmte Arten von Unterkünften. Zum Beispiel werden in Spanien Touristen auf Bauernhöfen und in Hotels, separaten Häusern, historischen Gebäuden untergebracht. In Italien werden Agrartouristen in Apartments untergebracht, aber sie haben auch Erfahrung in der Bereitstellung von Unterkünften in separaten Häusern, Zimmern und Zelten auf dem Gelände des landwirtschaftlichen Sektors.»

Die Entwicklung des Agrartourismus in Italien ist auf günstige natürliche und klimatische Bedingungen sowie eine entwickelte Infrastruktur zurückzuführen. In einem zyklischen wirtschaftlichen Umfeld wirkt sich die in diesem Land angesammelte Erfahrung, die auf alternative Beschäftigungsmöglichkeiten für die ländliche Bevölkerung abzielt, positiv auf den Agrarsektor aus. Es ist kein Zufall, dass Touristen in Italien in historischen Gebäuden sowie in ländlichen Häusern, Privathäusern und Höfen untergebracht werden. Einheimische und ausländische Bürger,

die als Touristen in die Dörfer kommen, erhalten ein breites Spektrum an Dienstleistungen. In Italien, wie auch in Frankreich, sind Bildungs-, Wissenschafts-, Gesundheits-, Arbeits- und Sportdienstleistungen im ländlichen Tourismus verbreitet und entwickeln sich weiter. In Italien sind die agrarischen Dienstleistungen durch drei Hauptbereiche gekennzeichnet: Erholung und Gesundheit auf dem Land, sportliche Aktivitäten, und das Kennenlernen lokaler Produkte und der Küche. Die Unterbringung von Touristen auf dem Land hängt vom Typ der Dienstleistung ab.

Das wachsende Interesse an Landwirtschaft und Agrartourismus ermöglicht es den Ländern der Europäischen Union, die finanzielle Leistungsfähigkeit dieser Art von Tourismus ständig zu verbessern und in einigen Fällen den Staatshaushalt nicht zu überlasten. Statistische Studien zeigen, dass 35% der Stadtbewohner in der Europäischen Union es bevorzugen, ihren Urlaub auf dem Land zu verbringen. Ihr Anteil in den Niederlanden liegt bei 49%. Ländlicher Tourismus schafft neue Arbeitsplätze in den Regionen und bringt echtes Einkommen. Italien führt in Europa im ländlichen Tourismus und ihr durchschnittliches jährliches Einkommen beträgt 350 Millionen Dollar.

Die Verbände zur Förderung des Agrotourismus in Italien, Frankreich, Spanien und Dänemark spielen eine wichtige Rolle bei der Organisation von Beratungs-, Informations- und Marketingdienstleistungen. Die Fédération Nationale des Gîtes de France ist das größte französische Unternehmen für die Verwaltung des ländlichen Tourismus und das erste europäische Netzwerk von Hotels und Häusern Terra Nostra, das geholfen hat, einen Komplex (wirtschaftlich, sozial, kulturell) zu schaffen. Die Asociación Española de Turismo Rural (ASETUR) ist das Äquivalent zum Deutschen Landwirtschaftsverband (DLG), der Anfang der 90er Jahre des letzten Jahrhunderts gegründet wurde und bis zu 3.000 Bauern aufnahm. ECEAT (Niederlande) und eine Reihe anderer Organisationen spielen eine entscheidende Rolle bei der Organisation des Agrotourismus in Westeuropa, einschließlich ihres Engagements um die «Urlaub am Bauernhof» Aktion und des Qualitätskontrolldienstes.

Jeder dritte Deutsche beteiligt sich am Inlandstourismus; Deutsche gelten als die größten Reisenden in Europa. Hier besteht Potenzial für die Entwicklung des Agrotourismus, und seine Nutzung hat einen systematischen Charakter. Die deutsche Erfahrung im Agrotourismus wird als positive und effektive Zusammenarbeit mit der lokalen Regierung und anderen gemeinnützigen Organisationen beschrieben [1]. In Deutschland sind Gemeinschaftsorganisationen und Verbände sowie föderale und lokale Behörden aktiv an der Regulierung und Intensivierung der Entwicklung des Agrotourismus beteiligt [2]. Diese Organisationen werden hauptsächlich durch den Deutschen Bauernverband (The Landwirtschafts) ECEAT Germany repräsentiert [3], der sich mit methodischer und informativer Unterstützung für Agrartourismusbetriebe befasst [4].

Der moderne Ansatz zum ländlichen Tourismus in Deutschland zeichnet sich durch folgende Merkmale aus: Die Unterstützung des ländlichen Tourismus erfolgt auf drei Ebenen: Bundesebene, Landesebene und kommunale Ebene und umfasst Formen der direkten und indirekten Finanzierung von Unternehmensprojekten, Landwirtschaft und Infrastrukturentwicklung; zwischenbehördliche interaktive Interaktion und Zusammenarbeit zwischen allen Interessengruppen. Der Agrotourismus hat sich in Deutschland in den letzten Jahren gut entwickelt und ist eine der wichtigsten Formen des Tourismus. Der Umsatz in dieser Branche beträgt derzeit etwa 1,1 Milliarden Euro. Dies entspricht 6% des Inlandstourismus in Deutschland.

Im britischen Modell des Agrotourismus überwiegen Bauernhöfe bei der Unterbringung von Touristen. Hier werden Optionen für gemeinsame oder getrennte Unterbringung mit der Bauernfamilie angeboten. Reiten ist eine Aktivität, die Touristen auf dem Bauernhof am meisten interessiert [5].

Somit ist der Agrotourismus eine zusätzliche Einnahmequelle für ländliche Bewohner mit vergleichsweise niedrigem Einkommensniveau in ländlichen Gebieten: Agrotourismus kann die Wettbewerbsfähigkeit kleiner Bauern erhöhen; die Vielfalt des Agrotourismus erweitert deren Möglichkeiten. Die Unterstützung des Agrotourismus durch die Zentralregierung und die lokalen Selbstverwaltungsorgane ist sinnvoll, um die Beschäftigung in ländlichen Gebieten zu erhöhen und ihre Struktur zu verbessern. Die Faktoren, die die Entwicklung des Agrotourismus in der Ukraine

heute verlangsamen, sind vor allem der Zustand der Infrastruktur, der Mangel an Personal und das Fehlen von Informationen unter potenziellen Kunden, einschließlich der ländlichen Bevölkerung.

Die Literatur:

1. Gallery ~ agriturismoterra.nostra.com Gallery della nostra. URL: www.agriturismoterranostra.com
2. Detaillierte Suche. URL: <https://www.atostogoskaime.lt/de/>
3. ECEAT – European Centre for Ecological and Agricultural Tourism. URL: <http://www.eceat.org/>
4. Happy holidays on the farm. URL: <https://www.farmholidays.com/>
5. Wake up to the country! Great farm b&b, self-catering, glamming & more! URL: <https://www.farmstay.co.uk/>

Писанко Данило Олексійович,
*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету міжнародного туризму та економіки
Національного університету «Запорізька політехніка»*

Роль стратегічного аналізу в антикризовому управлінні туристичної компанії

У зв'язку з кризовими явищами, які негативно позначилися на темпах розвитку компаній індустрії туризму, важливого значення набуває стратегічний аналіз, в результаті реалізації якого мають бути розроблені управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності воєнного антикризового менеджменту й мінімізації загроз, використання можливостей з боку зовнішнього середовища. Ефективне функціонування компаній індустрії туризму перебуває у прямо пропорційній залежності від умов повоєнного розвитку систем: упорядкування, підтримки у стадії упорядкованості, динамічного розвитку та адаптації. В умовах повоєнного розвитку, де відновляться механізми конкуренції та суперництва, у забезпеченні ефективного функціонування різних компаній індустрії туризму вирішальну роль відіграватиме стадія динамічного розвитку. Саме вона визначає майбутню поведінку компаній індустрії туризму, якісні зміни у кризових умовах сьогодення і повоєнного відновлення. Так, змінюється логічна послідовність функцій управління персоналом, формується візія, систематизується вибір варіантів майбутньої поведінки за умов кризи та після виходу з неї [1].

Взагалі, зміцнення стратегічних позицій вітчизняної індустрії туризму, в цілому, та окремих компаній, можливе за умов: зростання іміджу локально-регіональних систем; створення національного конкурентоспроможного комплексного туристичного продукту; вирішення нагальних проблем оперативного забезпечення безпеки перебування іноземних громадян в Україні; формування безпечного середовища для вітчизняних та іноземних мандрівників, безпекового простору індустрії туризму країни у стратегічній перспективі; затвердження дострокової стратегії і реалізація політики стійкого економічного розвитку; використання інформаційних технологій та міжнародного цифрового простору для просування комплексного туристичного продукту країни; задоволення потреб споживачів шляхом розробки інноваційних технологій обслуговування; покращення національної транспортної інфраструктури, сполучень, доріг, прискорення руху транспортних засобів пересування людей і вантажів; забезпечення захисту прав споживачів й правова підтримка законних інтересів в суді; ефективний менеджмент та маркетинг зовнішньоекономічної діяльності в туризмі; втілення принципів корпоративної соціальної відповідальності у туристичному бізнесі; реалізація принципів відповідального ставлення до природних та культурних ресурсів; забезпечення захисту наземних екосистем та біорізноманіття тощо.

Зі зміною стратегічних параметрів надання туристичних послуг неодмінно змінюються параметри майбутньої поведінки компаній індустрії туризму та її складових.

Крім головної антикризової стратегії, формуватимуться антикризові стратегії управління, маркетингу, фінансів, розвитку робочої сили, загально- та внутрішньофірмових комунікацій, відносин власності тощо. Одним з важливих етапів стратегічного аналізу при антикризовому управлінні компанії індустрії туризму є визначення ринкової частки, яка відображає надважливі результати конкурентної боротьби, фіксує ступінь домінування компанії на певному ринку, її можливості впливати на обсяг й структуру реального та потенційного попиту і пропозиції, ціни та динаміку ринку [2]. На практиці частка ринку поділяється на кілька компонентів для проведення більш глибокого аналізу. До них віднесено: рівень проникнення, тобто відсоток клієнтів компанії від загальної кількості клієнтів, які набувають послуг певної категорії, до якої належить дана послуга. марка; рівень ексклюзивності, або частка, яку покупці послуги становлять від усіх покупок клієнтів цього типу послуг (рівень вважається мірою прихильності до послуги за умови, що клієнти мають можливість урізноманітнити покупки та купувати різні послуги тієї ж туристичної компанії; рівень інтенсивності, що порівнює середню кількість придбаної клієнтом послуги із середньою кількістю послуг у розрахунку на одного клієнта чи покупця компанії індустрії туризму.

Стратегічний аналіз в антикризовому менеджменті компаній індустрії туризму доцільно проводити за такими етапами: 1) попереднє формулювання цілей діяльності компанії індустрії туризму на один рік, три роки; 2) прогноз динаміки норми прибутку щодо встановлених цілей; 3) встановлення розриву між цілями та прогнозами; 4) визначення альтернатив здійснення інвестицій та прогноз результатів; 5) визначення загальних альтернативних конкурентних позицій компанії індустрії туризму та прогноз результатів; 6) розгляд інвестицій і альтернатив цінової стратегії для кожної компанії; 7) встановлення розриву між попередніми цілями діяльності та прогнозом; 8) уточнення профілю можливих придбань нових підрозділів; 9) визначення ресурсів забезпечення; 10) перегляд цілей і стратегії компанії індустрії туризму для створення цих ресурсів.

Базою діяльності фірми індустрії туризму є мобілізація ресурсів за антикризового управління є розподіл ресурсів за окремими складовими стратегії. Найважливішою умовою ефективного використання ресурсів та ефективного здійснення антикризової стратегії є їх правильний розподіл у часі [3]. Для того, щоб знизити ризик фінансових втрат при реалізації антикризової стратегії на стадії її виконання, менеджменту компаній індустрії туризму слід організувати оптимальне розподілення фінансових ресурсів. Процес мобілізації ресурсів на стадії виконання стратегії компаній індустрії туризму передбачає також оцінку та утримання джерел надходження капіталу. Керівництво не тільки має знати про джерела, які воно може використовувати для отримання грошей, ті можливості та обмеження на їх використання, у вартості капіталу, але й робити все можливе для збереження джерел і набуття нових для ефективного здійснення стратегії.

Виконання завжди є складною стадією у будь-якому процесі компанії індустрії туризму. Ключова роль належить керівництву, яка визначає завдання: проведення стратегічних змін та мобілізації потенціалу на здійснення стратегії.

Результатами стратегічного аналізу організації сфери туризму при антикризовому управлінні мають стати певні дії, які ляжуть в основу організаційних змін стратегії, що застосовується, підвищуючи її ефективність: 1) удосконалення організації туристичної сфери для найбільш повної віддачі від технічних нововведень, що вплинуть на процеси розробки і просування послуг, у тому числі, з використанням глобальної мережі Internet. 2) використання сучасних аналітичних методів і підходів для мінімізації витрат та зростання продуктивності праці; 3) виявлення основних факторів впливу на прибуток через операційні процеси, визначення можливості їх використання; 4) аналіз світових тенденцій, оцінка ситуації на внутрішньому ринку туризму; 5) аналіз ефективності дій, спрямованих на збільшення загального прибутку організації й її структурних підрозділів.

Література:

1. Zaitseva V., Tsviliy S., Gurova D., Korniienko O., Mamotenko D. Postcoronavirus formation of tourist micro-business of the region on the basis of economic security. *Management, finance, economics: modern problems&ways of their solutions*: collective monograph. USA. Boston: Primedia eLaunch, 2021. P. 169-202.
2. Цвілій С.М., Корнієнко О.М. Посткоронавірусне відновлення бізнес-активності мікропідприємств сфери гостинності регіону. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 32(71). Київ : ВД «Гельветика», 2021. № 3. С. 73–78.
3. Цвілій С.М., Корнієнко О.М. Посткоронавірусна маркетингова політика утримання лояльних споживачів готельно-ресторанного продукту. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Економічні науки*. Зб. наук. праць. Вип. 42. Херсон : ХДУ, 2021. № 42. С. 50–55.

Секція 6 Публічне управління та адміністрування: виклики сьогодення

Боденчук Яна Олександрівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Уява та творчість як впливовий чинник у розвитку управлінської думки

Уява є невід'ємною частиною нашого життя, саме за допомогою уяви людина створює образи чи обставини, тим самим, виходячи за межі реального світу. Вона виникає на основі потреби в передбаченні результатів роботи: людина не могла б щось робити, не усвідомлюючи мети своїх дій і перед виконанням не спроектувавши в голові їх алгоритм. Можливості задоволення такої потреби приховані очевидно в пам'яті. Саме уявлення пам'яті, які закріплюють в образній формі, досвід взаємин людини з природою, створюють підстави для відображення очікуваного. Особливо важливим є розгляд уяви у контексті розвитку управлінської думки, оскільки ефективна управлінська діяльність не можлива без творчого потенціалу. Наявність окреслених особливостей обумовлює *актуальність теми* дослідження.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена *мета дослідження*: проаналізувати особливості прояву уяви і творчості як впливового чинника у розвитку управлінської думки.

Фантазія є настільки потужним інструментом для створювання образів, що може спрацювати проти самої людини. Тема феномену хибних спогадів стала основною в дослідженнях відомої американської психологині Е. Лофтус. Її робота стала основою для розуміння того, як пам'ять легко піддається маніпуляціям або ж спотворюється з часом [1].

Уява, безперечно, є засобом творчості. Хоч би яким віддаленим від дійсності був образ уяви, він будується за її законами. Підраховано, наприклад, що з 108 фантастичних ідей, які висунув у своїх творах Жюль Верн, нездійсненими виявилися (та й то виходячи із сучасних можливостей) тільки 10. Отже, письменник, навіть не дбаючи про те, чи відповідають дійсності продукти його уяви, створює образи, відповідаючи на запити практики і виходячи зі свого чуттєвого досвіду [1].

У сфері управління творчість не є дарунком природи, вона набута через трудову діяльність. Тому творчість у сфері управління потрібно трактувати як процес взаємин між ініціаторами й об'єктами спілкування. Визначення типу дій в нестандартній ситуації протягом прояву управлінської творчості поділяють на три рівні: репродуктивний, ситуативно-креативний, надситуативно-креативний. Одним із методів аналізу та побудови системи управління персоналом є метод творчих нарад, що передбачає колективне обговорення напрямків розвитку у цій сфері групою, керівниками та фахівцями [2].

Спираючись на результати дослідження К. Тейлера і Р. Б. Кеттелла, було виявлено чітке класифікування проявів творчої поведінки індивіда в мистецтві та науці. Зазначено, що ведення людиною бізнесу за своїми творчими проявами більш подібне до діяльності вченого, потім до діяльності художника, артиста, літератора тощо. Крім того, індивідуальні прояви творчості в менеджменті поширюються на багато сфер діяльності людини в професійній діяльності. Часто творча продуктивність в основній сфері індивіда супроводжується продуктивністю в інших сферах. Вчені та бізнесмени часто краще контролюють свою поведінку та менш емоційні та чутливі, ніж актори [3].

Відповідно, можемо стверджувати що творчим людям притаманні наступні риси: незалежність (суб'єктивні стандарти важливіші за об'єктивні, неконформність оцінок і суджень); свобода розуму (готовність повірити своїм і чужим фантазіям, сприйняття нового і незвичного); висока толерантність до невирішених ситуацій, конструктивна активність в них; розвинене естетичне відчуття, прагнення до краси [3].

Отже, можемо зробити висновки що управління, яке ґрунтується на застосуванні уяви та творчості, є ключовим чинником для досягнення успіхів у цій сфері, адже креативне

мислення та вміння творчо аналізувати дає змогу лідерам ефективно адаптуватися до змін у сучасному світі. “Якщо майбутнє людства взагалі може бути “запланованим”, то свідомо еволюція за допомогою тренінгу спонтанності управлінської творчості відкриває нову перспективу розвитку нашого роду”, зазначав Дж. Морено. Враховуючи нелегкі виклики важливо розвивати свій креативний потенціал для досягнення успіху у динамічному бізнес-середовищі.

Література:

1. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2006. 324 с. URL: <https://kpd.edu.ua/>
2. Управління персоналом: Навч. посібн. / М. Д. Ви-ноградський, С. В. Беляєва, А. М. Виноградська та ін. Е.: ЦУЛ, 2006. — 30 с. URL: <http://eprints.library.odku.edu.ua/>
3. ELARKHNU Інституційний репозитарій Хмельницького національного університету: Головна. *ELARKHNU Інституційний репозитарій Хмельницького національного університету* :: Головна. URL: <https://elar.khmn.edu.ua/>

Гавура Богдан Русланович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Підвищення ефективності децентралізації шляхом реформування бюджетного фінансування

Актуальність теми полягає у тому, що децентралізації та реформування місцевого самоврядування є важливою темою не лише для України, а й для багатьох країн світу, що переживають подібні перетворення у системі управління.

По-перше, Україна перебуває в процесі активної децентралізації та реформування місцевого самоврядування, що передбачає передачу більшої влади та відповідальності на місцевий рівень.

По-друге, забезпечення ефективності та сталості цих процесів потребує належного фінансування, яке забезпечує ресурси для реалізації різноманітних програм та проектів на місцевому рівні.

По-третє, аналіз та розгляд ролі бюджетного фінансування у забезпеченні ефективності та сталості процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування є актуальним завданням як для дослідників, так і для практиків у галузі публічного управління.

Бюджетне фінансування відіграє важливу роль у процесі децентралізації, забезпечуючи фінансові ресурси для функціонування місцевих органів влади та надання послуг місцевому населенню. Забезпечення фінансової стійкості місцевих органів влади створює умови для їх ефективного функціонування та виконання покладених на них завдань. Бюджетне фінансування також сприяє місцевому розвитку, дозволяючи місцевим громадам інвестувати у розвиток соціальної інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, транспорту, культури та інших галузей, що впливають на якість життя мешканців. Це включає будівництво та реконструкцію доріг, шкіл, лікарень, парків, спортивних майданчиків та інфраструктури для місцевих підприємств. Без належного бюджетного фінансування місцеві органи влади можуть стикатися з труднощами у забезпеченні нормального функціонування та виконанні своїх обов'язків. Таке фінансування є важливим для забезпечення сталості та успішності процесів децентралізації, а також для розвитку місцевих громад. Бюджетне фінансування є ключовим чинником у забезпеченні фінансової стійкості місцевих органів влади, дозволяючи їм ефективно планувати та здійснювати свою діяльність без значних перешкод у функціонуванні. Це важливо для забезпечення неперервності надання послуг та виконання функцій, які можуть включати в себе такі сфери, як соціальна допомога,

комунальні послуги, управління місцевою інфраструктурою та інше. Ясно, що стабільне та адекватне фінансування є основою для успішного функціонування децентралізованої системи управління. Відповідне фінансування надає можливість місцевим громадам реалізовувати свої плани та ініціативи, спрямовані на поліпшення умов життя мешканців, розвиток територій та зміцнення місцевої демократії. Саме від адекватного фінансового забезпечення залежить стійкість та успішність реформ децентралізації, а також розвиток місцевих громад [2, с. 117].

Базуючись на вивченій інформації по темі, можу сформулювати декілька рекомендацій щодо покращення системи бюджетного фінансування для забезпечення успішної децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні.

1. Збільшення фінансової автономії місцевих громад: Запровадження механізмів, що дозволять місцевим органам влади збирати та використовувати більшу частину місцевих податків та зборів, що сприятиме збільшенню їхньої фінансової незалежності та стимулюватиме економічний розвиток на місцевому рівні.

2. Посилення механізмів фінансової підтримки слаборозвинених регіонів: Розробка програм та механізмів регіонального розвитку, які передбачають спеціальні фінансові інструменти для підтримки розвитку малозабезпечених регіонів.

3. Підвищення ефективності та прозорості управління бюджетними ресурсами: Впровадження сучасних технологій та електронних систем управління бюджетними ресурсами для забезпечення більшої прозорості, контролю та управління фінансами на місцевому рівні.

4. Підтримка розвитку місцевого підприємництва та приватного сектору:** Створення сприятливого інвестиційного клімату на місцевому рівні, включаючи спрощення бізнес-процесів та надання підтримки місцевим підприємствам через фінансові та консультативні послуги.

5. Підвищення фінансової грамотності: Запровадження освітніх програм та ініціатив, спрямованих на підвищення рівня фінансової грамотності серед місцевого населення та членів місцевих органів влади, що сприятиме більш ефективному управлінню бюджетними ресурсами та забезпеченню їхньої сталості. [3, 158 с.]

Таким чином, важливість бюджетного фінансування для забезпечення ефективності та сталості процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування надзвичайно висока. Це проявляється у необхідності належного фінансування для забезпечення стійкості та ефективності владних змін, передбачених у процесі децентралізації. Аналіз та усвідомлення ролі бюджетного фінансування сприятиме успішному переходу до нової моделі управління, яка сприятиме розвитку місцевих громад та покращенню якості життя громадян.

Література:

1. Міністерство розвитку громад та територій України. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо децентралізації в Україні. URL : <https://decentralization.gov.ua>.
2. Іващенко О. Фінансова децентралізація в Україні: виклики та можливості. Київ: Київський економічний університет, 2018. 160 с.
3. Харченко М. О. Децентралізація в Україні: стан та перспективи. Київ: Інститут розвитку міст, 2019. 200 с.

Голик Валерія Геннадіївна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Роль бюджетного фінансування у забезпеченні ефективності та сталості процесів децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування

Децентралізація влади в Україні має потенціал для стимулювання довгострокового економічного зростання шляхом підвищення рівня збору податків на місцевому рівні та зменшення витрат на утримання органів місцевого самоврядування.

Збільшення повноважень та відповідальності місцевих органів влади може призвести до більш ефективного управління податковими зборами. Це може бути досягнуто завдяки кращому розумінню місцевих потреб та пріоритетів, а також більш чіткій відповідальності за результати. Децентралізована система управління може призвести до більш економічного використання ресурсів, оскільки місцеві органи влади будуть більш зацікавлені в оптимізації витрат через їхній безпосередній вплив на місцевих жителів. На жаль, вплив децентралізації на економічне зростання є складним та залежить від низки факторів, таких як інституціональна структура, рівень корупції та культурні норми. [1]

В системі місцевих фінансів домінуючу роль відіграють місцеві бюджети, концентруючи понад 80% всіх фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні органів місцевого самоврядування, що складаються з податкових та неподаткових надходжень. Решту займає бюджетне фінансування, міжбюджетні трансферти, зокрема.

Економічна сутність місцевих бюджетів полягає у формуванні грошових фондів, які слугують фінансовою основою для діяльності місцевих, селищних та сільських рад. Ці фонди використовуються для фінансування, утримання та розвитку соціальної інфраструктури, а також місцевого господарства [2]

Бюджетне фінансування відіграє критичну роль у забезпеченні ефективності та сталості процесів децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування в Україні. Це досягається кількома шляхами.

Децентралізація призвела до передачі значних повноважень та відповідальності від центрального уряду до місцевих органів влади. Для виконання цих нових повноважень місцевим громадам потрібні фінансові ресурси. Бюджетне фінансування забезпечує їм необхідні кошти для надання таких послуг, як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура та соціальний захист. Бюджетне фінансування, яке надається з чіткими цілями та показниками, може допомогти стимулювати підзвітність та відповідальність місцевих органів влади перед своїми громадами. Це може призвести до більш ефективного та результативного використання бюджетних коштів. Також децентралізація може сприяти економічному розвитку на місцевому рівні, надаючи громадам більше можливостей для визначення власних пріоритетів та інвестування у свої громади. Бюджетне фінансування може відігравати важливу роль у підтримці цих зусиль, наприклад, шляхом фінансування проектів інфраструктури та розвитку економіки. Бюджетне фінансування може використовуватися для вирівнювання диспропорцій у наданні послуг у різних регіонах країни. Це може допомогти забезпечити, щоб усі громади мали рівний доступ до таких основних послуг, як освіта та охорона здоров'я.

Однак існують також деякі виклики, пов'язані з бюджетним фінансуванням децентралізації та реформи місцевого самоврядування в Україні.

Одним із ключових викликів є те, що місцевим органам влади часто не вистачає фінансових ресурсів для виконання своїх нових повноважень. Це може призвести до того, що послуги будуть надаватися на низькому рівні або що громадам доведеться шукати інші джерела фінансування, такі як плата за послуги або кредити. Ще одним викликом є те, що ресурси не завжди розподіляються справедливо між різними регіонами країни. Це може призвести до того, що деякі громади матимуть більше можливостей для розвитку, ніж інші.

Існує також ризик того, що місцеві органи влади можуть неефективно або недобросовісно використовувати бюджетні кошти. Це може призвести до марнотратства та корупції.

Для подолання цих викликів важливо збільшити обсяг бюджетних ресурсів, що виділяються місцевим органам влади. Це можна зробити шляхом збільшення частки податків, які надходять до місцевих бюджетів, або шляхом надання місцевим органам влади нових джерел доходу. Забезпечити справедливий розподіл ресурсів. Це можна зробити шляхом використання формул фінансування, які враховують такі фактори, як потреба та податковий потенціал різних регіонів. Зміцнити контроль за витратами. Це можна зробити шляхом покращення фінансового управління на місцевому рівні та підвищення прозорості бюджетних процесів.

Бюджетне фінансування є важливим інструментом для забезпечення ефективності та сталості процесів децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування в Україні. Приймаючи певні заходи, можна подолати виклики, пов'язані з бюджетним фінансуванням, і гарантувати, що воно використовується для покращення життя всіх українців.

Література:

1. У єдності – сила. Вплив реформи децентралізації на місцеві бюджети в Україні. URL.: <https://voxukraine.org/u-yednosti-sila-vpliv-reformi-detsentralizatsiyi-na-mistsevi-byudzheti-v-ukrayini>
2. Федосов, В.М. Сутність і проблематика бюджетування: українські реалії. В.М. Федосов, Т.С. Бабич. Фінанси України. 2008. № 1. С. 323.

Дикун Олександр Олегович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Роль лідера в забезпеченні ефективності організації

Дослідження теми лідерства сьогодні є надзвичайно актуальним через динамічні зміни в суспільстві та бізнес-середовищі. Лідерство важливе для адаптації до швидких змін, інновацій, керування кризами та вирішення складних завдань. Таким чином, питання ролі лідера в забезпеченні ефективної діяльності є дуже актуальним. Лідерство виступає як ключовий елемент успішного управління, оскільки від лідера залежить не лише ефективність роботи команди, а й здатність організації адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Проблемні питання ролі лідера в організації було розглянуто у дослідженнях таких науковців як: К. Б. Козак, Г.А. Швець, С. Войтко, А. Мельниченко, С. Соболь, В. Багацький, В. К. Кушнірюк, Л. Кожушко та багато інших.

Дослідження у цій галузі допомагають визначити ключові аспекти успішного лідерства, такі як емоційний інтелект, комунікаційні навички, здатність до співпраці та вирішення конфліктів. Існування лідерських якостей у керівника стає необхідністю для забезпечення стабільності та успішного розвитку підприємства в умовах постійних змін на ринку та в суспільстві.

Як правило, основна роль лідера в організації – це приймати рішення, організувати діяльність групи, регулювати відносини у цій групі. У підприємницькому середовищі поняття «лідер» пов'язано з поняттям «керівник» і, насамперед, стосується сфери управління.

Лідером може бути визнана групою особистість, яка користується повагою та авторитетом у цій групі. Неформальний лідер – це член групи, який отримав авторитет та вплив завдяки своїм особистим якостям, знанням, досвіду або вмінням, без офіційного призначення чи повноважень. На відміну від формального керівника, який керує групою з посади, неформальний лідер здобуває визнання та повагу неформально, завдяки своїм діям та поведінці [1].

Лідерство – це відносини у підприємницькій діяльності всередині групи, при яких окремі члени групи мають певні переваги перед іншими. Явище «лідерства» полягає, насамперед, на домінуванні конкретної людини над іншими у колективі, в організації чи у спільноті людей. Уміння організовувати соціальну поведінку групи та навички вирішувати представницькі функції у колективі є властивостями лідерства. Відповідальність лідера перед колективом, командою, спільнотою вважається однією з основних характеристик успішного лідера, а основним результатом діяльності лідера вважається його здатність створення належного, сприятливого, комфортного мікроклімату в колективі [2].

Сучасне керівництво вимагає від лідерів більшого ніж просто вміння керувати. Роль лідера полягає в тому щоб надихати, мотивувати та спрямовувати свою команду до досягнення спільних цілей. Ефективний лідер – це не лише керівник, але й джерело натхнення для своїх підлеглих. Він володіє неперевершеною здатністю мотивувати та надихати команду, перетворити спільну мету на особисту місію, значущу для кожного члена команди [3].

Лідерський приклад, визнання досягнень та створення атмосфери, де кожен відчуває себе цінним учасником, стають ключовими інструментами для підтримки високої продуктивності та командного духу. Крім того, важливою є здатність до адаптації та інноваційного мислення, щоб швидко та ефективно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації.

Лідер має розуміти, що успіх організації неможливий без розвитку її членів. Створюючи сприятливе середовище, де кожен має можливість навчатися, зростати та розкривати свій потенціал, лідер інвестує в майбутнє організації. Інвестуючи в людей, лідер створює більш згуртовану, продуктивну та інноваційну команду, яка готова досягати великих успіхів.

В основі будь-яких успішних стосунків лежить мистецтво ефективної комунікації. Лідер – це майстер комунікації, який вміє чітко та лаконічно доносити інформацію, створювати атмосферу довіри та відкритості. Він активно слухає, враховуючи думки та потреби своїх співробітників, а також сприяє побудові міцних та позитивних стосунків в команді. Конфлікти є невід'ємною частиною будь-якої групи людей, і вміння лідера правильно їх врегулювати матиме значний вплив на продуктивність, атмосферу та загальний успіх команди. Коли робітники відчувають, що лідер їх уважно слухає, цінує їхню думку та щиро прагне їм допомогти, вони стають більш лояльними та довіряють йому [4].

Отже, роль лідера – це не просто управляти людьми, а мистецтво впливати, надихати та вести за собою команду. Справжній лідер володіє глибоким розумінням потреб та прагнень своїх підлеглих, вміє створювати атмосферу довіри та співпраці, а також мотивувати людей на досягнення найкращих результатів. Завдяки своїм особистим якостям, харизмі та виваженим діям лідер об'єднує людей, направляє їхні зусилля та створює умови для досягнення спільних цілей, сприяючи підвищенню ефективності організації.

Література:

1. Войтко С. Мельниченко А. Лідерство та антикризовий менеджмент. Київ 2021. с 11-21.
2. Швець Г. О. Лідерство як невід'ємна складова ефективного менеджменту. Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. *Серія: Економічні науки*, (33), 124–129. URL: https://journals.uran.ua/ves_pstu/article/view/134214 (дата звернення: 10.04.2024)
3. Вступ до розуміння феномену лідерства. URL: <https://transform-wise.com/portal/article-introduction-to-understanding-the-phenomenon-of-leadership/> (дата звернення: 10.04.2024)
4. Кожушко Л. Лідерство як передумова ефективною системи менеджменту організації. Вісник НУВГП. 2020. Випуск 4(92) С. 85–95.

Кадровий потенціал органів публічного управління

Органи публічного управління відіграють важливу роль у життєдіяльності держави. Вони надають адміністративні послуги, здійснюють контроль за дотримання законів України, здійснюють керування об'єктами державної власності (державні органи) і муніципальної власності (органи місцевого самоврядування) і т.д. Органи публічної влади, як і всі інші організації, складаються з людей, а це означає, що у публічних установах є свій кадровий потенціал. Головною цілю кадрового потенціалу органів публічного управління є забезпечити установи працівниками рівня, якого буде достатньо для виконання покладених на них завдань.

Кадровий потенціал установ залежить від внутрішніх і зовнішніх чинників. Ці чинники можуть впливати як позитивно так і негативно. Так до внутрішніх чинників можна віднести: фінансові можливості установи, кадрову політику, можливості для підвищення кваліфікації працівників, рівень компетенції керівництва та інших працівників. До зовнішніх чинників можна віднести рівень безробіття, безпекова ситуація, економічний стан в Україні, якість програм освіти.

С. К. Богомоллова, О. В. Подольська розглядають кадровий потенціал публічної служби як сукупність потенційних можливостей державних службовців та інституційних характеристик системи державної служби, що забезпечують нарощування та реалізацію кадрового потенціалу державних службовців [1]. Тобто кадровий потенціал органів публічного управління складається таких елементів як потенціал працівників і системи, що забезпечує реалізацію цього потенціалу. До факторів, що впливають на рівень потенціалу публічних службовців можна віднести вік, стан здоров'я, характер, рівень освіченості, здібності, моральні якості, самодисципліну, лідерські якості, рівень мотивації і т.д. До факторів, що впливають на систему, що забезпечує реалізацію потенціалу працівників можна віднести критерії при доборі працівників, критерії при оцінці результатів роботи працівників, рівень вимог до працівників, перспективи кар'єрного росту і т.д.

Існує цілий ряд проблем, що обмежують кадровий потенціал органів публічної влади в Україні. До них можна віднести:

- надмірне втручання політики, адже досить часто при нових призначеннях керуються не потенціалом кандидатів, а їх політичною лояльністю до діючої влади [2];
- недостатній рівень кваліфікації публічних управлінців;
- плінність кадрів;
- неправильні параметри при конкурсному відборі і оцінці результатів роботи;
- наявність корупції і як наслідок кар'єрне зростання не найкращих, а тих, що можуть «фінансово стимулювати» [3].

Можливими напрямками покращення ситуації можуть бути:

- створення умов як на вищому рівні, так і на нижчому для розвитку аполітичних професіоналів;
- створення нормативної бази, яка б могла захистити аполітичних професіоналів від масових звільнень у період зміни політичної верхівки України;
- покращення системи оцінки кадрів;
- вивчення зарубіжного досвіду розвитку кадрового потенціалу органів публічного управління.

Література

1. Богомоллова С., Подольська О. Розвиток кадрового потенціалу органу публічної служби. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Т. 5. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/ujae_2020_r03_a7.pdf;

2. Європейська правда. Лояльність чи професіоналізм: за що ЄС критикує кадрову політику України. Європейська правда. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2021/02/22/7120061/>;

3. Ukrinform. Чиновника Державної регуляторної служби судитимуть за хабарництво. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3315050-cinovnika-derzavnoiregulatornoi-sluzbi-suditimut-za-habarnictvo.html>.

Капелюшок Софія Володимирівна,

*Здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Ключові фактори успіху бюджетування для молоді в міжнародній практиці

Молодь – це група в суспільстві, яка визначається за віком та соціальним станом. Молодіжна політика - це концептуальна система ідеї та теоретичні принципи, що регулюють місце, роль та перспективи молоді у суспільстві, які закріплені у законодавстві, нормативних актах, та інших документах. Ця політика також включає діяльність суб'єктів, спрямовану на реалізацію цих теоретичних принципів у практичні дії.[2]

Молодь представляє собою динамічну складову суспільства, яка має значний потенціал для просування розвитку країни. Молодіжна політика орієнтована на впровадження заходів, спрямованих на сприятливі умови для самореалізації молоді та її активної участі у суспільному житті. Розвиток молодіжної політики є ключовим для прогресу країни. Молодь виступає як каталізатор розвитку нації, а вирішення проблем, що турбують її, може сприяти зменшенню соціальної напруги. Підвищення конкурентоспроможності країни також відчувається через активну та освічену молодь, яка може забезпечити її більш впевнене становище на глобальному ринку.

У країнах Європи бюджетування молодіжної політики має давню історію та ґрунтується на принципах децентралізації, партнерства та участі молоді. Децентралізація: рішення про те, як витратити кошти на молодіжну політику, зазвичай приймаються на місцевому рівні. Це дозволяє краще враховувати потреби та особливості молоді в різних регіонах. Партнерство: держава співпрацює з різними зацікавленими сторонами, такими як некомерційні організації, молодіжні об'єднання, бізнес, наукові установи тощо. Це дозволяє використовувати різні ресурси та знання для реалізації молодіжної політики.

Участь молоді: Молодь активно залучається до процесу бюджетування молодіжної політики. Це може відбуватися через участь у громадських слуханнях, опитуваннях, фокус-групах тощо.

1. У Великій Британії бюджетуванням молодіжної політики займається Департамент культури, медіа та спорту. Департамент розробляє стратегію молодіжної політики та розподіляє кошти між різними програмами та заходами.

2. У Німеччині бюджетуванням молодіжної політики займається Федеральне міністерство у справах сім'ї, жінок, молоді та старших поколінь. Міністерство розробляє національну молодіжну політику та координує діяльність федеральних земель у цій сфері.

3. У Франції бюджетуванням молодіжної політики займається Міністерство молоді, спорту та асоціативного життя. Міністерство розробляє національну молодіжну політику та підтримує молодіжні організації.[3,5]

У країнах Північної Америки бюджетування молодіжної політики має свої особливості.

4. У США немає єдиного федерального органу, який би відповідав за бюджетування молодіжної політики. Цим питанням займаються різні міністерства та відомства, такі як Міністерство освіти, Міністерство праці, Міністерство охорони здоров'я тощо.

5. У Канаді бюджетуванням молодіжної політики займається Міністерство канадського спадку. Міністерство розробляє національну молодіжну політику та підтримує молодіжні програми та заходи. [4,6]

Міжнародний досвід бюджетування молодіжної політики свідчить про те, що не існує єдиної універсальної моделі. Кожна країна має свої особливості, які впливають на те, як формується та реалізується молодіжна політика. Але існує ряд ключових факторів, які сприяють успіху бюджетування для молоді. Ці фактори можна узагальнити в наступні категорії:

- Відданість уряду: Бюджетування для молоді повинно бути пріоритетом для уряду, що підтверджується чіткими політичними зобов'язаннями та виділенням достатніх ресурсів.
- Міжвідомча співпраця: Необхідна ефективна координація між різними міністерствами та відомствами, які впливають на життя молоді, для забезпечення комплексного підходу.
- Сильна аналітична база: Необхідні якісні дані та аналітичні можливості для розуміння потреб та пріоритетів молоді.
- Гнучкість та адаптивність: Бюджетні рамки повинні бути гнучкими, щоб адаптуватися до мінливих потреб та пріоритетів молоді.
- Зворотний зв'язок та вдосконалення: Важливо використовувати зворотний зв'язок від молоді та інших зацікавлених сторін для постійного вдосконалення процесів та програм.
- Обмін найкращими практиками: Співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями може допомогти у вивченні та впровадженні кращих практик бюджетування для молоді.

Бюджетування молодіжної політики в Україні має свою історію, яка розпочинається з часів незалежності. Спочатку воно ґрунтувалося на залишковому принципі, коли на молодіжні програми виділялися кошти, які залишалися після фінансування інших пріоритетних напрямків. Згодом ситуація почала змінюватися, і молодіжна політика стала отримувати більше уваги з боку держави. Наразі бюджетуванням молодіжної політики в Україні займається Міністерство молоді та спорту. Міністерство розробляє стратегію молодіжної політики та розподіляє кошти між різними програмами та заходами. Основні джерела фінансування: державний бюджет, місцеві бюджети, міжнародні гранти, кошти приватного сектору. Основні напрямки бюджетування: освіта та наука, культура та спорт, соціальний захист, міжнародне співробітництво. [1,7]

Проблеми та виклики:

- недостатнє фінансування молодіжної політики;
- неефективність використання бюджетних коштів;
- відсутність прозорості та підзвітності у бюджетному процесі;
- Недостатнє залучення молоді до процесу бюджетування.

Україна може багато чого навчитися у досвіді інших країн щодо бюджетування молодіжної політики. Наприклад, у країнах Європи бюджетування молодіжної політики має давню історію та ґрунтується на принципах децентралізації, партнерства та участі молоді. Бюджетування молодіжної політики в Україні потребує вдосконалення. Для цього необхідно збільшити фінансування, покращити ефективність використання бюджетних коштів, забезпечити прозорість та підзвітність у бюджетному процесі, а також залучити молодь до процесу бюджетування.

Література:

1. Міністерство молоді та спорту України - Мінмолодьспорт та ПРООН продовжують розвивати молодіжну політику. *Головна | Міністерство молоді та спорту України*. URL: <https://mms.gov.ua/news/minmolodsport-ta-proon-prodovzhuiut-rozvyvaty-molodizhnu-polityku> (дата звернення: 13.04.2024).

2. Учасники проєктів Вікімедіа. Молодіжна політика – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Молодіжна_політика (дата звернення: 13.04.2024).

3. Youth policy decision-making. *National Policies Platform*. URL: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/france/14-youth-policy-decision-making> (date of access: 13.04.2024).

4. Canada's Youth Policy - Canada.ca. *Canada.ca*. URL: <https://www.canada.ca/en/youth/programs/policy.html> (date of access: 13.04.2024).

5. Children and Youth. *BMFSFJ*. URL: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/meta/en/youth> (date of access: 13.04.2024).

6. United Kingdom. *Youthpolicy.org*. URL: <https://www.youthpolicy.org/factsheets/country/united-kingdom> (date of access: 13.04.2024).

7. URL: <https://www.treasury.gov.ua/pro-kaznachejstvo/organizacijna-struktura/departament-mizhbyudzhethnih-vidnosin-ta-vidatkiv-miscevih-byudzhethiv> (дата звернення: 13.04.2024).

Курдельчук Ольга Ігорівна,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні
факультету економіки та управління
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Сучасні підходи до управління маркетинговою діяльністю

Управління маркетинговою діяльністю на підприємстві є комплексною системою стратегічних і тактичних заходів, спрямованих на ефективне здійснення ринкової діяльності та досягнення основної мети – задоволення потреб споживачів і отримання максимального прибутку. Це поняття враховує складність управління маркетингом, його призначення та сутність, підкреслюючи системність і комплексність цього процесу. Управління маркетингом повинно бути здійснене системно і комплексно [1].

У сучасному світі динамічного ринкового середовища успішне управління маркетинговою діяльністю підприємства стає ключовим чинником конкурентоспроможності підприємств. Спостерігається постійне зростання конкуренції, зміни у споживчих уподобаннях, а також швидкі технологічні та соціокультурні зміни, що вимагають від підприємств адаптації та впровадження нових стратегій управління маркетингом. У цьому контексті важливо дослідити та проаналізувати сучасні підходи до управління маркетинговою діяльністю.

Виходячи із традиційного визначення маркетингу, можна зазначити, що його основна мета полягає у задоволенні потреб споживачів. Однак сучасні дослідження свідчать, що цей підхід має свої обмеження, оскільки не враховує психологічних аспектів сучасного споживача. За результатами досліджень встановлено, що близько 95 % потенційних покупців мають приховані потреби в товарах або послугах, які їм пропонуються. Це свідчить про те, що в сучасних умовах економіки не лише важливо визначити наявність попиту на певні товари чи послуги, але також розробити стратегії, спрямовані на стимулювання покупців до придбання. Таким чином, під маркетингом слід розуміти процес, який базується на передбаченні та створенні попиту серед споживачів з метою досягнення стратегічних та тактичних цілей управління. Основною метою маркетингу є розуміння та передбачення потреб покупців і перетворення їх пасивного бажання на активні дії покупки [2].

Актуальні тенденції маркетингу включають наступне:

- зміна підходу від концепції «вироби і продай» до «передбачай і реагуй»;
- перехід від володіння матеріальними активами до володіння брендом;
- зміна з масового маркетингу на індивідуальний;
- зростання активності в Інтернет-просторі на заміну виключно ринкової діяльності;
- перехід від бажання мати значення у ринковій ніші до потреби займати відповідне місце у свідомості клієнта;

- зміна акценту з привернення клієнтів на їх утримання;
- перехід від привернення клієнта до забезпечення його задоволення;
- зміна підходу з монологу фахівця маркетингу на діалог з клієнтом;
- зміна акценту з продуктового маркетингу на орієнтацію на клієнта;
- розширення маркетингових зусиль з відділу маркетингу на всіх фахівців компанії;
- заміна пошуку постачальників і дистриб'юторів на встановлення партнерських відносин.

Ефективність впровадження вищезазначених тенденцій на практиці в певній мірі залежить від пошуку та реалізації інновацій. Діяльність підприємства має бути орієнтована на постійний розвиток, що включає здатність приймати ризики та використовувати можливості, що виникають внаслідок запуску нового продукту, виходу на нові ринки та впровадження передових технологій.

У табл. 1 описано практичне застосування та зміст сучасних підходів до управління маркетинговою діяльністю підприємства.

Таблиця 1.

Практичне застосування сучасних підходів до управління маркетингом		
N	Підхід	Етапи
1.	Розробка цифрових маркетингових кампаній та стратегій присутності в Інтернеті.	1. Аналіз цільової аудиторії. 2. Вибір платформ. 3. Розробка контенту. 4. Використання інструментів цифрового маркетингу та залучення аудиторії. 5. Моніторинг та аналіз результатів.
2.	Створення персоналізованих пропозицій для клієнтів на основі аналізу даних та поведінкових патернів.	1. Збір та аналіз даних. 2. Сегментація аудиторії. 3. Розробка персоналізованих пропозицій. 4. Впровадження персоналізації. 5. Тестування та оптимізація.
3.	Використання контент-маркетингу для підвищення уваги та зацікавленості аудиторії.	1. Створення цільового контенту. 2. Розповсюдження контенту. 3. Оптимізація для пошукових систем. 4. Взаємодія з аудиторією. 5. Моніторинг та аналіз результатів.
4.	Впровадження систем CRM для ефективного управління відносинами з клієнтами та уточнення їхніх потреб.	1. Аналіз даних. 2. Побудова взаємодії з клієнтами. 3. Управління продажами. 4. Покращення обслуговування клієнтів.
5.	Експерименти з новими технологіями та підходами для пошуку найефективніших стратегій маркетингу.	1. Тестування нових цифрових платформ. 2. Впровадження штучного інтелекту та аналізу даних. 3. Тестування нових форматів контенту. 4. Використання віртуальної та розширеної реальності. 5. Тестування нових каналів комунікації.

Примітка. Побудовано автором.

Сучасні підходи до управління маркетинговою діяльністю враховують не лише зміни у технологічному середовищі, а й еволюцію клієнтських очікувань та психології споживача. Вони спрямовані на створення глибоких зв'язків з аудиторією, індивідуалізацію пропозицій та підвищення відданості клієнтів (утримання клієнта, орієнтація на потреби клієнта, зайняття відповідної ніші у свідомості клієнта, перетворення пасивного бажання придбати товар (послугу) в активну дію). Сучасні підходи враховують інтеграцію маркетингу з іншими

функціональними областями бізнесу, такими як розробка продукту, операції та фінанси, для досягнення стратегічної спрямованості. В результаті, управління маркетингом стає складним, але надзвичайно важливим елементом успішного бізнесу в умовах сучасного ринкового середовища.

Література:

1. Бондаренко В.М., Тягунова З.О. Основні принципи стратегічного маркетингового планування на підприємстві. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2015. № 1. С. 92–99.
2. Білик І.А. Розвиток маркетингу в умовах інтеграції та глобалізації. *Вісник ХНУ*. 2010. № 5. С. 177–181.

Ленчук Анастасія Сергіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Ефективна організація часу в роботі державного службовця: шлях до підвищення продуктивності та якості публічних послуг

Актуальність теми надзвичайно висока у сучасному світі. В умовах постійних змін, стрімкого розвитку технологій та постійного підвищення вимог громадян до якості послуг, ефективне використання часу державних службовців стає необхідністю.

По-перше, швидкість та якість реагування на потреби громадян є важливими аспектами сучасного управління. Державні службовці повинні бути здатні оперативно та ефективно вирішувати питання та надавати якісні послуги, щоб задовольнити потреби своїх клієнтів.

По-друге, ефективна організація часу допомагає оптимізувати витрати ресурсів та знижує витрати на управління. Це особливо важливо в умовах обмежених бюджетів та необхідності максимально раціонального використання державних коштів.

По-третє, розвиток технологій та поширення цифровізації вимагають від державних службовців постійного оновлення своїх навичок та адаптації до нових інструментів та методів роботи. Ефективне управління часом допомагає впоратися з цими викликами та забезпечити високий рівень професійності та результативності в роботі [1, 113 с.]

Оптимальне управління часом державних службовців має значний потенціал для підвищення продуктивності та якості публічних послуг, що надаються громадянам. Нижче розглянемо кілька шляхів досягнення цієї мети:

- Використання ефективних методів та інструментів управління часом: впровадження сучасних методів та інструментів, таких як тайм-менеджмент, планування завдань та пріоритетів, дозволяє державним службовцям ефективно розподіляти свій час між різними завданнями та виконувати їх з більшою продуктивністю.

- Оптимізація робочих процесів та процедур: перегляд та удосконалення робочих процесів і процедур управління дозволить уникнути зайвих та непродуктивних кроків, що прискорить вирішення питань та покращить обслуговування громадян.

- Навчання та розвиток персоналу: забезпечення державних службовців необхідними навичками та знаннями щодо управління часом сприятиме підвищенню їхньої продуктивності та здатності ефективно вирішувати завдання.

- Застосування інноваційних технологій: впровадження сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, таких як електронні системи управління документами та онлайн-сервіси для громадян, сприятиме оптимізації робочих процесів та поліпшенню якості надання послуг.

- Створення стимулів до продуктивності: впровадження систем стимулювання, які спрямовані на поощрення ефективності та результативності роботи державних службовців,

може підштовхнути до підвищення їхньої продуктивності та залучення досягнення високих стандартів обслуговування громадян [2, 28 с.].

Ці шляхи відображають ключові аспекти, які можуть бути використані для досягнення більш ефективної організації часу державних службовців та подальшого підвищення продуктивності та якості публічних послуг.

Усвідомлення важливості ефективної організації часу в роботі державного службовця є ключовим для підвищення продуктивності та якості надання публічних послуг. Шляхи досягнення цієї мети включають в себе використання сучасних методів управління часом, оптимізацію робочих процесів, навчання та розвиток персоналу, впровадження інноваційних технологій та створення стимулів до продуктивності. Ці заходи сприятимуть покращенню ефективності роботи державних службовців та забезпечать громадянам якісне, швидке та ефективне обслуговування в сфері публічних послуг.

Отже, ефективна організація часу у роботі державного службовця є важливим інструментом для досягнення високої продуктивності та якості публічних послуг. Шлях до підвищення цих показників лежить у систематичному підході до планування та управління часом, а також у постійному самовдосконаленні та вдосконаленні професійних навичок.

Література:

1. Приходченко Л., Піроженко Н., Кернова М., Синчак І. Технології тайм-менеджменту в управлінській діяльності державних службовців : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ. 2021. 180 с. URL : <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/05072021.pdf>

2. Наумік К. Г., Григоренко А. М., Ушкальов В.В. Організація діяльності державного службовця : навч. посібник. Харків : ХНЕУ. 2011. 320 с. URL : http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/4461/1/Ушкальов_Організація%20діяльності.pdf

Матійчук Надія Володимирівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Інструменти формування професійних компетентностей державних службовців

Досвідчені та кваліфіковані людські ресурси є головною цінністю будь-якої установи чи організації. Безумовно, публічні службовці завжди перебували під більш прискіпливим наглядом як з боку держави, так і з боку громадян. Щоб визначити їх компетентність в обраній діяльності, необхідно проводити якісну оцінку рівня їх кваліфікації, адже саме від цього залежить як вони представлятимуть державу та реалізовуватимуть функції органів публічного управління в Україні та на міжнародній арені.

Питанню професійного розвитку державних службовців присвячено чимало праць науковців, серед яких дослідження: Н. Черненка, Д. Мельничука, В. Петюха, В. Савченка, О. Кириченка та ін. Проте сучасні інструменти оцінки потребують впровадження в практику оцінки публічних управлінців модернізованих методів та підходів.

Громадськість має право очікувати від публічних службовців високого стандарту роботи. Оцінка допомагає зберегти та підтримати цей стандарт, що важливо для збереження довіри громадськості до державного апарату. Результати службової діяльності державних службовців щороку підлягають оцінюванню для визначення якості виконання поставлених завдань, а також з метою прийняття рішення щодо преміювання, планування їхньої кар'єри [1]. В контексті оцінювання діяльності публічних управлінців варто розглянути класифікацію посад, яка впливає на визначення інструментів оцінювання та подальшого розвитку компетентності.

Так, оцінка роботи державних службовців на посадах рівня «Б» і «В» проводиться безпосередньо керівником державного службовця та керівниками структурних підрозділів.

Результати службової діяльності державних службовців на посадах категорії «А» оцінює суб'єкт призначення, тобто особа, яка призначала їх на ці посади.

Аналізуючи законодавство (ст. 87 Закону України « Про державну службу») можна зауважити, що отримання державним службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності є підставою для припинення державної служби. Однак, чи є це стимулом для підвищення компетенції чи скоріше відлякуванням? Вважаємо, що це не стимул і не відлякування, адже випадків звільнення з посад достатньо мало.

Широкомасштабна збройна агресія Росії проти України негативно вплинула на кадровий склад державної служби [2]. Наразі вживаються особливі заходи щодо набору, звільнення та просування по службі, це все призвело до зменшення уваги до практики добору, заснованої на компетенціях. Економіка зазнала потрясінь, суттєво скоротились кошти, які мали б виділятися на навчання державних службовців. Так, є багато безкоштовних інтернет ресурсів та курсів (у т.ч. ряд курсів на застосунку ДІЯ), але чи ефективні вони та чи охоплюють увесь спектр завдань які б підвищили компетентність державних службовців? Підвищення професійної компетентності державних службовців є критично важливою складовою для забезпечення ефективного функціонування державних органів. Це дозволяє працівникам державних установ краще розуміти вимоги своєї роботи, ефективно виконувати свої обов'язки та приймати обґрунтовані рішення. Пропонуємо до використання кілька способів підвищення професійної компетентності державних службовців:

1. Тренінги та семінари: організація регулярних навчальних заходів з актуальних тем, що стосуються сфери державного управління. Це може бути все, від навчання новим технологіям до вивчення законодавства та політики.

2. Курси та програми навчання: розробка спеціалізованих програм навчання або співпраця з університетами та іншими навчальними закладами для забезпечення доступу до академічних ресурсів.

3. Менторство та наставництво: створення програм менторства, де більш досвідчені службовці можуть допомогти молодшим колегам розвиватися та вирішувати складні ситуації.

4. Онлайн-навчання: використання онлайн-платформ для самостійного навчання, де працівники можуть вивчати матеріали у відповідності зі своїм графіком.

5. Розвиток soft-skills: покращення важливих навичок, таких як комунікація, ефективне керівництво, співпраця та креативне мислення.

Ці підходи можна комбінувати для створення комплексної програми підвищення кваліфікації, яка враховує потреби конкретного державного органу та його персоналу. Отже, підвищення професійної компетентності державних службовців є ключовим аспектом ефективного управління та забезпечення якості публічного управління. Це важливо для забезпечення відповідності їхніх навичок та знань сучасним вимогам, технологіям та методам роботи у сфері державного управління.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

2. OECD Оцінювання на відповідність принципам державного управління. *Державне управління в Україні*. 2023. С.86

Роль органів місцевого самоврядування в управлінні розвитком фармацевтичної галузі

Управління фармацевтичною галуззю – це складний процес, який потребує активної участі не лише державної влади, але й органів місцевого самоврядування, які суттєво впливають на розвиток фармацевтичної галузі на території певної громади.

Можна виділити такі повноваження органів місцевого самоврядування щодо управління розвитком фармацевтичної галузі:

- активна участь у розробці та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я та забезпечення доступності лікарських засобів у своїх громадах (наприклад, реалізація урядової програми реімбурсації лікарських засобів «Доступні ліки» [1], яка полягає у відшкодуванні державою аптекам вартості відпущених пацієнтам ліків за рецептом і таким чином сприяє зменшенню фінансового навантаження на пацієнтів);

- надання в оренду майна комунальної власності аптечним закладам в адміністративно-територіальних одиницях (зокрема, згідно з Земельним кодексом України [2] органи місцевої влади мають право вирішувати спори, пов'язані з земельними відносинами на території громад);

- здійснення перевірок аптек на предмет дотримання ними вимог законодавства;

- розвиток фармацевтичної інфраструктури на території громади.

Основним завданням аптеки як закладу охорони здоров'я є забезпечення населення, закладів охорони здоров'я, підприємств, установ та організацій лікарськими засобами [3]. Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у створенні необхідних умов для функціонування аптек та аптечних пунктів, особливо у сільських амбулаторіях сімейної медицини. Але внаслідок воєнних дій на території України існує низка проблем у розвитку фармацевтичної сфери, які потребують злагодженої роботи органів місцевої самоврядування та центральних органів влади.

Найбільш актуальна проблема на фармацевтичному ринку України – це недостатнє забезпечення населення якісними та доступними медичними препаратами, адже війна призвела до закриття значної кількості аптек, що мало безпосередній вплив на доступність лікарських засобів.

Спостерігається відсутність частини імпортованих препаратів на фармацевтичному ринку України з таких причин: 1) воєнні дії призвели до пошкодження інфраструктури, що ускладнює перевезення вантажів; 2) зростання цін на паливо збільшує витрати на перевезення; 3) неможливий доступ до медицини, у тому числі до аптек, на окупованих територіях і територіях, де ведуться активні бойові дії [4].

За оцінками Світового банку, у сфері охорони здоров'я завдано збитків на суму понад 1 млрд дол США. З початку 2022 року ДП «Медичні закупівлі України» придбало лише 53 % від необхідних лікарських засобів та медичного виробництва [5].

У селах та селищах існує проблема доступу населення до аптек, оскільки там відсутні або обмежена кількість фармацевтичних закладів, натомість у містах спостерігається нерациональне розміщення аптечних мереж, що пов'язано з недосконалістю нормативно-правової бази.

Враховуючи названі проблеми, скоординовані дії державної влади та органів місцевого самоврядування мають бути спрямовані на: забезпечення лікарськими засобами найменш соціально захищених верств населення; відкриття нових аптек у сільських амбулаторіях для доступу до ліків віддалених районів; впровадження нових механізмів контролю за дотриманням вимог законодавства щодо відкриття нових аптек у містах; сприяння дослідженню та розробкам нових лікарських засобів; створення сприятливих умов для аптечної діяльності.

Література:

1. “Доступні ліки” / Міністерство охорони здоров’я України. URL: <https://moz.gov.ua/dostupni-liky> (дата звернення: 18.03.2024).
2. Земельний кодекс України: Закон України від 17.09.2023 р. № 2768-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 19.03.2024).
3. Правила торгівлі лікарськими засобами в аптечних закладах: затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 1570 / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/10286534> (дата звернення: 20.03.2024).
4. Велігорська Ю.П. Проблеми управління фармацевтичною діяльністю в Україні *Science and innovation of modern world. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2023. Pp. 129–136. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/05/SCIENCE-AND-INNOVATION-OF-MODERN-WORLD-18-20.05.23.pdf> (дата звернення: 19.03.2024).
5. Підсумки роботи системи охорони здоров’я у 2022 році / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidsumky-roboty-systemy-okhorony-zdorovya-u-2022-rotsi> (дата звернення: 19.03.2024).

Рогожа Аріна Олегівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Використання сучасних інформаційних технологій у документальному забезпеченні

Інформаційні технології - це організована система методів та інструментів, що використовуються для роботи з даними. Їх мета – забезпечити швидку обробку інформації, полегшити її пошук та доступ, а також організувати збереження даних.

Інформаційні технології дозволяють (дають можливість) обробляти дані значно швидше, ніж це можливо вручну (ручним способом). З їх допомогою вдається організувати доступ до даних з будь-якого місця, де є підключення до мережі.

У документальному забезпеченні інформаційні технології використовуються для автоматизації документообігу, організації зберігання даних, ведення календарів, планування завдань, спілкування з клієнтами та партнерами.

Переваги використання інформаційних технологій у діловодстві:

- Підвищення ефективності: інформаційні технології дозволяють автоматизувати рутинні завдання, що звільняє час для більш важливих справ.
- Підвищення продуктивності: інформаційні технології дозволяють швидше та якісніше виконувати роботу.
- Економія: інформаційні технології дозволяють економити ресурси, такі як час, папір, тощо.
- Поліпшення комунікації: інформаційні технології дозволяють налагодити більш ефективну комунікацію з клієнтами, партнерами та співробітниками.

Важливо зазначити, що використання інформаційних технологій вимагає певних інвестицій в програмне забезпечення, обладнання та навчання персоналу; існують питання безпеки та конфіденційності інформації, які потребують відповідного захисту; важливо забезпечити сумісність різних інформаційних систем, що використовуються в організації, установі чи на підприємстві.

Інформаційні технології в діловодстві, власне кажучи, являють собою перелік технологічних процесів (збору, передачі, обробки, збереження й подання інформації), які можна розглядати як узагальнення відповідних цілеспрямованих змін властивостей певних даних. З точки зору інформатики процеси діловодства виглядають таким чином [1].

Збір даних - це процес консолідації різноманітних даних з різних джерел з метою створення єдиного документа, в якому змінюється характеристика їхньої концентрації. Тобто інформація, що надходить з різних джерел щодо певного набору питань, об'єднується в одному зібраному документі.

Передача даних - це процес, під час якого змінюються просторові координати сукупності даних, розглянуті як відповідна характеристика.

Обробка даних - це процес, під час якого змінюється яка-небудь якісна характеристика сукупності даних для підготовки конкретного документа.

Збереження даних - це процес, під час якого змінюються тимчасові координати сукупності даних від минулого до майбутнього, розглянуті як певна характеристика.

Подання даних - це процес, під час якого змінюється форма представлення інформації, включаючи формат документаційного збереження чи результати обробки, щоб забезпечити їх зручність для використання у вирішенні конкретних завдань.

Подібний підхід можна застосувати до практично будь-якої ділової операції або процесу. Головне полягає в тому, щоб визначити якісно-корисну властивість інформації, визначити напрямок і обсяг змін цієї властивості, при цьому, вибрати оптимальний варіант.

Навіть при використанні нових інформаційних технологій, які передбачають заміну паперового документа електронним носієм інформації, важливо розуміти, що управлінський документ як такий не зникає, а лише замінюється електронною формою. Крім того, через традиції, що склалися у діловій практиці, паперовий документ у деяких випадках також можуть зберігати.

Основною метою впровадження інформаційних технологій є не лише придбання сучасних комп'ютерів, але й систематизація існуючих технологічних процесів у документаційному забезпеченні управлінських процесів та вдосконалення управління документами. Це передбачає вирішення проблем створення загальних правил організації діловодства на підприємствах, в установах та організаціях, розроблення типових рекомендацій для складання, оформлення та обліку службових документів і контролю за їх виконанням.

Як вже було зазначено, інформаційні технології передбачають зміну певної властивості об'єкта впливу та методів його перетворення. Конкретна реалізація інформаційних технологій полягає у виборі та втіленні методів перетворення, тобто у впровадженні системи засобів та способів їх використання.

Отже, у цьому контексті впровадження конкретної інформаційної технології в діловодство передбачає наявність: відповідних технічних засобів для перетворення паперових документів у їх електронні версії; системи управління технологічним комплексом, включаючи програмне забезпечення для обчислювальної техніки; а також організаційно-методичне забезпечення, яке об'єднує реалізацію дій технічних засобів та персоналу в єдиний технологічний ланцюг для виконання конкретних інформаційних процесів у межах документаційного забезпечення управлінської діяльності.

Література:

1. Впровадження інформаційних технологій в діловодстві. URL: https://pidru4niki.com/1292052260547/dokumentoznavstvo/vprovadzhennya_informatsiynih_tehnologiy_dilovodstvi#google_vignette
2. Жовнірчик, Я.Ф., Марценюк, А.П. Електронне врядування та електронний документообіг у процесі прийняття управлінських рішень. Публічне управління та регіональний розвиток. 2019. № 6. С. 802–823.
3. Палеха, Ю.І., Палеха, О.Ю., Горбань, Ю.І. Інформаційна культура. Київ. Видавництво Ліра-К, 2020. 400 с.

Оплата праці як ключовий метод мотивації державних службовців

Багато авторів у соціологічній та соціальній психології трактують поняття "мотивація" як усвідомлене прагнення людини до досягнення певного блага або виконання бажаного результату.

Мотивація є важливою функцією державного управління.

Без неї державні службовці неможуть ефективно виконувати свої обов'язки. Це пов'язано з наступними фактами. Основоположними для діяльності та дій кожного державного службовця. [2]

Певні мотиви: внутрішні цінності, інтереси та прагнення - ними можна пояснити особливості поведінки державного службовця та вплив, який вона має на нього. Державних службовців можуть примушувати до виконання покладених на них обов'язків, завдань, посадових інструкцій або конкретних обов'язків. [3]

Однак існують певні межі примусу їх можна примусити виконувати покладені на них обов'язки завдання але цьому є певні межі і бажаних результатів досягти неможливо.

Справедливим є і зворотнє твердження, тобто, що рішення керівника не завжди є правильним. Враховуючи психологічні особливості людини, можна повністю реалізувати її потенціал та досягти ефективних результатів праці.

В економічній та філософській літературі поняття розглядається через призму таких відносин, як потреби, вигоди та стимули. Серед сучасних українських дослідників теорії мотивації можна назвати, що С.Занюк, який у своїх працях підкреслює, що "мотивація" - це сукупність спонукальних чинників, які визначають діяльність людини.

Дослідники класифікують мотивації на два на два незалежні класи:

Потреби - як джерела активності та мотиви;

Інстинкти - як причини, що визначають напрямок поведінки чи діяльності;

Відзначився А. Маслоу, з робіт якого дізналися про складний світ потреб і їх вплив на мотивацію трудової діяльності. Його теорія ієрархії потреб полягала в тому, що в основі мотивації людини лежить сукупність потреб, розташованих в ієрархічному порядку.

В основі цієї ієрархії лежать первинні (основні) потреби, а вгорі - вторинні (високі) потреби. [5]

Він виділив сім категорій потреб:

1. Фізіологічні - потреби, необхідні для виживання: їжа, вода, проживання, відпочинок.

2. Потреби у безпеці, пов'язані з бажанням та бажанням людей знаходитись у стабільному та безпечному стані, який би захистив їх від страху, болю, хвороб та страждань. Люди, які задовольняють ці потреби, намагаються застрахуватися від потенційних несприятливих подій та змін шляхом створення страхового потенціалу, такого як навчання та освіта.

3. Необхідність приналежності чи співпраці. Людина хоче брати участь у соціальних діях. Якщо така потреба переважає, чоловік розглядає свою роботу як належність до колективу та як можливість налагодити дружні стосунки зі своїми колегами. Стосовно таких працівників керівництво повинно дотримуватися дружнього партнерства, створювати їм умови для спілкування на роботі.

4. Потреби у визнанні та самоствердженні - відображають бажання людей бути компетентними, сильними, здатними, впевненими в собі, а також бажання людей, щоб інші їх визнавали та поважали. Люди з високим рівнем таких потреб прагнуть до лідерства або визнаного авторитету у вирішенні проблем.

5. Когнітивні потреби - виражають бажання людини повною мірою використовувати свої знання, вміння, навички та вміння. Вони більш індивідуальні, ніж потреби інших груп.

6. Естетичні потреби - пов'язані з прагненням людини до гармонії, порядку та краси. Існування цієї потреби тісно пов'язане з культурою праці.

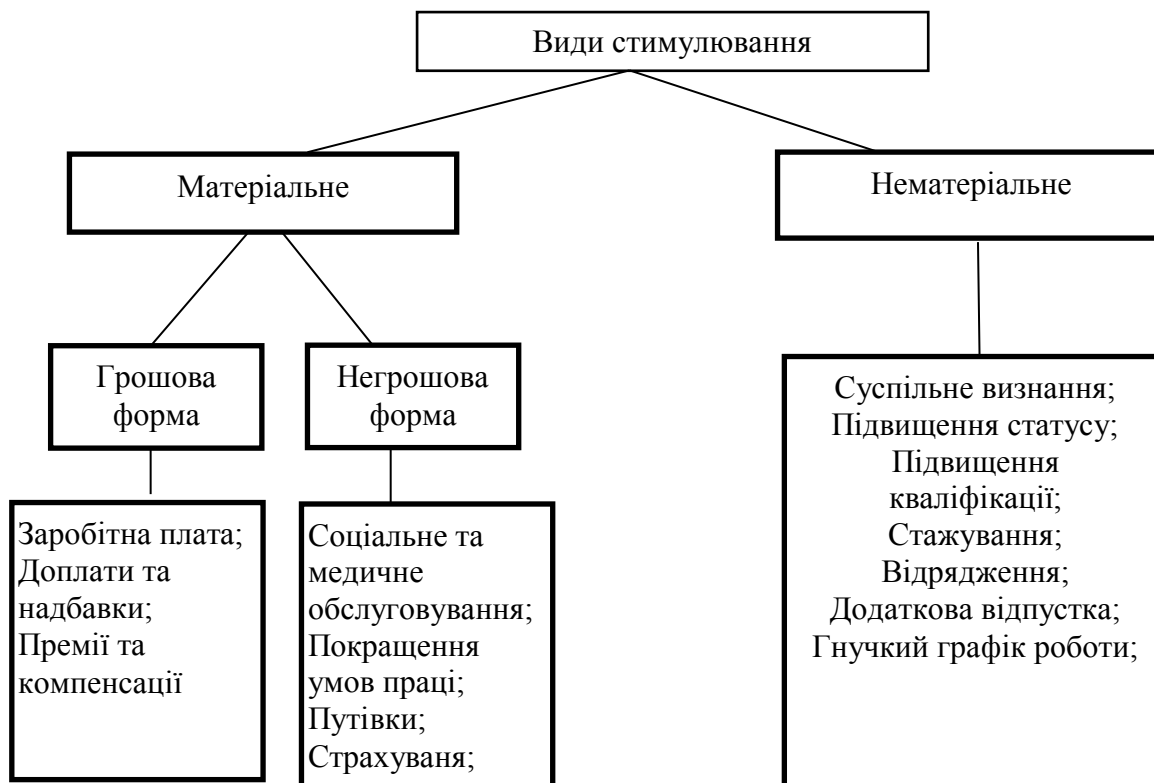
7. Потреби в самоактуалізації - це реалізація власних цілей, здібностей, особистісний розвиток. Ці внутрішні почуття пов'язані з особистим успіхом та довготривалим задоволенням [1].

Таблиця 1. Фактори які впливають на мотивацію персоналу

Мотивуючі фактори			Демотивуючі фактори
Внутрішні фактори	Підтримуючі фактори	Зовнішні фактори	
- Наявність уподобань; - Особисті здібності; - Хобі;	- Гроші; - Умови(спосіб управління); - Інструменти для праці; - Безпека, надійність;	- Визнання; - Кар'єрний ріст; - Відповідна робота; - Надані впровадження;	- Неповага керівництва; - Організаційний хаос; - Непорозуміння в колективі та з керівництвом; - Нестача відповідальності і повноважень в роботі;

Коли говориться про мотиваційні аспекти роботи держслужбовців ми повинні урахувати мотивацію на комерційному і некомерційному рівні[5]

Таблиця 2. Види стимулювання на комерційному і не комерційному рівні

Література:

1.Артеменко Н.Ф. Особливості мотивації персоналу у сфері державної служби Науково-методичний центр кадрової політики Міністерства оборони України, Київ, Україна УДК 35.082.4(477), 2018

2. Бондар В. Д. Мотивація трудової діяльності державних службовців: вітчизняний та світовий досвід [Текст] В. Д. Бондар Університетські наукові записки. – Хмельницький, 2020. – № 3–4. – С. 158–167.

3. Бойко О.В. Організаційно-економічні аспекти мотивації трудової діяльності на підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» О.В.Бойко. – К.: НАУ. -2019. – 20с.

4. Бондар В. Матеріальний чинник мотивації як спосіб підвищення ефективності діяльності державних службовців України В. Бондар ефективність державного управління : зб. наук. пр. редкол. А.О. Чемерис (голов. ред.) [та ін.]. – Л. : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2019. – Вип. 8. – С. 233-23

5. Висоцька М.П., Шепута М.М. HR-теорія етапів управління персоналом. Сучасні проблеми менеджменту: XIV міжнар. наук.-практ. конф., 19 жовтня 2018 р.: тези доп. – К., 2018. –С.618-622

Трибусовська Наталія Ігорівна,

*здобувачка вищої освіти факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Ефект ореолу як психологічна зброя сучасності

Взаємодія з іншими людьми є невід'ємною складовою життя будь-якого індивіда. Усі сфери діяльності передбачають комунікацію. У кожного з нас є особливі риси характеру, власний світогляд, ідеї, проте часто саме перше враження формує думку про людину. Дослідженням цього питання займаються науковці, вивчаючи гало-ефект (ефект ореолу), так зване когнітивне упередження, в результаті якого людина складає поверхневе швидке судження про когось або щось, базуючись лише на першому враженні. Ефект ореолу виникає на основі такої психологічної властивості людини як схильність мислити хибними аналогіями. Таким чином індивід проводить категоризацію та спрощує соціальний відбір. Цей феномен ще називають навішуванням ярликів. Така помилка в судженнях формується на основі наших упередженнях, думках, уподобаннях, сприйнятті інших. На нашу думку, це питання є дуже актуальним, оскільки ефекту ореолу піддаються майже всі. Потужне когнітивне спотворення може мати великий вплив на наше життя та трапляється практично в будь-якій сфері: рекламі, політиці, торгівлі, управлінні персоналом тощо. В наші дні ефект ореолу стає потужною психологічною зброєю, під впливом якої опиняється кожен, деколи навіть не усвідомлюючи цього.

Активно досліджувати ефект ореолу почали у ХХ ст.. Вперше гало-ефект був ідентифікований в 1907 році американським психологом Ф. Л. Уеллсом, однак офіційно був визнаний лише у 1920 році, коли Е. Торндайк надав емпіричні докази цього феномену. Вчений охарактеризував ефект ореолу у своїй статті «Постійна помилка в психологічних оцінках», де зазначив, що висока оцінка певних якостей індивіда позитивно проектується на інші й навпаки [5]. Згодом інші фахівці також вивчали це явище. Дж. Монахан у 1941 р. зміг довести, що в обвинуваченого, який має привабливі зовнішні якості, є більше шансів на те, що його виправдують в суді. Дослідження, якими у 2011 році займались психологи Ф. Мур та У. Перретто показало, що ефект ореолу здатен впливати й на судження про інтелект.

Існує безліч прикладів цього явища в повсякденному житті: враження про колег, нових знайомих складається на підставі першого спілкування та дуже часто є помилковим. Наприклад, "кохання з першого погляду" нерідко базується саме на хорошому зовнішньому вигляді, що змушує повірити й в інші позитивні якості людини. В даний час феномен широко застосовується у маркетингу як стратегію для поліпшення іміджу деяких продуктів і для кращого позиціонування брендів на ринку. Щодо роботи, через ефект ореолу може з'явитись упередженість керівника при оцінці особистості, продуктивності та результатів праці підлеглих.

Люди, які позиціонують себе одразу як відповідальних та старанних, сумлінно виконують всі завдання тощо, формують собі хорошу репутацію, яка буде працювати на них [3].

Також ефект ореолу – це один з улюблених прийомів шахраїв. Здобувши довіру, вони в певний момент користуються своїм становищем і отримують максимальну вигоду [4].

Узагальнення теоретичних джерел дозволяє визначити наступні причини, які викликають ефект ореолу:

- брак часу, аби цілком ознайомитися з об'єктом, ретельно зважити всі за і проти, аналіз особливостей характеру і риси особистості іншої людини;
- інформаційна переваженість (здійснюється лише поверхнева оцінка, яка поєднується із стандартними стереотипами);
- незначущість іншої людини для індивіда;
- стереотипи сприйняття (сформовані шаблони заважають людям провести реальну оцінку);

яскрава вираженість окремої якості особистості (це може бути риса зовнішності або характеру, що здатна вплинути на загальне враження) [2].

У психології розрізняють позитивний та негативний ореоли. Так, якщо перше враження про співрозмовника приємне, то надалі вся поведінка, риси людини й вчинки перебільшуються у позитивний бік, а негативні моменти ніби не помічаються (позитивний ореол) і навпаки (негативний).

Враховуючи вищезазначене, можемо запропонувати наступні способи уникнення дії ефекту ореолу:

- дізнатись якомога більше інформації про людину, перш ніж робити висновки;
- не дозволяти першим враженням керувати думками та судженнями;
- усвідомлювати, що людина може бути не такою, як спершу здається;
- не дозволяти емоціям затьмарювати розум.

Виконуючи ці кроки, можна зменшити вплив даного ефекту на своє життя і приймати більш обґрунтовані рішення.

Висновки: Ефект ореолу – це серйозне когнітивне спотворення, що здатне мати потужний вплив на наше життя. Важливо бути обізнаними у цій темі, аби приймати обґрунтовані рішення. Усвідомлення власного сприйняття та того, що впливає на нього, є важливою передумовою успіху на роботі та в особистому житті. Тому, ми вважаємо, що тема ефекту ореолу заслуговує на увагу та потребує подальшого дослідження. Вивчення цього феномену дозволяє розвивати розуміння складних взаємозв'язків між індивідом та суспільством, набувати навичок аналізу та оцінки соціальних явищ, що допомагає впоратись із викликами сучасного світу.

Література:

1. Ефект ореолу | Український психологічний ХАБ | ПСИХОЛОГ. *ПСИХОЛОГ*. URL: <https://www.psykholoh.com/post/ефект-ореолу> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Ефект ореолу: що це - приклади, причини виникнення, використання - Журнал KOZAKY. *Журнал KOZAKY*. URL: <https://www.kozaky.org.ua/efekt-oreolu-shho-ce-prikladi-prichini-viniknennya-vikoristannya/> (дата звернення: 20.02.2024).

3. Ефект ореолу: що це — приклади, причини виникнення, використання. *Жіночий клуб краси та здоров'я*. URL: https://goodhouse.com.ua/poradi/10761-efekt-oreolu-shho-ce-prikladi-prichini-viniknennya-vikoristannya.html#google_vignette (дата звернення: 20.02.2024).

4. Ефекти соціальної перцепції: ореолу, первинності, новизни. *Pidru4niki*. URL: https://pidru4niki.com/83373/psihologiya/efekti_sotsialnoyi_pertseptsiyi_oreolu_pervinnosti_novizi#google_vignette (дата звернення: 20.02.2024).

5. Упередження чи експрес-оцінка: що таке ефект ореолу або гало-ефект? • Marketer. *Marketer*. URL: <https://marketer.ua/ua/prejudice-or-rapid-assessment-what-is-the-halo-effect-or-halo-effect/> (дата звернення: 20.02.2024).

6. Учасники проектів Вікімедіа. Гало-ефект. Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гало-ефект> (дата звернення: 20.02.2024).

Хомич Тетяна Леонідівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету публічного управління
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Значення аналізу альтернативних рішень у процесі формування політики соціального захисту, його переваги та потенційні результати

Система соціального захисту в Україні потребує нових підходів до розроблення та застосування стандартів, і це є одним зі стратегічних напрямів реформування соціальної сфери. Роль держави полягає, по-перше, у запровадженні стандартів, які б забезпечили реалізацію стратегії поліпшення якості життя громадян [1].

Другим пріоритетом оптимізації системи соціального захисту має бути не нарощування обсягів та диверсифікація виплат, а подолання депривацій шляхом створення (або відновлення) доступної для всіх верств населення інфраструктури соціальних послуг. Ця доступність має бути гарантована незалежно від рівня доходів, місця проживання, віку, кількості дітей, сімейного стану, етнічної або релігійної приналежності.

Таблиця 1 Аналіз складу видатків Державного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2018-2022 рр., млн. дол.

Видатки	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абс. відхилення	
				2021 р. до 2020 р.	2022 р. до 2021 р.
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	3562,2	2555,25	5401,45	-1006,95	2846,2
Соціальний захист пенсіонерів	113278,99	202280,4	201161,81	89001,41	-1118,59
Соціальний захист ветеранів війни та праці	1452,2	1607,79	1676,81	155,59	69,02
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	125,2	78,61	134,91	-46,59	56,3
Соціальний захист безробітних	456,2	6646,26	1804,3	6190,06	-4841,96
Допомога на забезпечення житлом	31256,2	38614,93	50221,73	7358,73	11606,8
Соціальний захист інших категорій населення	68356,2	70709,82	78405,25	2353,62	7695,43
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	56,2	27,99	52,77	-28,21	24,78
Інша діяльність у сфері соціального захисту	85,2	199,88	419,84	114,68	219,96

Джерело: складено за даними [2]

Дані табл. 1 свідчать про зростання загальної суми видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2021 р. на 104092,4 млн. грн. та у 2022 р. зниження на 16557,93 млн. грн. У 2021 р. на формування загальної величини видатків вплинуло зростання суми видатків на соціальний захист пенсіонерів на 89001,41 млн. грн., ветеранів війни та праці – зниження на 155,59 млн. грн., сім'ї та молоді – зниження на 46,59 млн. грн., витрат на допомогу на забезпечення житлом – на 7358,73 млн. грн. та витрат на дослідження і розробки у галузі соціального захисту – зниження на 28,21 млн. грн.

Тоді як у 2022 р. відбулись наступні зміни у динаміці видатків соціального захисту: зростання видатків на випадок непрацевдатності на 2846,2 млн. грн., на захист пенсіонерів –

зниження на 1118,59 млн. грн., на захист сім'ї, молоді та дітей – зростання на 56,3 млн. грн., на захист безробітних – на зниження 4841,96 млн. грн. (рис. 1).

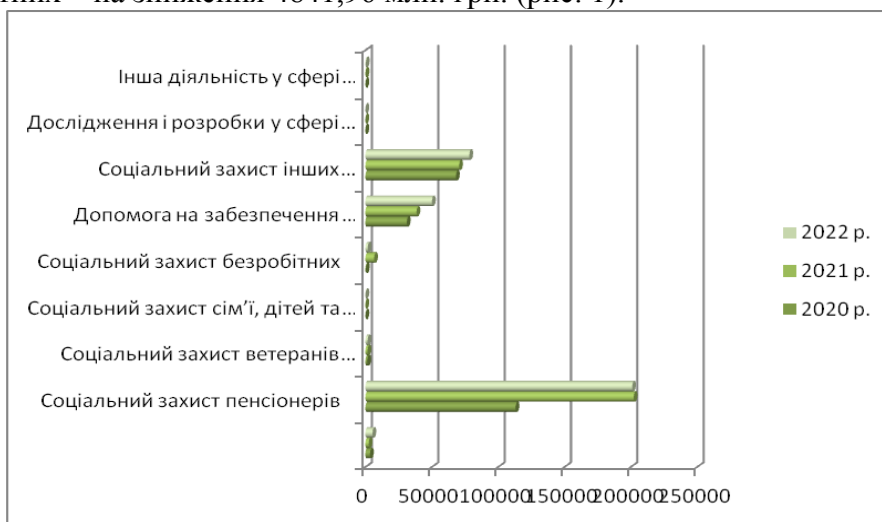

Рис. 1 Динаміка видатків Державного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2018-2022 рр.

Переваги аналізу альтернативних рішень у формуванні політики соціального захисту включають:

1. Об'єктивність прийняття рішень: Аналіз альтернатив дозволяє оцінити різні можливості з точки зору їхньої ефективності, вартості, соціальної прийнятності та інших критеріїв, що сприяє прийняттю обґрунтованих і об'єктивних рішень.

2. Максимізація результативності: Аналіз альтернативних рішень допомагає вибрати найкращий варіант з урахуванням обмежень ресурсів та досягнення максимального соціального ефекту.

3. Залучення громадськості та стейкхолдерів: Процес аналізу альтернативних рішень часто включає консультації з громадськістю та різними зацікавленими сторонами, що дозволяє врахувати різноманітні думки та погляди на проблему.

4. Створення бази для майбутнього розвитку: Ретельний аналіз альтернативних рішень може стати основою для подальшого вдосконалення політики соціального захисту та адаптації до змін у суспільстві та економіці.

У ході аналізу альтернативних рішень у формуванні політики соціального захисту було виявлено, що цей процес відіграє важливу роль у прийнятті обґрунтованих та ефективних рішень органами влади та управління. Дослідження різних можливостей спрямоване на максимізацію соціального ефекту при обмежених ресурсах, забезпечуючи оптимальне задоволення потреб населення та підвищення якості життя.

Література:

1. Боднарчук О.Г. Теоретична сутність понять «соціальний захист» та «соціальне забезпечення»: окремі дискусійні питання. Юридичний науковий електронний журнал. №4, 2020. с. 96-99.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Царук Іванна В`ячеславівна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Формування ефективного лідерства

Лідерство - це один із ключових аспектів успіху в будь-якій організації. Сьогодні в умовах світу, який швидко змінюється, і постійного розвитку технологій, здатність вести та вдосконалювати команду стає все важливішою для досягнення стратегічних цілей. Формування ефективного лідерства – це процес, який вимагає не тільки розуміння теоретичних аспектів керівництва, але й практичних навичок у веденні та мотивації команди.

Ефективні лідери - це особистості, які володіють унікальним набором якостей та навичок, що дозволяють їм впливати на інших, мотивувати їх досягати спільних цілей та досягати успіху. Вони є природними володарями відмінного спілкування, вміють встановлювати довіру та співпрацювати з іншими людьми. Ефективні лідери є відкритими до нових ідей і готові ризикувати, щоб досягти поставлених цілей. Вони володіють сильними аналітичними здібностями та вміють приймати обґрунтовані рішення в складних ситуаціях. Ефективні лідери також володіють емоційним інтелектом, що дозволяє їм розуміти почуття та потреби своїх підлеглих та сприяти їхньому розвитку. Вони є взірцем для інших, створюючи вдячне та продуктивне робоче середовище, де кожен може відчувати себе важливим та цінним членом команди.

Протягом усієї історії людства це питання посідало важливе місце у працях багатьох дослідників та науковців. Зокрема, тему лідерства розглядали такі українські дослідники, як К. Козак [2] та Г. Швець [4]. Серед американських дослідників варто відзначити внесок Р. Ділтса [1], Е. Дірінга [1] та Д. Рассела [1]. В основі їхніх робіт лежить концепція, що ефективний менеджер – це той, хто вміє аналізувати потреби команди у зростанні та надавати можливості для реалізації амбіцій.

Можна виділити значну кількість якостей, які повинні бути притаманні сучасному лідеру. Серед найбільш важливих якостей успішного сучасного керівника такі [3; 4; 5]:

- Стратегічне мислення. Ця якість передбачає здатність керівника бачити майбутнє для організації. Він розуміє, куди він хоче привести свою команду та яким чином досягти стратегічних цілей. Керівник вміє розробляти чіткі плани дій, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори, що можуть впливати на успіх організації.

- Ефективна комунікація. Ця якість передбачає здатність керівника чітко та впливово спілкуватися з командою. Вміти ясно формулювати свої ідеї, вказівки та очікування, а також ефективно слухати і розуміти інших. Керівник може використовувати різні комунікаційні канали та стилі в залежності від ситуації, що дозволяє йому ефективно взаємодіяти з різними членами команди.

- Лідерські якості. Це найважливіша якість керівника, яка передбачає здатність вести, надихати та мотивувати команду до досягнення спільних цілей. Успішний керівник демонструє відмінний приклад, ділиться своїм баченням та енергією, а також здатний підтримувати команду в складних ситуаціях.

- Адаптивність та гнучкість. Успішний керівник повинен бути готовим адаптуватися до змін у середовищі та швидко реагувати на нові виклики. Також повинен вміти швидко оцінювати ситуацію, приймати обґрунтовані рішення та адаптувати стратегії дій відповідно до змінних умов.

- Емпатія. Ця якість передбачає здатність керівника розуміти емоції своїх підлеглих та вміти ефективно взаємодіяти з ними. Він виявляє емпатію, розуміє почуття і потреби інших, і створює позитивну робочу атмосферу, що сприяє зростанню продуктивності та відчуттю командного духу.

- Інноваційність та креативність. Успішний керівник постійно працює над впровадженням новітніх ідей та підходів у своїй роботі. Він стимулює творчий підхід до вирішення проблем та розвитку нових продуктів або послуг.

- Харизма. Харизматичний лідер викликає відданість і захоплення.

Отже, формування ефективного лідерства у організаціях є критично важливим для їхнього успіху та стійкості. Успішний керівник впливає на кожен аспект діяльності організації, сприяючи досягненню стратегічних цілей, забезпечуючи зростання продуктивності та розвиток персоналу. Він створює сприятливе робоче середовище, в якому працівники відчувають себе заохоченими та мотивованими до досягнення високих результатів. Ефективний лідер не лише надає напрямок та вдосконалює комунікаційні потоки, а й відкриває двері для нових можливостей та інновацій. Крім того, він створює культуру відкритості, де співробітники відчувають себе вільними висловлювати свої думки та ідеї, що сприяє зміцненню командного духу та досягненню колективних цілей. Таким чином, ефективне лідерство визначає успіх організації, її конкурентоспроможність та здатність адаптації до змін в оточенні.

Література:

1. Дилтс Р., Диринг Э., Рассел Дж. Альфа-лидерств. СПб.: ЕВРОЗНАК, 2004. 256с.
2. Козак К.Б. Роль лідерства в системі управління персоналом на підприємстві. *Економіка харчової промисловості*. 2013. №3 (19). С. 24-28.
3. Невмержицька С.М., Бугас Н. В., Шміголь Т. І. Коучінг як метод професійного розвитку та реалізації кадрового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8408>.
4. Швець Г.О. Лідерство як невід’ємна складова ефективного менеджменту. *Вісник Приазовського державного технічного університету* : зб. наукових праць. ДВНЗ "ПДТУ". 2017. Вип. 33. С.124-129.
5. Patel D. 11 Powerful Traits Of Successful Leaders. *Forbes*. 2017. URL:<https://www.forbes.com/sites/deeppatel/2017/03/22/11-powerful-traits-of-successful-leaders/?sh=a209e07469fc>

Секція 7. Історико-правові проблеми розвитку сучасного суспільства

Базан Роман Олександрович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Право і судочинство Третього рейху

Система спеціальних судів не обмежувалася судами, які розглядають лише «політичні справи» та справи, що «мають особливу суспільну значущість». Через кілька тижнів після опублікування декрету від 28 лютого 1933 р. було відтворено надзвичайні військові суди (честі), до компетенції яких були віднесені всі злочини, скоєні військовослужбовцями (24). Наприкінці війни на підставі декрету, виданого в лютому 1945 р., на територіях, які знаходилися під «загрозою супротивника, що наближається», були утворені військово-польові суди, що складаються з трьох суддів, призначених імперським комісаром оборони, зазвичай гаулейтером. Головою військово-польового суду був професійний суддя, котрий засідав разом із суддею з вермахту, СС або безпосередньо партійним функціонером [1].

Розглянемо деякі розпорядження для кращого розуміння напряму та функціонування права та судочинства у Третьому рейху.

Видане 21 березня 1933 року розпорядження рейх президента «Про захист від зрадницьких замахів на уряд національного повстання» передбачало покарання у вигляді позбавлення волі за поширення «неправдивих тверджень» про державу або уряд. Це розпорядження замінив Закон від 20 грудня 1934 року «Щодо зрадницьких замахів на державу та партію і захист партійної уніформи» (Heimtücke-Gesetz), який передбачав покарання за будь-які «непублічні злісні висловлювання», що могли зашкодити іміджу уряду або Націонал-соціалістичної партії, що його формувала. Заборона будь-якої критики захищала Націонал-соціалістичну партію, її лідерів та органи так само, як державних лідерів і, власне, державу. Закон від 24 квітня 1934 року, крім смертної кари за державну зраду (Hochverrat – § 80 КК Німеччини), під якою розумівся «замах на існування Рейху», визначав покарання за численні нові форми зради (Landesverrat – § 90 КК Німеччини), що полягали в зганьбленні держави на зовнішній арені [4, 108].

Нюрнберзький закон від 15 вересня 1935 року «Про захист німецької крові та гідності» (Blutschutzgesetz) забороняв позашлюбні фізіологічні стосунки між євреями та особами німецької крові. Було також встановлено покарання у вигляді позбавлення волі за злочин «зневаги раси» – Rassenschande.

За рік до нападу на Польщу – 17 серпня 1938 року, було видано розпорядження «Про спеціальне воєнне кримінальне право» (Kriegssonderstrafrechtsverordnung), яке передбачало смертну кару, зокрема, за публічний заклик до відмови нести військову службу у Вермахті або намагання послабити моральний дух німецького народу (§ 5 «Дії, спрямовані на підрив обороноздатності»), а Міністерство внутрішніх справ затвердило положення щодо превентивного поміщення до концентраційних таборів осіб, які визнавалися потенційними ворогами народу та держави. З 1 вересня 1939 року було заборонено під страхом покарання позбавленням волі слухати іноземні радіостанції, а за поширення почутих по радіо новин, що могли зашкодити «силі опору німецького народу», загрожувала смертна кара. Відповідно до розпорядження «Про воєнну економіку» (Kriegswirtschaftsverordnung) від 4 вересня 1939 року за діяння, що шкодили матеріальному забезпеченню населення, загрожувало позбавлення волі, а в особливо тяжких випадках – смертна кара. Йшлося, зокрема, про винищення, приховування або вилучення з обігу сировини чи готових продуктів, а також про приховування або підробку продуктових талонів (у 1942 році було суттєво розширено перелік дій, що визнавалися шкідливими для економіки або забезпечення населення і підлягали покаранню) [3, 66].

У розпорядженні «Щодо «народних шкідників» (Volksschadlinge) від 5 жовтня 1939 року «здорове національне почуття» вказувалося як підстава для ухвалення смертного вироку за злочини, вчинені у період воєнного стану. З 25 листопада 1939 року позбавленню волі або смертній карі піддавались ті, хто знищував обладнання або засоби захисту, що призводило до умисного або ненавмисного послаблення сил Вермахту, а також ті, хто вчиняв дії, «які перешкождали або становили загрозу» для виробництва зброї або матеріального забезпечення населення». Під страхом позбавлення волі було заборонено «підтримувати» шпигунські та антивоєнні організації, а також мати будь-які контакти цивільному населенню з військовополоненими.

Розпорядженням від 5 грудня 1939 року було встановлено смертну кару як безумовне покарання для злочинців, що вдавалися до насильства (Gewaltverbrechen), а їхню особу характеризувала схильність до насильницьких дій; у ньому містилась вказівка, що це «стосується також злочинів, вчинених до набрання чинності цього положення», що порушувало принцип *lex retro non agit*. Зміни до КК Німеччини від 4 вересня 1941 року (підписані Гітлером та обвинувачуваним під час процесу над нацистськими юристами Францом Шлегельбергером – виборним рейх міністром юстиції) передбачали смертну кару для «серійних злочинців» та сексуальних злочинців, «якщо цього вимагає захист національної спільноти, або існує потреба у справедливому покаранні» [3, 38].

Отже, аналізуючи все вищезазначене можна зробити висновок, що кримінальне право є необхідною складовою функціонування суспільства. За часів існування Третього Рейху знищення права розпочалося в 30-х роках ХХ ст. супроводжувало позбавлення прав, породжене суддями та прокурорами, котрі залишалися вірними націонал-соціалістичній ідеології. Видані владою розпорядження та накази або намагання послабити моральний дух німецького народу, расова дискримінація, заборона контакту цивільного населення з військовополоненими. Необхідно зазначити, що кожен нормативно-правовий акт виданий під час існування Третього Рейху впливав на правосвідомість населення та залишив свій вплив у сприйнятті права, свободи, справедливості та в якійсь мірі страх за скоєнні проступки.

Література:

1. Зміст і структура нациської Німеччини ресурс: <http://imtw.ru/topic/40732-pravovaya-sistema-tretego-reiha/>
3. Нюрнберзький процес. Суд над нацистськими суддями. - С. 158.
4. Нюрнберзький процес: Збірник матеріалів. В 8 тт. - Т. 2. - С. 108-109.

Бондар Вікторія Володимирівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Україна та ООН

Організація Об'єднаних Націй (ООН) – міжнародна організація, основною метою діяльності якої є забезпечення миру та безпеки у світі, налагодження співробітництва та зв'язків між державами.

ООН була створена після ліквідації Ліги Націй, яка довела свою неієздатність. Основною метою створення Ліги Націй, як першої міжнародної та міждержавної організації, було забезпечення миру та вирішення повоєнних конфліктів. Але вона не впоралась з цими функціями, тому була ліквідована, а на заміну їй було створено правонаступницю – Організацію Об'єднаних Націй.

Україна (УРСР) була включена до складу ООН 1945 року як співзасновниця організації. Така честь була надана республіці через її вагомий внесок у боротьбі з фашизмом під час Другої світової війни. Відомо, що на той час Україна була у складі Радянського союзу

(СРСР), де була жорстка централізація влади та заборонена будь-яка діяльність, яка б «нашкодила єдності» Союзу. Саме тому вихід УРСР на міжнародну арену було продуманим рішенням партійного керівництва, яке прагнуло чинити вплив на міжнародну політику через додаткові голоси ООН; нейтралізувати український національно-визвольний рух і його підтримку з боку третіх держав; продемонструвати «реальність» національно-політичних прав у союзних республіках (пропаганда, спрямована на власних громадян і світову спільноту) тощо [1].

Однак після вступу УРСР до ООН все ж таки на теренах тогочасної республіки було започатковано новітню дипломатичну школу. Хоча розвиток цієї школи був за радянськими лекалами та жорстко обмежувався союзним центром [1].

Здобувши незалежність, Україна неодноразово доводила свою значущість на міжнародному рівні.

Україна – активний учасник діяльності органів системи ООН у сфері прав людини, сторона всіх основних документів ООН з прав людини, включно із Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Міжнародним пактом про економічні, соціальні й культурні права, Факультативними протоколами до них та Міжнародною конвенцією з ліквідації всіх форм расової дискримінації [2].

Україна також порушує питання щодо вирішення завдань з охорони довкілля, боротьби з тероризмом, з ВІЛ/СНІД та інші суспільно важливі проблеми, як, наприклад проблеми сталого розвитку, гендерної рівності тощо.

З початком повномасштабної війни Росії проти України дипломатичною службою України активно використовуються всі можливі політико-дипломатичні заходи у рамках міжнародних організацій з метою відсічі повномасштабної збройної агресії РФ та блокування Росії на міжнародних майданчиках [2].

Однак сама ООН виконує своє призначення не сумлінно. У Статті 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй йдеться про те, що цілями Організації Об'єднаних Націй є: Підтримувати міжнародний мир і безпеку і з цією метою: вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загроз миру, а також для придушення актів агресії чи інших порушень миру, а також мирними засобами, а також відповідно до принципів справедливості та міжнародного права, врегулювання або вирішення міжнародних суперечок або ситуацій, які можуть призвести до порушення миру [3].

Але, попри добре прописаний механізм забезпечення миру, сучасна геополітична ситуація як в Україні, так і у світі не стабільна, а збройні конфлікти продовжуються та набувають масштабного характеру, який несе пряму загрозу всьому людству.

Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що ООН – міжнародна та міждержавна організація, яка має всі повноваження та можливості задля забезпечення й підтримання миру, для регулювання вже наявних конфліктів та унеможливлення їх повторення. Беручи до уваги активну участь України в діяльності Організації, можна дійти висновку, що вона займає одну з провідних ролей у її діяльності.

Література:

1. Україна - співзасновниця ООН URL: https://mtt.in.ua/ist-ukr_1945-1953_ukraina-ta-start-oon/
2. Організація Об'єднаних Націй URL: <https://mfa.gov.ua/mizhнародni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij> United Nations Ukraine. United Nations Charter. United Nations Charter, Chapter I: Purposes and Principles URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/chapter-1>

Бончук Вікторія Павлівна,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Регіональні особливості Канади в контексті квебекського національного питання

Актуальною проблемою Канади, що постає на межі XX-XXI ст., є квебекське національне питання. Зокрема, питання про статус Квебеку як національного суб'єкта, його взаємовідносини з федеральною владою та іншими провінціями, а також питання про автономію та суверенітет продовжують залишатися на передовому плані політичної арени. Таким чином, розуміння та вирішення цих питань є ключовим для забезпечення стабільності та єдності в Канаді.

Витоки франко-канадського національного питання можна простежити впродовж півтора століття (1605-1763) розвитку Канади, коли Канада була французькою колонією і між Францією та Великою Британією виникали гострі конфлікти за володіння новими землями. Це питання було загострене британським завоюванням Французької Канади в 1763 році та продовжило розвиватись зі створенням Конфедерації в 1867 році.

Серйозною політичною проблемою в Канаді є відносини між двома найбільшими національними групами - англо-канадцями та франко-канадцями. Більшість франкомовного населення проживає в Квебеку (84% з 6,5 мільйонів мешканців Квебеку). Поділ за етнічною та релігійною ознаками створив серйозний дисонанс у суспільно-політичному житті країни, оскільки англо-канадці є протестантами, тоді як франко-канадці - католиками. Квебекське питання має не лише національно-релігійний характер, але, перш за все, соціально-економічний. Про це свідчить вищий рівень життя англоканадців і той факт, що англоканадці переважають франкоканадців на престижних, добре оплачуваних посадах. [1, с. 172]

У цьому контексті слід підкреслити наявність регіональних особливостей у Канаді та їхню важливість у формуванні федерально керованої "етнополітичної мозаїки". Вкотре варто наголосити на тому, що для Канади, на відміну від США, характерний чітко виражений регіоналізм, тобто переважання регіональних і місцевих інтересів, і що в останні десятиліття ці інтереси стають дедалі тісніше пов'язаними з національними інтересами. [2, с. 16]

У 1997 році Комісія ЮНЕСКО з питань культури і розвитку схвалила канадський підхід як "модель для інших країн" і підтримала його впровадження в багатокультурних суспільствах. Парадокс етнонаціонального розвитку Канади полягає в тому, що вона досягає єдності через різноманітність, яка слугує формою правопорядку. У рамках загальної концепції етнічного плюралізму формувалися варіації правового розмаїття у відповідь на конкретні етнічні та національні ситуації. Певні кроки в цьому напрямку були зроблені Канадою у вигляді розвитку багатокультурності як правової основи Канади. Під багатокультурністю слід розуміти стан суспільства в поліетнічній країні, що характеризується активною державною політикою офіційного визнання та підтримки рівних прав культур усіх етнічних спільнот, які проживають на території країни. Наприклад, у 1985 році канадський парламент створив спеціальний комітет з питань багатокультурності в Палаті громад, а в 1988 році прийняв Закон про багатокультурність, який стосується прав як окремих осіб, так і етнічних і культурних громадських груп. Закон забороняє расизм і дискримінацію, сприяє збереженню унікальних характеристик етнічних груп і гарантує рівний доступ і повну участь усіх канадців у соціальному, політичному та економічному житті канадського суспільства. [3, с. 277]

За кілька століть ізольованого розвитку франкоканадці були культурно, лінгвістично та соціально-економічно відокремлені від франкомовних європейців значно більшою мірою, ніж англоканадці від англійців. Французькі канадці зберегли свої давні звичаї, а міста і села Квебеку відрізняються своєю етнічною специфікою, зокрема з точки зору планування та архітектури, поселення нагадують старофранцузькі. Також багаторічні сепаратистські тенденції, що зародилися в провінції, давно приділяють увагу внесенню змін до Конституції

Канади, щоб визнати франкоканадців "нацією у складі Канадського Союзу", захистити "культурний суверенітет", зміцнити незалежність Квебеку на міжнародній арені та підвищити фінансову незалежність Квебеку, крім того, метою було досягнення повної незалежності. До того ж, франко-канадський регіоналізм найбільш сконцентрований у Квебеку, але також існує в тій чи іншій формі в Нью-Брансвік та Манітобі. [4]

Таким чином, розвиток Квебеку ілюструє можливості та варіанти еволюції федералізму, взаємовідносин між регіонами та центром, а також дозволяє застосувати досвід квебекської та канадської державної політики до аналізу політичних, економічних та етнічних процесів в інших транснаціональних державах. Крім того, вивчення квебекського питання дає можливість підняти ширші питання. А саме, питання про те, як дві течії - рух до інтеграції та децентралізація влади на глобальному та регіональному рівнях - поєднуються в глобальному масштабі. Справжньою проблемою в цьому контексті є існування двох народів, двох мов і двох культур: Квебеку і решти Канади. Для того, щоб франко-канадці в Квебеку відчули себе рівною нацією з англо-канадцами, необхідна фундаментальна реформа канадської федерації, а також ефективні засоби збалансування квебекського та англо-канадського націоналізму і збереження єдності демократичної системи по всій Канаді. [5]

Література:

1. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки 1945-2002 рр.: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ:Либідь, 2004. 626 с.
2. Богатирець В. Регіональні особливості Канади в контексті квебекського національного питання, Чернівці: РУТА, 2011. 159 с.
3. Василенко А. М. Розвиток етнічності в проявах багатокультурності в контексті правопорядку (досвід Канади). *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. №1. С. 275-281
4. «Квебекський регіоналізм в Канаді» URL:https://stud.com.ua/108309/geografiya/kvebekskiy_regionalizm_kanadi
5. Судак. І. І. Вплив національного чинника на внутрішньополітичну ситуацію в канадській федерації. Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. К.: КиМУ, 2010. Вип. 1. С. 297-309.

Гаврик Каріна Сергіївна,

*добувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Егейська суперечка (1970). Острівна політика Греції та її вплив на конфлікт

Егейська суперечка (1970) – це давній і складний конфлікт між Грецією та Туреччиною, що стосується суверенітету над островами в Егейському морі, а також делімітації морських зон. Острівна політика Греції відіграє значну роль у цій суперечці, адже Греція прагне розширити свій контроль над Егейським морем, що веде до напруження з Туреччиною. Після розпаду Османської імперії Греція прагнула встановити контроль над більшістю островів в Егейському морі. Це призвело до конфліктів з Туреччиною, які й досі не вирішені.

Історія Греції відома своєю багатонаціональністю та великим впливом на культуру, політику та суспільство. Острівна політика Греції бере свій початок ще в античні часи, коли міста-держави розташовані на островах Егейського моря, такі як Крит, Лесбос, Родос, мали значний вплив на регіон. Стратегічне розташування цих островів зумовило їхню важливість для контролю над морськими маршрутами та торгівлею. З розвитком сучасного державного устрою Греції, її острівна політика зазнала змін, але залишила свою важливість незмінною. З одного боку, острови стали символом грецької національної ідентичності та культурного спадку. З іншого боку, вони стали стратегічними точками, які використовуються для забезпечення безпеки та захисту національних інтересів.

Греція прагне розширити свої територіальні води, вони дають прибережній державі повний контроль над аеронавігацією в повітряному просторі і частковий контроль над судноплавством, хоча іноземним кораблям, як правило, гарантується мирний прохід через них. Поточне значення закріплено в договірному праві згідно з Конвенцією Організації Об'єднаних Націй з морського права від 1982 року. В Егейському морі обидві країни проголосили територіальними водами смугу 6 морських миль. Можливість розширення її до 12 миль викликала заклопотаність турецької сторони з приводу можливого непропорційного збільшення простору, контрольованого Грецією. Туреччина відмовилася стати членом Конвенції і не вважає себе пов'язаною нею. [1]

Інша проблема – проблема повітряного простору Егейського моря. Суть конфлікту в повітряному просторі Егейського моря полягає в постійному зловживанні Грецією відповідальністю «Регіон польотної інформації», ніби ця відповідальність тягне за собою суверенні права. Схема FIR в повітряному просторі Егейського моря, розроблена в 1952 році в рамках ІКАО (Міжнародна організація цивільної авіації), є технічною відповідальністю. Окрім зловживання своєю відповідальністю FIR, Греція претендує на 10 морських миль національного повітряного простору над територіальними водами 6 морських миль. Ця свавільна вимога є спробою Греції скоротити міжнародний повітряний простір Егейського моря на 50 відсотків. [2]

Ще одним каменем спотикання між двома країнами є боротьба за доступ до енергетичних ресурсів у Східному Середземномор'ї, яка загострилася після відкриття в регіоні великих родовищ нафти й газу у 2010-х роках і триває донині. В основі цієї проблеми – давня суперечка щодо морських кордонів та островів Східного Середземномор'я та Егейського моря. Прагнучи закріпити свої права на багаті поклади газу в Східному Середземномор'ї, Туреччина підписала угоду про розмежування морських кордонів з Урядом національної згади Лівії. У відповідь Греція уклала угоду про демаркацію морських територій з Єгиптом. Проблема в тім, що ці два договори суперечать один одному, оскільки їх дія здебільшого поширюється на одну й ту саму територію. [3, с.10]

Егейська суперечка залишається важливим викликом для міжнародної спільноти та безпеки у Середземномор'ї. Розуміння всіх аспектів цього конфлікту є важливим для розробки ефективних стратегій мирного вирішення. Таким чином, острівна політика Греції грає важливу роль у формуванні та вирішенні егейської суперечки, і лише через діалог, дипломатію та співпрацю можна досягти мирного вирішення цього складного конфлікту.

Література:

1. Егейська суперечка. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%B3%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%BA%D0%B0
2. Егейські суперечки. URL: https://web.archive.org/web/20060415091248/http://www.turkishembassy.org/index.php?option=com_content&task=view&id=225&Itemid=240
3. Греко-турецькі відносини: сучасний стан і можливості зниження конфронтаційного потенціалу. URL: <http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2022/01/63-2021.pdf>

Гаврілова Катерина Миколаївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Проблеми Євромайдану та його наслідки

Протести розпочалися 21 листопада 2013 року як реакція на рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом і значно поширилися після силового розгону

демонстрації в Києві вночі 30 листопада. Протести, які з кінця 2013 року відбувалися у формі мітингів, демонстрацій, студентських страйків та силова протидія протестам із боку влади призвели до відкритого силового протистояння, яке надалі переросло у Революцію гідності.

Євромайдан, також відомий як Революція гідності, був масовим громадсько-політичним рухом в Україні з листопада 2013 року по лютий 2014 року. Він мав як сильні сторони, так і певні слабкі місця, які можна розглядати як проблеми.

Основні проблеми Євромайдану: Внутрішні конфлікти: Існувала певна роздробленість серед протестувальників. Різні політичні сили намагалися використати рух для власних цілей, що інколи призводило до розбіжностей у стратегії та тактиці. Відсутність чіткого плану дій: Хоча протести мали чітку мету - євроінтеграцію, не було єдиного плану дій щодо досягнення цієї мети після повалення режиму Януковича. Радикалізація руху: Зі збільшенням силового тиску з боку влади, частина протестувальників перейшла до радикальних дій, що відштовхнуло помірковану частину суспільства. Недостатня підтримка з боку регіонів: Протести в основному концентрувалися у великих містах, тоді як підтримка з боку східних та південних регіонів України була меншою. Це дозволило Росії використати цей розкол для розпалювання сепаратистських настроїв.

Наслідки проблем Євромайдану:

Тривала політична нестабільність: Після Євромайдану Україна зіткнулася з війною на Донбасі та анексією Криму Росією. Політична та економічна ситуація в країні залишається складною. Загострення соціальних проблем: Економічна криза, спричинена війною та політичною нестабільністю, призвела до падіння рівня життя багатьох українців. Розчарування частини населення: Деякі люди, які брали участь в Євромайдані, можуть відчувати розчарування повільним темпом реформ та збереженням корупції.

На фоні цих проблем важливо пам'ятати також і про досягнення Євромайдану:

Повалення режиму Януковича: Євромайдан усунув від влади корумпований уряд та відкрив шлях до демократичних реформ. Підвищення національної свідомості: Євромайдан сприяв зростанню національної свідомості та єдності українців. Зближення з Європейським Союзом: Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, що є важливим кроком на шляху до євроінтеграції. Євромайдан - складна та неоднозначна сторінка в історії України. Аналіз його проблем та досягнень допоможе краще зрозуміти сучасну ситуацію в країні.

Література:

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0%D0%BD>
2. <https://suspilne.media/688518-hronologia-majdanu-barikadi-sturmi-poratunok-ludej-i-majbutnogo-suspilne-videonovini/>
3. https://vue.gov.ua/%D0%A0%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B3%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96
4. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47055149>
5. <https://vechirniy.kyiv.ua/news/91723/>

Ємець Максим Олександрович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

«Пацифікація» як акт репресій проти української нації

Українська нація неодноразово піддавалась репресіям. Зокрема, такою була пацифікація, що розпочалася в 1930-му році, стала кульмінацією репресивної політики Польщі проти українського населення на її західних землях. Ця жорстока кампанія, спрямована на придушення українського національного руху та руйнування української культури, стала одним із найтрагічніших періодів в історії українців.

Після Першої світової війни Західноукраїнські землі, що раніше перебували під владою Австро-Угорщини, опинилися в складі Польщі. Польський уряд, прагнучи створити однорідну польську державу, розпочав політику асиміляції та дискримінації українців. Українська мова була заборонена в школах та державних установах, українські культурні та релігійні організації зазнавали утисків, а українське населення стикалося з економічною дискримінацією [1].

Для українців не властиво смиренно прийняти владу іншої країни, тому поляки отримали значний опір під час провадження своєї політики. Щоб забезпечити продовження виконання запланованих каральних акцій та запобігти заколотам українського населення, було організовано збройні загони поліції та ескадрон кавалерії польської армії [2]. Загалом було задіяно близько 2000 співробітників поліції та кілька уланських ескадронів, сформованих у Війську Польському [1]. Особлива роль відводилась «стшельцам». Їхнє завдання полягало у знищенні осередків української культури в селах, де ще збереглася часточка свідомої національної ідеї [2].

Акція пацифікації населених пунктів щоразу проводилася майже за ідентичним сценарієм. Він мав приблизно такий вигляд: «відділ з 80 до 150 поліцаїв чи уланів оточував нагло село, щоб ніхто з мешканців не втік. Опісля комендант відділу ділив своїх людей на окремі загони, що мали виконати призначені завдання. Громадському урядові давалося наказ протягом 2-3 годин скласти контрибуцію, а це від 5 до 200 і більше сотнарів вівса, або іншого зерна, кілька штук свиней, худоби, кілька десятків фір паші й соломи, та, крім того, для кожного жовніра чи поліцає приготувати оскубану курку чи гуску. В деяких місцевостях вимагали ще кілька бочок пива чи інших напоїв. Коли у призначений речинець село не встигне виконати того «замовлення», то за кару контрибуція зростає вдвічі, а війта та громадських радних так поб'ють, що вони й рушити не можуть.» [3, с. 5].

Окрім завдання високої мети, тобто ополячення краю, поліцаї провадили боротьбу проти української інтелігенції, яка могла взяти владу у свої руки. Щоб посяти страх серед звичайного українського населення, поляки влаштовували масові езекуції – середньовічні тортури. Відбувалися вони таким чином: «викликають вибрані жертви по черзі, здирають убрання й білля, кладуть на лавку, або на підлогу, вкладають в уста мокру шмату, двоє людей сідає на голову, двоє на ноги, комендант визначає кількість буків — звичайно 25-50, а то і сто й більше. Коли нещасна жертва зімліє, то відливають водою й катують далі.» [3, с. 6]. Окрім фізичних тортур селяни потерпали й морального приниження. Їх змушували прославляти Пілсудського, цілувати «польську» землю та наспівувати гімн Польщі. Були зафіксовані випадки побиття літніх людей, вагітних жінок та навіть дітей. Згідно з українськими даними, в ході пацифікації зазнали побоїв 1357 осіб [2].

Окрему увагу звертали поляки на діяльність «Просвіт». Вони були осередками української культури та творчості, тому підлягали для негайного знищення в ході пацифікації. Задokumentоване не один випадок знищення читалень «Просвіти», пљондрування українських книг та витворів мистецтва. У межах цієї ж акції було заборонено українські школи та інші навчальні заклади, встановлено жорсткий контроль за діяльністю освітнього товариства "Рідна школа». Також підлягали забороні українські громадсько-політичні, культурно-освітні та спортивні організації та товариства, зокрема «Пласт», «Січ» та «Сокола» [1]. Все це у сукупності трактувалося як здобуток пацифікації та проголошувало панування польського народу над українським.

Українська інтелігенція не полишала спроб врятувати свій народ та територію від посягань. Вони зверталися до львівського й тернопільського воєвод, до Президії Ради Міністрів, до МВС, Міністерства юстиції, Міністерства віровизнань та освіти. Серед таких діячів були голова УНДО Левицький Д. П. та голова "Просвіти" Галущинський М. М., які своїм авторитетом підтверджують злочинність акцій пацифікації. Українська інтелігенція не отримала жодного результату у своїх намаганнях, але все ще боролася за власну національну ідею, не підмінену ніким [2].

Результатом пацифікації було створення тотальної ворожнечі між українцями та Польською державою. Замість того, щоб наблизити українців до себе, демонструючи їм переваги демократизму і залучати їх представників до роботи у державному житті, польський уряд застосовував нещадні репресії, ще дужче розпалювали ворожнечу. У ході пацифікації постраждали невинні села та люди, які можливо і не знали про УНДО та не мали до нього безпосереднього відношення. Це усе дало поштовх для формування національної свідомості та залучення нових борців за свободу української держави, що призвело лише до загострення національного питання та українсько-польських взаємин [2].

Список використаної літератури:

1. Історична правда. Польська окупація Західної України в 1918-1939 роках. Як це було. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/4d4b20caba8>
2. Савченко О. О. Польські репресії проти народу Галичини у 30-х рр. ХХ ст. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2010. № 670: Держава та армія. С. 146–150.
3. На вічну ганьбу Польщі, твердині варварства в Європі. Прага: Видання Проводу Українських Націоналістів. 1931. 144 с.

Жеребний Владислав Олександрович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління і права імені Леоніда Юзькова*

Квазі-республіки на території України: історія і сучасність

Тема квазі-республік на території України є надзвичайно актуальною і важливою як з історичної, так і з сучасної сторони. З розпадом Радянського Союзу в 1991 році Україна здобула незалежність і стала суверенною державою. Але через складні політичні та соціально-економічні процеси, що відбувалися після отримання незалежності, на території України виникли самопроголошені квазі-держави, квазі-республіки. Ці невизнані формування виникли через сепаратистські рухи. Основними квазі-республіками на території України є Донецька та Луганська Народні Республіки. Спроби відокремлення цих регіонів від України призвели до збройних конфліктів, порушення територіальної цілісності країни. Питання квазі-республік на території України є одним з найбільш гострих та складних питань, що стоять перед українською державою з часів здобуття незалежності. На сьогодні можна сказати що, російська федерація використовує досвід більшовиків у захопленні території України.

20 листопада 1917 року Центральна Рада своїм III Універсалом проголосила утворення Української Народної Республіки в межах дев'яти українських губерній, у тому числі Харківщини, Катеринославщини та Херсонщини. У відповідь пленум обласного комітету рад Донецького і Криворізького басейнів у Харкові заявив про необхідність створення на території Донбасу та Кривбасу особливої адміністративно-самоврядної області у складі Російської федерації. Аргументуючи це тим що, ці території не є українським і переважну частину населення склали не українці (насправді це було не так, але мова йде не про факти а про більшовицькі аргументи)[2]. У вищесказаному можна побачити схожість діяльності більшовиків і теперішньої російської влади. Росія вважає території ЛНР і ДНР своїми, розповідаючи про незаконне передання цих території Україні. Президент РФ офіційно ставив під сумнів територіальну цілісність України та належність Південно-Східних областей до її складу: «Це ж не Україна, це Новоросія»[1]. Більшовики все ж таки прийняли рішення об'єднати радянські республіки України і визнати їх приналежність до території України, внаслідок недостатньої кількості підтримки. Зрозумівши, що розподіл України не підтримується міжнародною спільнотою, Російська Федерація запропонувала менш радикальний план для України, який передбачав: 1) федералізацію України,

2) прийняття нової редакції Конституції, яка б закріпила нейтральний статус України (що унеможливить її членство в ЄС та НАТО), 3) проголошення Криму демілітаризованою зоною з подвійним українсько-російським управлінням півострова, 4) надання російській мові офіційного статусу[1].

Виникнення квазі-республік, таких як ДНР та ЛНР, є результатом складних історичних, етнічних та політичних процесів після розпаду Радянського Союзу. Ці утворення створили власні державні інституції, але не отримали широкого міжнародного визнання. Продовження існування квазі-республік несе серйозну загрозу для територіальної цілісності, суверенітету України. Врегулювання ситуації вимагає комплексного підходу на основі поваги до територіальної цілісності України, забезпечення прав місцевого населення, боротьби з корупцією та зміцнення демократії. В цей час Україна має запобігати зовнішньому втручанню та посилювати оборону.

Використані джерела

1. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/aslanov_nevyznani.pdf
2. <https://www.radiosvoboda.org/a/1113064.html>

Кім Поліна Василівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Столітня війна між Англією і Францією

Столітня війна між Англією і Францією була одним з найбільш тривалих та кровопролитних конфліктів у європейській історії[1].

Участь династій, таких як Плантагенети (англійська династія) та Валуа (французька династія), у столітній війні між Англією та Францією спричинила складність та непередбачуваність конфлікту з кількох причин: спори за право на престол, величезні територіальні претензії, релігійні та культурні розбіжності, політичні амбіції.

Англія прагнула повернути ті території на континенті, що раніше належали англійським королям. А саме: англійської королівської династії Плантагенетів на свої колишні володіння у материковій Європі, які вона втратила за Паризьким договором 1259 року між королем Франції Людовіком IX і королем Англії Генріхом III. Крім того англійські королі були зв'язані сімейними узами з французькою династією Капетингів, унаслідок чого пред'являли претензії на французький престол[2].

Крім феодалних та династичних суперечностей, важливу роль відігравали нові торговельні зв'язки. Міста Фландрії по ставали як ремісничі центри, які виготовляли значну частину тканин. Сировину для фламандських цехів по стачали здебільшого англійські землевласники, які саме починали активно розводити овець. Коли Франція вкотре спробувала підкорити міста Фландрії, Англія, вбачаючи в цьому загрозу своїм торгово-промисловим інтересам, втрутилася і розв'язала війну[3].

Перший етап війни був успішним для Англії. Едуард III здобув низку переконливих перемог, зокрема в морській битві біля Сльойса (1340) та в битві при Кресі (1346). У 1347 році англійці завоювали порт Кале. У 1351 році зазнали втрат біля Ардра, в 1352 році розбили французів біля містечка Морон в Британії. У 1356 році англійська армія під командуванням сина Едуарда III Едуарда Чорного принца завдала нищівної поразки французам у битві при Пуатьє, узявши в полон короля Іоанна II Доброго.

Другий етап. Скориставшись перепочином, французький король Карл V реорганізував армію, підсиливши її артилерією, і провів економічні реформи. Це дало змогу французам на другому етапі війни, в 1370-х роках, досягти значних воєнних успіхів. Англійці були вигіснені з країни. Попри те, що війна за бретонську спадщину закінчилася перемогою англійців у битві при Оре, бретонські герцоги виявляли лояльність до

французької влади, а бретонський лицар Бертран дю Геклен навіть став конетаблем Франції. У цей же час Едуард Чорний Принц з 1366 року був зайнятий війною на Іберійському півострові, а Едуард III став занадто старим, щоб командувати військами. Усе це сприяло Франції.

Третій етап. Проте за французького короля Карла VI, англійці знову стали до сягати перемоги, зокрема розгромили французів в битві під Азенкуром (1415 року). Англійський трон, який займав в цей час король Генріх V, за п'ять років підпорядкував собі приблизно половину території Франції і добився визнання угоди в Труа (1420 року), яка передбачала об'єднання двох країн під владою англійської корони.

Четвертий етап. Перелом настав у 1420-х роках, на четвертому етапі війни, після того, як французьку армію очолила Жанна д'Арк. Під її керівництвом французи визволили від англійців Орлеан (1429). На віть страта Жанни д'Арк 1431 року не перешкодила французам успішно завершити військові дії. У 1435 році герцог Бургундський уклав союзний договір із королем Франції Карлом VII. До 1436 року Париж перейшов під контроль французів. У 1450 році французька армія отримала переконливу перемогу в битві при норманському місті Кан. У 1453 році капітуляція англійського гарнізону в Бордо поклала кінець Столітній війні[4].

На нашу думку, Столітня війна вплинула на соціальну структуру обох країн, змінила способи ведення війни та привела до руйнування безлічі міст та сіл. Велике значення у ході війни мали тактичні нововведення, такі як застосування дальнобойної артилерії та піхоти. Крім того, що Столітня війна залишила глибокий слід у культурному спадку обох країн, вплинувши на літературу, мистецтво та національну ідентичність. Вивчення історії столітньої війни допомагає розуміти складні взаємовідносини між країнами та процеси формування сучасної Європи.

Столітня війна між Англією та Францією була складним та тривалим конфліктом, що тривав з XIV по XV століття. Цей конфлікт став одним з найбільш важливих у європейській історії, впливаючи на політичну карту та суспільний лад країн-учасниць. Столітня війна показала, як велика влада та амбіції династій можуть призвести до тривалих та кровопролитних конфліктів, які мають далекосяжні наслідки для всього світу.

Завершивши свої бойові дії, столітня війна залишила за собою багато горя та руйнувань, але також сприяла формуванню нових політичних та соціальних структур у Європі. Цей конфлікт слугував важливим уроком історії про наслідки амбіцій та протистоянь між державами, які можуть призвести до довготривалих наслідків та страждань для людей.

Література:

1. Столітня війна: <https://buklib.net/books/23346/>
2. Причини столітньої війни: <https://www.calameo.com/books/0050966480a80279c3ebc>
3. Всесвітня історія. Столітня війна (1337- 1453): https://ru.osvita.ua/vnz/reports/world_history/31854/
4. Столітня війна. Жана Дарк: https://studies.in.ua/vhist_shpor/234-stoltnya-vyna-zhana-dark.html

Конончук Богдана Ростиславівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Фінансово-правові аспекти кредитування юридичних осіб

Фінансово-правові аспекти кредитування юридичних осіб відіграють визначальну роль у розвитку та функціонуванні сучасного бізнесу. Вони становлять складну систему, яка включає в себе різноманітні правові, економічні та управлінські елементи, спрямовані на регулювання відносин між кредиторами та позичальниками у сфері кредитування.

Розгляд цієї теми є актуальним через те, що кредитування виступає важливим інструментом для підтримки та розвитку юридичних осіб, дозволяючи їм розширювати діяльність, інвестувати в нові проекти та оптимізувати свої фінансові потоки. Водночас, кредитування передбачає наявність чіткої правової бази, що регулює відносини між усіма учасниками кредитного процесу, встановлює їхні права та обов'язки, а також забезпечує механізми захисту їхніх інтересів.

Фінансові аспекти кредитування юридичних осіб в Україні охоплюють комплекс заходів і регуляцій, що визначають умови та механізми надання кредитів, їхнього обслуговування та погашення. Нормативно-правова база, що регламентує цю сферу, включає, зокрема, Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання фінансових ринків", який стосується надання фінансових послуг, включаючи кредитування. Цивільний кодекс України, який містить положення про кредитні договори, права та обов'язки сторін і відіграє ключову роль у визначенні правових основ кредитних відносин, Господарський кодекс України [1]. Закон України "Про банки і банківську діяльність" визначає правові рамки для роботи банківської системи, регулюючи процес заснування, діяльності та ліквідації банків. Він встановлює вимоги до ліцензування, капіталу, резервів, а також визначає стандарти для банківських операцій. Національний банк України отримує ключову роль у нагляді та контролі над банківською системою, забезпечуючи її стабільність та надійність [2].

Слід також зазначити, що події останніх місяців, криза, в якій опинилася країна, періодична відсутність коштів на казначейському рахунку, коливання національної валюти вимагають осмислення та термінового підвищення ефективного правового регулювання фінансових правовідносин для скорішої стабілізації фінансової системи в Україні. Закон України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» [3] недоліків у фінансовій системі не усунув, тому активне запровадження розроблених наукою фінансового права пропозицій є невідкладною необхідністю. Водночас треба усвідомлювати, що фінанси не реалізують контрольної функції, тому що це робить держава, використовуючи властивості їх розподільної функції[4].

Відсоткова ставка, як ключовий елемент кредитного договору, може бути встановлена як фіксованою, так і плаваючою, в залежності від угоди між кредитором та позичальником, проте має дотримуватися регулятивних рамок, визначених законодавством. Графік погашення кредиту, що включає терміни та суми виплат за основним боргом та відсотками, є обов'язковою складовою кредитного договору, вимоги до якого детально прописані в законодавчих актах.

Одним із ключових елементів кредитних відносин є укладення кредитного договору, який має бути оформлений в письмовій формі та містити всі істотні умови, такі як сума кредиту, відсоткова ставка, терміни та порядок погашення, права та обов'язки сторін. Законодавство вимагає, щоб кожна зі сторін мала чітко розуміння своїх прав і обов'язків, що сприяє прозорості та справедливості фінансових відносин.

Забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором є ще одним важливим аспектом. Позичальник може надати кредитору різні форми забезпечення, включаючи заставу, поруку, банківську гарантію чи інші засоби, які зменшують ризик невиконання зобов'язань і забезпечують інтереси кредитора. У разі порушення умов кредитного договору кредитор має право вжити заходів, передбачених законом та договором, для захисту своїх інтересів, включаючи звернення стягнення на забезпечення або вимогу дострокового погашення кредиту [4].

Можна також виділити основні засади, на яких ґрунтується кредитування юридичних осіб, зокрема це відповідальність сторін, прозорість та дотримання норм законодавства, захист прав кредиторів, судовий захист та цільове використання коштів, державна підтримка, розвиток ринку та інформаційна прозорість. Всі ці засади стимулюють економічний розвиток та зростання, забезпечують стабільність і ефективність банківської системи, сприяють

захисту прав та інтересів сторін кредитування, підвищують надходження до бюджету країни, чим зміцнюють економіку та підвищують інвестиційну привабливість.

Отже, узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що фінансово-правові аспекти кредитування юридичних осіб є фундаментальною складовою для стабільності та розвитку бізнес-середовища в Україні. Чітко визначені законодавчі рамки, що охоплюють умови кредитування, права та обов'язки сторін, а також механізми захисту їхніх інтересів, сприяють створенню прозорих та ефективних кредитних відносин між юридичними особами та фінансовими установами. Забезпечення ефективного правового регулювання у сфері кредитування юридичних осіб є ключовим фактором для підтримки стійкого розвитку бізнесу та фінансової системи України в цілому.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12.2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
3. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27.03.2014 року № 1166-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-18>
4. Сухонос В. В. Адміністративно-правові засади фінансової системи України. 2020. С.99.

Коцюба Олена Віталіївна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Вплив Цивільного кодексу Наполеона 1804 року на розвиток європейського права

Цивільний кодекс Наполеона, прийнятий у 1804 році, є одним з найбільш значущих законодавчих актів у історії цивільного права. Його вплив на суспільство був важливим і широким, охоплюючи різні сфери життя громадян.

Цивільний кодекс Наполеона став першою систематизованою спробою об'єднати різні правові традиції, що існували в різних частинах Франції. Це спростило правову систему та зробило її більш доступною для громадян. Одним з його головних досягнень було спрощення та узагальнення правових норм, що раніше можливо було знайти в різних законодавчих актах і документах. Замість того, щоб шукати і вивчати велику кількість окремих законів, громадяни могли простіше звертатися до одного документу - Цивільного кодексу, щоб знати свої права та обов'язки в різних сферах життя.

Однією з найважливіших складових кодексу був захист прав власності. Це сприяло створенню стабільності та підтримці економічного розвитку, оскільки стимулювало інвестиції та підприємництво. Такий захист прав власності стимулював економічний розвиток та інвестиції, оскільки гарантував особам, що вони можуть безпечно володіти та розпоряджатися своїм майном, не боячись незаконного захоплення чи обмеження їхніх прав державними органами чи приватними особами.

Відповідно до ст. 544 Цивільного кодексу Франції 1804 р. правом власності визнавалось право користуватися і розпоряджатися речами найбільш абсолютним способом з урахуванням того, аби використання не було таким, яке заборонене законом чи регламентом. У цьому положенні юридично закріплено непорушність і недоторканість права власності. Винятком було вилучення майна з мотивів суспільної необхідності за умови адекватного та попереднього відшкодування. [1]

Щодо дарування, кодекс визначав правила для передачі майна від одного особи до іншої без обміну грошей. Він регулював умови, за яких дарування може бути визнане законним, а також встановлював обмеження, наприклад, щодо неповнолітніх або осіб, які знаходяться під опікою. Щодо спадкування, Наполеонський кодекс встановив правила щодо передачі майна після смерті особи. Він регулював порядок спадкування, визначаючи спадкоємців та їхні долі у спадщині. Крім того, кодекс встановлював правила щодо складання заповіту, який може вплинути на розподіл майна після смерті.

Кодекс насамперед в інтересах заможних буржуазних класів розширив свободу заповітів і дарувань, що нерідко використовувалися для обходу законного порядку спадкування. Відповідно до ст. 913, дарування або заповіт не може перевищувати половини майна, якщо особа, яка заповідає, лишає після смерті одну законну дитину, третини майна — якщо залишається двоє дітей, чверті — якщо в померлого троє або більше дітей. При такому порядку спадкування за законними дітьми резервувалася певна частина майна, яке ділилася між ними порівну незалежно від віку і статі. Статті кодексу про спадкування відіграли чималу роль у поділі у Франції майна між дітьми померлих власників і значною мірою сприяли збереження тут постійного великого прошарку дрібних і середніх буржуа, численних селянських господарств. [2] У цілому, Наполеонський кодекс забезпечив чіткі правила щодо дарування та спадкування майна, що сприяло створенню більш прозорої та стабільної системи права у Франції під час часів Наполеона.

У 1898 р. видається закон, за яким роботодавець несе відповідальність за виробничі травми своїх працівників. [3] Він став важливим кроком у захисті прав працівників та покладенні на роботодавців обов'язку забезпечити безпечні умови праці. Цей закон спрямований на збільшення відповідальності підприємств за дотримання стандартів безпеки й здоров'я працівників, що є важливим кроком у поліпшенні умов праці та забезпеченні їхнього благополуччя.

Сімейне право також було суттєво перетворено кодексом. Він встановив нові правила щодо шлюбу, розлучення та спадщини, що вплинули на структуру сім'ї та взаємини між її членами.

Процес систематизації французького права найбільшу інтенсивність отримав в період правління Наполеона Бонапарта. Особисто їм були розроблені цивільний, торговий, кримінальний, цивільно-процесуальний, кримінальнопроцесуальний кодекси. [3] Наполеонівський цивільний кодекс став прикладом для багатьох інших країн. Його ідеї та положення були впроваджені в інших частинах світу через імперські завоювання Наполеона та вплив французької культури. Однією з його основних характеристик була систематизація і уніфікація правових норм, що значно спростило правову систему і зробило її більш доступною для громадян. Впровадження принципу рівності перед законом в кодексі забезпечило всім громадянам однакові права та обов'язки перед законом, що було важливим кроком у забезпеченні справедливості та рівності.

Отже, Цивільний кодекс Наполеона мав значний вплив на суспільство, встановивши нові стандарти в цивільному праві та вплинувши на розвиток правової культури в цілому.

Література:

1. Міністерство освіти і науки України Львівський національний університет імені Івана Франка ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС ФРАНЦІЇ 1804 РОКУ ТА ЙОГО ВПЛИВНА ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО КРАЇН ЄВРОПИ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ ТА РУМУНІЇ) <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-7.pdf>
2. Освіта та самоосвіта Кодекс Наполеона 1804 року URL: <https://referatss.com.ua/work/kodeks-napoleona-1804-roku/>
3. Правова система Франції нового часу. Кодифікація Наполеона URL: <http://elbib.in.ua/pravovaya-sistema-frantsii-novogo-vremeni-37229.html>

Лобунець Максим Сергійович,
*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Бойовий шлях УСС

Легіон Українських Січових Стрільців – українське військове з'єднання у складі австрійської армії, що діяло на російському фронті у 1914-1918 рр. У серпні 1914 року Головна Українська Рада створила у Львові Бойову управу Корпусу Українських Січових Стрільців і звернулася до австро-угорського уряду з проханням відкликати 100 українських офіцерів, зокрема Г. Коссака, С. Горука, В. Дідушка та Д. Вітовського, з корпусу, до якого рейхскомісаріат відрядив лише 16 офіцерів. [1] Загалом до УСС зголосилося 28 000 галичан, що було достатньо для формування двох піхотних дивізій, але уряд і польські політичні кола, побоюючись створення української армії, обмежили чисельність корпусу до 2000 стрільців і старшин. Значна частина населення Галичини (понад 100 000) була мобілізована до частин, відправлених з України на італійський та сербський fronti.

Австрійське військове командування вирішило, що ненавчених сицилійських солдатів слід негайно гнати на фронт для боротьби з наступаючими російськими військами і вбивати там, але тодішній тимчасовий командувач Т. Рожанковський відмовився виконати цей авантюрний наказ і тому був звільнений. 3 вересня 1914 року новобранці під командуванням М. Галушинського склали присягу у Стрию (нині Львівська область).

Ядро Корпусу УСС складали активісти січового, сокільського та пластового рухів, колишні гімназисти та студенти (серед новобранців були О. Степанів, С. Галечко та Г. Дмитерко-Ратич). Наприкінці вересня 1915 року кілька сотень стрільців провели перші бої з російськими козацькими частинами на Верецькому та Ужоцькому перевалах, а в жовтні 1915 року січовики у складі австрійської 55-ї дивізії перейшли в контрнаступ, та подолали Карпатський перевал і відвоювали міста Борислав, Дрогобич (обидва - тепер у Львові) та Стрий [3].

Однак російський генерал О. Брусилов мобілізував свої резерви з околиць Перемишля (тепер у Польщі), і битва була реорганізована. Легіон УСС відійшов у Карпати. На початку березня 1915 року Січові стрільці розгорнулися на схилах гори Маківка. І згодом російські війська генерала М. Іванова, які захопили Галичину восени 1914 року, намагалися прорватися в Угорщину. Наступ було розпочато через гірський хребет; в ніч на 29 квітня російські війська атакували позиції Легіону УСС, після запеклої битви, що тривала до 2 травня, росіян було відкинуто за річку Головчанка. Бої досягли свого піку 1-2 травня 1915 року. Під Маківкою 42 січовики загинули, 76 були поранені і 35 потрапили в полон [2]. Наприкінці серпня 1915 року галицькі курені знову були втягнуті у важкі бої в сепаратистському степу між річками Серет і Стрипа; 2 листопада зусиллями стрілецьких куренів ліквідовано прорив росіян на м. Бережани (нині Тернопільська область). Неподалік містечка, на схилах гори Лисоня. На схилах гори Рижого новосформований полк УСС (командир отаман Г. Коссак) зазнав понад 700 офіцерських і стрілецьких втрат. Протягом зими 1915-16 років полк УСС проводив військовий вишкіл і культурно-просвітницьку діяльність у тилівій зоні. 31 травня 1916 року делегація стрільців під командуванням Г. Коссака прибула з фронту на похорон Івана Франка, який останні місяці свого життя провів у "Курені хворих і виздоровців УСС" у Львові. [1]

Після підняття труни, січовики супроводжували катафалк на Личаківській цвинтар, де поклали вінок з написом «Великому Каменяреві. Ми ломимо скалу»: Під час Брусилівської офензиви влітку 1916 року командування імператорської армії вкотре розмістило Січових стрільців на найважливішій ділянці фронту, на дорозі від Підгайці (нині Тернопільська область) до Бержан.

У бойових діях в районі Лисоні активну участь брали курінний отаман С. Горук, сотники А. Мельник, В. Кучабський, З. Носковський, Ф. Черник, Р. Сушко та інші. Під

Лисоньєю сотні стрільців потрапили в російський полон, залишки полку УСС були виведені і реорганізовані з призначенням командиром Ф. Кікаль.

Восени 1916 р. стрільці під керівництвом Д. Вітовського розгорнули масову культурно-просвітницьку кампанію; того ж року полк УСС був реорганізований у полк УСС з командиром полку УСС Ф. Кікалом. Його відрядили для організації українських рекрутських пунктів у Луцьку, Ковелі та Володимирі-Волинському. За допомогою К. Студинського, Л. Мішуги та І. Крип'якевича львівська влада закупила 1 500 підручників, видання релігійної та художньої літератури, велику кількість обладнання, організувала шевченківські свята.

Полк повернувся на фронт під Бережанами в лютому 1917 року. У новому російському наступі на південно-західному фронті полк утримував фронт біля села Конюхи (тепер Козівського району Тернопільської області), але зазнав великих втрат. Згідно з умовами Брестського мирного договору з березня по жовтень 1918 року полк УСС був переданий Австрії під командуванням сотника О. Микитки у складі австро-німецької армії вирушив на Наддніпрянщину. Україна (Жмеринка - Бірзула - Херсон - Нікополь - Олександрівськ). У полкових наказах говорилося: "Ніякого насильства і бійок. Смертна кара заборонена. [4]

Поведінка з людьми має бути ввічливою і доброзичливою, але не фамільярною. З населенням розмовляти тільки українською мовою". Полк майже не брав участі в бойових діях за межами Зубруча і зосередив свою основну увагу на культурно-просвітницькій діяльності наддніпрянців. Члени полку відвідали острів Хортиця, товариство "Просвіта" в Херсоні, історика Д. Яворницького, вдову І. Карпенка-Карого С. Тобілевича, могили Т. Шевченка та І. Карпенка-Карого тощо. Корпус УСС сформував резервний підрозділ - Кіш УСС, який займався набором і вишколом новобранців.

Було створено курінь. До складу підрозділу входили бібліотека, стрілецький хор та оркестр під керівництвом М. Гайворонського, а також О. Назарука, М. Голубця, Мирослава Ірчана, А. Лотоцького, Ю. Шкурмеляка, Л. Лепкого, О. Куриласа, М. Угриня -Безгрішного, І. Іванця, Ю. Буцманюка, Л. Геца, О.-Р. Сорохтея та інших. Митці сприяли створенню музичних і театральних колективів, видавали щорічник "Червона калина", сатиричні журнали "Самопал" і "Самохотник", спеціальні листівки. 1915 р. вийшла збірка "Пісні українських повстанців" стрілецького поета-пісняря Р. Купчинського та композитора М. Гайворонського, пісні яких "Чуєш, брате мій", "Їхав стрілець на війноньку", "Човен серед води хитається", "Засумуй трембіто" добре відомі сьогодні в Україні та в діаспорі[4].

У селі Пісочна (нині Миколаївський район Львівської області) Вишкільна школа УСС під керівництвом полковника Г. Коссака, підполковника К. Слюсарчука та майора М. Тарнавського готувала старшин і підстаршин. 28 жовтня 1917 року спадкоємець престолу Карл (Карл I) та митрополит Андрей Шептицький відвідали і посвятили йому український повстанський прапор (з синього шовку, з написом "УСС" золотими літерами на червоному тлі з одного боку та гербами Галичини і Києва - з іншого), виготовлений стрільцем І. Іванцем. Серед стрільців стали популярними курси для неписьменних та стрілецькі студії, організувалися гуртки історичного читання, футбольні турніри та змагання з лижного кросу.

Стрільці регулярно відвідували богослужіння, які проводили священники А. Базилевич, М. Їжак, А. Пшепорський та Ю. Фацієвич. Навколо стрільців М. Гаврилка з Полтавщини створювалися різні проекти зі спорудження пам'ятника Тарасові Шевченку в Києві. На початку жовтня 1918 року полк УСС переїхав з Херсона до Чернівців, у листопаді 1918 року, коли утворилася ЗУНР, він переїхав до Львова і стала ядром УГА.

Література:

1. Легіон українських січових стрільців / М. Р. Литвин // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-54030>

2. Офіційний веб – сайт [Електронний ресурс] URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_3/55-3_2022.pdf#page=18

3. Офіційний веб – сайт [Електронний ресурс] URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/serpen/6/1914-u-lvovi-bulo-stvoreno-legion-ukrayinskyh-sichovyh-strilciv>

4. Офіційний веб – сайт [Електронний ресурс] URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Legion_Ukr_Sich_Striltsiv

Мазан Дарина Анатоліївна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Актуальність підвищення фінансових компетентностей юристами в сучасних умовах

Сучасний світ швидко та динамічно змінюється, що має значний вплив на юриспруденцію. Зростання складності економічних відносин, поява нових фінансових інструментів та установ, а також глобалізація економіки роблять фінансові знання все більш важливими для юристів. Юристи, обізнані з фінансами, можуть більш ефективно відповідати на потреби своїх клієнтів, надавати їм більш компетентну підтримку та захищати їхні інтереси. Вони можуть бути активними учасниками складних фінансових транзакцій, надавати консультації з питань податків, інвестицій, банківського права та інших фінансових областей.

Розуміння фінансів може бути вельми важливим для юристів з багатьох причин. По-перше, юристи, які проводять переговори та керують судовими позовами, що включають мільярди доларів на рік, потребують більшого, ніж просто юридичного знання. Вони повинні глибоко розуміти фінанси, які лежать в основі угоди або спору, включаючи здатність читати та аналізувати фінансові звіти або використовувати фінансові концепції для оцінки бізнесу, патенту або сімейного майна [1].

По-друге, володіння фінансовими питаннями може значно підвищити ефективність ведення справ. Розвиток цих фінансових навичок може спростити роботу з питаннями, що стосуються доходів, бюджетів, рахунків тощо, а також дозволити економити час без втрати якості та деталізації [1].

По-третє, мати глибокі знання у фінансах дозволяє юристам мислити з позицій власників бізнесу і сприймати ситуацію очима клієнта, а не тільки з власної перспективи. Такі навички сприяють глибшому розумінню структури компанії та стимулюють юристів давати обґрунтовані, практичні рекомендації, які відповідають бізнес-стратегії та вимогам [1].

По-четверте, юристи можуть засвоїти глибоке розуміння фінансових звітів, використовуючи спеціальні методики для вилучення та аналізу даних. Вони можуть навчитися перетворювати фінансові амбіції своєї організації або клієнта на ефективні юридичні рішення. Вони можуть виявляти відмінності в оцінюванні та надавати інсайти, зорієнтовані на фінанси [2].

Юристам потрібно вивчати основи фінансів. Оскільки, для того, щоб надавати компетентні юридичні консультації з фінансових питань, необхідно володіти базовими знаннями з фінансів. Це означає розуміння таких концепцій, як бухгалтерія, інвестиції, оподаткування та фінансове планування. Є численні ресурси, які можуть допомогти освоїти ці теми, зокрема це можуть бути лекції в університетах. Численні юридичні інституції надають курси з фінансового права, які можуть допомогти ознайомитися з законодавством та регулятивними актами, що керують фінансовою індустрією. Такі курси можуть включати в себе вивчення таких тем, як корпоративне право, цінні папери, банківське право та податкове

право. Є численні книги та статті, які допоможуть розширити свої знання з фінансового права. Використання цих ресурсів допоможе слідкувати за останніми оновленнями законодавства та нормативних актів.

Сьогодні ми спостерігаємо тенденцію, коли багато підприємців мають глибокі знання у сфері бізнесу і розуміють важливість своєчасної юридичної підтримки. Вони залучають юристів до участі в усіх переговорах і разом приймають рішення не тільки юридичного, але й управлінського та стратегічного характеру. Юрист компанії виступає як права рука керівника. Це людина, яка не тільки знає, як скласти договори, але й розуміє всі нюанси виробничого циклу, особливості функціонування бізнесу та його проблемні моменти. Вона вмilo використовує ці знання у своїй роботі, щоб досягти бажаного результату [3].

Покращення фінансових навичок юристів є ключовим фактором їхнього професійного розвитку в сучасному світі. Юристи, обладнані глибокими знаннями в області фінансів, здатні надавати своїм клієнтам більш висококваліфіковану допомогу та більш ефективно виступати в захист їхніх інтересів. Додатково слід відзначити, що фінансова освіченість необхідна не тільки для юристів, але й для всіх, хто прагне досягти фінансової стабільності. Володіння основами фінансів може допомогти людям приймати обдумані рішення щодо своїх коштів, планувати своє майбутнє та захистити себе від фінансових ризиків.

Література:

1. Why Lawyers Should Develop Finance Skills | Lyda Group. Lyda. URL: <https://lydagroup.com/blog/why-lawyers-should-develop-finance-skills/> (date of access: 13.04.2024).
2. Financial Analysis and Valuation for Lawyers | Harvard University. Harvard University. URL: <https://pll.harvard.edu/course/financial-analysis-and-valuation-lawyers> (date of access: 14.04.2024).
3. Захист власності. Захист власності. URL: <https://zvlegal.com/ua/press-center/zahishati-i-oberigati-abo-navisho-biznesu-yuristi> (дата звернення: 13.04.2024).

Мельник Софія Русланівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Хвилі еміграції українців: історія, причини, наслідки

Діаспора (або діаспора, грец. διασπορά — «розсіяння») перебування частини народу за межами країни. Українська діаспора — це вся сукупність українців, що мешкають за межами політичних кордонів України та відчувають духовний зв'язок з державою [1]. Українська діаспора поділялася на східну і західну. Східна – утворена хвилями переселення українців до внутрішньої губернії Російської імперії, пізніше Радянського Союзу. Західна також супроводжувалася хвилями, які навпаки прямували до Європи та Північної Америки.

Кінець 19 – початок 20 ст – це перша хвиля, яку історики називають трудовою. Метою було задовільнити своє матеріальне становище. Місця куди масово вирушали емігранти були Канада, Бразилія, США. В 1891 вирушила перша група до Бразилії (перше поселення).

В дорогу рушали цілі села, всі хотіли до Брензолії та Агріпінни – селяни не мали зеленого поняття куди вони їхали, але всі надіялися, що на них чекає рай земний, бо там повсюди ростуть молочні дерева, яких варто лише надрізати і звідти потече свіже молоко, тому там не має корів, обтяжливу домашню роботу роблять мавпи, які звісно не просять за це платні, хіба що свіжих фруктів, які росли перед хатніми дверима. Саме таку уяву мали емігранти коли читали привабливі листівки, де обіцяли гарну зарплатню, відповідні умови, безкоштовний переїзд та землю. проте по приїзді не настільки все було веселкове, як описувалися але, вибору не було.

Друга хвиля - еміграція в міжвоєнний період, в історії отримала назву інтелектуальна. Емігранти були частіше молодого та середнього віку, які належали до інтелігенції. Тривала українська революція, яка зазнала поразки. через це військові УНР та УГА вимушено відступили до Польщі, Чехословаччини та Румунії. Там вони отримали статус інтернованих (їх затримали, примусово розбріли і поселили в табори) проте цей статус з часом був ліквідований. Після чого військові стали політичними емігрантами, деякі оселилися в Європі, деякі виїхали до США та Канади.

Українська інтелігенція оселялася в Празі, Відні, Берліні, де активізували культурне, наукове, громадське життя. Емігранти змушені були діяти відповідно до наявних обставин, що стало потужним стимулом до зміни вектора їхньої діяльності, а саме: орієнтації у своїх діях на тривалий і невизначений період часу; створення культурно-просвітницьких та громадсько-політичних осередків з метою підвищення рівня політичної свідомості, розвитку української культури та збереження національної ідентичності.[2] Через переслідування емігрували політичні діячі УЦР гетьманату директорії Скоропадський, Симон Петлюра, Володимир Винниченко.

Ця хвиля вирізнялася крилами вмотивованість, освідченість і вираженою національною свідомістю.

Третя хвиля хронологічно охоплює період кінця другої світової війни до 80-х років, отримавши назву «політичної».

Особливістю хвилі було те, що вперше виїхали українці не з українських земель. Основу третьої масової хвилі еміграції становили репатріанти з англійської, американської, французької окупаційних зон у Європі. Багато з них — військовополонені, яких у СРСР вважали зрадниками. Також це були оstarбайтери, примусово вивезені на роботи до Німеччини, а ще — біженці, які відверто сповідували антирадянські погляди. Першими до СРСР репатріювали оstarбайтерів, втім, бажання повернутися проявляли не всі. Наступні — військовополонені, де відмовників було ще більше, адже вони розуміли, що вдома їм загрожує покарання.

Четверта хвиля (заробітчанська) дуже відрізняється від трьох попередніх. Більшість людей подалися в дорогу через скрутні економічні умови, що настали після розвалу Радянського Союзу. Основна їх маса має вищу освіту, або технічну спеціальність, володіє англійською мовою, що дає змогу знайти роботу в Канаді.

Ці прибульці намагаються одразу влитися в канадське суспільство і не знаходять спільної мови з представниками старої імміграції. У багатьох із них світогляд залишився радянський, а їхня розмовна мова – російська. Ця четверта хвиля викликала шок у старої української діаспори, оскільки вона не очікувала такого байдужого ставлення до української мови, культури, традицій.

Після анексії Криму та з початком війни на Донбасі українці знов ринулись на заробітки за кордон. Якщо раніше експерти говорили про чотири хвилі еміграції, то з 2013-го року взяла початок п'ята хвиля, і наразі . проте багато розглядають, що з 2022 розпочалася нова шоста хвиля еміграції у зв'язку з вторгненням росії в Україну. Прагнучи безпеки, українські громадяни масово вирушають до Польщі, Угорщини, Словаччини, Румунії та Молдови . Саме тому існує розбіжність щодо кількості хвиль еміграції .

Історія України рясніє еміграційними хвилями, кожна з яких мала свої особливості та причини. Ці міграційні процеси протягом століть впливали на демографію, економіку та культурний розвиток українського суспільства. Результатом всіх попередніх хвиль є неповерненці, обмежений захист емігрантів, загострення економічної кризи, і як тоді, так і зараз – «відтік мізків» – кваліфіковані працівники, як правило, з вищою освітою, залишають свою країну в пошуках кращих можливостей за кордоном. У відповідь на запит Громадянської мережі ОПОРА МЗС повідомило, що станом на 21 червня 2023 року за кордоном перебували 8 млн 177 тис. українців. Порівняно з даними на 1 лютого 2023 року, тобто за неповні 5 місяців, ця кількість зросла на майже 188 тис. осіб.

Понад половина українців перебуває лише в трьох країнах: Польщі — 22%, Німеччині — 14,6% та США — 11%. Також багато громадян України знайшли прихисток у Чехії — 7,9%, Італії — 5%, Канаді — 4,9%, Іспанії — 3,4% та Ізраїлі — 2,75%. Майже 63% українців, які перебувають за кордоном, повнолітні, 22% — діти до 18 років. Вік ще 15% осіб не уточнюється. [3] Тобто розуміння є що , це лише приблизні цифри , і є різні підрахунки , але цифра наводить жах.

Важливо усвідомлювати, що еміграція – це не лише виклик, але й можливість. Українці, які живуть за кордоном, можуть стати ambassadors України, просувати українську культуру та економіку, а також допомогти Україні у її інтеграції до європейського та світового співтовариства. Вивчення та розуміння причин, масштабів та наслідків еміграції українців є важливим завданням для української науки та політики. Це допоможе у розробці ефективних політичних рішень та зміцнення українського суспільства.

Література:

1. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/1c7347f0-3607-45cd-aff6-5197d9caf234/content>
2. [file:///C:/Users/User/OneDrive/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82/Kurbet_Intelektualna_mihratsiia_z_Ukrainy_istoryko-ekonomichnyi_narys%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/OneDrive/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82/Kurbet_Intelektualna_mihratsiia_z_Ukrainy_istoryko-ekonomichnyi_narys%20(1).pdf)
3. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>

Попелюшко Андрій Вікторович,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Розширення території США в 19-му столітті

У XIX столітті Сполучені Штати Америки переживали період значних змін і трансформацій, які відобразилися в їхньому геополітичному обличчі. Однією з найвизначніших та ключових подій цього періоду було розширення території країни. Починаючи з ранніх днів свого існування, Сполучені Штати здійснювали активну політику територіального розширення, що відбивалося у включенні нових земель і відокремлених територій до свого складу.

Першим великим кроком для розширення території США стала придбання Луїзіани — це історична подія, яка відбулася в 1803 році, коли Сполучені Штати Америки купили у Франції величезну територію в Північній Америці. Ця операція була здійснена за ініціативи президента Томаса Джефферсона і мала важливе значення для розвитку США.

У 1802 році Наполеон Бонапарт, який тоді був правителем Франції, вирішив продати Луїзіану США. Він вважав, що ця територія не є для Франції стратегічно важливою, і що її можна краще продати, ніж втратити в результаті війни з Британією [1].

Переговори про продаж Луїзіани велися між США і Францією в Парижі з березня по травень 1803 року. Спочатку американські послы були готові заплатити лише за територію Нового Орлеана суму в 10 мільйонів американських доларів. Однак французька сторона запропонувала продати всю Луїзіану за 15 мільйонів доларів. Американські послы були шоковані цією пропозицією, але врешті-решт погодилися на неї. Договір про покупку Луїзіани був підписаний 2 травня 1803 року. США купували у Франції територію площею близько 2,1 мільйона квадратних кілометрів, що становить близько 1/13 території сучасних США [2].

Ця операція збільшила територію США вдвічі і забезпечила їм контроль над важливими річковими системами, такими як Міссісіпі і Міссурі. Ця операція показала, що

США здатні здійснювати масштабні геополітичні операції і що вони є серйозною силою в Північній Америці.

Друга по важливості подія стала Війна з Мексикою — це військовий конфлікт між Сполученими Штатами Америки та Мексикою, який тривав з 1846 по 1848 рік. Війна завершилася поразкою Мексики і підписанням мирного договору, за яким США отримали значні території, включаючи сучасні штати Каліфорнія, Невада, Юта, Арізона, Нью-Мексико та частину Техасу.

Причиною війни стали претензії Мексики на Техас, який у 1845 році був анексований США. Мексика вважала Техас своїм штатом, і вона не визнавала його анексію. Іншою причиною війни стали територіальні претензії США на південну частину Мексики. США хотіли отримати контроль над річкою Колорадо та іншими важливими торговими шляхами в цьому регіоні. Війна почалася 25 квітня 1846 року, коли американські війська вторглися в Мексику. Американська армія була більш чисельною та краще оснащеною, ніж мексиканська, і вона швидко просувалася вглиб країни. У 1847 році американські війська взяли Мехіко, столицю Мексики. Це стало поворотним моментом у війні, і Мексика була змушена розпочати мирні переговори [3].

Для США ця війна була успішною, і вона призвела до значного розширення території країни. Для Мексики ця війна була катастрофою. Вона втратила значні території, і її економічний та політичний стан погіршився.

Придбання Техасу стало історичним подією для розвитку Сполучених Штатів Америки в середині XIX століття. У 1836 році Техас оголосив про свою незалежність від Мексики після боротьби за незалежність, в якій відома Битва при Форті-Аламо відіграла важливу роль. Протягом наступних десяти років Техас існував як незалежна республіка.

У 1845 році Конгрес США прийняв рішення про анексію Техасу, і штат став 28-м членом Сполучених Штатів. Це спричинило напруження між північними та південними штатами через питання рабства та його розширення на нові території [4].

Придбання Техасу визначило не тільки політичний ландшафт країни, але і сформувало сучасний обличчя штату. Техас виріс у один з найбільших і економічно важливих штатів, відомий своєю культурною різноманітністю, героїчною історією та великим внеском у розвиток Сполучених Штатів.

Компроміс 1850 року був спробою врегулювати напруженість між рабовласницькими та вільними штатами у Сполучених Штатах. Однією з ключових умов було прийняття Каліфорнії як вільного штату, що порушувало баланс у Сенаті. Також вирішувалося питання рабства в нових територіях шляхом застосування принципу "популярвер", де мешканці визначали, чи буде територія рабовласницькою чи вільною. Фугітивний рабовласницький закон був удосконалений для посилення прав власників рабів, що втікали. Крім того, було зупинено работоргівлю у Вашингтоні, DC [5].

Хоча Компроміс тимчасово заспокоїв напруження, він не вирішив основних проблем і в подальшому призвів до посилення конфлікту між Північчю та Півднем. Наприкінці кінців, цей компроміс визначив шлях до подальших подій, що призвели до Громадянської війни в США, демонструючи внутрішню напруженість країни стосовно питання рабства.

Золота лихоманка в історії Сполучених Штатів є періодом, коли велика кількість людей поспішала до регіонів, де були виявлені золоті родовища, з метою здобуття багатства.

Люди з різних соціальних верств та регіонів стрімко масово вирушили на захід Сполучених Штатів, дражнені можливістю легкого збагачення. Тисячі пригодників, відомих як "золотошукачі", оселилися в невеличких таборах та розвивали діяльність в різних золотодобувних регіонах [6].

Незважаючи на те, що багато людей не досягли очікуваного успіху, а золотошукальня лихоманка тривала не так довго, її вплив залишився невиліковним у формуванні американської історії та культури.

Придбання Аляски Сполученими Штатами в 1867 році було визначальним етапом в їхній історії. Тодішній державний секретар США Уільям Сьюард уклав угоду з Росією,

купуючи територію за суму в \$7,2 мільйона. Цей події отримав прізвище "Сьюардова покупка" [7].

Придбання Аляски має декілька ключових аспектів. По-перше, це було стратегічно важливо для розвитку американської торгівлі та економіки в Північному Тихому океані. Крім того, здобуття Аляски стало кроком у напрямку геополітичної безпеки, дозволяючи Сполученим Штатам контролювати цей стратегічний регіон.

Гавайські острови стали частиною Сполучених Штатів Америки в 1898 році. Перед приєднанням до США, Гаваї були самостійним королівством, яке пройшло через період великого впливу іноземців.

Придбання Гавайських островів відбулося внаслідок анексії у 1898 році, коли острови стали стратегічно важливим пунктом для американського владарювання в Тихому океані. Важливість Гавайських островів збільшилася у 20-му столітті, коли була побудована Перл-Гарбор, важлива база ВМС США [8].

Отже, розширення територій США в 19-му столітті було важливим етапом у становленні країни. Воно призвело до значного зростання території США, а також до зміцнення їхньої економічної та політичної могутності. Цей процес був складним і неоднозначним. Він супроводжувався конфліктами з корінним населенням, а також між північними та південними штатами. Однак, у кінцевому рахунку, розширення територій США сприяло зміцненню країни та її ключовій позиції на світовій арені.

Література:

1. Купівля Луїзіани. URL: https://uk.Wikipedia.org/wiki/Купівля_Луїзіани
2. Придбання США Великої Луїзіани у Франції. URL: https://pidru4niki.com/83282/politologiya/pridbannya_velikoyi_luyiziani_frantsiyi
3. Mexican-American War. URL: <https://www.britannica.com/event/Mexican-American-War>
4. Війна за незалежність Техасу. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Війна_за_незалежність_Техасу
5. Компроміс 1850 року. URL: <https://history-maps.com/uk/story/History-of-the-United-States/event/Compromise-of-1850>
6. Золота лихоманка. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Золота_лихоманка
7. Придбання Аляски. URL: <https://www.armyfm.com.ua/yak-alyaska-stala-49-m-shtatom-ssha/>
8. Гавайські острови. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_Гаваїв

Сенюк Олександра Олександрівна,

здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Вплив Візантійської імперії на розвиток права України

У перехідний період, коли реформується політична, економічна, культурна, соціальна, адміністративна, духовна та правова система українського суспільства і продовжує формуватися правосвідомість населення, співвідношення духовно-історичних стійких зв'язків, відносин і правових надбань як результат юридичної діяльності забезпечує успадкування і засвоєння минулого правового досвіду та надає історико-правові цінності та орієнтує національне життя на зміцнення правового менталітету.

Під сильним впливом Візантії опинився державно-правовий розвиток слов'ян. Цей вплив здійснювався, головним чином, через християнство, яке прийшло до них різними шляхами: західні слов'яни (поляки, чехи) прийняли його за римсько-католицьким зразком, а південні (болгари, серби) і східні (росіяни, українці, білоруси) — за візантійсько-грецьким. Разом із християнською церквою прийшла й надплеменна політична організація, що

прискорила оформлення власної державності. Сусідство Візантії з південними слов'янами істотно вплинуло на їх більш швидкий перехід від протодержавних утворень до ранніх державних форм на основі феодалного укладу. [1]

Фундаментом рецепції римського права як у Західній, так і Східній Європі було візантійське право. Оскільки у Візантії значно довше і більш глибоко, ніж на Заході, відзначився вплив римської юридичної традиції. На відміну від більшості держав середньовічної Європи у Візантії зберігалася єдине кодифіковане законодавство, яке поширило свою дію на всю територію Імперії.

В якості відліку початку розвитку візантійського права будь-які дати або моменти в історії відсутні. Однак, візантійське право є унікальним явищем для середньовічної Європи. Воно характеризується відносно високим ступенем стабільності, внутрішньої цілісності, а також здатністю пристосовуватися до мінливих соціально-економічних і політичних умов. Ці якості права у Візантії визначалися рядом історичних факторів, серед яких особливе значення мали традиційно сильна імператорська влада, римська правова спадщина, візантійська християнська церква. [2]

Пряма спадкоємність римського і візантійського права знайшла своє відображення у використанні імператорського законодавства в якості основного джерела права. Відносна стабільність політичної системи Візантії сприяла тому, що саме тут були зроблені перші спроби кодифікації імператорських конституцій, а потім і римського права в цілому. Так, першим офіційним зведенням римських законів був складений в 438 році Кодекс візантійського імператора Феодосія, до якого увійшли всі імператорські конституції з часу правління Костянтина (з 312 року) [3, с. 73]

У зв'язку з розвитком суспільних відносин, важливими державно-політичними і культурними змінами, які знайшли своє відображення в актах загальноімперського законодавства, можна виділити три основні періоди візантійського права.

Перший період - розвиток права у римських провінціях приблизно з II ст. н.е. і до 717 р. В цей період відбувається інтенсивна законодавча діяльність перших християнських імператорів, яка призводить до створення великої кількості законів.

Другий період (717–867 рр.) – законодавство Льва Ісавра та інших імператорів, які упорядкували застарілі норми давнього римського права у відповідності з новими умовами розвитку суспільних відносин. На цьому етапі історії візантійського права законодавство, підтримуване не тільки римською правовою традицією і звичайним правом, а й власним досвідом візантійських юристів, стає більш гнучким.

Третій період (867–1453 рр.) пов'язаний із законодавчою діяльністю імператорів Македонської династії аж до завоювання Константинополя у 1204 р. З 1204–1261 років відбувається розвиток законодавства і права під впливом завойовників. Останній період включає в себе такі часові рамки: з визволення Константинополя і до падіння Візантії в 1453 р.

Складовою частиною правової системи Візантії було церковне право, яке складалося в основному з постанов Вселенських соборів і патріархів. На основі визнаних норм церковного права, а також частково і імператорського права склалися особливі збірники – Номоканони, зміст яких періодично оновлювалося.

Вплив римського приватного права на законодавство України простежується протягом X-XIX ст. Особливо актуальним питання рецепції римського приватного права постає з проголошенням незалежності України, з початком нового відліку у формуванні власної національної правової системи, заснованої на принципах демократичної, соціальної, правової держави. Це зумовлене тим, що багато положень і принципів римського приватного права і сьогодні є непохитними «стовпами» розвинутого цивільного права; Україна розвиває економічне, науково-технічне співробітництво з країнами, в основі цивільного права яких лежать досконалі форми римського приватного права; теоретичні узагальнення, терміни, запроваджені римськими юристами. [2]

Отже, огляд сучасного українського законодавства та судової практики показує, що українське право спирається на римську правову систему, зокрема, шляхом прямого чи опосередкованого сприйняття римського приватного права як визнання його принципів і традицій. Візантійська імперія протягом усієї своєї історії мала високий рівень розвитку законодавства. Слід зазначити, що Візантійська імперія мала високорозвинену правову систему протягом усієї своєї історії. Найважливіші питання суспільного життя перебували у сфері правового регулювання. Розвиток права був динамічним. Законодавці прагнули запровадити норми відповідно до потреб суспільного розвитку. При цьому найважливішим принципом законодавства була спадкоємність правових норм. Візантійська правова система базується на положеннях, правових традиціях, нормах, правових поняттях і категоріях римського права, які мають велику цінність для розвитку римського права. Вони мають велике значення і для розвитку сучасної української правової системи.

Література:

1. Стаття «Вплив Візантії на державно-правовий розвиток інших держав» URL: <https://uahistory.co/book/history-of-state-the-rights-of-foreign-countries/64.php>
2. Стаття «ВІЗАНТІЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВА УКРАЇНИ» URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/16321/1/%D0%A8%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9D%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%B1%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.PDF
3. Калюжний Р.А. Римське приватне право: [підруч. для вищ. навч. закл.] / Р.А. Калюжний, В.М. Вовк. – К.: Атіка, 2012. – 408 с. URL: <http://dcmaup.com.ua/assets/files/rimske-pravo-2014-rik-1.pdf>

Сінкевич Анна Олегівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Юридичні аспекти медичного страхування

Медичне страхування - це вид медичного захисту, що врегульовується договором, який вкладається на випадок втрати здоров'я з будь-якої причини, в тому числі у зв'язку з хворобою або нещасним випадком, що передбачає компенсацію витрат громадян пов'язану з додержанням медичної допомоги та інших витрат, спрямованих на підтримку здоров'я.

Основна мета медичного страхування полягає в тому, щоб особа, яка придбала річний поліс, мала право на отримання безкоштовної та невідкладної медичної допомоги у разі страхового випадку, яким може бути захворювання або травма. Покриття медичних послуг та витрат залежить від обраного страховика, ціни поліса, а також віку та стану здоров'я особи. Зазвичай, страховка включає стаціонарне та амбулаторне лікування, надання невідкладної допомоги та витрати на ліки. Вартість лікування може бути покрита повністю або частково. У разі захворювання застрахований зв'язується з колл-центром страхової, де йому пропонують вибір клінік та лікарів у місцевості, призначають прийом та забезпечують медичну допомогу [1].

У практично всіх сферах життя існує безліч схем, за допомогою яких люди намагаються отримати вигоду для себе. Страхування, зокрема один з його видів - медичне страхування, не є виключенням.

Страхові компанії, що за договорами зобов'язуються надати компенсацію у разі настання критичної ситуації шукають причини не робити цього, мотивуючи свої діяння по-різному. Через це клієнти страхових подають різного роду позови до судів, щоб все-таки хоч якимось чином притягнути компанії до відповідальності та виплатити обіцяну суму.

Причини не виконання умов полісів, які зазначають страховики:

1. Несвоєчасне повідомлення страхувальником (застрахованою особою) про настання страхового випадку.

Прикладом може бути Провадження № 22-ц/812/1944/19 під час якого особа звернулася до суду з позовом до ТДВ СК «Кредо» про стягнення страхового відшкодування. Причинами відмови у виплаті товариство визначили не вчасне звернення, що в принципі має право на існування і є теоретично можливим до застосування у схожих справах. Так як клієнти не завжди є добросовісними і намагаються також вигравати справи будучи не правими. Але в даній справі особа дійсно не одразу змогла зрозуміти те, що отримала травму тому і не мала підстав звертатись до товариства ТДВ СК «Кредо», проте як тільки виявила причини - одразу звернулася. В цій справі компанія безпідставно намагалась не виконати своїх зобов'язань [2].

2. Характер операції, що була проведена, тобто та, за яку особі виплачується страхування не відповідає тій, що передбачена договором.

Прикладом може бути Провадження № 522/1903/15-ц в якому зазначено, що ПрАТ «СК «АЛЬФА СТРАХУВАННЯ» було відмовлено у покритті витрат медичного закладу особі-позивачу через те, що операція, яка була проведена є пластичною або трансплантологічною. Щоб дійти такого висновку компанія спершу повинна була провести детальну експертизу, що мати обгрунтовані підстави захищатись так у суді. Проте коли була проведена судово-медична експертиза, то було доведено, що операція аорто-коронарного шунтування (яка була проведена) за своєю сутністю є реконструктивно-відновлювальною, але ніяк не пластичною або трансплантологічною. У даній ситуації страховики хотіли ухилитись від виплати завдяки хибним доведенням щодо характеру проведеної операції у клієнта [3].

У судовій практиці є справи у яких винними визнавались не страховики, а застраховані особи. Так як вони можуть скористатись страхуванням неправомірно. Прикладом такої справи є: Провадження № 2-269/10 в якому зазначено, що особа надала страховикам неправдиву інформацію щодо предмету договору страхування життя та бажала отримати кошти з істотними порушеннями. Тож звісно суд визнав дії застрахованої особи як такі, що є оманливими та шахрайськими [4].

У світі медичного страхування задля меншої кількості непорозумінь та судових процесів потрібно впровадити різні заходи для поліпшення комунікації між страховиками та застрахованими особами. Важливо застосувати чітку та доступну мову у всіх документах, включно з полісами страхування та інформаційними матеріалами; розкривати повну інформацію про обсяги та умови страхового покриття; забезпечити доступ застрахованих осіб до власних даних та можливості швидких оскаржень рішень страховика. Неодмінно потрібно врахувати необхідність спрощення процедур та забезпечення швидкого розгляду претензій, у тому ж числі заохочення співпраці між страховиками, медичними закладами та постачальниками послуг для покращення якості медичної допомоги та уникнення скарг з боку клієнтів.

Література:

1. Як працює медична страховка. finance.ua. URL: <https://finance.ua/ua/insurance/kak-rabotaet-medicinskaya-strahovka> (дата звернення: 13.04.2024).

2. Постанова від 20.11.2019 по справі № 483/145/19 Миколаївський. Аналітично-правова система ZakonOnline. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85796719> (дата звернення: 13.04.2024).

3. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова від 23.03.2016 по справі № 2/522/2291/16 Одеський. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56638255> (дата звернення: 13.04.2024).

4. Єдиний державний реєстр судових рішень. Постанова від 13.05.2010 по справі № 2-269/10 Голосіївський. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/9398351> (дата звернення: 13.04.2024).

*Солодюк Назар Сергійович,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету Хмельницького
університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Польсько – Радянська війна 1920 р.

Польсько-радянська війна 1920 року: момент, коли історія переплітається з дипломатією, стратегією та несподіваними оборотами, що визначили подальший хід подій у Європі.

У липні 1920 року Європа стояла на межі перетворень, коли Польща та Радянський Союз зіткнулися у війні, яка визначила майбутнє континенту. Польсько-радянська війна 1920 року, також відома як "Червоний пахар", стала драматичним епізодом історії, що переплітався з політичними іграми, героїчними вчинками та стратегічними обертами.

Коли революційна хвиля охопила Росію та розірвала старі межі, Польща прагнула відновити свою незалежність, тяжіючи до територій, які колись були її частиною. Але в його шляху стояв Радянський Союз, що прагнув поширити своє вплив на захід, пропагуючи свою ідеологію. Ця суперечність вела до військових дій, що змусили світ зупинитися й уважно спостерігати [1].

Головні причини війни можна поділити на дві основних групи. Перша причина – політична, для якої притаманні такі проблеми, як: протистояння між польськими націоналістами та більшовицькою Росією; Польські націоналісти прагнули відновити незалежну Польщу в кордонах, які існували до 1772 року; незгода щодо майбутнього України; Польща та Радянська Росія претендували на контроль над Україною. Друга причина – військова, до якої можна віднести такі наміри, як: Радянський наступ на Захід; Червона армія, яка перемогла в Громадянській війні в Росії, розпочала наступ на західні кордони.

Битва під Варшавою 1920 року, також відома як "Чудо на Віслі", стала ключовою подією Польсько-радянської війни. Вона відбулася з 13 по 25 серпня 1920 року і завершилася перемогою Польщі над Радянським Союзом, зупинивши наступ Червоної Армії на підступах до Варшави. Під час битви, польські війська застосували тактику "колишньої фронту", відступаючи перед радянським наступом, а потім контратакували, оточивши та розгромивши багато радянських військ [2]. Важливу роль в цій битві відіграв Воєнний Корпус Української Народної Республіки (УНР), який склався переважно з українських добровольців. Після тривалої і важкої боротьби, польські війська здійснили успішну контрнаступальну операцію, яка вразила радянські лінії та змусила Червону Армію відступити. Битва під Варшавою завершилася повним поразкою радянських військ і визначила подальший хід війни.

Яку ж роль відігравав воїнський корпус УНР у цій війні?

По-перше, Воїнський корпус УНР був ключовим союзником Польщі в її зусиллях відбити наступ Червоної Армії. Українські військові були розташовані на південному фронті від Києва до Прикарпаття, де вони брали участь у важливих боях і відступах, допомагаючи зупинити радянські війська та утримати контроль над територіями, які прагнула захопити Червона Армія.

По-друге, Воїнський корпус УНР грав важливу роль у формуванні геополітичних умов для подальшої незалежності України. Воїнський корпус УНР захищав інтереси українського народу під час війни, і його участь в конфлікті була свідченням про те, що Україна була готова вистояти за свою самостійність.

Ризький мир був підписаний 18 березня 1921 року між Польщею та советськими Росією й Україною. Більшовицький уряд Білорусі репрезентувала російська сторона. Договір передбачав встановлення та взаємовизнання кордонів між країнами-підписантами

1920-й став останнім роком організованої відкритої збройної боротьби регулярних українських військ на фронті. Тоді Польща виявилася єдиною державою, що погодилася надати допомогу УНР. Річ Посполита сама знаходилася тоді у стані неоголошеної війни з радянською Росією, тому прагнула забезпечити собі максимально вигідні кордони на сході.

Попри нерівноправний характер союзу, слід наголосити на тому, що внесок польських союзників у відновлення Армії УНР у 1920 р. був безумовно величезним. Вони у міру своїх сил одягали і озброювали українських вояків, забезпечували їх необхідними матеріалами, технікою, боєприпасами тощо [3].

Варто також підкреслити, що польська військова допомога не припинилася навіть й після укладання польсько-радянського перемир'я. Велика заслуга у цьому маршала Ю. Пілсудського, котрий, попри можливі політичні ускладнення, знаходив нових форм і можливостей для підтримки українців, від ідеї союзу з якими він особисто ніколи не відмовлявся.

Література:

1. Інститут історії України. Польсько – радянська війна 1919 – 1920р. URL:http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Polsko_radianska_1920

2. Український інтерес. «Диво на Віслі». URL: <https://uain.press/articles/divo-na-visli-rozgom-bilshovitskih-interventiv-319259>

3. Етнічна історія народів Європи. Польща і Україна у спільній боротьбі проти спільного ворога – Радянської Росії. URL: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2016/50/articles/8.pdf>

Ткачук Каріна Віталіївна,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Проблемні питання освідчування у кримінальному процесі України

Відповідно до статті 241 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1] встановлено загальні умови здійснення освідчування у кримінальному провадженні. Але освідчування є однією із найбільш дискусійних тем у практиці кримінального процесуального права.

Так, освідчування, по суті, є різновидом огляду, однак проведення його до внесення відомостей до ЄРДР не допускається. Чимало науковців притримуються позиції, і з нею важко не погодитись, що проведення освідчування у деяких невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР матиме дуже важливе значення, зокрема, у розслідування правопорушень, які пов'язані зі статевою свободою, а також та статевою недоторканістю, або ж у сфері обігу наркотичних речовин, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

На підтвердження цієї думки можна навести аргумент, який був наведений Касаційним кримінальним судом Верховного Суду у справі № 127/3712/17. Так, суд зазначив, що згідно із статтею 208 КПК однією із підстав затримання уповноваженою службовою особою є: «якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, у тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа вчинила злочин». На місці кримінального правопорушення можуть виникнути нюанси, за яких потерпілий чи очевидець вказують на особливості правопорушника або на наявні сліди, які могли залишитись від нього. Виявивши таку особу, необхідно терміново провести огляд її тіла та одягу, однак за чинними законодавством, здійснити це до внесення відомостей до ЄРДР неможливо [2].

Також до КПК України досить часто вносять зміни, адже це не сталий нормативно-правовий акт і в змінах від 22.11.2018 року щодо здійснення медичного освідчування, до нього було внесено те, що медичне освідчування може бути проведено до внесення змін в ЄРДР [3]. У такому разі виникає наступне питання: у зв'язку з чим законотворець надає

дозвіл на проведення медичного освідування до внесення відомостей до ЄРДР лише щодо дізнання, а в той же час забороняє стосовно досудового слідства?

Скоріше за все малось на увазі можливість проведення медичного обстеження на стан будь-якого сп'яніння, як це зазначено в «Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу чи швидкість реакції», за результатами якого лікар закладу може скласти відповідний акт. Однак, деякі науковці, як О.М. Дуфенюк та інші вважають, що медичне освідування та стан сп'яніння та слідча (розшукова) дія освідування зовсім не є тотожними поняттями [4].

Цікавою також є практика проведення медичного огляду водіїв на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу чи швидкість реакції. За роки практичної діяльності виробився певний алгоритм його проведення, тож цілком можливо суспільні відносини перетворити на правові: внести зміни до КПК України в частині процесуального порядку освідування та провести заміну з поняття «медичного освідування» на поняття «обстеження на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу чи швидкість реакції».

Також проблемою, яка розглядається на рівні теорії та виникла з практики, є огляд тіла підозрюваного, свідка чи потерпілого. У разі виявлення на їх тілі чи одязі слідів від кримінального правопорушення, слідчий, за умови відсутності згоди особи, має звернутись за клопотанням до слідчого судді для отримання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів. Така процедура є бюрократичною і ускладненою. На жаль, це досить часто приводить до того, що сліди, які могли б бути виявлені у результаті аналізу втрачаються. Адже органи досудового розслідування для огляду одягу особи змушені витратити час для складання відповідного клопотання, отримання ухвали слідчого судді та вже лише потім її виконання. Для вирішення цієї проблеми науковці пропонують доповнити КПК України положенням про те, що тимчасове вилучення майна може здійснюватись також під час освідування. Таке законодавче доповнення є доцільним для подальшого законного огляду одягу особи та може оптимізувати вище описану процедуру.

На практиці спостерігаємо, що проведення огляду й вилучення одягу, на якому виявлені сліди від кримінального правопорушення, у разі необхідності здійснюються під час огляду місця події. Однак: 1. огляд місця події має інше функціональне призначення, аніж для проведення і вилучення одягу, на якому виявлені сліди від кримінального правопорушення; 2. місце події не завжди співпадатиме із місцем, де може бути виявлена підозріла особа, яку треба необхідно освідувати.

Таким чином, для ефективного проведення розслідування кримінальних правопорушень у частині проведення правомірного огляду одягу або тіла особи потрібно внести зміни до кримінально-процесуального законодавства, оскільки дуже проблемним питанням є обмежена стадією досудового розслідування можливість проведення освідування, а потреби практики кримінального провадження зумовлюють правову регламентацію та реалізацію освідування не лише під час досудового розслідування, а й до внесення відомостей до ЄРДР.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 24 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. ВС/ККС: Освідування особи має проводитись виключно за постановою прокурора. URL: https://protocol.ua/ru/vs_kks_osviduvannya_osobi/
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>
4. Дуфенюк О.М. Кунтій А.І. Правова регламентація проведення освідування: проблеми та шляхи вирішення. *Науковий вісник Львівського державного університету*

Токарчук Вікторія Ігорівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Визнання незалежної України Канадою та Польщею

2 грудня 1991 р. Республіка Польща першою у світі офіційно визнала державну незалежність України. 8 січня 1992 р. між двома державами були встановлені дипломатичні відносини. 18 травня 1992 р. підписано міждержавний українсько-польський Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво.

Процес розвитку відносин України з Республікою Польща можна умовно поділити на три періоди:

1) 1992-1993 рр. - встановлення контактів, «відкриття» України для широкого загалу польської політичної еліти та польського суспільства, підписання перших двосторонніх документів, обопільне вивчення потенційних можливостей для співробітництва;

2) 1993-1999 рр. - виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства;

3) З 1999 – с.д. – розвиток стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща відповідає національним інтересам обох держав. Польща – важливий союзник нашої держави у міжнародних організаціях та регіональних об'єднаннях. Як держава-член ЄС і НАТО, Польща послідовно підтримує євроінтеграційні та євроатлантичні устремління України, постійно акцентує увагу на необхідності збереження політики «відкритих дверей» для нових країн-членів, одним з найбільших контрибуторів СММ ОБСЄ в Україні. Україна і Польща активно взаємодіють з питань енергетичної безпеки та диверсифікації джерел енергопостачання, кібербезпеки, військово-технічній та оборонній галузях. Позитивною є тенденція у нарощенні обсягів двосторонньої торгівлі. Активно розвивається міжрегіональне співробітництво, а також співпраця у сфері освіти, науки, культури, молодіжних обмінів. У липні 2020 року Україна спільно з Республікою Польща та Литовською Республікою утворили регіональний формат – «Люблінський трикутник». Прикладом успішної співпраці наших країн є діяльність ЛИГПОЛУКРБРИГ (Литовсько-польсько-українська бригада) ім. князя Костянтина Острозького [1].

Значення визнання незалежності України Польщею: Легітимізація України як держави; підтримка інтеграції України в міжнародне співтовариство; символ дружби та солідарності між Україною та Польщею.

Канада визнала незалежність України 2 грудня 1991 року, дипломатичні відносини між двома країнами встановлено 27 січня 1992. У квітні 1992 у Києві Канада відкрила Посольство Канади в Україні; Посольство України в Канаді відкрито в листопаді 1992 в Оттаві. [2].

Україна і Канада розвивають відносини між собою як дружні держави на засадах особливого партнерства, визначеного Спільною Декларацією від 31 березня 1994 року. Канада підтримує територіальну цілісність та суверенітет нашої держави, зокрема надаючи всебічну підтримку у протидії російській агресії. Канада є послідовним прихильником інтеграції України в НАТО та ЄС. Така політика підтримки України є надпартійною і консенсусною для канадського політичного істеблішменту. [3].

Починаючи з 2014 року, Канада виділила Україні близько півмільярда доларів пільгових кредитних коштів. Ще понад 200 млн доларів США отримала Україна з Канади у формі грантів для проведення реформ й розвитку громадянського суспільства. Лише минулого тижня Канада оголосила про виділення 120 млн канадських доларів на “підтримку економічної стійкості та реформи урядування”. Відповідно до пріоритетів своєї зовнішньої

політики, Канада зосереджує допомогу в Україні на таких аспектах, як інклюзивне урядування, посилення ролі жінок, встановлення миру та всеохопне економічне зростання. Канада також допомагає реформуванню українського правоохоронного сектору. Окрім значних фінансових впливань, кілька десятків канадських поліцейських діляться своїм досвідом із українськими колегами[4]

Література:

1. Політичні відносини між Україною та Польщею. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>
2. Українсько-канадські відносини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українсько-канадські_відносини
3. Політичні відносини. URL: <https://canada.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/politichni-vidnosini>
4. Фінансова допомога й сприяння розвитку. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3390605-ukrainakanada-naskilki-mi-zblizilisa-za-30-rokiv.html>

Толюк Марина Олегівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Остання спроба врятувати Річ Посполиту: Конституція 3 травня 1791 року

230 років тому, 3 травня 1791 року, після напружених дебатів Четвертий Сейм Польщі прийняв постанову, яка увійшла в історію як Конституція 3 травня - другий у світі і перший в Європі закон, що регулює організацію державної влади, права та обов'язки громадян.

Конституція 3 травня є важливим елементом суспільної пам'яті, який визначає історичний шлях Польщі. Вона була прийнята, щоб врятувати Речі Посполиту у 1772 році. Прийняття Конституції відбулося в Королівському замку у Варшаві, незважаючи на опозицію. Проект конституції був суперечливим через його претензії на трон і порушення Pacta Conventa (загальної згоди), що призвело до значної активності опозиції. [2]

Король виступав тричі, вказуючи на те, що стару систему необхідно терміново змінити. Нарешті, коли король підняв руку вчетверте, щоб показати, що він готовий говорити, цей жест був помилково сприйнятий як заклик до одностайного ухвалення законопроекту. Після цього непорозуміння люди почали вигукувати: "Хай живе король! Хай живе Конституція!". Станіслав Август негайно домігся того, щоб "Акт про владу" приніс присягу краківського єпископа Фелікса Турського. Перше речення цього документа підкреслювало єдність держави, яка мала бути представлена одним урядом, однією скарбницею і одним військом. Стаття 1 Конституції підтверджувала домінуючу роль католицизму, а стаття 2 підкреслювала статус шляхти і гарантувала привілеї, надані їй у минулому. Конституція передбачала поділ влади: законодавча влада здійснювалася двопалатним парламентом, виконавча - королем і урядом, а судова - незалежним судом.

Глава 6 документа присвячена організації парламенту. Документ скасовував парламентські директиви, які вимагали від депутатів займати посади відповідно до волі виборців, скасовував право вільного вето і запроваджував мажоритарне правління. Термін повноважень встановлювався на два роки, а засідання мали проводитися за потребою; Тимчасові національні збори мали скликатися кожні 25 років, протягом яких депутати мали працювати над удосконаленням Конституції. Було запроваджено престолонаслідування, а вільні вибори призупинено. Після Станіслава Августа спадкоємцями престолу мали стати Фрідріх Август, курфюрст Саксонський, онук Августа III Саса, та його нащадки. У разі смерті короля або його нездатності виконувати свої обов'язки, королівську владу мала здійснювати королева або охорона прав під головуванням кардинала. Остання стаття

Конституції була присвячена "національній армії", метою якої був захист суверенітету країни; прийняття Конституції 3 травня викликало широкий резонанс в Європі. [3, с.110]

Дослідники проаналізували не лише текст урядового акту, але й обставини набуття ним чинності. Професор Бартломеї Шиндлер у своїй книзі "Чи прийняв Чотирилітній сейм Конституцію 3 Травня?" доводить, що Конституція була незаконною і була прийнята в умовах сильного опору з боку шляхти. Дворяни виступали проти ідеї скасування виборів на престол і заміни їх на престолонаслідування, що суперечило Конвенту. У Національних зборах депутати, які виступали проти реформ, були засуджені до смертної кари, а калішський депутат Ян Сухожевський був виключений зі складу зборів. Погрози на адресу опозиційних депутатів призвели до виведення піхотних військ з казарм і облоги Королівської фортеці. Станіслав Август, розробник конституції, визнав, що конституція була прийнята з наміром здійснити державний переворот; спроби ввести конституцію в дію провалилися в середині 1792 року через торгові конференцію та напад російських військ на польський кордон. Акт про уряд був визнаний другим законом такого роду у світі після Конституції Сполучених Штатів Північної Америки. [1 с. 54]

3 травня 1791 року було прийнято як День Конституції. Заборонене під час поділів, свято відзначалося у Другій Речі Посполитій з квітня 1919 року. Під час Другої світової війни було заборонено нацистською та радянською владою і відзначалося 1 травня після антикомуністичних демонстрацій 1946 року; у 1981 році влада знову святкувала прийняття травневої Конституції. Після зміни політичного режиму в квітні 1990 року День Конституції 3 травня став одним з найурочистіших свят у Польщі.

Хоча документ був знищений, він залишив важливе послання майбутнім полякам про те, як досягати ненасильницьких домовленостей з фундаментальних питань, що становлять суспільний інтерес.

Література:

1. Стецюк П. Перша Конституція Польщі (1791): спроба правового аналізу / Петро Стецюк. Л. : Астролябія, 2010. 112 с.
2. Джолос С. В. Конституція Речі Посполитої 3 травня 1791 р. як видатний політико-правовий документ XVIII ст. // 2017
3. Тищик Б. Й. До питання про розробку, прийняття та суть першої конституції Польщі від 3 травня 1791 року // Вісник Львівського університету. 2006. № 42. С. 103–115.

Фільчук Крістіна Михайлівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Державні утворення на території сучасного Ізраїлю в стародавні часи

Тисячі років тому, а близько 4 тис., на територію Ханаану (сучасна Палестина) прийшов новий народ — євреї. Слово «євреї» означає, «люди з іншого боку» річки Євер — Євфрат. [1]

Першим євреєм став Авраам, який давши обіцянку про народ, що походить від нього, також він мав зустріч з Богом, котра завершилася символічним жертвоприношенням його сина Ісака.

Згодом, Йосиф, онук Ісака, привів ізраїльтян в Єгипет, де вони пізніше потрапили в рабство. Однак незабаром їхнє становище стало нестерпним — єгиптяни змушували євреїв тяжко працювати на будівництві міст, храмів і гробниць. Тоді Мойсей вивів їх з єгипетського рабства й привів у призначену для них землю — Ханаан. [2]

Він був для них і вождем, і священиком, і суддею. За біблійною легендою, 40 років вів Мойсей свій народ у Палестину. За цей час змінилося три покоління – мудрий провідник чекав, доки помруть ті, хто був народжений рабом.

На межі XI-X ст. до н.е. на півночі Палестини було створено першу загально єврейську державу, як про це дізнаємося з Біблії, ізраїльський володар - Саул (1020-1000 рр. до н.е.). У цей час на півдні Палестини виникла ще одна держава євреїв – Іудея.

Саул скликав єврейське ополчення для боротьби з філістимлянами. Сторонами виступали іудейський юнак Давид та озброєний до зубів велетня Голіафа. Де перемогу здобув Давид. Завдяки цьому, іудеї визнали Саула своїм царем. Так виникло Ізраїльсько-іудейське царство. [3]

Після розпаду царства 928 року до н.е. єврейське царство розпалося на дві взаємоворожі держави: Ізраїль на півночі та Юдею на півдні. До північного царства увійшло десять з дванадцяти колін, а до південного — два. Місто Єрусалим було завойоване Навуходоносором II з Неовавилонського царства, і євреї потрапили у "вавилонський полон". Після того, як перси завоювали Вавилон, вони дозволили євреям повернутися на свої землі. Однак землі євреїв, які ніколи не були інтегровані в єдину державу, пізніше були завойовані Олександром Македонським у 332 році до н.е. Потім вони стали частиною єгипетської держави. У 63 році до н.е. єврейські землі стали римською провінцією. Давньоєврейська держава припинила своє існування. [4]

Зневажлива поведінка римлян спричинила те, що ненависть населення переросла у відчай. Незабаром відбулось повстання Бар - Кохби (136 р. н. е.) яке розвіяло надії, що він був месією часів спасіння. На руїнах Єрусалиму було побудовано римську колонію Колонія Елія Капітоліна та храм Юпітерові.

Аналізуючи все вище сказане, можемо сказати, що територія сучасного Ізраїлю - місце утворення різних держав у давнину. Від Ізраїльського царства та Юдейського царства до фінікійських міст-держав і Перської імперії - кожна держава залишила свій слід в історії регіону. Боротьба за владу, віру, свободу і торгівлю створили складну мозаїку подій, що вплинули на хід світової історії. Сьогодні ці стародавні держави продовжують впливати на політичне, культурне та релігійне середовище Ізраїлю та Близького Сходу. Їхня спадщина нагадує нам про складність і багатство минулого і водночас закликає нас прагнути до миру, розуміння і співіснування.

Література:

1. Ізраїльське царство URL: https://ua.izzi.digital/DOS/710441/datastore/21/publication/710441/files/2024/01/22/ee166fceb462bf2b6753d404ed84f82f_izrail_s_ke_carstvo.pdf?v=1706549920
2. Історія єврейського народу URL: <https://zrozumitybibliyu.theseed.site/2017/06/27/history>
3. Історія Стародавнього Сходу: Навчальний посібник. Автор : Крижанівський О. П., 2002 р.. Держава Давида і Соломона. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-5996.html>
4. Давньоєврейське царство URL: <https://geomap.com.ua/uk-wh6/1114.html>

Шандра Сергій Вікторович,

*здобувач вищої освіти на магістерському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Людиноцентрична спрямованість адміністративного права в умовах збройної агресії

Спираючись на досвід минулих років можливо стверджувати про поворот адміністративного права, як галузі від титулу “найімперативнішої галузі права” до такої, що зосереджує правове регулювання на двосторонніх відносинах [1, с. 243]. Норми, які регулюють питання пов'язані з укладенням адміністративних договорів, звернення від громадян та надання публічних правових послуг не можуть регулюватися лише імперативним методом. Вказане свідчить про рух до втілення в майбутньому гасла: “держава

для людини”, як довершення сервісно-орієнтованого розвитку адміністративного права в умовах розвинутого громадянського суспільства.

Не зважаючи на поступ електронних систем та наближення держави до людини на наш час припали події, які віддаляють остаточно перемогу людиноцентризму над уособленим управлінням. Активні воєнні дії не лише сповільнюють впровадження законодавчих та технічних новинок у процеси управління, а також поглинають цінні кадри та психологічні ресурси громадян. Боротьба з корупцією, формалізмом та консервативними проявами правової свідомості (або правового нігілізму) відступають у бік перед лицем неоголошеної війни.

Втім, суть адміністративного права на сучасному етапі його розвитку можна порівняти не лише з регулятором, а й індикатором правових та управлінських змін у структурі суспільних відносин, а радше їх правового забезпечення. Одним з таких проявів був свого часу Закон України “Про адміністративну процедуру”, який за своїм характером є організуючим та гармонізуючим правовим актом [2, с. 1], покликаним встановити єдність в спірних та неоднозначно врегульованих правовідносинах. Проте будь-які зміни саме в сфері адміністративного права не є формальними, а складають масштабну систему, комплекс факторів. Для ефективного маневру цілої галузі права потрібно забезпечити не лише юридичну сторону питання, а й доповнити такі дії сумою кадрових, організаційних, економічних перетворень.

Враховуючи останні законодавчі зміни та фактичну картину правових відносин в умовах війни виникають справедливі побоювання, що надмірна концентрація влади та звуження сфери дії демократичних інституцій призведе до поступового зниження ефективності публічного управління через посилення в ньому елементів авторитаризму, а також у зв'язку з втратою належного контролю за його діяльністю з боку інститутів громадянського суспільства [3, с. 118]. Повернення України до моделі ринку обмеженого доступу на якому домінують олігархічні клани може призвести до втрати тих досягнень на шляху до вибудовування демократичного та справедливого суспільства в короткостроковій перспективі. Стратегічно це також означатиме курс в той самий бік у цей самий час рухається російське економічне та соціальне середовище.

Для того, щоб остаточно вийти зі сфери впливу експансійного, тоталітарного мислення потрібно вчинити рішучий поворот від концепції централізованого управління навіть в таких важких умовах. Може здатися, що таке зрушення зруйнує благополуччя великих олігархічних груп, створюючи тим самим передумови для їх ослаблення в конкурентній боротьбі з малими та середніми підприємцями, нібито-то «ріже сук, на якому сидить». Це мало би призвести до неминучого скорочення обсягів експортних поставок і зменшення валютних надходжень, а відтак і суттєвого падіння рівня ефективності використання наявного ресурсного та економічного потенціалу вітчизняної економіки. В умовах війни це майже катастрофічний сценарій.

Проте сучасна ринкова економіка визначає саме сферу малих та середніх підприємств як найбільш привабливу для інвестиційних та інноваційних тенденцій. Таким чином розгалужене та диверсифіковане в сфері виробництва та споживання економічне середовище є більш стійким до кризових тенденцій та зберігає всі переваги високої конкуренції та справедливого розподілення благ. Тобто, стимулювання розвитку громадянського суспільства та малого підприємництва, шляхом цілеспрямованого впровадження відкритої конкуренції, є пріоритетним напрямом протистояння України військовій агресії з боку Росії та тій цивілізаційній моделі, яка нав'язується нею.

Задля недопущення руйнівного повоєнного сценарію, розробка концептуальних засад повоєнного відновлення України має спиратися на демократичні цінності сучасного цивілізованого світу та ґрунтуватися на принципах відкритої конкуренції, людиноцентричності й субсидіарності. Це передбачає посилення контролю за діяльністю органів публічного управління з боку суспільства, зокрема порівняно з воєнним часом, а також запровадження низки обмежень та інституційних бар'єрів, спрямованих на

запобігання зловживанням владою та недопущенням порушення та невизнання прав людини заради певних цілей.

Література:

1. Міхровська, М. С. "Адміністративне право: від державного управління до людиноцентризму." Аналітично-порівняльне правознавство 2 (2023): 240-244.
2. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-IX#Text>. (дата звернення: 10.04.2024) .
3. Борщевський, Віктор, Мирослава Чех, and Оксана Василиця. "Публічне управління в умовах війни: як не допустити повернення ринку обмеженого доступу в Україні на етапі повоєнного розвитку." Актуальні питання у сучасній науці 1 (7) (2023).

Шелест Альбіна Валентинівна,

*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

Проблеми міграції в сучасній Україні та її наслідки

Міграція населення (лат. *migratio* — переселення) — механічні переміщення людей через кордони тих чи інших територій зі зміною місця проживання назавжди, на більш-менш тривалий час або з регулярним поверненням до нього. [1]

Міграція населення — складний суспільний процес, що впливає на різні сторони соціально-економічного життя людства. Людей, які вчиняють міграцію, називають мігрантами. Особи, які переселилися в іншу країну на постійне місце проживання, — емігранти, які переселилися в межах країни на постійне місце проживання — іммігранти.

Україна стикається зі значними проблемами міграції. Війни та збройні конфлікти є основними причинами масової міграції в Україні. Люди шукають безпеку та захист від насильства. Несприятлива економічна ситуація та високий рівень безробіття також спонукають громадян до міграції в пошуках кращого життя. Низький рівень соціального забезпечення та обмежений доступ до якісних медичних та освітніх послуг змушують мігрантів шукати кращі умови життя за кордоном.

Події 2022 р. в Україні спричинили найбільш чисельний виїзд українців за межі держави, і основною причиною стала війна. На початку війни для позначення осіб, що фактично тікали від війни та залишали основне місце проживання, використовувався термін «евакуанти». Враховуючи значну чисельність осіб, які переміщувались на інші території, оперують термінами «внутрішньо переміщені особи» – для тих, хто залишився в Україні (цей термін закріплено законодавчо після початку АТО у 2014 р.) та «мігранти» і «переселенці», для тих, хто виїжджає за кордон. [2]

Для самої України міграційні процеси не є новим явищем. Міграція українців за кордон, а особливо – до Європи, продовжувалась протягом усього періоду після 1991 р. Мала місце переважно трудова міграція та, як її різновид, маятникова, за якої українці працювали або сезонно, або неповний рік, також частина трудових мігрантів тривалий час працювала та працює за кордоном не повертаючись, але й не претендуючи на особливий статус в інших країнах. Близько 5-7% відсотків трудових мігрантів до 2022 р. інтегрувались в країнах, де працюють та мешкають, що дозволяє безвиїзно працювати в країні, наразі не змінивши громадянство, тобто маючи українське громадянство. [3]

Які ж наслідки міграції для України? Масштабна міграція призводить до демографічних змін, які впливають на рівень народжуваності та склад населення. Виїзд кваліфікованих працівників у пошуках кращих умов праці ускладнює розвиток економіки та науки в Україні. Втрати робочої сили та зменшення податкових надходжень можуть створити значні економічні труднощі для країни. Масова міграція може викликати соціальні розлади та конфлікти в суспільстві, особливо у відсутність надійної інтеграційної політики.

Повномасштабне вторгнення створює надзвичайну або цілковиту втрату стабільності в прикордонних регіонах. Територіальна небезпека змушує мігрантів шукати нові маршрути та небезпечніші шляхи міграції. Умови військового конфлікту та небезпека можуть призвести до масової евакуації та міграції громадян в безпечні області. Вторгнення може викликати гуманітарну кризу з великими труднощами для переселенців та приймаючого населення. [4]

Соціальні наслідки міграції: діти, які залишилися без догляду батьків, стикаються з психологічними та соціальними проблемами. Масова міграція може призводити до зміни соціальних норм і структур в рідних місцевостях, що викликає суспільне неблагополуччя. Нові умови життя змушують мігрантів зіткнутися зі стресом та адаптуватися до чужого суспільства та культури. Міграція може викликати розриви у сімейних зв'язках та призвести до психологічних труднощів. Переселенці часто зустрічаються з труднощами із соціальною та культурною інтеграцією в нових областях проживання. Міграція може викликати емоційне навантаження та травми внаслідок стресу та адаптації до нового середовища. [5]

Масова міграція може призвести до зниження довіри до владних структур і подальшого політичного кризу. Тисячі мігрантів можуть викликати збільшення соціальної напруги та невдоволеності у суспільстві. Масштабна міграція може викликати політичну нестабільність та проблеми з публічною безпекою. Уряду доводиться виділяти значні кошти на управління міграційними процесами, що може зайве обтяжити бюджет.

Я вважаю, що переселення відбувається з різних причин, які не можливо контролювати. Щоб зупинити міграцію, потрібно, насамперед, щоб закінчилася війна, підняти авторитет країни, збільшити кількість та якість робочих місць і створити комфортні умови для проживання людей. Звісно, це не справа місяця, чи навіть десятиріччя, але якщо розробити якісний план покращення політики та реформ в нашій країні, проблема міграції зникне сама собою. Єдине, що може зробити будь-яка людина - це підтримка продуктів Батьківщини та покращення її авторитету. Потрібно не шукати якісного життя, а створювати його навколо себе самим. [6]

Отже, сучасні міграційні процеси в Україні є доволі потужними і у подальшому загрожують погіршенням демографічної ситуації в країні, оскільки відтік активної і талановитої молоді, які шукають кращого життя в інших високорозвинених країнах, загрожуює посиленням депопуляції та втратою працересурсного потенціалу України.

Таким чином, міграція - активна демографічна проблема, яку потрібно вирішувати не лише політикам, а й кожному свідомому громадянину. Усі ми повинні поставити перед собою завдання - покращити нашу країну та підняти її на новий рівень. Обов'язково має бути співпраця між урядом та громадянським суспільством, а також міжнародна підтримка є важливою для подолання цих викликів.

Література:

1. [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Міграція_\(значення\)](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Міграція_(значення))
2. О.О. Горшкова, А.В. Галкова «Міграція в Україні» http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/35061/1/Conference_NTU_KhPI_2017_Stratehii_innovats_rozvytku_ekonomiky.pdf#page=169
3. Нагірна Л.М., Сисюк Л.П. «Проблеми та причини міграційних процесів в Україні». http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Economics/25283.doc.htm
4. Ірина Піонтківська «Трудова міграція українців: позитив теж є» <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/02/28/634533/>
5. <https://studopedia.org/12-5394.html>
6. https://visnik.dduvs.in.ua/?page_id=2571

ЗМІСТ

Вітальне слово Першої проректорки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова І. Б. Ковтун.....	3

СЕКЦІЯ 1

Сучасні тенденції розвитку економічних процесів в умовах глобалізації

Andriiuk S. Ekonomika Slovenska.....	4
Tereshchenko O. Teoretyczne aspekty tworzenia infrastruktury transportowej.....	5
Бігун О.І. Вплив міжнародного науково-технічного співробітництва на модернізацію української оборонної промисловості.....	6
Боденчук Я.О. Монетарна політика України в умовах війни.....	8
Вітценко Л.Р. Особливості виплати заробітної плати у воєнний час.....	10
Галянт Д.М. Особливості розробки управлінських рішень в діяльності агропідприємств	11
Гандзюк В. О. Оцінка впливу амортизаційної політики на ефективність використання основних засобів.....	13
Дров'яніков М.Р. Перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні.....	14
Заєць Д.С. Конкурентна ринкова структура та її вплив на ціноутворення.....	16
Заруцький-Куцман Д. В. Вплив правила максимізації прибутку на товари та послуги.....	17
Коржук В.В. Роль і значення профспілок на ринку праці.....	19
Корнійчук А.В. Економічне обґрунтування інвестиційних рішень на підприємстві ХКП "Спецкомунтранс".....	20
Куликівська А.Б. Конкурентоспроможність та конкурентні переваги галузі: теоретичні аспекти.....	22
Ленчук А.С. Налагодження комунікації як один із способів організації робочого часу державного службовця.....	23
Ляшенко М.М. Безробіття в Україні та шляхи його подолання.....	26
Мазур Д.О. Розвиток системи національних рахунків.....	27
Машталяр О.В. Моделі державного регулювання економіки: порівняльний аспект.....	28
Мовчан В.В. Теорія «невидимої руки» Адама Сміта.....	30
Недзельська У.В. Жіноче підприємництво під час війни: стан та значення для економіки.....	31
Ниник Я.В. Розвиток українського малого та середнього бізнесу під час війни: виклики та перспективи.....	33
Осадчук І.О., Сидорак Я.І. Управління зовнішньоторговельними відносинами України в умовах невизначеності та ризиків.....	35
Рябов М.О. Роль грейдування в системі проектування основної заробітної плати.....	37
Рябоконе А.Г. Вплив інноваційних технологій на конкурентоспроможність підприємства.....	39
Семенюк Р.М. Формування успішного бренду на українському ринку.....	41
Слободян М.В. Державний борг України та інших країн: порівняльний аспект.....	42
Смаліцька О.А. Впровадження штучного інтелекту та робототехніки на підприємстві.....	44
Старенкий Ю.В. Особливості ринку праці в Україні у воєнний час.....	46
Ткаченко Р.С. Стимулювання ефективності робочого процесу шляхом впливу на емоції людини.....	48
Шапінко В.О. Створення лояльності до бренду компанії у світовому економічному просторі.....	50

СЕКЦІЯ 2

Управління в комерційній та некомерційній сферах в умовах становлення цифрового суспільства

Базелюк А.О. Прикладні аспекти стратегічного аналізу підприємства.....	52

Банашко О.О. Забезпечення ефективності управлінських рішень на підприємстві	53
Гудзь В.С. Формування стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства	55
Диса К.П. Оцінка ефективності системи стимулювання праці	56
Зерницька К.О. Використання хмарних технологій для оптимізації бізнес-процесів на підприємстві	58
Камінська М.С. Планування (виробничої) операційної діяльності підприємства	60
Корнійчук А.В. Інноваційний маркетинг як спосіб підвищення конкурентоспроможності	62
Коцман П.І. Онбординг персоналу як сучасний інструмент стабілізації трудового колективу	63
Кузьменко У.В. Зв'язок між задоволенням від роботи та рівнем мотивації персоналу	65
Лисенко А.П., Безрукова В.С. Вебсайт як інструмент розвитку цифрового суспільства	66
Марусик Ю.О. Безпека інтернету речей.....	68
Микулець М.І. Інноваційні підходи управління персоналом в сучасних умовах.....	70
Плоскодняк М.В. Використання цифрових інструментів в маркетинговій діяльності будівельного підприємства	71
Попадюк А.Л. Роль штучного інтелекту в пізнанні світу: нові можливості та виклики	73
Прокопов В.О. Скоординований розвиток цифрової економіки та зелених технологій: виклики та перспективи	75
Свердлюк В.С. Комп'ютерні технології в системі маркетингу	77
Семенюк Р.М. Використання штучного інтелекту в управлінні командою проекту	78

СЕКЦІЯ 3

Бухгалтерський облік та оподаткування діяльності суб'єктів господарювання

Антуф'єв Т.В. Вплив інформаційних технологій на процеси бухгалтерського обліку	81
Вівчар Ю.Ф. Пріоритети розвитку податкової політики в Україні	82
Галянт Д.М. Генеза та розвиток податку на додану вартість як універсального акцизу	84
Гладун Ю.І. Бухгалтерський облік в управління підприємством під час воєнного стану	86
Гонтар О.С. Вплив воєнного стану на систему оподаткування в Україні	88
Гудзь В.С. Регулююча функція податків та її реалізація в економічній системі держави	89
Загуровська В.А. Вплив податкових пільг на економіку України під час війни.....	91
Камінна О.В. Особливості оподаткування страхової діяльності в Україні	92
Кащук В.Д. Оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Польщі	94
Кубіна А.П. Реформування податкової системи України в умовах війни	96
Кузьменко У. В. Роль та значення фінансової звітності у прийнятті управлінських рішень	98
Куцепалова К. Ю. Особливості документального оформлення безготівкових розрахунків	99
Лось Д.В. Сутність креативного обліку та можливі його прояви на підприємстві	100
Мазуркевич І. А. Податкові стимули як інструмент сталого економічного розвитку.....	102
Мачульська М.М. Етапи формування податкової системи України у 90-х – 20-х роках ХХ-ХХІ століть.....	103
Мельник Я.М. Особливості обліку основних засобів в умовах воєнного стану	105
Ниник Я.В. Списання знищених або пошкоджених основних засобів внаслідок війни	107
Попадюк А.Л. Відповідальність працівників бухгалтерської діяльності	109
Присяжна Д.А. Податок на прибуток в системі оподаткування підприємств.....	110
Рибак Р.В. Роль податків у забезпеченні економічного розвитку територіальних громад ...	112
Ярошук В.О. Особливості використання технології блокчейн в бухгалтерському обліку...	114

СЕКЦІЯ 4

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Аврамчук Є.Є. Шляхи вдосконалення управління прибутком ПАТ «Бердичівська фабрика одягу»	116
Антуф'єв Т.В. Використання офшорних зон як способу ухилення від оподаткування	118
Бачинський Д.В. Фінансові ресурси банківської системи України: поточний стан та можливості нарощення	119
Береза В.Р. Фондовий ринок України: стан і та перспективи розвитку	121
Боднар Т.С. Теоретико-практичні аспекти функціонування системи пенсійного забезпечення звільнених з військової служби осіб	123
Вовк А.В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності банківської системи України.....	125
Галянт А.М. Вплив банківських криз на реальний сектор економіки	127
Гандзюк В.О. Оцінка фіскальної стійкості державних фінансів країн ЄС	129
Гладун Ю.І. Спрощена система оподаткування України в умовах воєнного стану	130
Гриценко Д.І. Тенденції розвитку медичного страхування в Україні	133
Гришнюк О.М. Напрями маркетингової підтримки агрострахування в Україні.....	135
Дров'яніков М. Р. Роль центрального банку в забезпеченні фінансової стабільності.....	137
Жабак О.В. Теоретичні основи дослідження економічної безпеки національної економіки	139
Загуровська В.А. Перспективи розвитку бізнесу в умовах війни	141
Кашуба Л.В. Фінансування інноваційної діяльності в Україні: виклики та перспективи.....	142
Корба В.Ю. Необхідність розвитку іпотечного страхування в умовах війни	144
Костенюк Т.А. Міжбюджетні трансферти	146
Котоній Н.Ю. Зарубіжний досвід фінансової грамотності населення	147
Kravchuk R. Prospects for the development of cryptocurrencies and blockchain in the financial system.....	150
Кульбачний В.Б. Прагматизм функціонування фінансового механізму розвитку міжнародних автоперевезень	152
Лащук Т.Р. Аналіз конкурентного середовища ринку страхування життя	154
Літвіченко Ю.В. Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах економічної настабільності: проблеми та перспективи	156
Марухненко І. Я., Роженюк Д. С. Використання фінансових технологій в інструментах страхового захисту	157
Мельничук Ю.Б. Митний тариф як регулятор зовнішньоторговельної політики держави.....	159
Мігур І.О. Формування антикризового управління банківської системи України	161
Мовчан В.В. Валютний курс України та його динаміка.....	163
Патерко Р.С. Фондовий ринок і домогосподарства України: проблеми інвестування	164
Постевка В.М. Теоретико методичні аспекти стану та перспектив розвитку ринку банківських послуг в Україні	166
Слободян М.В. Криптовалюта: історичні аспекти становлення та розвитку	168
Смаліцька О.А. Роль банківських установ у фінансуванні міжнародних торговельних операцій.....	170
Смоляк О.В. Підходи до управління активами й пасивами банку	171
Сокальський А.О. Дефіцит бюджету і державний борг	173
Сум В.І. Необхідність фінансової грамотності в Україні.....	175
Терлич А.В. Фінансовий механізм на ринку автострахування	177
Тишко Д.П. Штучний інтелект у функціонуванні фондового ринку	178
Токарчук В.Р. Вплив витрат на прибуток підприємства.....	180
Фурман Д.С. Характеристики фондового ринку як системи	182
Царук І.В. Вплив війни на ринок накопичувального страхування України	184
Чопенко А.О. Становлення фондового ринку України	186

Шевченко К.О. Грошова маса в Україні: сутність і практичні аспекти аналізу.....	188
Щербіюк А.П. Особливості фінансового ризик-менеджменту комерційних банків в умовах циклічності економічного розвитку	190
Юричин В.Ю. Роль держави у фінансуванні малого та середнього бізнесу в Україні	192
Якубовський Р.Р. Кредитний ризик банку та способи його мінімізації.....	194

СЕКЦІЯ 5

Туризм: сучасні тенденції розвитку

Dolhova Y. Die Erfahrungen der EU-Länder im Bereich der Entwicklung des Agrotourismus	197
Писанко Д.О. Роль стратегічного аналізу в антикризовому управлінні туристичної компанії	199

СЕКЦІЯ 6

Публічне управління та адміністрування: виклики сьогодення

Боденчук Я.О. Уява та творчість як впливовий чинник у розвитку управлінської думки ...	202
Гавура Б.Р. Підвищення ефективності децентралізації шляхом реформування бюджетного фінансування.....	203
Голик В.Г. Роль бюджетного фінансування у забезпеченні ефективності та сталості процесів децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування.....	205
Дикун О.О. Роль лідера в забезпеченні ефективності організації	206
Заморський Я.О. Кадровий потенціал органів публічного управління.....	208
Капелюшок С.В. Ключові фактори успіху бюджетування для молоді в міжнародній практиці.....	209
Курдельчук О.І. Сучасні підходи до управління маркетинговою діяльністю	211
Ленчук А.С. Ефективна організація часу в роботі державного службовця: шлях до підвищення продуктивності та якості публічних послуг	213
Матійчук Н.В. Інструменти формування професійних компетентностей державних службовців	214
Мороз В.А. Роль органів місцевого самоврядування в управлінні розвитком фармацевтичної галузі.....	216
Рогожа А.О. Використання сучасних інформаційні технології у документальному забезпеченні	217
Сіту Тібука Крістіан Гі Рішар Оплата праці як ключовий метод мотивації державних службовців	219
Трибусовська Н.І. Ефект ореолу як психологічна зброя сучасності	221
Хомич Т.Л. Значення аналізу альтернативних рішень у процесі формування політики соціального захисту, його переваги та потенційні результати	223
Царук І.В. Формування ефективного лідерства.....	225

СЕКЦІЯ 7

Історико-правові проблеми розвитку сучасного суспільства

Базан Р.О. Право і судочинство Третього рейху	227
Бондар В.В. Україна та ООН	228
Бончук В.П. Регіональні особливості Канади в контексті квебекського національного питання.....	230
Гаврик К.С. Егейська суперечка (1970). Острівна політика Греції та її вплив на конфлікт.....	231
Гаврілова К.М. Проблеми Євромайдану та його наслідки	232
Ємець М.О. «Пацифікація» як акт репресій проти української нації.....	233
Жеребний В.О. Квазі-республіки на території України: історія і сучасність.....	235
Кіт П.В. Столітня війна між Англією і Францією.....	236

Конончук Б.Р. Фінансово-правові аспекти кредитування юридичних осіб	237
Коцюба О.В. Вплив Цивільного кодексу Наполеона 1804 року на розвиток європейського права	239
Лобунець М.С. Бойовий шлях УСС	241
Мазан Д.А. Актуальність підвищення фінансових компетентностей юристами в сучасних умовах	243
Мельник С.Р. Хвилі еміграції українців: історія, причини, наслідки	244
Попелюшко А.В. Розширення території США в 19-му столітті	246
Сенюк О.О. Вплив Візантійської імперії на розвиток права України	248
Сінкевич А.О. Юридичні аспекти медичного страхування	250
Солодюк Н.С. Польсько – радянська війна 1920 р.	252
Ткачук К.В. Проблемні питання освідчування у кримінальному процесі України.....	253
Токарчук В.І. Визнання незалежної України Канадою та Польщею	255
Толюк М.О. Остання спроба врятувати Річ Посполиту: Конституція 3 травня 1791 року... ..	256
Фільчук К.М. Державні утворення на території сучасного Ізраїлю в стародавні часи.....	257
Шандра С.В. Людиноцентрична спрямованість адміністративного права в умовах збройної агресії.....	258
Шелест А.В. Проблеми міграції в сучасній Україні та її наслідки	260

Наукове видання

Молодь в сучасній науці: погляд у майбутнє

Збірник тез учасників
Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти
за міжнародною участю

Відповідальні за випуск – Корюгін А.В., Ткачук Н.М.

Електронне видання 06.2024. Формат 60×84 1/16.
Ум. друк. арк. 15,5. Зам. № 52.

Видано у Хмельницькому університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова.
29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, буд. 8
Ел. адреса: nauka@univer.km.ua

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6982 від 19.11.19 р.